ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
Institutul de Istorie

STUDII

Revistă de istorie şi filosofie

II

ANUL 6

APRILIE—IUNIE 1953

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

„STUDII" REVISTĂ DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL

BUCUREŞTI, B-DUL GENERALISSIMUL STALIN NR. 1, TEL. 2-87-43
ABONAMENTE: CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI, STR. SĂRINDAR Nr. 14, TEL. 5-28-90, ŞI LIBRĂRIA ACADEMIEI R. P. R. CALEA VICTORIEI 27, TEL. 4-08-50

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
INSTITUTUL DE ISTORIE

STUDII

Revistă de istorie și filosofie

II

ANUL 6

APRILIE—IUNIE 1953

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

„STUDII" REVISTĂ DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL

BUCUREŞTI, B-DUL GENERALISSIMUL STALIN NR. 1, TEL. 2-87-43
ABONAMENTE: CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI, STR. SĂRINDAR Nr. 14, TEL. 5-28-90, ŞI LIBRĂRIA ACADEMIEI R.P.R. CALEA VICTORIEI 27, TEL. 4-08-50

CUPRINSUL

СОДЕРЖАНИЕ

GH. GHEORGHIU-DEJ

CUVÂNTARE ROSTITĂ LA CONGRESUL FRUNTAŞILOR DIN GOSPODĂRIILE AGRICOLE COLECTIVE

Tovarăşi,

Din împuternicirea Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român şi a Guvernului Republicii Populare Române aduc Congresului fruntaşilor din gospodăriile agricole colective un cald şi tovărăşesc salut. *(Aplauze puternice).*

S'au întrunit aici fruntaşi din gospodăriile colective de pe întreg cuprinsul ţării, pentru a dezbate proectul noului statut, a face bilanţul muncii desfăşurate până acum de gospodăriile colective, a dezvălui lipsurile şi neajunsurile care mai există şi a trage concluzii cu privire la dezvoltarea muncii în viitor.

Congresul acesta are o importanţă deosebită. El constitue un moment însemnat în munca de construire a socialismului în ţara noastră. Este primul Congres al reprezentanţilor aleşi ai părţii celei mai înaintate a ţărănimii noastre muncitoare, ţărănimea colectivistă.

In perioada premergătoare Congresului au avut loc adunări generale ale gospodăriilor colective şi adunări largi de massă ale ţăranilor muncitori, unde s'a dezbătut proectul noului statut-model al gospodăriilor agricole colective.

Proectul de statut a fost primit de massele cele mai largi ale ţărănimii muncitoare cu mare entuziasm. Au luat parte la discuţii zeci de mii de ţărani muncitori cu gospodărie individuală, arătând pe deplin interesul crescând ce-l poartă ţărănimea muncitoare pentru calea socialismului în agricultură, pentru o viaţă nouă, mai bună, mai cultă.

In timpul dezbaterilor, mii de ţărani muncitori au făcut cereri de intrare în gospodăriile colective existente, de creare de noi întovărăşiri şi gospodării colective ; s'au format noi gospodării colective şi întovărăşiri agricole.

Adunările generale ale gospodăriilor colective au fost un bun prilej de a se face o analiză a muncii, de a discuta în spirit critic şi autocritic problemele şi sarcinile principale care stau în faţa gospodăriilor colective.

Aceasta a contribuit la întărirea simţului de răspundere pentru bunul obştesc, a grijii pentru apărarea şi mărirea avutului obştesc ; aceasta a dus la întărirea disciplinei muncii şi la mai buna organizare a ei. Critica şi autocritica au contribuit la întărirea conducerii gospodăriilor colective, la întărirea democraţiei interne.

In adunările generale au fost făcute propuneri valoroase în scopul îmbunătăţirii proectului de statut, care au fost însuşite la elaborarea proectului prezentat Congresului.

Adunările generale au constituit un mijloc important de ascuţire a vigilenţei de clasă faţă de duşmanul care încearcă să se infiltreze în gospodăriile colective cu scopul de a le submina dinăuntru, a le destrăma.

Congresul a adoptat noul statut, legea de bază a gospodăriilor colective, a făcut analiza muncii depuse până acum, realizând un bogat schimb de experienţă în munca de consolidare şi dezvoltare a gospodăriilor colective şi întovărăşirilor existente. Fără îndoială că acesta va contribui la îmbunătăţirea producţiei noastre agricole în scopul ridicării nivelului de trai material şi cultural al oamenilor muncii dela oraşe şi sate. S'a discutat despre măsurile ce trebuesc luate pentru consolidarea alianţei între clasa muncitoare şi ţăranimea muncitoare, alianţă ce constitue temelia regimului nostru de democraţie populară. *(Aplauze îndelungate).*

Discuţiile la care a participat un număr atât de mare de fruntaşi ai gospodăriilor colective, de ţărani muncitori întovărăşiţi, de lucrători din S.M.T.-uri, tehnicieni, ingineri, agronomi, oameni de ştiinţă, observaţiile critice şi propunerile făcute arată că lucrările Congresului sunt o contribuţie de mare însemnătate pentru mersul înainte pe calea construcţiei socialiste la sate, de care depinde triumful defintiv al socialismului la noi în ţară.

In acest Congres s'a manifestat din nou cu putere justeţea politicii naţionale leninist-staliniste a partidului nostru, politică de frăţie şi prietenie între poporul român şi minorităţile naţionale. Dela tribuna Congresului au vorbit alături de ţărani colectivişti români şi colectivişti maghiari, germani, sârbi, în limba lor maternă. Dar toţi au vorbit aceeaşi limbă — limba unor oameni însufleţiţi de acelaş scop, devotaţi cu trup şi suflet patriei comune — Republica Populară Română, oameni care muncesc neobosit pentru întărirea şi înflorirea ei. *(Aplauze).*

Această atmosferă de unire frăţească între poporul român şi minorităţile naţionale care muncesc umăr la umăr pentru un ţel comun ne face să vedem şi mai limpede cât de duşmănoasă intereselor poporului era politica burgheziei şi moşierimii — de învrăjbire a oamenilor muncii de diferite naţionalităţi, în scopul exploatării şi asupririi lor.

Oamenii muncii din Republica Populară Română, aparţinând minorităţilor naţionale, se bucură din plin de egalitatea în drepturi cu poporul român. Aceasta este una din cuceririle cele mai de preţ ale poporului muncitor şi al regimului de democraţie populară. Să întărim mereu prietenia şi frăţia între poporul român şi minorităţile naţionale, combătând fără cruţare orice manifestare a şovinismului şi naţionalismului burghez.

Tovarăşi,

Anii puterii populare sunt ani de puternic avânt economic şi cultural al forţelor creatoare ale poporului atâta timp ţinute sub obroc de capitalism.

Industria noastră socialistă înaintează într'un ritm rapid; fabricăm astăzi în serie maşini din cele mai complicate. Pentru vecie au fost stârpite în ţara noastră bolile de nelecuit ale capitalismului: crizele, şomajul, ruinarea oamenilor muncii. Producem din an în an tot mai multe mărfuri pentru satisfacerea nevoilor celor ce muncesc, puterea leului nostru a crescut.

Invăţământul, ştiinţa, tehnica, arta, literatura au condiţii de desvoltare fără precedent în ţara noastră.

In satele noastre îşi face drum bunăstarea ţărănimii muncitoare, tractoarele şi alte maşini agricole uşurează munca milioanelor de ţarani muncitori care îşi lucrează astăzi mai bine pământul, pătrunde electricitatea în casele oamenilor muncii; femeia nu mai naşte în câmp ci la maternitate; învăţătura de carte risipeşte negura neştiinţei.

Ţăranii muncitori nu mai trăesc sub teroarea jandarmului şi a poruncii moşiereşti; ţăranii muncitori şi-au ales reprezentanţii în sfaturile populare, în Marea Adunare Naţională, în Prezidiul ei, iau parte la conducerea treburilor obşteşti.

Constituţia R.P.R. consacră una din cele mai mari cuceriri ale poporului nostru muncitor: *„Pământul este al celor ce-l muncesc"*. S'a realizat astfel visul de veacuri al ţărănimii muncitoare. *(Aplauze puternice)*.

Cresc, la ţară, oameni noi, cum nu au putut să crească niciodată. Este deajuns să privim în această sală şi vedem oameni noi, constructorii vieţii noi în satele Republicii noastre: preşedinţi de gospodării colective, brigadieri de frunte, fruntaşi ai recoltelor bogate, ţărani colectivişti. Asemenea oameni pot să se ridice numai în condiţiile create de regimul democrat-popular. *(Aplauze)*.

I

Tovarăşi,

Au trecut 4 ani dela Plenara din 3—5 Martie 1949, care a trasat sarcina istorică a trecerii la reconstrucţia socialistă a agriculturii. In acest răstimp, partidul, statul democrat-popular, poporul român au dobândit importante succese în munca de transformare socialistă a agriculturii. Peste 280.000 de familii de ţărani muncitori s'au unit în 1966 gospodării agricole colective şi aproape 2.000 întovărăşiri de lucru în comun a pământului. *(Aplauze puternice)*.

Gospodăriile agricole de stat, gospodăriile agricole colective şi întovărăşirile cuprind aproape un sfert din suprafaţa arabilă a ţării. Producţia medie la hectar a multor gospodării colective şi întovărăşiri a întrecut cu 25—50% pe cea a gospodăriilor individuale, dovedind pe deplin superioritatea agriculturii colective, făcută pe întinderi mari de pământ, cu mijloace mecanizate şi cu folosirea cuceririlor ştiinţei — asupra agriculturii pe petece înguste de pământ, cu mijloace şi metode înapoiate.

Numeroase gospodării colective s'au întărit din punct de vedere economico-organizatoric, au început să introducă metode înaintate de cultivare a pământului, să folosească într'o măsură crescândă resursele naturale pentru irigaţii şi alte îmbunătăţiri funciare, să dezvolte creşterea animalelor şi alte ramuri de producţie agricolă, să ridice însemnate construcţii gospodăreşti. Un număr tot mai mare de gospodării colective au devenit astfel centre de atracţie pentru ţărănimea muncitoare, modele vii de ceeace înseamnă marea gospodărie socialistă în agricultură.

Să luăm, de pildă, gospodăria colectivă „16 Februarie", regiunea Ploeşti, raionul Mizil. Producţia obţinută în 1952 a fost superioară la toate culturile faţă de producţia gospodăriilor individuale din vecinătate.

— la grâu, gospodăria colectivă a dat 2.200 kg. la hectar față de 850 kg. la hectar în gospodăriile individuale;
— la porumb, a dat 1.350 kg. la hectar față de 800 kg. în gospodăriile individuale;
— la floarea soarelui, a dat 1.150 kg. la hectar față de 300 kg. în gospodariile individuale;
— la sfeclă furajeră, gospodăria colectivă a dat 30.000 kg. la hectar față de 8.000 kg. în gospodăriile individuale.

In afară de cultivarea pământului, gospodăria și-a dezvoltat și alte ramuri de producție agricolă; ea dispune în prezent de 370 oi cu 72 miei, 17 scroafe, 200 păsări și 320 pui, — ceeace pentru început este bine.

Ca rezultat, colectiviștii au dobândit venituri mari. Să luăm un caz din multe. Colectivistul Savu Petria având împreună cu trei membri ai familiei 500 de zile-muncă, a primit următoarele; grâu 1700 kg., porumb 1650 kg., floarea soarelui 500 kg., orz 500 kg., sfeclă furajeră 2500 kg., fân și lucernă 2500 kg., 4000 lei în bani.

Trebue spus că membrii gospodăriei colective „16 Februarie" s'au dovedit a fi nu numai oameni harnici, dar și setoși de învățătură; mulți dintre ei au urmat regulat cursurile agrotehnice. Iată cu adevărat o pildă pentru alte gospodării colective și drumul de urmat pentru țăranii muncitori individuali spre socialism.

Alte gospodării colective au ridicat numeroase construcții gospodărești, cum este cea din Valea Roșie, regiunea București, care și-a construit o magazie pentru 600 tone, un grajd pentru 50 de vite mari, 3 remize, 2 ateliere, cotețe de păsări pentru 1000 de capete, folosind în cea mai mare parte materiale locale.

Dând însemnătate creșterii vitelor, gospodăria colectivă din Palazul Mare, regiunea Constanța, are în prezent 50 de vaci, 450 de oi, 100 porci și 700 păsari, ceeace reprezintă o însemnată bogăție obștească și o serioasă sursă de venituri pentru colectiviști.

Care este explicația acestor succese ale gospodăriilor agricole colective? Buna organizare a muncii pe brigăzi permanente, îndeplinirea muncilor agricole la timp și cu respectarea minimelor agrotehnice, munca politică rodnică a organizației de bază, care a reușit să mobilizeze la muncă pe toți colectiviștii în timpul campaniilor agricole.

Un sprijin de seamă pentru buna organizare a muncii în gospodăriile colective l-au primit colectiviștii din partea delegațiilor de colhoznici, tehnicieni și oameni de știință din agricultura sovietică, ce ne-au vizitat țara și care au dat tinerelor noastre gospodării colective sfaturi prețioase, izvorîte din imensa experiență a bogatelor colhozuri sovietice. *(Aplauze care se transformă în urale. Se strigă U.R.S.S., U.R.S.S.)*

Rezultatele obținute de gospodăriile colective au o puternică influență asupra țăranilor muncitori cu gospodării individuale; numai în gospodăriile colective existente au intrat în cursul ultimului an peste 44.000 țărani muncitori, iar alți 42.000 țărani muncitori, din peste 3.000 sate, au înaintat cereri de a forma noi gospodării colective.

Intovărășirea agricolă și-a demonstrat puterea de convingere și de educare în spiritul muncii colective a țăranilor muncitori.

In raioanele unde organele de partid și de stat au dat importanța cuve-

nită intovărăşirilor agricole, numărul lor a crescut de 5—8 ori faţă de aceeaşi perioadă a anului trecut.

Sunt peste 21.000 cereri, din 1.404 sate, pentru formarea de noi întovărăşiri.

Justeţea liniei partidului şi-a găsit o nouă confirmare în faptul că un număr de 218 întovărăşiri agricole s'au transformat — la cererea membrilor lor — în gospodării colective.

Din cele de mai sus se vede că o parte însemnată a ţăranilor cu gospodării mici şi mijlocii s'a orientat spre gospodării agricole colective şi întovărăşiri, unde se dezvoltă relaţiile de colaborare şi ajutor reciproc între oamenii muncii, se foloseşte tehnica înaintată, se făureşte astfel o viaţa mai bună. Cea mai mare parte a ţărănimii muncitoare, rămânând încă în forma gospodăriei individuale, şi-a îmbunătăţit relativ nivelul de trai, fără însă să poată ieşi din impasul pe care mica gospodărie producătoare de mărfuri îl poartă în sine, şi anume că ea nu poate asigura reproducţia lărgită în agricultură, iar în anii cu recoltă slabă nici măcar o reproducţie simplă, ceeace determină pe ţăranul mic proprietar să se angajeze înafara gospodăriei, pentru a-şi spori veniturile.

De acest fapt au început să-şi dea seama şi ţăranii mijlocaşi, al căror număr a crescut ca rezultat al eliberării ţărănimii muncitoare de sub robia moşierilor şi al limitării exploatării chiabureşti. O parte însemnată dintre ţăranii mijlocaşi au început să se orienteze spre întovărăşiri şi gospodării colective.

Astfel, în perioada dela 1 Iunie 1952 şi până acum, din numărul familiilor care au constituit noi gospodării colective, majoritatea o formează mijlocaşii (57,8%) pe când ţăranii fără pământ 7%, iar ţăranii săraci 35,2%. Experienţa construcţiei colhoznice în U.R.S.S. ne învaţă ce însemnătate deosebită are faptul că mijlocaşul începe să se orienteze spre gospodăria colectivă.

De o deosebită însemnătate este faptul că ţăranii săraci şi mijlocaşi au dobândit conştiinţa poziţiei lor faţă de chiaburime — burghezia satelor — că au înţeles că fac parte din ţărănimea muncitoare, aliată a clasei muncitoare, clasa conducătoare a statului de democraţie populară.

In ultimii ani, cu toate neajunsurile şi greşelile săvârşite de către unii activişti de partid şi de stat, s'a delimitat mai precis hotarul dintre ţăranii mijlocaşi, deci ţărani muncitori, — pe de o parte — şi chiaburi, deci exploatatori ai ţărănimii, — pe de altă parte, — aplicându-se cu fermitate linia politică a partidului de îngrădire a exploatării chiabureşti.

Lupta de clasă în satele noastre devine tot mai ascuţită, ia forme variate, până la acte de violenţă, acte criminale din partea duşmanului de clasă, şi se desfăşoară în condiţii noi. După apariţia şi dezvoltarea sectorului socialist în agricultură, aşa cum a arătat marele Stalin, ea se desfăşoară nu numai înafara gospodăriei colective, ci şi împotriva duşmanului care încearcă să se infiltreze înlăuntrul gospodăriei colective, datorită lipsei de vigilenţă.

Iată o pildă: multă vreme din gospodăria colectivă Frăţeşti, regiunea Bucureşti, soseau veşti proaste, alarmante. Fenomene de destrămare, cazuri de neglijenţă criminală faţă de avutul obştesc, care au culminat cu stricarea a 6 vagoane de furaj ş. a. La o cercetare mai atentă s'a descoperit pricina: consiliul de conducere era format din elemente necorespunzătoare,

iar în fruntea gospodăriei, ca preşedinte, s'a strecurat un element duşmănos, un legionar, care întreţinea relaţii strânse cu chiaburii. El lovea cu ură în gospodăria colectivă. Asemenea situaţii s'au mai descoperit şi în alte locuri.

Gospodăriile agricole colective sunt o formă socialistă de organizare a producţiei, dar importă înainte de toate conţinutul ce se toarnă în această formă, importă înainte de toate cine stă în fruntea gospodăriilor colective şi cine le conduce.

Trebue să veghem ca în fruntea gospodăriilor colective şi întovărăşirilor din Republica noastră să stea oameni cinstiţi, oameni ai muncii ataşaţi cu trup şi suflet regimului democrat-popular, cauzei socialismului.

Intărirea gospodăriilor colective şi a întovărăşirilor, intensificarea legăturilor lor cu ţăranii muncitori individuali duc la izolarea chiaburimii de massele largi ale ţărănimii, la întărirea luptei ţărănimii muncitoare împotriva chiaburimii. Desfăşurarea relaţiilor de clasă, a luptei de clasă, în satele din ţara noastră în aceşti patru ani a confirmat pe deplin justeţea liniei trasate de Plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 Martie 1949.

In transformarea socialistă a agriculturii un rol însemnat organizatoric îl au staţiunile de maşini şi tractoare. Ele au contribuit la crearea întovărăşirilor şi gospodăriilor colective existente şi la obţinerea, de către acestea, a unor recolte mari. Multe S.M.T.-uri din ţara noastră s'au arătat a fi cu adevărat organizator al producţiei în gospodării colective şi întovărăşiri.

Investiţiile pentru S.M.T.-uri au fost mult sporite anul acesta faţă de 1952.

Avem astăzi 218 S.M.T.-uri cu un total de 9.650 tractoare şi peste 25.000 maşini agricole remorcate cu o capacitate de lucru de 4.600.000 hantri — în afară de cele 4.400 tractoare dela gospodării agricole de stat.

S.M.T.-urile sunt deservite de 114 ateliere de reparaţii şi de 19 centre mecanice regionale.

Inlăturarea vechiului sistem defectuos de salarizare şi introducerea sistemului socialist de salarizare şi premiere a constituit un puternic stimulent pentru tractorişti şi ceilalţi muncitori şi tehnicieni dela S.M.T. Au fost eftinite tarifele de plată pentru lucrările executate de S.M.T. pentru gospodării agricole colective şi întovărăşiri.

Ca urmare a măsurilor luate, în campania agricolă din primăvara acestui an, tractoarele S.M.T.-urilor au efectuat de 4 ori mai multe lucrări decât în aceeaşi perioadă a anului trecut. Tractoriştii au început să execute lucrări noi, cum sunt: semănatul mecanic, prăşitul mecanic şi altele.

Cu toate succesele obţinute în construcţia socialistă la sate mai există încă serioase lipsuri.

Principalele lipsuri care s'au manifestat pe acest tărâm au fost rezultatul acţiunii contrarevoluţionare a deviatorilor de dreapta care au dus o politică de avantajare a elementelor capitaliste dela sate în dauna ţărănimii cu gospodării mici şi mijlocii. Grupul deviatorilor de dreapta a împins la călcarea liberului consimţământ — căutând să frâneze pentru un anumit timp trecerea ţărănimii muncitoare pe calea socialismului, — a admis pătrunderea elementelor chiabureşti în gospodării colective, pentru a le descompune din interior şi a le compromite în faţa ţărănimii muncitoare. Deasemeni ei au provocat pagube de miliarde lei vechi S.M.T.-urilor şi Gostat-urilor.

In anul care a trecut dela zdrobirea devierii de dreapta, S.M.T.-urile au pornit pe calea consolidării lor; s'au creat 602 gospodării colective noi. iar numărul întovărăşirilor agricole a crescut cu 1121. Peste 3.000 de chiaburi strecuraţi în gospodăriile colective au fost demascaţi şi excluşi. *(Aplauze puternice)*.

Astăzi, după un an dela demascarea şi zdrobirea devierii de dreapta, apare şi mai puternic întreaga însemnătate a luptei duse de partidul nostru împotriva celor care au încercat să-l abată dela drumul leninist-stalinist. Este lesne de înţeles că dacă acest lucru nu ar fi fost făcut la timp, întreaga noastră înaintare spre socialism ar fi fost serios stânjenită.

Principiul liberului consimţământ, intrarea de bună voie a ţăranilor muncitori în gospodăria colectivă, sau în întovărăşire este un principiu leninist-stalinist fundamental în opera de transformare socialistă a agriculturii.

Numai convingerea adâncă a ţărănimii muncitoare despre marile avantaje ale gospodăriei colective poate servi drept bază pentru crearea unor gospodării colective cu adevărat trainice.

Incălcarea liniei partidului nu poate folosi decât chiaburilor şi altor duşmani de clasă, care caută să compromită ideia transformării socialiste a agriculturii şi să lovească în alianţa clasei muncitoare cu ţărănimea muncitoare — baza puterii populare.

Ce fel de gospodărie colectivă poate să fie aceea în care au fost strânşi, la întâmplare, oameni neconvinşi de avantagiile gospodăriei agricole colective şi care se uită tot timpul înapoi spre mica lor făşie de pământ? Asemenea gospodării colective sunt dela început sortite destrămării, căci e treabă uşoară pentru chiabur să uneltească într'o asemenea împrejurare! Sunt doar cunoscute şovăielile micului proprietar agricol! Trecerea dela orânduirea veche, capitalistă, la orânduirea nouă, socialistă, înseamnă o adâncă revoluţie în viaţa ţărănimii. După ce oamenii au trait cum au apucat din bătrâni, după ce au mers un timp îndelungat pe calea veche capitalistă, care deşi a însemnat pentru ei o viaţă de mizerie, de lipsuri şi de sărăcie pe micile lor petece de pământ, era totuşi o cale bătătorită, deodată li se arată o cale nouă, calea gospodăriei agricole colective, în care munca şi avutul se bizue nu pe proprietatea privată, ci pe cea colectivă, nu pe munca individuală şi pe o tehnică înapoiată, ci pe munca colectivă şi pe tehnica modernă. Un asemenea pas în viaţă nu este uşor de făcut.

Iată pentru ce trebue desfăşurată o muncă de lămurire răbdătoare, dece trebue să studiezi condiţiile concrete din satul dat, relaţiile de clasa, manevrele chiaburilor, să combaţi şi să înlături cu răbdare toate nedumeririle şi chiar influenţele duşmane, să foloseşti exemple şi argumente convingătoare. Din păcate această metodă nu este pe placul unor activişti, care preferă „metodele forte".

Ţăranului îi trebue timp să se convingă, să vadă cu ochii lui foloasele gospodăriei colective. Care ţăran muncitor nu doreşte o viaţă mai bună, mai îmbelşugată, mai cultă, pentru el şi familia sa? Ţăranul nu se mulţumeşte cu vorbe, oricât de frumoase ar fi, el vrea dovezi! Asemenea dovezi există — şi încă numeroase — ele trebue să devină larg cunoscute de toţi ţăranii muncitori.

Din numărul de gospodării colective şi întovărăşiri existente, un număr mare dintre ele s'au consolidat în ultimii ani în aşa măsură încât

au devenit exemple vii şi convingătoare despre superioritatea agriculturii socialiste asupra gospodăriei individuale; ele sunt pentru fiecare ţăran muncitor care le vizitează, un îndemn puternic să intre în gospodăria colectivă sau întovărăşire.

Cei aproape o mie de ţărani muncitori, care au vizitat Uniunea Sovietică între anii 1949—1953, au avut un rol hotărîtor în crearea şi întărirea gospodăriilor colective din ţara noastră, căci ei au văzut minunatele colhozuri sovietice, s'au convins că numai drumul gospodăriei colective poate duce la un trai îmbelşugat şi fericit.

Tovarăşi,

Trebue să atragem atenţia asupra unei atitudini nejuste, care se manifestă de un timp încoace în unele locuri în rândurile ţăranilor colectivişti, aceea de a nu primi noi membri în gospodăria colectivă, sub motiv că aceştia trebuiau să intre dela început în gospodăriile colective. Aceasta izolează ţăranii din gospodăriile colective de restul ţăranilor muncitori, pe care îi îndepărtează în loc să-i apropie. Asemenea atitudine nu poate conveni decât chiaburului care la rândul său încearcă, cu vicleşugul său caracteristic, să influenţeze pe ţăranii muncitori să nu se apropie de gospodăria colectiva.

Chiaburimea ştie că în ziua când întreaga ţărănime muncitoare va apuca pe calea gospodăriilor colective şi va fi lichidată posibilitatea exploatării ţăranilor muncitori, va veni vremea lichidării sale ca clasă. Iată dece chiaburii caută din răsputeri să izoleze ţăranii muncitori individuali de ţăranii colectivişti, să-i împiedice să-şi însuşească exemplul bun al gospodăriei socialiste. Este în interesul colectiviştilor ca gospodăria colectivă să fie un mijloc de apropiere şi nu de respingere a ţăranilor muncitori cu gospodării individuale.

Faptul că ţăranii muncitori nu au intrat dela început în gospodării colective nu trebue să ne facă să le întoarcem spatele, ci dimpotrivă, trebue să intensificăm munca politică în rândurile lor, să-i convingem cu noi dovezi că este în interesul lor să vină în gospodăria colectivă sau întovărăşire cu un ceas mai devreme.

Sunt numeroase cazuri când organizaţiile de partid, membrii de partid şi ţărani colectivişti care n'au renunţat la munca de lămurire, cu perseverenţă şi răbdare au reuşit în cele din urmă să convingă să intre în gospodăria colectivă nu numai pe unii ţărani muncitori care şovăiau, ci chiar pe unii dintre cei mai şovăelnici; dintre aceştia sunt mulţi colectivişti care astăzi lucrează foarte bine, unii sunt chiar fruntaşi în gospodării colective.

Aceasta arată că numai munca temeinică şi răbdătoare de lămurire dă rezultate bune.

In munca de organizare a gospodăriilor agricole colective o deosebită atenţie trebue dată femeilor — soţiile ţăranilor muncitori care ocupă un loc însemnat în gospodărie, în producţie, în familie.

Tovarăşi,

In legătură cu munca de organizare a întovărăşirilor de lucru în comun a pământului se constată în multe regiuni o atitudine de subapreciere, cu totul neîntemeiată, din partea unor activişti de partid şi de stat.

Se vede că nu s'a înţeles îndeajuns însemnătatea întovărăşirilor agricole ca formă de cooperaţie de producţie accesibilă unor masse largi de ţărani care nu sunt încă hotărîţi să facă pasul decisiv spre gospodăria colectivă, dar care văd foloasele lucrării pământului pe suprafeţe întinse cu mijloace mecanizate şi vor să se convingă prin propria experienţă de acest lucru.

Cât de neîntemeiată este atitudinea acestor activişti o dovedeşte numărul din ce în ce mai mare de ţărani muncitori care vor să intre în întovărăşiri agricole.

Deasemenea trebue să atragem atenţia în mod cu totul deosebit asupra unei tendinţe — care poate deveni primejdioasă dacă nu va fi scoasă la iveală, combătută şi lichidată cu toată hotărîrea — tendinţa de a lăsa ca lucrurile să meargă dela sine în munca de construcţie a gospodăriei agricole colective şi a întovărăşirii, tendinţă care şi-a făcut loc în ultimul timp şi a devenit destul de răspândită în mai toate regiunile ţării.

Această tendinţă de a lăsa ca lucrurile să meargă dela sine, este demobilizatoare şi oportunistă. Ea se datoreşte în primul rând neajunsurilor noastre în munca politică şi organizatorică în domeniul consolidării gospodăriilor agricole colective şi al întovărăşirilor existente şi în încetinirea muncii de organizare a noilor gospodării agricole colective şi întovărăşirilor agricole.

Sunt numeroase cazuri când organele de partid şi de stat obţinând rezultate bune în constituirea unor gospodării agricole colective şi întovărăşiri, îşi închipue că prin aceasta şi-au îndeplinit sarcinile şi nu mai au nici o răspundere pentru bunul mers şi pentru consolidarea gospodăriilor agricole colective sau întovărăşirilor constituite.

In loc ca organele de partid şi comitetele executive ale sfaturilor populare să intensifice ajutorul şi îndrumarea acestor gospodării agricole colective şi întovărăşiri, ele sunt lăsate la voia întâmplării să se descurce cum vor putea.

Astfel cele mai bune gospodării agricole colective şi întovărăşiri pot degenera, se pot descompune.

De unde provine această tendinţă ?

Ea provine de acolo că la unele organe de partid şi de stat, ca urmare a unor succese incontestabile obţinute în domeniul construirii socialismului la sate, s'a produs o stare de mulţumire de sine şi autoliniştire.

Această tendinţă uşurează de fapt uneltirile duşmanului pentru subminarea gospodăriilor agricole colective sau întovărăşirilor. Unele organe de partid şi de stat uită că trecerea ţăranilor muncitori la gospodăria agricolă colectivă nu micşorează, ci sporeşte grija partidului, sporeşte răspunderea şi rolul conducător al comuniştilor şi că aceasta cere o conducere şi un sprijin de zi cu zi, de ceas cu ceas. Fiecare pas câştigat, fiecare succes obţinut trebue consolidat şi trebue pregătite condiţiile pentru obţinerea de noi succese.

Unele Staţiuni de Maşini şi Tractoare nu acţionează ca organizator al producţiei în gospodăriile colective, nu ajută suficient gospodăriile colective în însuşirea şi aplicarea agrotehnicii sovietice şi a experienţei avansate.

Una din sarcinile cele mai importante şi anume aceea de a nu schimba repartizarea agronomilor şi brigăzilor de tractoare dela deservirea unei

gospodarii agricole colective la alta, pentru a se realiza colaborarea dintre brigăzile de tractoare şi brigăzile de câmp, este pusă în practică numai în puţine locuri. Din această cauză nu sunt suficient studiate şi cunoscute de către S.M.T.-uri particularităţile solului fiecarei gospodării colective şi întovarăşiri agricole şi este imposibil de stabilit o răspundere precisă pentru îmbunatăţirea continuă a fertilitaţii solului.

Datorită faptului ca nu s'a introdus în practică principiul răspunderii personale a tractoriştilor, mai sunt cazuri de lipsă de grijă faţă de avutul obştesc, de pierderi de scule, deteriorări de maşini şi chiar furturi de piese.

O problemă importantă este folosirea complectă a capacităţii maşinilor S.M.T. Mai sunt cazuri când tractorul K.D. 35 este folosit numai 50%, deoarece nu se formează cuplaje de maşini agricole pentru folosirea integrală a puterii lui de tracţiune.

Grija pentru om, pentru nevoile materiale şi culturale ale muncitorilor dela S.M.T. nu constitue o latură fundamentală a activităţii organelor de conducere din S.M.T. şi din Ministerul Agriculturii.

Partidul şi guvernul dau o mare însemnătate activităţii S.M.T.-urilor ca focare ale socialismului la sate. Ele trebue să-şi îndeplinească cu cinste sarcinile de răspundere care stau în faţa lor.

II

Tovarăşi,

O atenţie cu totul deosebită trebue acordată aplicării noului statut, legea de bază a vieţii în gospodăria colectivă. *(Aplauze)*.

Intrucât statutul a fost pe larg dezbătut de Congres şi este adoptat deja, este necesar să subliniem doar câteva principii ce stau la baza noului statut-model al gospodăriilor agricole colective.

Odată cu aplicarea consecventă a statutului în gospodăriile colective, va trebui intensificată mai departe munca de lămurire şi popularizare a conţinutului şi însemnătăţii noului statut în rândurile ţăranilor muncitori.

Care este izvorul puterii şi trăiniciei gospodăriei colective? Este fără îndoială proprietatea obştească.

Crearea şi consolidarea proprietăţii obşteşti este lucrul de căpetenie în gospodăria colectivă.

Cele mai mari succese în întărirea economico-organizatorică şi în creşterea veniturilor colectiviştilor le-au dobândit acele gospodării colective care şi-au dezvoltat proprietatea obştească, care pe lângă producţia de cereale şi-au creat şi lărgit alte ramuri de producţie agricolă şi în primul rând creşterea animalelor. Iată, de pildă, ca urmare a faptului că gospodăria colectivă „Olga Bancic" din regiunea Constanţa a obţinut o recoltă buna şi a încasat peste 200.000 lei numai din vânzarea produselor animale, numeroşi colectivişti şi-au construit case noi, şi-au cumpărat câte o vacă pentru folosinţă proprie, aparate de radio, biciclete, etc.

Statutul arată că în gospodăria colectivă se îmbină în mod armonios interesele personale ale membrilor ei cu interesele obşteşti ale gospodăriei colective.

Aceasta înseamnă că veniturile fiecărui colectivist provenite din zilele-muncă făcute de el cresc pe măsura sporirii veniturilor obşteşti ale gospodăriei colective.

Munca în gospodăria colectivă constitue lucrul principal şi hotărîtor pentru fiecare colectivist, iar gospodăria personală este un element auxiliar care complectează veniturile realizate în gospodăria colectivă.

Gospodăria colectivă, gospodărie care cuprinde sute de familii, poate fi condusa numai pe baza unui plan. Acolo unde planul se întocmeşte în lumina perspectivelor de dezvoltare a gospodăriei colective de catre consiliile de conducere cu ajutorul agronomilor dela sfaturile populare şi al tehnicienilor dela S. M. T., acolo unde el se discută şi se aprobă de către adunarea generală, lucrurile merg bine. Mai sunt însă cazuri când la întocmirea planului nu se cere contribuţia colectiviştilor, nu se ţine seama de posibilităţile reale ale gospodăriei, nu se prevede folosirea resurselor locale, sau când planurile se fac din birou la comitetul de partid raional sau la sfatul raional fără consultarea colectiviştilor. O asemenea practică birocratică duce la situaţii ca cea dela gospodăria colectivă Ianca, unde s'au prevăzut sarcini mari cu privire la creşterea animalelor, dar s'a scăpat din vedere asigurarea furajelor.

O problemă de cea mai mare însemnătate pentru consolidarea şi dezvoltarea gospodăriei colective este creşterea permanentă a fondului de bază al gospodăriei colective.

Fondul de bază este oglinda în care vezi limpede întreaga dezvoltare a gospodăriilor colective. Faptul că fondul de bază pe ţară al gospodăriilor colective s'a ridicat la 230 de milioane lei, crescând într'un singur an cu 60%, arată în mod grăitor procesul de consolidare şi dezvoltare al gospodăriilor colective din ţara noastră.

O deosebită atenţie trebue acordată de gospodăriile colective creării fondului propriu de seminţe selecţionate, având şi în această privinţă ajutorul statului.

In cele mai multe gospodării colective fondul de bază a crescut dela an la an, ca o mărturie a dorinţei colectiviştilor de a face să crească bogăţia obştească. Trebue să spunem însă că unele gospodării colective există tendinţa de a se împărţi întreg venitul gospodăriei, fără a se reţine partea necesară pentru fondul de bază. Desigur că o asemenea practică nu poate duce la nimic bun.

Unul din cele mai importante principii care trebue introduse în gospodăria colectivă, de sus şi până jos, este principiul răspunderii personale. Intreaga organizare a muncii trebue să fie astfel pusă la punct încât să permită în fiecare moment să se poată constata cine a lucrat bine şi cine a lucrat prost, cine are meritul dobândirii unui rezultat pozitiv şi cine a săvârşit un act dăunător sau o neglijenţă.

Statutul adoptat de Congres subliniază că veriga principală în organizarea muncii este brigada permanentă. Se mai întâmplă în unele gospodării colective ca brigada să se facă şi să se desfacă în fiecare an, să aibă loc la fiecare campanie agricolă noi „reorganizări" ale brigăzilor, încălcându-se un principiu organizatoric de bază în gospodăria colectivă şi anume că brigada este permanentă şi răspunde de parcela de pământ ce i s'a încredinţat pe tot timpul cât durează asolamentul.

Intrecerea socialistă s'a dovedit a avea şi în gospodăriile colective o mare forţă mobilizatoare şi organizatoare.

Incepând abia în ultimul timp să se dezvolte, ea a cuprins mii de colectivişti care luptă cu însufleţire pentru întărirea gospodăriei colective, pentru ridicarea productivităţii muncii, pentru introducerea metodelor înaintate şi îndeosebi a metodelor agrotehnice sovietice. Intrecerea socialistă a scos la iveală fruntaşi în lupta pentru recolte bogate, pentru o înaltă productivitate a creşterii vitelor, colectivişti plini de iniţiativă, de talente organizatorice, de pricepere gospodărească — oameni ca Drăgoescu Petre şi Aron Alexandru, preşedinţi de gospodărie colectivă, brigadierii Aur Baicu şi Ludovic Varga, mulgătorul fruntaş Ardeleanu Gheorghe, fruntaşul la muncile de câmp Ştefan Simion şi alţii. *(Aplauze puternice)*.

Cu toate aceste succese, trebue spus că organele de partid, de stat şi agricole, ca şi consiliile de conducere nu-şi îndeplinesc în mod satisfăcător obligaţia de cinste de a dezvolta prin toate mijloacele iniţiativa creatoare a agronomilor şi a practicienilor, de a spori rândurile realizatorilor recoltelor bogate şi ai productivităţii ridicate a creşterii vitelor, de a sprijini tot ce este înaintat şi progresist, de a introduce mai rapid, în toate ramurile producţiei, cuceririle ştiinţei şi ale experienţei înaintate din agricultură.

Probleme ale conducerii gospodăriei colective. Democraţia internă este principiul organizatoric de bază de conducere şi activitate al gospodăriei colective, este mijlocul principal pentru stabilirea noilor relaţii sociale la sate, pentru dezvoltarea spiritului creator şi al iniţiativei masselor de colectivişti, pentru întărirea pe toate căile a gospodăriilor colective.

In cele mai multe gospodării colective, datorită justei conduceri şi a muncii organizaţiilor de partid s'au înrădăcinat metodele democratice de conducere. Mai sunt însă gospodării colective în care nu se convoacă adunari generale, nu se fac regulat dări de seamă, nu se rezolvă problemele de viaţă ale gospodăriei în mod colectiv şi toate treburile sunt rezolvate de administraţie sau de preşedinte. Asemenea încălcări ale statutului sunt inadmisibile şi trebuesc categoric înlăturate.

Aplicarea conştiincioasă a principiului democratic cere promovarea curajoasă a celor mai destoinici membri ai gospodăriei, bărbaţi, femei şi tineri, în posturi de conducere. Avem astăzi în gospodării femei care îndeplinesc cu cinste şi pricepere sarcini de răspundere cum sunt: Maria Zidaru, Maria Buciuceanu, preşedinte de gospodării colective, Lucreţia Ilinca, mulgătoare fruntaşă, Cristea Marina, îngrijitoare de păsări şi altele. *(Aplauze puternice)*. Mai sunt unii activişti de partid şi de stat care nu dau atenţia cuvenită acestei probleme, nu şi-au însuşit indicaţiile staliniste cu privire la rolul femeilor şi tineretului în gospodăria colectivă. Tineretul este doar viitorul nostru, nădejdea noastră. El este liber de povara vremurilor vechi şi se deprinde mai uşor cu viaţa şi munca colectivă. Să-i dăm cunoştinţele de care are nevoie şi veţi vedea ce muncă creatoare poate face tineretul în gospodăria colectivă.

La baza vieţii fiecărui colectivist trebue să stea munca cinstită în gospodăria colectivă. In ţara noastră munca eliberată de exploatare devine o chestiune de onoare şi de glorie. Fruntaşii muncii, oamenii de bază din gospodăria colectivă sunt preţuiţi de întregul popor. Mulţi dintre ei au fost decoraţi cu ordine şi medalii.

III

Tovarăşi,

Este un fapt de mare însemnătate că industria produce şi furnizează agriculturii din an în an un numar din ce în ce mai mare de tractoare, maşini agricole, materiale de construcţii, îngrăşăminte, mijloace de transport şi altele; ea aprovizionează satul cu mărfuri industriale de consum individual — ţesături, îmbrăcăminte, încălţăminte, articole de uz casnic şi altele. La rândul ei agricultura trebue să aprovizioneze industria cu materii prime vegetale şi animale, iar populaţia orăşenească cu produse alimentare.

In actuala etapă de dezvoltare economică a ţării noastre producţia industrială a luat un puternic avânt şi a crescut de trei ori în numai patru ani, în timp ce producţia agricolă a rămas mult în urmă, datorită slabului randament pe care-l dau gospodăriile individuale.

Gospodăriile mici şi mijlocaşe formează marea massă a gospodăriilor ţărăneşti din ţara noastră, după ce o parte însemnată a gospodăriilor individuale a intrat în întovărăşiri şi în gospodării agricole colective. In prezent, din întreaga cantitate de cereale-marfă, 70—75 % este produsă de aceste gospodării individuale ale ţăranilor muncitori.

Sub regimul burghezo-moşieresc, pământul se concentra în mâinile moşierilor şi chiaburilor, pe seama gospodăriilor ţărăneşti sărace şi mijlocaşe. Aceasta avea ca rezultat destrămarea şi ruinarea micii gospodării ţărăneşti, lipsa de pământ, foamete şi mizerie cronică pentru ţăranii muncitori.

Ca urmare a lichidării moşierimii ca clasă, a împărţirii pământului moşieresc la ţăranii fără pământ sau cu pământ puţin, prin reforma agrară democratică din 1945 — datorită sprijinului statului de democraţie populară cu unelte, seminţe selecţionate, credite eftine pentru cumpărare de vite, starea micilor gospodării ţărăneşti s'a schimbat, îmbunătăţindu-se condiţiile de viaţă ale ţărănimii muncitoare.

Calea spre socialism a gospodăriilor mici şi mijlocaşe nu trece prin ruină şi destrămare, ci cu sprijinul statului de democraţie populară, ridicându-şi nivelul de trai şi de conştiinţă, ţăranii muncitori sunt îndrumati spre marea gospodărie socialistă, singura care poate să-i salveze definitiv de lipsuri şi greutăţi.

Rezoluţia Plenarei C. C. al P. M. R. din 3—5 Martie 1949 a trasat directiva: „Munca pregătitoare în vederea rezolvării sarcinii de bază — construirea agriculturii socialiste — se îmbină cu munca perseverentă şi zilnică de ajutorare tehnică şi economică a gospodăriei individuale sărace şi mijlocaşe. Partidul nostru trebue să intensifice măsurile de ajutorare a gospodăriilor sărace şi mijlocase, pentru a le ridica nivelul tehnic, productivitatea muncii, volumul şi calitatea recoltei".

Această directivă de sprijinire economică a ţăranilor muncitori a fost aplicată în mod consecvent de partidul şi guvernul nostru.

Există încă însemnate posibilităţi în gospodăriile mici şi mijlocii care dacă ar fi folosite, ţinând seama şi de sprijinul şi stimulul pe care li-l acordă statul de democraţie populară, ar contribui la o serioasă creştere a productivităţii la hectar. Ţăranii muncitori cu gospodării individuale pot şi

trebue în propriul lor interes şi în interesul ţării, să muncească mai bine pamânturile lor, pot şi trebue să obţină producţie mărită şi un randament sporit la hectar.

Prin folosirea mai bună a mijloacelor ce le posedă, cu sprijinul statului, ţaranii muncitori pot să ridice în câţiva ani randamentul la hectar cu cel puţin 25% faţă de nivelul mediu realizat într'un an obişnuit, randament care se obţine astăzi în gospodăriile individuale ale ţăranilor muncitori din ţări de democraţie populară din jurul nostru.

Tovarăşi,

Problema ridicării producţiei agricole şi a obţinerii unei cantităţi din ce în ce mai mari de cereale-marfă este în momentul de faţă o problemă de cea mai mare importanţă pentru mersul nostru înainte spre socialism. Ea este veriga principală în sistemul întregii producţii agricole, pentrucă de rezolvarea ei depinde rezolvarea în bune condiţiuni a aprovizionării populaţiei oraşelor, a creşterii vitelor, a cultivării plantelor industriale şi a culturilor speciale care dau materii prime pentru industrii.

Dacă luăm în consideraţie datele recensământului din 1948 care arată creşterea populaţiei noastre la 16 milioane de locuitori şi ţinând seama de ritmul de creştere a populaţiei pe baza datelor dela eliberarea ţării noastre până azi, se poate prevedea că populaţia Românici va atinge aproximativ 18—18,5 milioane în 1960.

In acelaş timp, ca urmare a industrializării socialiste a ţării are loc un proces de creştere masivă a populaţiei oraşelor, centrelor industriale şi a marilor şantiere, provenită atât din deplasări sociale ale oamenilor muncii dela sate spre oraşe şi industrie, cât şi din creşterea naturală a populaţiei urbane. După datele statistice-demografice populaţia oraşelor, centrelor industriale a crescut dela 3.800.000 în anul 1948 la 5.500.000 la începutul anului 1953 şi se poate prevedea că la sfârşitul anului 1960 oraşele şi centrele industriale vor atinge o populaţie de peste 7 milioane.

Dezvoltarea industriei noastre socialiste, creşterea populaţiei ţării în general, creşterea populaţiei muncitoare din oraşe şi centre industriale ca urmare a industrializării socialiste, pun în faţa statului nostru sarcina de a dezvolta producţia agricolă (vegetală şi animală) în anii ce urmează, astfel încât ea să poată satisface nevoile industriei cu materii prime şi nevoile mereu crescânde ale poporului muncitor cu bunuri de larg consum.

Problema creşterii producţiei în agricultură şi a cantităţilor de cereale-marfă a devenit o problemă de stat, o problemă a întregului popor muncitor.

Trebue să mergem hotărît la rezolvarea problemei cerealelor. Sectorul socialist în agricultură (gospodăriile agricole de stat, gospodăriile agricole colective, întovărăşirile) trebue lărgit treptat şi randamentul la hectar mărit simţitor an de an.

Sectorul de stat în agricultură, care în prezent dispune de o suprafaţă arabilă de peste 1.200.000 hectare, se va putea consolida şi extinde până la 1,5 milioane hectare în anii următori, prin identificarea de noi terenuri, prin defrişări şi ameliorări funciare etc.

Considerăm că prin punerea în folosinţă a terenurilor agricole azi neproductive, ţara noastră va dispune de o suprafaţă arabilă de peste 10

milioane hectare din care pentru culturi de cereale circa 6.850.000 hectare. *(Aplauze).*

Prin dezvoltarea sectorului socialist din agricultură, a creşterii randamentelor la hectar şi în sectorul micii producţii prin mai buna lucrare a pământului şi prin sprijinul dat de stat ţăranilor muncitori individuali, se vor putea realiza în anii ce urmează :

grâu de toamnă	în medie pe ţară aproximativ	1500	kg. la hectar
porumb	„ „ „ „ „	1800	„ „ „
orz	„ „ „ „ „	1500	„ „ „
ovăz	„ „ „ „ „	1400	„ „ „

In lumina datelor de mai sus, în cursul celui de al doilea plan cincinal, reiese că se vor putea obţine pe 6.850.000 hectare cultivate cu cereale, circa 100.000.000 quintale, adică 10.000.000 tone cereale boabe, faţă de 6—7.000.000 tone cât se realizează astăzi. *(Aplauze furtunoase, ovaţii).*

Sporirea producţiei de cereale, chiar peste nivelul arătat mai sus, va putea fi înfăptuită prin intrarea în funcţiune a sistemelor de irigaţie din bazinul Dunării, Siretului, Prutului şi extinderea acelora din regiunea Crişurilor, Mureşului, Oltului etc.

Rezolvarea problemei cerealelor având la bază transformarea socialistă a agriculturii va contribui la soluţionarea problemelor legate de dezvoltarea culturilor de plante tehnice în regiunile care oferă acestora condiţiuni optime de producţie, adică zonarea culturilor.

România are condiţii favorabile dezvoltării culturii bumbacului. Va trebui să extindem cultura bumbacului la 300.000 hectare şi să realizăm randamentele de 1.100—1.200 kg. bumbac irigat la hectar şi 600—700 kg. faţă de 400—450 kg. la hectar cât s'a obţinut până acum pe terenuri neirigate. Să îmbunătăţim calitatea bumbacului şi anume lungimea fibrelor. Trebue să lucrăm astfel ca în cursul celui de al doilea plan cincinal să asigurăm complect nevoile industriei noastre textile din producţia internă şi să avem o cantitate anumită şi pentru export. *(Aplauze).*

Trebue să extindem culturile de sfeclă de zahăr dela circa 100.000 hectare în 1952 la 130.000 hectare, realizându-se un randament de 18.000—20.000 kg. la hectar şi o producţie globală de circa 2.500.000 tone deci peste 300.000 tone zahăr. *(Aplauze).*

Creşterea randamentelor la 1.100—1.200 kg. la hectar la cultura de floarea soarelui ne va permite ca de pe o suprafaţă de 380.000 hectare să obţinem în al doilea cincinal o producţie de circa 450.000 tone seminţe, ceeace înseamnă circa 100.000 tone ulei. *(Aplauze).*

Cultura cartofului va ajunge în anii următori pe o suprafaţă de 270.000 hectare, ceeace va da o producţie de circa 3.200.000 tone, faţă de 2.250.000 tone din 1952, asigurând nevoile consumului populaţiei şi materia primă pentru industrie.

Ţara noastră este cunoscută ca una din marile producătoare de struguri, vinuri şi fructe din Europa. Este necesar ca în anii care urmează să folosim mai din plin condiţiunile favorabile existente pentru a ridica într'o măsură simţitoare producţia de fructe, struguri şi vin şi în special la soiurile de înaltă calitate şi mare randament. Pentru aceasta trebuesc lichidate lipsurile serioase ale Ministerului Agriculturii în combaterea dăunătorilor din pomicultură şi viticultură. Deasemenea este necesar să se ia deîndată

măsuri de îmbunătățire radicală a situației existente în viile degradate, complectând golurile, înlocuind unele plantații bătrâne și extinzând plantațiile de vii și livezi. La aceasta trebue să se adauge măsuri de mărire a producției de struguri la gospodariile agricole de stat și de stimulare economică a cultivării viilor și pomilor de către gospodăriile agricole colective, întovărășiri agricole și viticole.

Un rol însemnat îl vor putea avea în refacerea și dezvoltarea viticulturii și pomiculturii gospodariile colective viticole și întovărășirile viticole-pomicole, care au început să se înființeze (la Jariștea-Odobești și la Vadu Săpat-Ploești) și vor fi sprijinite și stimulate de stat.

In acest fel producția de fructe, struguri și vin va asigura pe deplin nevoile de consum intern cât și mărirea exportului de vinuri și fructe de calitate. *(Aplauze puternice).*

Dezvoltarea ramurii creșterii animalelor în viitor este strâns legată de rezolvarea problemei cerealelor și de dezvoltarea întovărășirilor și a gospodăriilor colective. De rezolvarea problemei cerealelor este legată strâns problema furajării animalelor, precum și specializarea creșterii animalelor, n primul rând în raioanele muntoase și deluroase.

Ținând seama de condițiile obiective existente în R.P.R. considerăm că în domeniul creșterii animalelor linia directoare trebue să fie:

— în primul rând dezvoltarea și ameliorarea suprafețelor cultivate cu furaje. baza materială a creșterii vitelor; generalizarea sistemului de agricultură cu ierburi;

— creșterea treptată a efectivelor existente și îmbunătățirea calitativă a soiurilor existente;

— crearea celorlalte condiții necesare (construcții, amenajări, instalații) pentru ca în perioada următoare să se poată înregistra un avânt al dezvoltării creșterii animalelor.

In aceste condițiuni, considerăm că în cursul celui de al doilea plan cincinal se pot atinge următoarele efective de animale:

Taurine 5.500.000 capete.

Ovine 15—16.000.000 capete

din care cu lână fină și semifină 6.500.000—7.000.000 capete.

Porcine 4.600.000 capete. *(Aplauze puternice).*

O deosebită grijă trebue dată înființării și consolidării gospodăriilor de stat de creștere a vitelor pentru a deveni mari producători de carne, piele, lână, lapte, produse lactate.

Acțiunea de îmbunătățire a șeptelului la oi trebue dusă atât prin creșterea numărului de oi cât și prin schimbarea raportului între oile cu lână fină și semifină și oile cu lână groasă, astfel ca numărul oilor cu lână fină și semifină să crească dela 2.000.000 capete existente la circa 6.500.000 — 7.000.000 capete în cursul anilor următori, iar randamentul de lână fină să crească la 2,5—3 kg. la oaie și de lână semifină la 1,8—2 kg. de oaie pe an.

Efectivul acesta se poate realiza prin: — reținerea în sectorul de stat a mieilor cu lână fină și semifină pentru reproducție și pentru batalii, precum și reținerea mieilor cu lână fină și semifină din gospodăriile agricole colective;

— repartizarea tuturor mieilor cu lână fină și semifină care se realizează prin achiziții pentru carne, la întovărășirile de creștere a oilor și la gospodăriile agricole colective;

- credite pentru gospodăriile agricole colective în vederea construirii de adaposturi (saivane) ;

— avantajarea tuturor gospodăriilor ţăranilor muncitori care cresc oi cu lână fină şi semifină, prin cotă stimulatorie, produse industriale de lână, preţ, etc.;

— stimularea gospodăriilor ţăranilor muncitori din regiunile tipice pentru creşterea oilor cu lână groasă în vederea îmbunătăţirii calitaţii lânei prin metizare, urmărirea acţiunii de metizare, fundamentarea ştiinţifică a ei şi crearea condiţiilor optime ;

— scutirea de cotă de lapte pentru oile cu lână fină, a gospodăriilor care îşi predau cota de lână planificată.

Pentru a asigura baza furajeră necesară şeptelului prevăzut a fi atins în 1958—1960 trebue ca suprafaţa cultivată cu plante furajere să atingă 1.300.000 hectare faţă de 760.000 hectare în 1952, din care 1.100.000 hectare cultivate cu ierburi perene şi anuale faţă de 300.000 hectare în 1952. Totodată trebue ca prin măsuri agrotehnice randamentele plantelor furajere să crească până la cel puţin 4.500 kg. la hectar ierburi perene, 3.000 kg. la hectar cele anuale, 23.000—24.000 kg. la hectar rădăcinoase furajere şi de siloz.

Infăptuirea acestor sarcini de perspectivă în domeniul creşterii vitelor ne va permite să îmbunătăţim simţitor aprovizionarea cu carne, produse de carne, lapte, produse lactate a oamenilor muncii. Dezvoltarea bazei furajere va permite în acelaş timp să mărim efectivul de cabaline cu 30%.

Odată cu rezolvarea problemei cerealelor şi în strânsă dependenţă de aceasta, să se rezolve şi problema unei mai juste distribuţii pe teritoriul ţării, a zonării culturilor tehnice, a introducerii asolamentelor la gospodăriile de stat şi gospodării colective.

Rezolvarea problemei cerealelor în R. P. R. trebue coordonată cu rezolvarea problemei producţiei animale prin crearea unei baze furajere corespunzătoare.

Tovarăşi,

Iată tabloul general al sarcinilor de perspectivă privind dezvoltarea agriculturii în ţara noastră, în anii ce urmează. Infăptuirea lor cere eforturi serioase din partea statului nostru şi o muncă stăruitoare şi plină de avânt a întregului popor.

Marile realizări obţinute pe drumul construcţiei socialismului sunt dovezi grăitoare că poporul nostru dispune de forţă, energie şi capacitate de a rezolva cu succes şi aceste măreţe sarcini. *(Aplauze).*

Rezolvarea problemei cerealelor, a culturilor tehnice şi a creşterii animalelor este posibilă pe baza desfăşurării procesului de transformare socialistă a agriculturii, prin înzestrarea agriculturii cu mijloacele tehnice şi mecanice corespunzătoare nivelului agrotehnicii avansate.

Ţinând seama de condiţiile favorabile create transformării socialiste a agriculturii prin rezultatele obţinute în construcţia gospodăriilor agricole colective şi a întovărăşirilor, de ritmul dezvoltării industriei socialiste şi capacitatea ei de a asigura baza tehnică a agriculturii, de intensificarea pregătirii cadrelor de agronomi, zootehnicieni, tractorişti, de creşterea conştiinţei ţărănimii muncitoare, putem prevedea cursul unei mişcări mai pu-

ternice a țărănimii muncitoare spre întovărășiri și gospodării agricole colective.

Pentru aceasta este necesar:

1. Intărirea și lărgirea bazei tehnice a mecanizării agriculturii.

Trebuesc mai departe consolidate S.M.T.-urile existente și înființate noi S.M.T.-uri.

Pentru ridicarea producției la hectar și a productivității animalelor procesele de muncă în gospodăriile colective trebuesc treptat mecanizate; în acest scop se vor dota S.M.T.-urile cu noi tractoare și mașini agregate.

Se vor lua măsuri pentru asigurarea creșterii numărului de stațiuni de mașini și tractoare existente, până la 250 în toamna anului 1954, înzestrându-le cu peste 12.500 tractoare și cu mașini agricole remorcate, corespunzătoare unei capacități de lucru până la 7.000.000 hantri.

In cursul celui de al doilea plan cincinal va trebui să sporim până la aproape 500 numărul stațiunilor de mașini și tractoare, ceeace va asigura capacitatea de mecanizare, la nivelul necesităților sectorului socialist în dezvoltare, deținând circa 35—40.000 tractoare și alte mașini agricole corespunzătoare. *(Aplauze puternice).*

Pentru asigurarea bunei funcționări a parcului de mașini și tractoare în permanentă creștere, industria noastră trebue să asigure lărgirea bazei de fabricare a pieselor de schimb și motoarelor de rezervă prin dezvoltarea uzinelor existente și înființarea de unități noi.

Deasemeni, Ministerul Agriculturii trebue să ia măsuri pentru lărgirea și complectarea centrelor mecanice existente, precum și înființarea de noi centre mecanice care să asigure repararea și întreținerea parcului de mașini și tractoare din S.M.T. și gospodării agricole de stat.

Gospodăriile agricole de stat vor fi dotate cu mașini și agregate, astfel ca să asigure executarea lucrărilor agricole grele din câmp și ferme, care cer multă forță de muncă, cu mijloace mecanizate.

Ministerul Agriculturii va lua măsuri pentru înzestrarea Institutului de Mecanizare și Electrificare a Agriculturii cu mașini, laboratoare și ateliere de prototipuri, pentru punerea de acord a tematicii lui cu nevoile de producție ale gospodăriilor agricole de stat, ale gospodăriilor colective și întovărășirilor agricole.

Institutul de Mecanizare și Electrificare a Agriculturii trebue să ajute S.M.T.-urile și gospodăriile agricole de stat în procesele de mecanizare și electrificare a agriculturii prin punerea la dispoziția lor a metodelor și instrucțiunilor tehnico-științifice de folosire maximală a tractoarelor și mașinilor agregate.

Ministerul Agriculturii va lua măsuri pentru întărirea rolului organizator al stațiunilor de mașini și tractoare în procesele de producție din gospodăriile colective și întovărășirile agricole.

C. S. P., Ministerul Industriei Metalurgice și Ministerul Agriculturii, până la 1 Martie 1954 vor întocmi și supune aprobării Consiliului de Miniștri planul de perspectivă pentru dezvoltarea agriculturii.

2. *Intensificarea muncii de formare a cadrelor necesare agriculturii socialiste.*

Ministerul Agriculturii și Ministerul Invățământului Superior trebue să asigure pregătirea la un nivel mai înalt a cadrelor tehnice, medii și superioare, trebue formate cadre nu numai de agronomi, veterinari și zooteh-

nişti — ci şi mecanizatori, viticultori, pomicultori, legumicultori, agrosilvo-amelioratori, atât cu pregătire superioară, cât şi medie.

Trebue să pregătim un număr din ce în ce mai mare de tractorişti, combainieri, mecanici agricoli, brigadieri, socotitori şi preşedinţi de gospodării colective, care trebue să capete o pregătire profesională şi politică tot mai înaltă.

Trebue asigurate gospodăriile agricole colective cu agronomi şi zootehnicieni, cu pomicultori şi viticultori.

Ministerul Agriculturii trebue să doteze institutele sale de învăţământ superior şi şcolile medii tehnice cu baze de practică agricolă pentru ca absolvenţii acestora să poată primi o temeinică pregătire tehnică şi profesională corespunzătoare nevoilor de organizare şi îndrumare a producţiei agricole.

Corpul didactic din institutele de învăţământ superior şi din şcolile medii tehnice agricole, pe lângă munca de catedră trebue să-şi lege activitatea ştiinţifică de institutele de cercetări şi staţiunile lor experimentale cât şi de practica agricolă din gospodăriile de stat şi gospodăriile colective, pentru ridicarea permanentă a calificării lor profesionale şi pentru a contribui la ridicarea producţiei în agricultura noastră socialistă.

3. *Imbunătăţirea continuă a activităţii ştiinţifice în domeniul agriculturii.*

In ce priveşte activitatea institutelor de cercetări ştiinţifice în agricultură, tov. Traian Săvulescu, preşedintele Academiei R.P.R. şi directorul Institutului de Cercetări Agricole a făcut o dare de seamă mai largă în faţa Congresului fruntaşilor din gospodăriile agricole colective.

Intr'adevăr, oamenii de ştiinţă care lucrează pe tărâmul agriculturii au avut succese însemnate în munca de cercetare ştiinţifică, leagă din ce în ce mai mult activitatea lor de cerinţele practicii. Desigur, în această privinţă, oamenii de ştiinţă mai au mult de făcut pentru ca ajutorul lor să se facă tot mai simţit şi tot mai eficace în rezolvarea tuturor problemelor mari ale dezvoltării agriculturii socialiste.

In domeniul ştiinţei agricole se ridică noi cadre tinere şi capabile. Au ieşit la iveală oameni de ştiinţă valoroşi care înainte erau necunoscuţi poporului nostru, ca tov. Rudolf Palocsay, care a creat noi soiuri de fructe, legume şi flori, şi alţii.

Trebue promovate şi stimulate cu mai multă hotărîre în munci de cercetare ştiinţifică, agricolă şi zootehnică, elemente tinere merituoase, capabile, pentru a folosi în mod creator, în condiţiile ţării noastre, ştiinţa agrotehnică cea mai avansată din lume, ştiinţa agricolă sovietică.

Partidul şi guvernul acordă o permanentă grijă oamenilor de ştiinţă şi activităţii de cercetare ştiinţifică, pusă în slujba construirii socialismului. Pe viitor această grijă va fi sporită. Pentru punerea în valoare a rezultatelor obţinute de institutele de cercetări ştiinţifice agricole şi pentru a se asigura condiţii tot mai bune desfăşurării activităţii oamenilor de ştiinţă în agricultură, Ministerul Agriculturii va lua măsuri pentru înzestrarea cu cadre, maşini şi laboratoare a institutelor de cercetări agricole şi a staţiunilor experimentale. In acest fel, ele vor putea să-şi îndeplinească cu mai mult succes sarcinile ce li se pun în legătură cu mărirea producţiei la hectar, sporirea productivităţii animalelor, prin crearea de noi soiuri de plante şi animale, cât şi de noi metode agrotehnice şi zootehnice şi de organizare a muncii.

Ministerul Agriculturii trebue să înscrie în programul său de activitate pe anii următori problema înființării și înzestrării a noi institute de cercetări agricole pentru bumbac, viticultură, pomicultură, legumicultură.

Deasemeni în vederea dezvoltării creșterii animalelor se va înființa Institutul de pășuni și fânețe (baza furajeră) care va avea ca primă sarcină să dea soluția științifică pentru punerea în valoare a islazurilor și pășunilor, în special a celor din stepă și silvostepă prin introducerea lor în culturi și asolamente.

In vederea conducerii și îndrumării muncii de cercetare științifică a acestor institute va trebui studiată problema înființării Academiei de Științe Agricole.

Oamenii de știință din institutele de cercetări, din stațiunile experimentale și din viitoarea Academie de Științe Agricole sunt chemați să-și lege mai temeinic activitatea lor de problemele vii ale muncii din gospodăriile agricole colective, gospodării de stat și întovărășiri agricole, să dea răspuns la probleme puse de practica agricolă, să-și pună toată priceperea și tot elanul lor creator pentru rezolvarea științifică a problemelor pe care le ridică transformarea socialistă a agriculturii, pentru înarmarea tuturor celor ce muncesc pe ogoare cu metode agrotehnice și zootehnice noi și avansate, în scopul obținerii a cât mai multe, mai îmbelșugate și mai bune roade dela natură.

4. *Intărirea economică-organizatorică și dezvoltarea mai departe a gospodăriilor agricole colective și a întovărășirilor agricole existente și crearea de noi întovărășiri și gospodării colective* este o sarcină permanentă și de înaltă răspundere a organelor de partid și de stat.

Condiția esențială pentru consolidarea gospodăriilor colective existente este respectarea deplină a statutului-model atât de către membrii gospodăriilor colective cât și de către fiecare activist de partid și de stat.

Fiecărui colectivist îi revine sarcina de a îngriji cu dragoste bunurile obștești, pământul, vitele, inventarul, clădirile, culturile agricole, produsele și a munci cu sârg pentru sporirea lor continuă. Nimănui nu-i este îngăduit să știrbească proprietatea obștească colectivistă.

Pentru utilizarea deplină a resurselor naturale și folosirea chibzuită, rațională a forței de muncă, în vederea sporirii permanente a bogăției obștești și deci a veniturilor colectiviștilor e necesar ca în toate gospodăriile colective, în afara ramurei de producție de bază corespunzătoare zonei de producție agricolă în care se află gospodăria, să se înființeze și să se dezvolte și alte ramuri de producție agricolă.

Gospodăriile colective situate în apropierea orașelor și centrelor industriale trebue să se specializeze în cultura legumelor, zarzavaturilor, cartofilor, pomilor fructiferi, căpșunelor, smeurei, în creșterea vacilor de lapte, a păsarilor și porcilor, izvoare sigure de mărire a veniturilor gospodăriei și de înlesnire a aprovizionării populației muncitoare.

Ritmul actual nesatisfăcător în executarea construcțiilor obștești constitue o frână pentru dezvoltarea multilaterală a gospodăriei. Este absolut necesar ca gospodăriile colective să ia măsuri grabnice pentru intensificarea executării construcțiilor pe baza unor planuri de sistematizare corespunzătoare perspectivelor de dezvoltare a gospodăriei, folosind la maximum posibilitățile și resursele locale, utilizând just creditele ce se acordă de către stat.

Gospodăriile colective trebue să dea o atenţie deosebită bunei organizări a muncii. Brigada permanentă trebue să devină în toate gospodăriile colective veriga de bază în organizarea muncii. Deasemeni, gospodăriile colective trebue să lupte pentru înlăturarea risipei de zile-muncă provenită din retribuirea cu zile-muncă a prea multor funcţiuni administrative şi irosirea zilelor-muncă pentru lucrări ce nu contribue la sporirea producţiei. Aceasta va duce la întărirea gospodăriei obşteşti, la mărirea valorii zilei-muncă.

Pentru propăşirea şi dezvoltarea gospodăriilor agricole colective şi a întovărăşirilor agricole, reducerea costurilor de producţie în agricultură şi zootehnie constitue una din condiţiile cele mai importante. Aceasta duce nemijlocit la creşterea venitului obştesc al veniturilor ţăranilor colectivişti şi întovărăşiţi.

Trebue întărit rolul comisiilor de revizie (de cenzori) care prin control regulat să asigure apărarea proprietăţii obşteşti colectiviste, buna gospodărire, respectarea drepturilor colectiviştilor şi a obligaţiilor lor faţă de stat. Este necesar să se pună ordine în activitatea economico-financiară a gospodăriilor colective, îndeosebi în ceeace priveşte evidenţa.

Trebue introdusă şi întărită răspunderea personală, materială şi morală a fiecărui membru al gospodăriei colective, pentru avutul obştesc ce i se încredinţează în vederea producţiei şi pentru felul cum organizează şi duce la bun sfârşit sarcinile economice ce îi sunt repartizate de către gospodăria colectivă.

Principala condiţiune pentru îmbunătăţirea muncii de conducere a gospodăriilor colective este însuşirea şi aplicarea principiului democraţiei interne de către conducerile gospodăriilor colective şi de toate organele de partid şi de stat ce au relaţii cu gospodăriile colective.

Inginerii şi tehnicienii din S. M. T.-uri şi secţii agricole ale sfaturilor populare trebue să ajute gospodăriile agricole colective la întocmirea planurilor lor de organizare, activitate şi de producţie.

Ministerul Agriculturii, folosind experienţa înaintată a colhozurilor sovietice şi ţinând seama de condiţiile din gospodăriile noastre colective, va trebui să ajute la organizarea teritoriului acestora, la introducerea asolamentelor raţionale şi la crearea perdelelor forestiere de protecţie a câmpurilor.

Creşterea bogăţiei obşteşti şi deci a venitului colectiviştilor depinde de ridicarea producţiei la hectar şi a productivităţii muncii. In vederea realizării acestor sarcini organizaţiile de partid şi consiliile de conducere ale gospodăriilor trebue să dea o mai mare atenţie organizării şi desfăşurării întrecerii socialiste între membri, echipe, brigăzi şi gospodării.

Ministerul Agriculturii va elabora regulamentul privitor la confirmarea fruntaşilor şi stahanoviştilor din gospodăriile agricole colective, stabilirea insignelor şi diplomelor de fruntaş şi stahanovist şi va institui decernarea steagurilor de producţie pentru cele mai bune gospodării agricole colective din regiuni şi drapelul de producţie care să se acorde în fiecare an, de către Ministerul Agriculturii gospodăriei colective fruntaşe pe ţară.

Gospodăriile agricole colective trebue să trimită cât mai mulţi tineri la şcolile de tractorişti, brigadieri, contabili, agronomi, zootehnicieni, să se preocupe în mod continuu de ridicarea celor mai buni colectivişti şi de pregătirea lor ca specialişti necesari producţiei gospodăriei colective.

Prin buna organizare a muncii, prin activitatea lor culturală, gospodă-

riile colective trebue să devină focare de răspândire a culturii în massele țărănimii muncitoare.

In acelaș timp, comitetele executive ale sfaturilor populare și consiliile de conducere ale gospodăriilor colective trebue să aibă ca o preocupare centrală ridicarea nivelului cultural-tehnic al tuturor colectiviștilor, astfel ca întreaga massă de colectiviști să-și însușească cunoștințele de bază agro- și zootehnice, să aplice metodele de muncă înaintate și să se specializeze într'o anumită ramură de activitate de producție.

Organele noastre de partid, comitetele executive ale sfaturilor populare și membrii gospodăriilor colective trebue să cunoască și să nu uite niciodată că mijlocul cel mai puternic și cel mai direct de convingere a țărănimii muncitoare despre superioritatea agriculturii socialiste îl constitue înseși gospodăriile agricole colective existente.

Crearea de noi întovărășiri și gospodării colective

Ținând seama de condițiile favorabile existente ca și de interesul crescând al țăranilor muncitori pentru gospodăriile colective și întovărășiri agricole, să ne punem ca sarcină desfășurarea unei munci de mai mare amploare decât până acum pentru lămurirea și convingerea țăranilor muncitori cu gospodării individuale de a trece pe drumul întovărășirii și gospodăriei colective.

Dacă luăm în considerație perspectiva mai îndepărtată a dispariției haturilor care despart în momentul de față cele peste 23 milione de bucăți de pământuri țărănești și transformarea lor în suprafețe arabile, după calcule aproximative agricultura ar câștiga o suprafață de 200.000 hectare.

Această suprafață, astăzi plină de buruieni, constituind focare de îmburuenire a lanurilor învecinate și gazde pentru șoareci, gândaci, fluturi și alți dăunători, ar putea să producă peste 200.000 tone grâu sau porumb sau 160.000 tone floarea soarelui sau 3.300.000 tone sfeclă de zahăr — cât producția noastră de sfeclă de zahăr pe doi ani de zile.

In cinci ani s'ar putea scoate de pe actualele haturi o producție de un milion tone grâu. Vagoane de pâine, de ulei, de zahăr în plus pentru populație — iată ce ar însemna numai simpla dispariție a haturilor pe calea tarlalizării, pe calea organizării de întovărășiri agricole și de gospodării colective. *(Aplauze).*

Comitetele regionale și raionale de partid și comitetele executive ale sfaturilor populare trebue să acorde tot sprijinul organizatoric și politic comitetelor de inițiativă ale țăranilor muncitori care vor să formeze noi gospodării colective și întovărășiri agricole și să desfășoare o muncă largă de lămurire și convingere a țăranilor muncitori pentru constituirea de noi comitete de inițiativă.

Organele de partid și de stat sunt obligate să îndrume comitetele de inițiativă, să nu lase pe membrii acestor comitete să se descurge singuri, cum pot, ci să le sprijine efectiv în organizarea muncii lor de creare a întovărășirii sau a gospodăriei colective.

In regiunile în care creșterea vitelor constitue ocupația principală a țărănimii muncitoare, organele de partid și de stat trebue să sprijine crearea

de întovărăşiri de creştere a vitelor şi de gospodării colective crescătoare de animale prin

— crearea condiţiilor pentru dezvoltarea bazei furajere necesare pentru animalele gospodăriilor colective şi întovărăşirilor;

— îndrumarea tehnică şi sprijin sanitar veterinar;

— credite pe termen lung pentru procurarea de animale şi construirea de grajduri, staule, saivane.

Comitetele executive ale sfaturilor populare trebue să aibă grijă să înzestreze pe tinerii căsătoriţi ţărani colectivişti cu câte un lot din terenurile disponibile în vatra satului pentru a-şi construi casă.

Tovarăşi,

Munca de convingere şi lămurire a ţărănimii muncitoare nu este o muncă de campanie; ea trebue dusă zi cu zi, ceas cu ceas, fără întrerupere.

Una din metodele principale de convingere a ţărănimii muncitoare este metoda lămuririi individuale a ţăranului cu gospodărie mică sau mijlocie, muncă dusă cu fiecare ţăran muncitor în parte, dela om la om, cu pricepere şi răbdare.

Unii activişti de partid fac greşala că pornesc la o asemenea muncă fără să se pregătească temeinic, mulţumindu-se să înşire ţăranului muncitor fraze generale, care nu pot convinge pe nimeni. Ori, pentru a-l convinge pe ţăranul muncitor trebue să te sprijini pe fapte văzute şi studiate de tine însuţi pe teren, să cunoşti foarte bine viaţa şi experienţa gospodăriilor colective şi a întovărăşirilor, să-i poţi explica ţăranului limpede şi dovedi cu fapte bine cunoscute cum este organizată munca în gospodăria colectivă sau în întovărăşire, să-i faci o socoteală practică, arătându-i cu cifre şi fapte cât de mare este deosebirea între veniturile unui colectivist faţă de veniturile mici ale ţăranului individual. Trebue să stai de vorbă cu ţăranul individual, cu nevasta lui, să nu pierzi răbdarea dacă nu ai reuşit să-i convingi dela început şi să nu-i declari „elemente reacţionare" pentru vina de a nu-i fi putut convinge — ci să ştii să le clarifici îndoelile, să le câştigi încrederea şi să-i convingi.

După ce activiştii de partid au convins pe membrii unei familii de ţărani mici sau mijlocii despre avantagiile întovărăşirii sau ale gospodăriei colective, este bine să se treacă la discutarea cu un grup de familii, pentru a lămuri şi mai temeinic lucrurile.

Metoda muncii individuale şi a muncii de lămurire pe grupe de familii trebue neapărat împletite cu organizarea de vizite ale ţăranilor muncitori — împreună cu nevestele lor — la o întovărăşire sau la o gospodărie colectivă bine închegată, care a dat roade bune; nimic nu poate să-l convingă mai bine pe ţăranul cu gospodărie mică sau mijlocie decât exemplul viu, văzut de el însuşi. Aceasta îl va face să păşească hotărît şi cu încredere spre gospodăria colectivă sau întovărăşire. Ţăranul este un om practic. Când vine şi vede gospodăria colectivă, rezultatele obţinute de ea, cum trăesc colectiviştii, atunci cu orice viclenii ar umbla chiaburul, nu mai poate să-l întoarcă de pe drumul gospodăriei colective.

Chiaburii şi codiţele lor de topor vor şopti poate la urechile oamenilor: „De ce îi cheamă pe ţăranii muncitori să viziteze tocmai gospodăriile colective bune şi nu pe cele slabe?" Ii chemăm la gospodăriile colective bune ca să ia exemple bune, să vadă care este drumul belşugului şi feri-

cirii. Putem să-i chemăm și la o gospodărie slabă. Țăranii muncitori vor vedea singuri că acolo unde oamenii muncesc, unde au grijă de întărirea avutului obștesc, lucrurile merg bine, pe când acolo unde oamenii spun: „Lasă să mai muncească și altul!" sau își împart tot venitul fără să pună de o parte pentru fondurile de bază, lucrurile merg slab.

Iată de pildă în gospodăria colectivă din Santăul Mare, raionul Oradea, câștigul mediu al unui colectivist s'a ridicat în 1952 la 6.560 kg. cereale, 900 kg. furaje și 400 lei. Țăranul mijlocaș cu gospodărie individuală Zahuli Carol din acelaș sat, cu 6 hectare pământ, a obținut în 1952 numai 3.850 kg. cereale și 800 kg. furaje. Mai trebue ținut socoteală că venitul obținut de colectivist îi rămâne pe deaîntregul, deoarece cota de cereale datorată statului el o achită prin gospodăria colectivă care reține și necesarul pentru hrana vitelor de muncă și semințele pentru anul următor.

Una este când țăranii își unesc forțele într'o gospodărie mare socialistă, lucrând în colectiv după plan, cu tractoare și mașini puternice, și alta este când lucrează răzlețiți în gospodării individuale, tot atât de neputincoși în fața secetei și altor intemperii ale naturii ca și în fața tendințelor de jecmănire ale chiaburilor.

In gospodăria colectivă se produce mai mult, cu cheltuială mai puțină, lucru foarte important pentru un om gospodar.

Colectivistul nu mai e nevoit să cumpere semințe, să cumpere și să întrețină vite de muncă. După ce și-a încasat venitul, el nu mai are grijile țăranului individual.

Nu sunt toate acestea suficiente dovezi și argumente în favoarea gospodăriei agricole colective chiar pentru un țăran mijlocaș? Fără îndoială că da.

Chiar cu sprijinul primit din partea statului, țăranul individual cu toată strădania lui nu va putea realiza ceeace realizează un țăran colectivist, când muncește cu sârg.

In gospodăria colectivă, fiecare trebue să muncească. Cine muncește — mănâncă, cine nu muncește — nu mănâncă. Țăranul muncitor cu gospodăria individuală doar știe din propria sa experiență că dacă nu muncește, pământul nu dă roade. Roadele nu vin din văzduh, trebue muncă! *(Aplauze)*.

Pentru a ușura comasarea pământului în vederea creării de noi întovărășiri agricole sau gospodării colective, este necesar să ducem munca de lămurire și convingere cu țăranii muncitori care au loturi alăturate. Dacă totuși vor fi necesare unele schimburi de terenuri între țăranii muncitori, ele să fie într'un număr cât mai redus, pe bază de înțelegere.

Pământul chiaburesc aflat în teritoriul supus comasării, este comasat în mod obligatoriu, dându-i-se chiaburului suprafețe corespunzătoare în altă parte a satului.

In ce privește desfășurarea cât mai largă a muncii de lămurire și convingere a țărănimii muncitoare asupra superiorității agriculturii socialiste, un rol important îl are presa centrală și locală, radioul, teatrul, cinematograful, mijloace puternice pentru popularizarea succeselor obținute de întovărășiri și gospodării colective, pentru combaterea deficiențelor și pentru organizarea unui larg schimb de experiență în muncă, pe linia transformării socialiste a agriculturii.

Tovarăşi,

Indeplinirea acestor sarcini va duce fără îndoială la un puternic avânt al agriculturii noastre, la realizarea sarcinii istorice pe care şi-a asumat-o partidul nostru de a transforma ţara noastră dintr'o ţară agrară înapoiată, într'o ţară industrială înaintată cu o agricultură mecanizată, o ţară a bunei-stări şi a culturii pentru toţi acei ce muncesc dela oraşe şi sate. *(Aplauze)*.

In munca noastra ne călăuzim după învăţătura marelui Stalin care a spus:

„Societatea socialistă este o asociaţie de producţie şi de consum a oamenilor muncii din industrie şi agricultură. Dacă în această asociaţie industria nu este legată de agricultură, care-i furnizează materii prime şi alimente şi absoarbe produsele industriale, dacă industria şi agricultura nu alcătuesc în felul acesta un tot economic unic, nu vom avea nici un fel de socialism".

Entuziasmul cu care aţi primit tabloul de perspectivă al agriculturii arată voinţa oamenilor muncii din agricultură de a munci cu stăruinţă pentru înfăptuirea lui în vederea progresului continuu al ţării noastre pe drumul luminat de exemplul măreţ al Uniunii Sovietice. *(Aplauze puternice)*.

Poate ţărănimea noastră muncitoare, cu ajutorul clasei muncitoare, să îndeplinească această măreaţă sarcină? Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român şi Guvernul R.P.R. sunt convinşi că da! *(Aplauze care se transformă în ovaţii)*.

Transformarea socialistă a agriculturii în cadrul operei de construire a socialismului cere o muncă încordată, răbdătoare, stăruitoare.

Pentru realizarea acestei sarcini trebue să ne încordăm forţele, chemând la muncă unită pe toţi oamenii muncii dela oraşe şi sate, sub conducerea Partidului Muncitoresc Român. *(Aplauze puternice)*.

Ne bizuim pe alianţa frăţească dintre clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare, forţa socială care a răsturnat dela putere pe moşieri şi capitalişti şi care va înfăptui victorios opera de construire a socialismului la oraşe şi sate. *(Aplauze puternice)*.

O asemenea cauză mare cum este construirea socialismului, dă naştere la o energie mare. Poporul nostru harnic, plin de bucuria vieţii libere, stăpân pe destinele lui, tot mai conştient de răspunderile sale, va desfăşura cu şi mai mare avânt munca pentru construirea noii orânduiri sociale, lipsite de exploatare şi asuprire. Munca paşnică creatoare este strâns legată de pace, politica de pace corespunde pe deaîntregul intereselor sale vitale.

Orânduirea democrat-populară este o asemenea orânduire socială care întruchipează aspiraţiile de pace ale poporului nostru.

Deaceea oamenii muncii dela oraşe şi sate sunt mai hotărîţi ca oricând să apere cuceririle dobândite, să lupte cu fermitate pentru pace, pentru colaborarea între popoare. *(Aplauze îndelungate)*.

Să mergem înainte, tovarăşi, întărind mereu alianţa clasei muncitoare cu ţărănimea muncitoare, cu încredere deplină în forţa şi capacitatea creatoare a poporului muncitor şi nimic şi nimeni nu va putea opri în loc lupta noastră pentru construirea unei vieţi noi, unei vieţi fericite. *(Congresiştii se ridică în picioare şi ovaţionează timp de minute în şir. Răsună cu putere strigăte: „Trăiască tovarăşul Gheorghiu-Dej!", „Trăiască marea noastră eliberatoare şi sprijinitoare Uniunea Sovietică!")*.

DESPRE ACTIVITATEA INSTITUTULUI DE ISTORIE DIN CLUJ AL ACADEMIEI R. P. R. *

Succesul operei de construire a socialismului este în mod inseparabil legat de dezvoltarea revoluţiei culturale, de avântul puternic al învăţământului, ştiinţei şi culturii, — o însemnătate considerabilă având în această privinţă desfăşurarea unei largi activităţi ştiinţifice în domeniul istoriei.

Odată cu instaurarea regimului de democraţie populară, în studiul istoriei poporului nostru s'a produs o cotitură radicală, creându-se condiţiile necesare pentru întocmirea unei istorii cu adevărat ştiinţifice şi complecte a României.

Istoria poporului este istoria luptei neîncetate a masselor muncitoare împotriva exploatatorilor băştinaşi şi a cotropitorilor din afară; studiul ştiinţific al istoriei dezvălue existenţa şi acţiunea legilor dezvoltării societăţii — ştiinţa istorică fiind în mâna proletariatului un instrument de previziune a viitorului, o armă puternică în lupta pentru prefacerea revoluţionară a societăţii. Tocmai deaceea burghezia nu voia şi nici nu putea să conceapă istoria ca o adevărată ştiinţă. In ţara noastră, istoricii puşi în slujba burgheziei şi moşierimii — ascunzând şi dând uitării tradiţiile valoroase reprezentate de ceeace este înaintat în operele istorice ale lui D. Cantemir, ale marelui democrat-revoluţionar N. Bălcescu, ale lui M. Kogălniceanu, şi ale altor cercetători — s'au dedat la cele mai grosolane mistificări şi denaturări ale ştiinţei istorice, încercând pe deoparte să transforme istoria într'un monument ridicat călăilor poporului dealungul secolelor, — iar pe de altă parte să înfăţişeze istoria în mod idealist şi metafizic, ca o îngrămădire haotică de fapte izolate, de întâmplări şi acţiuni arbitrare, rod al capriciilor diferitelor personalităţi. In felul acesta istoricii burghezi, ca şi ceilalţi exponenţi ai intereselor burgheziei pe plan ideologic, căutau să răpească oamenilor muncii înţelegerea ştiinţifică a mersului evenimentelor istorice, să demonstreze inexistenţa legilor obiective ale dezvoltării societăţii şi să împiedice folosirea lor în scopul transformării societăţii, să ascundă masselor inevitabilitatea pieirii capitalismului. Totodată, lucrările acestor aşazişi „istorici" erau îmbibate de otrava şovinismului şi cosmopolitismului, fiind menite să educe tinerele generaţii în spiritul urii faţă de alte popoare şi al dispreţului faţă de poporul român, să crească slugi plecate capitaliştilor şi moşierilor, „capetelor încoronate", căpeteniilor şi lacheilor imperialismului agresiv.

Luptând împotriva concepţiilor antiştiinţifice şi reacţionare ale burghe-

---

* Din „Scânteia", Nr. 2661, cu data de 15 Mai 1953.

ziei și ideologilor ei, partidul nostru a învățat în trecut și învață azi pe istoricii însuflețiți de dragoste de patrie să-și întemeieze cercetările pe principiile materialismului dialectic și istoric, concepția științifică a clasei muncitoare despre lume și societate. Așa cum ne arată teoria marxist-leninistă, numai pe baza principiilor materialismului istoric, a cunoașterii legilor obiective ale dezvoltării sociale, *„știința istoriei societății poate deveni, cu toată complexitatea fenomenelor vieții sociale, o știință tot atât de exactă ca biologia, de pildă, o știință capabilă de a folosi în practică legile dezvoltării societații“* (I. V. Stalin). Pornind dela aceasta, partidul învață pe istorici că spiritul de partid este o condiție esențială a unei rodnice activități științifice; adevărul științific obiectiv poate fi respectat și redat numai pe baza concepției clasei muncitoare — singura clasă interesată în cunoașterea deplină a adevărului — numai privind istoria ca o armă în slujba luptei clasei muncitoare. Știința istoriei, armă ideologică de frunte a partidului clasei muncitoare, parte integrantă a științei marxist-leniniste, educă, pregătește și înarmează pe oamenii muncii în lupta pentru construirea socialismului.

Astăzi, un teren larg, nelimitat, de activitate creatoare este deschis tuturor cercetătorilor istorici cinstiți, atașați poporului și însuflețiți de dragoste de patrie. Infăptuind o politică de continuă promovare a cadrelor tinere și înlăturând elementele dușmane sau incapabile, partidul cere să se desfășoare munca necesară pentru reeducarea vechilor istorici dornici să slujească în mod cinstit interesele construcției socialiste, pentru ca ei, împreună cu noile cadre ridicate în ultimii ani, să dea poporului numeroase lucrări cu adevărat științifice privind istoria patriei.

Ca rezultat al orientării activității istoricilor pe baze riguros științifice și al creării celor mai bune condițiuni materiale și de studiu pentru cercetători, în anii regimului de democrație populară au fost obținute în domeniul istoriei importante succese în diferite domenii, succese care întrec, atât calitativ cât și în privința ritmului de dezvoltare al cercetărilor istorice, tot ce s'a realizat sub burghezie.

Totuși, în sectorul istoriei continuă să persiste o serie de lipsuri; unele centre de cercetare științifică rămân cu mult în urma cerințelor mereu crescânde puse de partid și popor în fața istoricilor, manifestând grave deficiențe în activitatea lor.

De pildă, — Institutul de Istorie din Cluj al Academiei R.P.R.

Inființarea Institutului de Istorie, în cadrul Filialei Cluj a Academiei R.P.R., a corespuns necesității dezvoltării activității științifice în țara noastră și studierii aprofundate a bogatului material istoric privitor la dezvoltarea Ardealului, formării continue de noi cadre științifice.

In fața Institutului de Istorie dela Cluj s'a deschis un nelimitat câmp de rodnică activitate. Institutul ar fi putut aduce o contribuție importantă în studierea profundă și multilaterală și în interpretarea materialului privitor la succesiunea modurilor de producție pe teritoriul țării noastre, la rolul istoric al diferitelor clase și la desfășurarea luptei de clasă dealungul secolelor; la apariția și dezvoltarea burgheziei și la transformarea ei într'o forță reacționară și contrarevoluționară, trădătoare de țară și dușmană de moarte a oamenilor muncii; la dezvoltarea clasei muncitoare ca clasa cea mai înaintată ale cărei interese se contopesc cu interesele majorității

zdrobitoare a societăţii ; la apariţia şi dezvoltarea mişcării muncitoreşti şi la lupta partidului comunist, care, învingând grele piedici şi persecuţii, înfruntând nenumărate furtuni a condus la victorie, în condiţiile eliberării ţării de către Armata Sovietică, poporul român şi minorităţile naţionale.

Una din cele mai importante sarcini ce revenea Institutului era combaterea influenţelor ideologiei burgheze, în special stârpirea urmelor otrăvite ale propagandei naţionaliste şovine, răspândită în trecut de conducerile obscurantiste şi huliganice ale „Institutului de istorie naţională" şi Univer sităţii „Ferdinand" şi, respectiv, în timpul dominaţiei horthyste, ale „Institutului ştiinţific ardelean" şi Universităţii „Ferenc Ioszef".

Trebue spus că în activitatea Institutului s'au obţinut în ultimii ani pe baza îndrumărilor Academiei R.P.R. şi ca rezultat al muncii entuziaste depuse de unii dintre colaboratori, o serie de rezultate pozitive, care au contribuit la dezvăluirea unor momente necunoscute sau greşit interpretate din trecutul poporului nostru. Astfel au dat roade bogate lucrările întreprinse de şantierele arheologice ale Institutului, în cadrul planului general de săpături arheologice stabilit de Academia R.P.R. Şantierul dela Piatra Roşie şi dela Grădiştea Muncelului care a dezvelit aşezarea importantă a statului dac, a pus în lumină înaltul nivel de dezvoltare economică şi de organizare politică a populaţiei băştinaşe *înainte* de cotropirea romană. Materialul obţinut de şantierul arheologic dela Moreşti arată continuitatea de viaţă pe teritoriul R.P.R. înainte şi după alungarea romanilor ; sunt puse în lumină fapte care contribuie la explicarea ştiinţifică a evenimentelor petrecute în ţara noastră în veacurile III-XIII, epocă complect ignorată de istoriografia burgheză.

Au obţinut deasemeni unele rezultate secţiile de istorie medie şi modernă-contemporană ale Institutului. Intre altele, — în cadrul colecţiei „Documente privind istoria României" — s'a început editarea documentelor medievale (Transilvania) dela cele mai vechi cunoscute (din veacul XI).

Activitatea Institutului apare însă cu totul sărăcăcioasă în raport cu condiţiile create cercetărilor în domeniul istoriei. Aceasta se oglindeşte şi în faptul că în revista „Studii şi cercetări ştiinţifice" (organul filialei Cluj a Academiei R.P.R., în tot cursul anilor 1951 şi 1952 nu a apărut *niciun* studiu de istorie.

Şi mai nesatisfăcătoare este această situaţie din punctul de vedere al CONŢINUTULUI activităţii Institutului de Istorie dela Cluj, al CALITĂŢII ştiinţifice a lucrărilor întreprinse.

Trebue spus că ceeace caracterizează lucrările Institutului este refugiul în tehnicism şi factologie (simpla enumerare sau descriere a faptelor, considerate în mod izolat), fuga de interpretarea ştiinţifică şi de generalizarea teoretică a materialului documentar şi faptic, — Institutul remarcându-se prin persistenţa unor concepţii idealiste antiştiinţifice burgheze care, tăinuind existenţa legilor dezvoltării sociale, reduc istoria la o simplă îngrămădire haotică de fapte întâmplătoare.

Nu a fost interpretat preţiosul material documentar rezultat din lucrările arheologice întreprinse la Piatra Roşie, la Grădiştea Muncelului, etc. Conducerea Institutului şi-a îndreptat atenţia şi zelul spre descrierea felului cum era practicat cultul zeilor dacici, neglijând însă pe de-a'ntregul cercetarea şi interpretarea stucturii social-economice, a stării forţelor de producţie şi relaţiilor de producţie, caracteristice molului de producţie din acea epocă, mod de producţie care constitue factorul determinant al naşterii şi

dezvoltării ideilor politice, juridice, religioase, etc. şi a instituţiilor corespunzătoare. Aceeaşi „concepţie" factologică străbate pe de-a'ntregul şi Raportul despre activitatea Institutului prezentat la Sesiunea Academiei; stăruind pe larg asupra lucrărilor de *culegere* a materialului documentar şi preamărind cantitatea acestuia, raportul nu suflă un singur cuvânt şi nu ia poziţie faţă de faptul că din monografiile cuprinzând probleme de *interpretare* şi de *generalizare* a materialului documentar, încredinţate Institutului din Cluj de către Academia R.P.R., marea majoritate nu au fost prezentate spre tipărire.

Chiar şi acele puţine lucrări ce au fost publicate, sunt caracterizate printr'o tehnicitate îngustă care oglindeşte aceeaşi fugă de problemele ştiinţifice principiale. Lucrarea despre „Ceramica slavă din Transilvania", publicată de K. Horedt, cuprinde în mod exclusiv o îngrămădire descriptivă de date tehnice — deşi studiul ceramicei este însemnat tocmai pentrucă dă posibilitatea de a se trage concluzii de generalizare asupra nivelului de dezvoltare a vieţii materiale şi culturale. Un exemplu cras de factologie îl constitue şi lucrarea prof. Daicoviciu, directorul Institutului, intitulată „Aşezările dacice în munţii Orăştiei" — o înşiruire seacă în care autorul nu face o serioasă încercare de a păşi peste limitele descrierii tehniciste a detaliilor privind forma, coloritul, ornamentaţia diferitelor vase şi altor fragmente arheologice.

Cunoscând valoarea documentară a faptelor, trebue însă să fie clar că „factologia" este o rămăşiţă nemijlocită a istoriografiei burgheze, o concepţie şi o metodă profund antiştiinţifică şi reacţionară, un înveliş pentru strecurarea ideologiei burgheze, pentru camuflarea nedorinţei de a participa la făurirea unei istorii cu adevărat ştiinţifice a poporului nostru. Faptul că tendinţele de „tratare" factologică a istoriei s'au dezvoltat nestingherit sub ochii şi cu participarea directă a conducătorilor Institutului arată că aceştia continuă să nu înţeleagă că istoria poate fi o ştiinţă numai atunci când *interpretează* materialul faptic în lumina cunoaşterii modului de producţie, a caracterului şi rolului relaţiilor de producţie, a rolului ideilor înaintate, a rolului masselor ca făuritoare ale istoriei.

In activitatea Institutului lipsa preocupării pentru interpretarea ştiinţifică, materialistă, a istoriei se împleteşte cu liberalismul faţă de ideile idealist-subiectiviste, voluntariste. Ignorând legile obiective, a căror acţiune, independentă de voinţa oamenilor, stă la baza dezvoltării societăţii, unii cercetători din cadrul Institutului atribue unor „cauze" subiective, capriciului unor „personalităţi marcante", rolul hotăritor în determinarea evenimentelor şi chiar a dezvoltării social-economice. De pildă, într'o comunicare despre participarea orăşenilor din Ardeal la răscoala populară din 1514, o serie de fapte istorice sunt interpretate în mod subiectivist, autorul considerând că rolul determinant în explicarea fenomenelor sociale îl au nu factorii social-economici, ci anumite stări sufleteşti „de nelinişte" sau „firea sănătoasă a ţărănimii", etc. Este deasemeni caracteristică o comunicare, privind problema încercării de constituire a statului centralizat, în care autorul, ocupându-se de unirea Ţărilor Române de către Mihai Viteazul ajunge la concluzia că „cucerirea Transilvaniei (de către Mihai, N. R.) ...n'a răspuns unor necesităţi ale dezvoltării interne a statului muntean... autoritatea lui Mihai derivă doar din starea excepţională, din victorie şi

din forța militară". Autorul stărue a vorbi mai jos despre „caracterul oarecum aventurier" al politicii lui Mihai Viteazul care, cică „specula în fond o afacere personală în rivalitatea polono-austriacă". Astfel de formulàri constitue de fapt o falsificare a istoriei. Ele au la bază tratarea neștiințifică și nestudierea condițiilor materiale ale dezvoltării economice a societății și a necesităților politice care cer realizarea statului centralizat și independent, ca pavăză împotriva cotropitorilor externi. Conducerea Institutului nu a ajutat la lămurirea și asigurarea unei juste interpretări a problemei, pe baza analizei factorilor economici și politici. Exemplul citat mai sus arată limpede cum interpretarea idealistă-subiectivistă dată unor mari evenimente din trecutul poporului nostru duce la minimalizarea acestor evenimente și la coborîrea sensului lor istoric, constituind astfel o acțiune antipatriotică.

In problema studierii marilor tradiții de luptă ale trecutului, conducerea Institutului stă astfel pe o poziție falsă și dăunătoare care s'a manifestat și în totala lipsă de interes pentru studierea rolului personalităților progresiste ale poporului român și ale minorităților naționale, ca Gheorghe Doja, Horia, Cloșca și Crișan, Varga Ecaterina, Bălcescu, Eftimie Murgu, Gh. Barițiu și alții.

Una din sarcinile cele mai importante ale Istitutului de Istorie dela Cluj era aceea de a dezvălui și fundamenta din punct de vedere istoric frăția de luptă a oamenilor muncii români, maghiari, germani de pe teritoriul Transilvaniei împotriva exploatatorilor și asupritorilor comuni. Institutul ar fi putut și ar fi trebuit să aducă o mare contribuție în propagarea ideologiei internaționaliste a frăției oamenilor muncii de orice naționalitate — arătând cum învrăjbirea naționalistă a slujit dealungul veacurilor claselor exploatatoare ca armă veninoasă de dezbinare a oamenilor muncii, de spargere a unității acestora și de menținere și agravare a exploatării și asupririi; cum șovinismul a înlesnit exploatarea poporului român și a minorităților naționale atât de către burghezia și moșierimea română, cât și de cele de naționalitate maghiară, germană, etc.; cum șovinismul și naționalismul burghez s'au împletit cu trădarea intereselor naționale, cum a fost folosită ațâțarea șovinistă de cercurile imperialiste din Apus pentru aservirea țării, pentru a netezi calea agresiunii hitleriste și înrobirii popoarelor român și maghiar. Datoria Institutului era de a analiza rezolvarea problemei naționale în condițiile regimului de democrație populară, roadele politicii partidului și guvernului pentru înflorirea economică și culturală a poporului român și a minorităților naționale.

Este de neiertat faptul că Institutul de Istorie din Cluj nu numai că nu și-a îndeplinit și nici nu a înțeles să se preocupe de această sarcină, ci, dimpotrivă, s'a făcut uneori răspânditorul unor manifestări și abateri șoviniste. Unii colaboratori ai Institutului, în loc să demaște pe promotorii alianței reacționare a burgheziei române cu absolutismul habsburgic împotriva masselor muncitoare maghiare și române, în mod obiectiv se solidarizează cu această politică antinațională pe care au combătut-o încă acum un secol Bălcescu și Petöffi — ceeace face ca în unele comunicări sau studii ale unor colaboratori ai Institutului să fie elogiate actele de șovinism ale celor mai reacționare cercuri burgheze românești din Ardeal și să răbufnească expresii de un cras șovinism, provenite deadreptul din arsenalul ideologic al naționalismului burghez. Nu poate să nu stârnească îngrijorare faptul că unii colaboratori ai Institutului, membri ai catedrelor de Istorie ale Univer-

sităţii „Babeş", transmit şi studenţilor asemenea idei şi concepţii şovine, profund ostile intereselor poporului muncitor.

Toate aceste lipsuri deosebit de serioase se datoresc în cea mai mare măsură faptului că conducerea Institutului nu a înţeles să facă o cotitură reală, sinceră şi adâncă dela vechile concepţii burgheze spre însuşirea materialismului istoric.

Din 1945 încoace prof. Daicoviciu nu a mai publicat nici o lucrare de sinteză din care să se poată vedea în ce măsură autorul şi-a revizuit poziţiile sale anterioare în domeniul cercetării istorice. Or, în activitatea din trecut a prof. Daicoviciu pe tărâmul istoriei s'au manifestat concepţii greşite, idealiste, cosmopolite, naţionaliste. Principala sa lucrare, intitulată „Transilvania în antichitate", monografie publicată în limba franceză şi în limba italiană — dar pe care autorul nu a socotit necesar s'o traducă şi în limba poporului român — este străbătută de idealism şi întemeiată pe concepţii antiştiinţifice. In lucrarea sa prof. Daicoviciu ignorează faptul că societatea omenească are în mod obiectiv un mers ascendent, progresiv, determinat de legile lăuntrice ale dezvoltării sociale, de schimbările survenite în modul de producţie, care încep întotdeauna cu schimbările şi dezvoltarea forţelor de producţie — în primul rând a uneltelor de producţie în necontenit progres. Totodată autorul neagă faptul că la baza dezvoltării vieţii politice şi culturale stă dezvoltarea vieţii materiale, a economiei, a producţiei, — el găsind „cheia universală" a problemelor în... migraţiunea popoarelor. Pentru autor succesiunea culturilor de pe teritoriul Ardealului ar fi nu un produs al dezvoltării sociale ascendente proprii a populaţiei băştinaşe, ci mai ales un import adus de diverşii migratori. Astfel, după prof. Daicoviciu, înflorirea metalurgiei bronzului în Ardeal, apariţia folosirii fierului, folosirea roţii olarului, folosirea calului în timp de război — şi până şi organizarea uniunilor geto-dace conduse de „regi" şi rolul social deosebit de important al preoţilor în statul dac sunt înfăţişate de autor ca fiind produsul influenţelor „din afară", al „sosirii Sciţilor", al „venirii Celţilor", etc. In acelaş fel este „tratată" şi cotropirea romană pe care autorul o idealizează, vorbind numai despre „înfrumuseţarea" provinciei dace, despre construirea de drumuri şi clădiri — şi trecând cu desăvârşire sub tăcere sălbatica exploatare a populaţiei de către cuceritorii înfăţişaţi ca „civilizatori" ai Daciei.

Poziţia prof. Daicoviciu care priveşte în acest fel la strămoşii poporului român de azi, încercând să le înfăţişeze dezvoltarea culturală ca o sumă de „împrumuturi" şi „influenţe" străine, nu poate să nu amintească atitudinea de dispreţ ciocoiesc faţă de popor a fostelor clase stăpânitoare îmbibate de cosmopolitism, gata oricând să ponegrească poporul nostru şi să nege capacităţile lui creatoare, prosternându-se servil în faţa a tot ce e „din afară". In lucrarea sa prof. Daicoviciu s'a alăturat unei teorii rasiste, antiştiinţifice, în aprecierea unor fenomene din cultura neolitică. (Vezi „Studii", An. III, Nr. 2, pag. 198).

Dealtfel, pentru nivelul ştiinţific al lucrării este grăitor faptul că ea vorbeşte cu seninătate despre existenţa — în plină epocă sclavagistă, în secolul II-III al erei noastre — a unei „burghezii orăşeneşti", alcătuită „din comercianţi şi burghezie industrială" !

Este deosebit de regretabil faptul că prof. Daicoviciu nu a găsit încă, din 1945 încoace, timpul necesar pentru a lua o poziţie clară şi categorica faţă de „tezele“ acestei lucrări — cu atât mai mult cu cât el s'a bucurat de ajutorul unor istorici sovietici şi români care i-au analizat lucrarea şi au scos la iveală gravele lipsuri şi confuzii pe care le cuprinde.

Totodată trebue spus că atitudinea directorului Institutului, inactivitatea şi indiferenţa faţa de elaborarea unor noi lucrări ştiinţifice, au constituit o încurajare şi pentru alţi colaboratori cu munci de raspundere în Institut, cu numeroase state de serviciu în trecut pe câmpul idealismului şi al manifestărilor de cosmopolitism şi care de ani de zile nu au găsit cu cale să ţină vreo comunicare şi să dovedească prin fapte că au rupt cu poziţiile istoriografiei burgheze şi că vor să slujească din plin poporului român.

Marile lipsuri şi deficienţe în activitatea ştiinţifică a Institutului sunt strâns legate de viaţa sa internă, de metodele de conducere folosite, de politica de cadre aplicată. In această privinţă trebue spus că, datorită lipsei unei politici sănătoase de cadre, în Institut au pătruns şi s'au menţinut o serie de elemente burghezo-naţionaliste, cosmopolite, care promovau cu îndărătnicie concepţii antiştiinţifice, idealiste şi erau lipsite de dorinţa de a realiza ceva pozitiv pe tărâmul activităţii ştiinţifice. Asemenea elemente, cărora dintr'o gravă lipsă de vigilenţă li s'a încredinţat, un timp, tocmai sectorul de istorie modernă şi contemporană, au desfăşurat — între altele — o acţiune de frânare a cercetărilor privind mişcarea muncitorească, acţiune dusă sub lozinca istoriografiei burgheze potrivit căreia evenimentele contemporane, şi în special mişcarea muncitorească, n'ar fi „obiect pentru cercetările istorice“. Această acţiune şi-a găsit un teren favorabil în faptul că prof. Daicoviciu, în calitatea sa de director al Institutului, a acordat atenţia centrală sectorului de istorie veche şi a neglijat celelalte sectoare, mai ales sectorul de istorie modernă şi contemporană.

Lipsa de vigilenţă s'a împletit strâns cu înăbuşirea activităţii cadrelor cinstite, în special a elementelor tinere, setoase de muncă ştiinţifică adevărată, în folosul poporului muncitor. Acestor tovarăşi li s'au creat în Institut condiţii grele; deşi temele ce şi le-au ales pentru comunicări ar fi adus o însemnată contribuţie la rezolvarea unor probleme importante din istoria patriei noastre, ei au fost lăsaţi fără nici o orientare, fiind şi supraîncărcaţi cu sarcini atât în cadrul Institutului cât şi al catedrelor de Istorie dela Universitatea „Babeş“. In locul unei îndrumări reale şi al unui ajutor serios, bazat pe o critică constructivă, în Institut şi la catedrele de istorie ale Universităţii „Babeş“ s'a practicat faţă de elementele cinstite o adevărată „vânătoare de greşeli“ menită să ducă la hărţuire şi demoralizare — şi aceasta tocmai din partea acelora care dădeau dovadă în mod consecvent de liberalism şi nepăsare faţă de propriile lipsuri şi denaturări. Este semnificativ faptul că unii cercetători tineri şi vârstnici care au elaborat cu ani de zile în urmă lucrări promiţătoare, n'au mai publicat nimic în ultimii ani considerând că „riscă mult când scriu“. Sunt cazuri când elementele tinere, în loc să fie necontenit folosite şi îndrumate în munca de cercetare şi sintetizare ştiinţifică, sunt repartizate la munci cu caracter tehnic, lucrări de inventariere, etc.

Directorul Institutului şi şeful catedrei de istorie dela Universitatea „Babeş“, prof. Daicoviciu, nu numai că nu se îngrijeşte de îndreptarea

acestei situaţii, dar o şi „motivează", susţinând că elementele tinere „trebue să sufere până să se ridice, deoarece şi el a suferit", — concepţie retrogradă, aidoma celei după care erau „crescuţi" ucenicii în trecut, sub capitalism, şi care nu are nimic comun cu metodele de creştere a cadrelor în condiţiile regimului de democraţie populară, când partidul şi guvernul nu precupeţesc nici un efort pentru dezvoltarea tineretului ştiinţific.

In atmosfera regimului aracceievist din Institut, au înflorit ploconeala şi servilismul faţă de „cei mari", tendinţele de tămâiere şi de acoperire reciprocă a lipsurilor, familiarismul şi alte asemenea manifestări ale spiritului mic-burghez. In viaţa Institutului nu sunt încă cunoscute şi folosite în mod real autocritica şi critica de jos, lupta de opinii — fără de care nici o ştiinţă nu poate să progreseze.

La lipsurile grave existente în activitatea Institutului de Istorie din Cluj a contribuit într'o însemnată măsură faptul că Filiala Academiei R.P.R. din Cluj — preşedinte acad. prof. E. Petrovici — nu a exercitat aproape nici un control asupra activităţii Institutului. In mod cu totul sporadic, Filiala s'a mulţumit să-şi trimită uneori delegatul său pentru a participa formal la unele şedinţe din Institut, dar n'a îndrumat din punct de vedere ştiinţific munca Institutului, n'a controlat în ce măsură se aplică în practică linia partidului şi n'a sesizat Prezidiul Academiei R.P.R. de această situaţie care a dăinuit ani de zile. Mai mult decât atât, prin rapoartele prezentate Prezidiului Academiei, acad. prof. E. Petrovici a apărat chiar vreme îndelungată unele poziţii greşite şi antiştiinţifice ale colaboratorilor Institutului de Istorie din Cluj şi a făcut să întârzie luarea unei hotărîri de către Prezidiul Academiei R.P.R.

Ani de zile secţia a V-a (de istorie) a Academiei R. P. R. n'a controlat decât din birou şi din rapoarte munca Institutului de Istorie din Cluj; ea n'a făcut în decurs de 4 ani controale serioase, la faţa locului, care să analizeze concepţia de muncă a secţiilor, sectoarelor şi colectivelor, pentru temeinica lor îndrumare ştiinţifică — precum şi activitatea depusă pe tărâmul selecţionării şi creşterii cadrelor. Cu foarte multă şi nejustificată întârziere s'a trecut la primenirea unor cadre din Institut şi la remedierea în parte a gravelor lipsuri ideologice, care au mai lăsat încă şi până acum urme adânci.

Fără îndoială că multe din lipsurile Institutului de Istorie dela Cluj ar fi putut fi sesizate şi îndreptate la timp, dacă comitetul regional de partid Cluj nu ar fi dovedit o serioasă subapreciere a problemelor muncii ideologice şi o slabă vigilenţă politică. Comitetul regional de partid ar fi trebuit să manifeste o grijă de zi cu zi faţă de Institutul de Istorie, care are un rol deosebit de important în viaţa ideologică, să pătrundă adânc în problemele privitoare la conţinutul activităţii Institutului, la puritatea ideologică şi nivelul ştiinţific al lucrărilor, la legătura lor cu viaţa, cu cerinţele partidului şi sarcinile construcţiei socialiste. Comitetul regional de partid ar fi trebuit să vegheze la orientarea consecvent materialistă a lucrărilor, să combată greşelile ideologice, să contribue la înrădăcinarea unor metode de muncă înaintate în viaţa internă a Institutului, să dezvolte critica şi autocritica şi lupta de opinii, să urmărească felul cum sunt ajutate în muncă cadrele cinstite vechi şi tinere. Dar comitetul regional de partid Cluj nu a socotit ca fiind de resortul său controlul asupra modului cum este aplicată linia politică a partidului în Institutul de Istorie. Comitetul regional de

partid poartă răspunderea faptului că organizaţia de bază este ca şi inexistentă în viaţa instituţiei. A dăunat deasemeni faptul că presa locală de partid nu s'a preocupat de analiza critică a activităţii Institutului.

Academia R.P.R. trebue să ia toate măsurile pentru ca Institutul de Istorie dela Cluj să-şi poată lichida grabnic marile lipsuri şi deficienţe, pentru a ajuta şi îndruma actuala conducere, toate forţele cinstite care se găsesc în Institut, să înfăptuiască o cotitură radicală în munca lor şi să desfăşoare o rodnică activitate pe tărâmul istoriei. Totodată trebue ca comitetul regional de partid Cluj, lichidând manifestările de subapreciere a muncii ideologice, să ia măsuri pentru intensificarea activităţii de partid în cadrul Institutului, pentru îmbunătăţirea serioasă a muncii de educare ideologică a cadrelor ştiinţifice, pentru a contribui printr'o îndrumare şi un control sistematic la ridicarea nivelului întregii activităţi ştiinţifice şi vieţi interne a Institutului.

Este necesar ca şi Secţia a V-a a Academiei şi Institutul de Istorie din Capitală al Academiei R.P.R. să intensifice combaterea tendinţei de factologie întrucât unii istorici dela Institutele de Istorie din Bucureşti, Iaşi, s'au lăsat şi ei antrenaţi într'o măsură pe această pantă. Trebue spus totodată că — cu toate succesele dobândite — o mare lipsă pe tărâmul istoriei continuă să fie neglijarea problemelor istoriei moderne şi, în deosebi, ale istoriei contemporane, dintre care unele sunt de o mare însemnătate şi de o arzătoare actualitate pentru lupta şi munca creatoare a poporului nostru.

Cercetătorii în domeniul istoriei, însufleţiţi de dragoste de patrie, îşi pot îndeplini cu cinste marile şi nobilele sarcini ce le stau în faţă ridicându-şi neîncetat nivelul pregătirii politic-ideologice şi profesionale, însuşindu-şi profund spiritul de partid, luptând pentru a se elibera de povara concepţiilor nemarxiste, sporindu-şi vigilenta faţă de rămăşiţele sau influenţele ideologice străine şi nimicind orice liberalism faţă de acestea, păşind pe calea luminată de exemplul istoriografiei sovietice, de genialele idei leninist-staliniste.

Nota Redacţiei. — Vom reveni în numărul viitor cu privire la sarcinile Institutului de Istorie din Bucureşti şi ale Revistei Studii, în lumina articolului redacţional publicat în „Scânteia" din 15 Mai 1953 (Nr. 2661).

GREVELE DIN ROMÂNIA IN ANUL 1918

DE

V. LIVEANU

ASPIRANT IN ŞTIINŢELE ISTORICE

I

„...Ascensiunea valului de greve" — arată Lenin — „reprezintă puncte critice, de cotitură a întregii evoluţii politico-sociale a ţării [1]. Grevele desfăşurate în România în anii 1918—1920 au însemnat o cotitură în evoluţia politico-socială a ţării noastre, au reprezentat o cotitură în mijloacele de luptă şi în formele de organizare ale clasei noastre muncitoare. In cursul acestor greve, proletariatul a câştigat o experienţă mai bogată decât în zeci de ani de evoluţie „paşnică" — şi această preţioasă experienţă a contribuit la victoria leninismului asupra oportunismului în mişcarea muncitorească din ţara noastră. In focul grevelor şi a celorlalte mari lupte de clasă, din anii imediat următori Revoluţiei din Octombrie, s'a plămădit Partidul Comunist din România.

Din aprecierile lui Lenin asupra situaţiei din România, imediat după victoria revoluţiei proletare în Rusia, se desprinde concluzia că luptele revoluţionare care au avut loc în ţara noastră în 1917—1918, *s'au desfăşurat sub influenţa puternică a Revoluţiei din Octombrie.* In cunoscutul „Raport asupra războiului şi a păcii" prezentat în 7 Martie 1918 Congresului al 7-lea al Partidului Comunist (bolşevic) al Uniunii Sovietice — Lenin arată că „revoluţia noastră nimerise tocmai — lucru paradoxal, dar adevărat — în momentul fericit în care dezastre nemaipomenite, sub forma nimicirii a milioane de vieţi omeneşti, se abătuseră asupra imensei majorităţi a ţărilor imperialiste, moment în care suferinţele nemaipomenite ale războiului istoviseră popoarele, moment în care, în al patrulea an de război, ţările beligerante ajunseseră într'o situaţie fără eşire, la o răspântie, şi când se punea în mod obiectiv întrebarea: popoarele aduse într'o asemenea stare vor putea ele lupta mai departe? Numai datorită faptului că revoluţia noastră a nimerit în acest moment fericit, în care cele două gigantice grupuri de tâlhari nu putuseră niciunul să se arunce imediat asupra celuilalt şi nici să se unească împotriva noastră, numai de un asemenea moment al relaţiilor politice şi economice internaţionale, s'a putut

---

[1] Lenin şi Stalin, Despre sindicate, Ed. C.G.M., 1949, p. 192.

folosi și s'a și folosit revoluția noastră, pentru a-și realiza strălucitul ei marș prin Rusia europeană, pentru a se întinde în Finlanda, pentru a începe să se întindă și în Caucaz și în România" [1].

Intr'adevăr, luptele revoluționare din țara noastră, din anul 1917 și din anii imediat următori, s'au desfășurat sub imboldul istoricii victorii a proletariatului rus și sub influența exemplului direct al soldaților revoluționari ruși ce se aflau pe teritoriul României și în ale căror rânduri activau bolșevicii. Aceste lupte s'au desfășurat sub influența lozincilor înscrise pe steagul Revoluției din Octombrie. Creșterea valului de luptă revoluționară din România se explică prin răspândirea în masse a lozincilor bolșevice, care căpătaseră o deosebită forță de mobilizare tocmai pentrucă Revoluția din Octombrie a arătat că ele sunt pe deplin realizabile. Tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej subliniază că: „Victoria revoluției proletare în Rusia, răspândirea în masse a lozincilor luptei pentru pace, împotriva războiului imperialist, pentru puterea muncitorească-țărănească, pământ țăranilor, au dus la creșterea valului de lupte revoluționare în România" [2].

Cuceririle proletariatului rus au ridicat la luptă clasa muncitoare din țara noastră. Luptele muncitorești din 1917 și din anii următori reprezintă astfel urmarea directă a Revoluției Socialiste din Rusia.

Indicațiile lui Lenin, citate mai sus, ne ajută să caracterizăm condițiile internaționale și interne care au favorizat întinderea Revoluției din Octombrie în țara noastră.

Lenin subliniază că „marșul triumfal" al Revoluției din Octombrie a fost posibil numai datorită crizei care a cuprins relațiile politice și economice internaționale din sistemul mondial al capitalismului. Această criză a împiedecat statele capitaliste — împărțite în două grupuri antagoniste — să se unească împotriva tinerii republici sovietice. In lucrarea sa „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", I. V. Stalin a precizat că prima criză din perioada primului război mondial trebue privită nu ca o criză de sine stătătoare, izolată, ci ca prima etapă a crizei generale a sistemului capitalist mondial.

Referindu-se la perioada celui de al doilea război mondial, I. V. Stalin a subliniat că „lupta țărilor capitaliste pentru piețe și dorința de a-și înneca concurenții s'au dovedit a fi în practică mai puternice decât contradicțiile dintre lagărul capitalismului și lagărul socialismului" [3].

Așa cum a subliniat Lenin, din cauza contradicțiilor dintre grupul „Antantei" și grupul „puterilor centrale", statele imperialiste „nu au putut să se unească împotriva noastră" (a puterii Sovietice) și aceasta a creat Revoluției din Octombrie posibilitatea de „a începe să se întindă și în Caucaz și în România".

Lenin arată că dezastrele nemaipomenite provocate de războiul imperialist în țările capitaliste, au constituit de asemenea, un factor care a permis consolidarea și întinderea revoluției din Octombrie. Războiul imperialist, care a adus nenorociri fără număr masselor populare, le-a dus la luptă împotriva claselor exploatatoare care împinseseră țara în măcel.

---

[1] V. I. Lenin, Opere alese, Ed. P.C.R., 1946, v. II, partea I-a, p. 429.

[2] Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și Cuvântări, Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 520.

[3] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S., Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 39.

Geniala învăţătură din lucrarea lui I. V. Stalin „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S." ne ajută să înţelegem mai bine condiţiile interne din acel timp din România.

I. V. Stalin arată că „nevoia de a căpăta profituri maximale împinge capitalismul monopolist la paşi atât de riscanţi, ca subjugarea şi jefuirea sistematică a coloniilor şi a celorlalte ţări înapoiate, transformarea unei serii de ţări independente în ţări dependente, organizarea de noi războaie, care sunt pentru magnaţii capitalului contemporan cel mai bun „business" pentru obţinerea de profituri maximale, în sfârşit, încercările de a cuceri dominaţia economică mondială" [1].

In timpul primului război mondial ambele tabere urmăreau scopuri imperialiste tâlhăreşti. Atât S.U.A., Anglia şi Franţa, cât şi imperialiştii germani, împinşi de nevoia de a-şi asigura profituri maximale, urmăreau să câştige dominaţia mondială.

Burghezia şi moşierimea din România s'au alăturat Antantei — socotind că aceasta le asigură o pradă mai mare şi mai sigură" [2].

In goana după profituri maximale, imperialiştii Antantei, şi mai cu seamă, imperialiştii americani, au folosit războiul imperialist pentru a-şi întări poziţiile în România şi pentru a intensifica jefuirea ţării noastre. O însemnare a lui N. Iorga — din Octombrie 1917 — ilustrează în mod sugestiv creşterea dependenţei României faţă de imperialiştii americani „am trăit întâiu cu miliardul Băncii Naţionale, apoi cu al Angliei, luat în bucăţi şi cu nouă negocieri de fiecare dată şi acum ne aruncăm asupra celui al Americii" [3]. Intr'adevăr, în Iunie 1917, o misiune americană condusă de generalul Hugh Scott, a venit la Iaşi şi a anunţat că guvernul S.U.A. va livra României armament şi dolari, iar în schimb guvernul Brătianu — Take Ionescu s'a angajat să-şi intensifice contribuţia la războiul imperialist [4]. „Ajutorul de război" american a însemnat jefuirea organizată a ţării noastre. In timpul războiului, guvernul S.U.A. a împrumutat guvernului României o sumă totală de 44 milioane dolari. In schimb, guvernul României trebuia să înapoieze guvernului S.U.A. nu mai puţin de 122 milioane dolari [5].

Pentru a-şi asigura poziţiile necesare în vederea obţinerii de profituri maximale — imperialiştii americani interveneau în mod direct în politica internă a ţării noastre.

După isbucnirea războiului — în postul de vice preşedinte al Consiliului de miniştri a fost adus Take Ionescu care, ca advocat al societăţii Româno-Americană, era salariat de trustul lui Rockefeller încă din anul 1905 [6].

In August 1914, Take Ionescu îşi afirmase credinţa că războiul trebuia să aibă ca urmare „grăbirea cu cel puţin o jumătate de secol a hegemoniei

---

[1] I. Stalin, op. cit., p. 43.

[2] Incă din 1914, 80% din capitalul societăţilor pe acţiuni din România era străin şi din aceasta — 69% aparţinea capitaliştilor englezi, francezi şi americani. Imperialiştii englezi şi americani controlau ramurile de bază ale economiei naţionale.

[3] N. Iorga, Memorii, Ed. Naţională Ciornei, Bucureşti, f. a., v. I, p. 142.

[4] „Evenimentul", 22.VI.1917.

[5] Ch. Pomaret, L'Amérique à la conquête de l'Europe, Paris, 1931, p. 62.

[6] Vintilă Brătianu, Scrieri şi cuvântări, Bucureşti, 1937, v. I, p. 237—238.

Americii în lumea civilizată"[1]. După cum se vede, în guvernul României aveau un rol important susţinătorii pretendenţilor americani la dominaţia mondială.

Imperialiştii americani căutau să-şi creeze legături şi printre politicienii burghezi influenţi care nu aveau posturi de conducere oficiale: „Doamna Xenopol îmi spunea — nota N. Iorga în 7 Septembrie 1918 — că Glascow, subşeful misiunii americane doreşte să cunoască pe neoficiali şi să lucreze cu ei"[2].

Referindu-se la Vopicka, ministrul S.U.A. în România, care se amesteca în mod direct în demiterea şi numirea guvernelor ţării noastre, Marghiloman scria: „Iată cine decide de soarta României"[3]. Nu încape îndoială că fostul prim ministru era destul de competent pentru a-şi permite să declare că reprezentantul guvernului imperialist american hotăra politica României.

Imperialiştii americani au fost principalii organizatori ai intervenţiei României împotriva Puterii Sovietice. Revoluţia din Octombrie a spulberat planurile imperialiştilor americani de a subjuga şi exploata Rusia şi de a cuceri dominaţia economică mondială. Pe de altă parte, Revoluţia din Octombrie a înspăimântat burghezia şi moşierimea din România, conştientă de influenţa pe care o avea victoria proletariatului rus asupra poporului nostru. Ura şi teama faţă de Revoluţia din Octombrie a împins clasele exploatatoare din România să îndeplinească cu docilitate cererea guvernului S.U.A. de a deslănţui agresiunea antisovietică. In Decembrie, Vopicka, ministrul S.U.A. în România, a propus guvernului Brătianu organizarea unor trupe româneşti speciale care să atace trupele revoluţionare ruse din Moldova, sub pretextul unei „operaţii de poliţie". Această cerere a fost acceptată de consiliul de coroană astfel că Vopicka putea să noteze în memoriile sale că: „primul ministru Brătianu, plin de zâmbete, mi-a adus la cunoştinţă succesul acestei operaţii de poliţie"[4].

Guvernul S.U.A. a promis guvernului României un credit 20.000.000 dolari în scopul continuării agresiunii împotriva Puterii Sovietice. Incă din Decembrie 1917, Vopicka şi Yates — ataşatul militar american dela Iaşi au propus guvernului României o mare subvenţie în dolari, pentru ca acesta să cotropească teritoriul sovietic şi să trimeată armata română într'un marş prin Sudul Rusiei, spre a se uni cu bandele alb-gardiste ale lui Caledin[5].

Reprezentanţii oficiali ai guvernului României recunoaşteau că imperialiştii americani au fost aceia care au împins guvernul dela Iaşi să cotropească Basarabia. Reprezentantul României la Washington, C. Angelescu — într'o declaraţie făcută presei — arăta că „lumea politică şi presa americană consideră acest fapt (anexarea bandităească a Basarabiei) ...consfinţit în America"[6].

Ţinând seama de situaţia militară de pe frontul româno-german şi pentru a da guvernului burghezo-moşieresc al României posibilitatea de

[1] „Evenimentul", 22.VI.1917.
[2] N. Iorga, op. cit., p. 111.
[3] Al. Marghiloman, Note politice, Bucureşti, 1927, v. IV, p. 120.
[4] Vopicka, Secrets of the Balkans, Chicago, 1921, p. 150.
[5] Vopicka, op. cit., p. 148, 158.
[6] „Universul", 8.XII, 1918.

a-şi concentra forţele armate împotriva Republicii Sovietice, guvernele S.U.A., Angliei, Franţei şi Italiei, au dat lui Brătianu încuvinţarea de a înceta vremelnic ostilităţile împotriva Puterilor Centrale [1]. Vopicka, ministrul S.U.A., a continuat să menţie legăturile cu autorităţile româneşti. In 21 Octombrie 1918, Vopicka pleacă la Chişinău în teritorul sovietic vremelnic cotropit şi ţine un discurs provocator, în care declară că guvernul american susţine agresiunea antisovietică savârşită de guvernul României şi va sprijini înfăptuirea planurilor de anexiune ale claselor exploatatoare din ţara noastră [2]. Drept mulţumire pentru acest discurs, Camera şi Senatul de Iaşi „alese" de guvernul Marghiloman şi formată în majoritate de partizani ai Puterilor Centrale, votează o moţiune în onoarea lui Wilson şi a lui Vopicka [3].

In mod obiectiv, grevele şi luptele muncitoreşti împotriva mizeriei economice şi a teroarei, împotriva războiului imperialist şi a agresiunii antisovietice, erau îndreptate nu numai împotriva claselor exploatatoare autohtone ci şi împotriva imperialiştilor americani, englezi etc., care au obţinut atunci poziţii dominante în ţara noastră.

Războiul imperialist a satisfăcut speranţele magnaţilor capitalului străin şi ale capitaliştilor autohtoni de a realiza profituri maximale prin militarizarea economiei, prin intensificarea exploatării clasei muncitoare.

In timp ce moartea, bolile, foametea, făceau ravagii în rândurile clasei muncitoare, burghezia autohtonă şi capitaliştii straini câştigau averi imense. De pildă: beneficiile mărturisite ale societăţii Speranţa, controlată de marele trust american Standard Oil, au atins în 1915—1918 o sumă de 13 ori mai mare decât capitalul învestit [4].

Societatea Orion — controlată de marele trust englez Royal Dutch Shell — şi-a dublat capitalul în doi ani de război (1917—1918), fără a mai vorbi de beneficiilor necapitalizate [5]. O indicaţie a uriaşei creşteri a profiturilor este creşterea cursului acţiunilor. In cei doi ani de război, cursul acţiunilor Băncii Naţionale a crescut de 15 ori, cursul acţiunilor S. T. B. de 5 ori etc. [6].

Făcând bilanţul afacerilor strălucite făcute în anul de mizerie şi foamete 1918; un organ bursier scria:

„In plin război, cu ţara invadată şi sărăcită de inamic, cu o recoltă aşa de rea cum rar s'a pomenit în ţara noastră, cu bursa închisă, valorile au avut un an foarte bun. Anul ăsta (1918) a fost foarte favorabil pentru bursă. Niciodată nu s'au făcut aşa de mari speculaţiuni în acţiuni ca anul acesta şi niciodată nu s'a tratat un număr aşa de mare de afaceri" [7].

Toate acestea confirmă aprecierea lui I. V. Stalin că războaiele „sunt pentru magnaţii capitalismului contemporan cel mai bun business".

Realizarea profiturilor uriaşe a fost rezultatul înăspririi la maximum a exploatării masselor muncitoare.

---

1 A se vedea notele diplomatice publicate de I. C. Brătianu în „Situaţia internaţională a României", Bucureşti, 1919.
2 Vopicka, op. cit., 264; Al. Marghiloman, opt. cit., v. IV, p. 115.
3 Vopicka, op. cit., p. 115.
4 „Moniteur du pétrole roumain", 1.I.1919, p. 110.
5 „Moniteur du pétrole roumain", 15.I.1920. p. 36.
6 „Socialismul", 1.XII.1918.
7 „România Industrială", 4.I.1919.

Pentru a putea folosi condițiile create de război în scopul intensificării nestingherite a exploatării muncitorilor și pentru a asigura totodată spatele frontului în războiul imperialist — clasele exploatatoare au deslănțuit o teroare sălbatică împotriva proletariatului. Intrarea României în războiul imperialist a fost semnalul întăririi prigoanei împotriva clasei muncitoare. Odată cu declararea războiului, s'a introdus „regimul de excepție" [1]. In 14 (27) August 1916, a fost promulgat decretul pentru instaurarea stării de asediu, decret prin care, în întreaga țară „toate puterile de care era învestită autoritatea civilă pentru menținerea ordinei și poliției, trec în totul în mâinile autorităților militare" [2].

Intrunirile și manifestările de stradă, gruparea a peste trei persoane, staționarea chiar individuală în fața fabricilor a fost interzisă [3]. Muncitorii care n'au fost trimiși pe front au fost „mobilizați pe loc" și puși la dispoziția „Direcției Munițiilor" din Ministerul de Războl. In întreprinderi s'au introdus regulamente cazone, muncitorii fiind obligați să se supue fără crâcnire, măsurilor luate de patroni.

In întreprinderile de stat — muncitorii lucrau sub supravegherea directă a „brutelor galonate" — a fiilor de moșieri și burghezi — îmbrăcați în haine ofițerești.

Activitatea legală a organizațiilor muncitorești a fost împiedecată atât prin plecarea la mobilizare a nenumărați tovarăși, cât și prin regimul de excepție pe care regimul liberal l-a introdus. Ziarul „Lupta" a fost interzis. Unii conducători ai partidului social-democrat și numeroși membri ai comitetelor sindicatelor au fost arestați [4].

Conducătorii reformiști, adepții tacticii așa zisei „căi legale", care nu admiteau cu niciun chip munca revoluționară ilegală — nu au fost în stare să asigure continuarea activității partidului social-democrat și a sindicatelor în noile condiții din timp de război. Conducătorii reformiști i-au lăsat pe muncitori desarmați în fața ofensivei burgheziei.

In ziarele vremii se întâlnesc numeroase știri „diverse", care oglindesc teroarea pe care capitaliștii au instaurat-o în fabrici în scopul aruncării greutăților războiului imperialist asupra clasei muncitoare. Pentrucă a părăsit lucrul, ducându-se să cumpere o pâine, un muncitor ceferist din Galați este băgat la arest pentru 5 zile — de către un sublocotenent [5]. In Botoșani, un lucrător dela Pulberărie a fost arestat pentrucă a protestat împotriva prețurilor dela economat [6]. Un muncitor scria că „șefii noștri de meserii care au fost creați odată cu războiul ne-au insultat și ne-au murdărit cu înjurături, ne-au bătut, iar când încercai să protestezi, să te aperi, ți se răspundea scurt: „E război" [7].

Toate aceste fapte „diverse" reflectă o realitate îngrozitoare: la adăpostul stării de război fabricile au fost transformate în adevărate ocne, bazate pe munca forțată a muncitorilor mobilizați pe loc și lipsiți de orice drepturi. Capitaliștii au putut folosi ruina economică provocată de război

---

[1] „Calendarul muncii", 1920. Cercul de Ed. Socialistă, București, 1920, p. 54.
[2] „Monitorul Oficial", 14.VIII.1916, p. 5402.
[3] „Universul", 19.VIII.1916.
[4] „Calendarul muncii", 1920. Cercul de Ed. Socialistă, p. 54.
[5] „Gazeta muncii", 5.II.1918.
[6] Ibidem, 2.IV.1918.
[7] Ibidem, 12.II.1918.

pentru a deslănţui o mârşavă ofensivă împotriva nivelului de trai al muncitorilor. In timp ce profiturile capitaliştilor şi preţurile creşteau fără încetare, salariile au fost scăzute. Una din formele reducerii salariilor a fost oprirea unei părţi din salarii pentru fondul „Familia Luptătorilor". După lege, acest fond trebuia să servească pentru ajutorarea familiilor mobilizaţilor, dar, în realitate, banii erau reţinuţi de patroni. Ziarul „Tribuna", condus de Trancu-Iaşi cel care şi-a câştigat o tristă faimă prin legea antimuncitorească ce i-a purtat numele arată că „după declararea războiului, statul a militarizat fabricile particulare şi a dat acestor fabrici, în special celor mecanice, toate avantagiile posibile... Au căpătat dreptul să rechiziţioneze materiale pe preţuri fixate de Stat credite în bani, scutire de taxe, lucrători la dispoziţie... Dacă munca a fost vreodată speculată, apoi trebue să se ştie că în timpul acestui război a fost exploatată în mod extraordinar. Lucrătorii plătiţi în mod normal cu salarii variind între 3 şi 6 lei; cei din Moldova erau mult mai jos ca salarii faţă de cei din Muntenia... In timpul mobilizării muncitorii au fost mobilizaţi pe loc — iar lefurile au rămas imobilizate. Şi, deci traiul s'a scumpit din zi în zi până când a ajuns la scumpetea extraordinară de astăzi, lefurile au rămas aceleaşi reţinându-se o pătrime pentru „Familia Luptătorilor" [1].

Aceste rânduri fiind publicate de un ziar burghez dădeau doar o palidă imagine a exploatării muncitorilor. In multe întreprinderi, atât de stat cât şi particulare, muncitorii, sub pretextul că sunt „mobilizaţi", nu primeau niciun salariu, singura lor retribuţie se reducea la o hrană mizerabilă. In memoriile lor, muncitorii arătau că salariile le-au fost reduse sau pur şi simplu suprimate. Intr'un memoriu din 1918 al muncitorilor din Moldova se arăta că „în aceste vremuri de scumpire exorbitantă a traiului — salariile noastre sunt foarte mici, noi suntem plătiţi chiar sub preţul pe care l-am avut în timpuri normale"[2].

Muncitorii arătau cum capitaliştii au folosit militarizarea pentru a-i sili să lucreze neplătiţi. Lucrătorii petrolişti arătau în 1918 că... „La mina de cărbuni din Praleu, mobilizaţi pe loc din 1916 au lucrat dela Decembrie 1916 până acum numai pe pâine". Referindu-se la uneltirile patronilor. petroliştii arătau că „Statul a încurajat şi tolerat toate acestea în dauna clasei muncitoare şi în avantajul patronilor care au forţat prin forma militaristă ca muncitorii să lucreze pe un preţ aşa ca să nu moară de foame, să-şi mărească agonia". Memoriul arată în continuare că „muncitorii mai întreabă pentru ce s'a oprit „Familia Luptătorilor", când nu au beneficiat de ea" [3].

Salariul „normal" al unui muncitor era de 3 până la 6 lei; ceferiştii aveau înainte de grevele din 1918, patru lei pe zi. Ziarul burghez „Tribuna" aprecia că unui muncitor îi trebuia numai pentru hrana sa şi a familiei sale, cel puţin 8,30 lei pe zi [4].

Ocupaţia germană şi evacuarea au adus muncitorilor un nou şi lung şir de nenorociri. Lucrătorii din Muntenia „mobilizaţi pe loc", au fost siliţi să se evacueze în Moldova. Aici au fost ţinuţi, în timpul lunilor de

---

1 „Tribuna". 31.III.1918.
2 „Gazeta muncii", 19.III.1918.
3 Ibidem, 2.IV.1918.
4 „Tribuna", 12.VIII.1918.

iarnă, în lagăre, fără hrană, fără îmbrăcăminte, fără îngrijire medicală. Mii de muncitori au murit de foame şi boli.

In legătură cu situaţia muncitorilor evacuaţi în lagărele din Moldova, un muncitor electrician scria: „cu retragerea noastră aici în Moldova, am văzut că nimeni nu s'a interesat de noi, de clasa noastră a meseriaşilor. Am fost lăsaţi cinci sau şase luni în centrele care s'au înfiinţat în acest scop, în voia soartei, nimeni nu s'a îngrijit de noi. Hrana o aveam proastă, eram goi şi desculţi, bolile necăutate la vreme din cauza lipsei de asistenţă medicală au secerat multe vieţi"[1].

Intr'un alt articol, care descria suferinţele provocate clasei muncitoare de război, se spunea: „nu am rabdat destulă suferinţă, mai cu seamă cei care am avut nefericirea să stăm cinci şi şase luni în centre, iarna trecută, unde eram hrăniţi cu o pâine fabricată din tărâţe şi cu câte o ceapă sau puţină fasole? Nu au suferit ai noştrii de lipsă de încălţăminte şi îmbrăcăminte? Căci nimeni nu se îngrijea de ei, nici societăţile capitaliste, nici fabricile, nici Direcţia Muniţiilor care ne internase prin centre şi mulţi din ai noştri şi-au lăsat viaţa prin centre, înmulţind mormintele din cimitirele satelor... Viaţa a devenit atât de grea şi de scumpă, ca niciodată şi nimeni nu s'a gândit la soarta noastră să ne sporească lefurile"[2].

Cu mult mai gravă şi mai dureroasă decât reducerea nivelului de trai, a fost pierderea ireparabilă a sute de mii de vieţi omeneşti. Regimul burghezo-moşieresc a împiedecat cu grijă evaluarea numărului celor morţi din cauza războiului. Totuşi, într'un memoriu al delegaţiei guvernamentale române la Conferinţa de „pace" din Paris, din 1919, se arată că războiul a cauzat poporului nostru pierderea a nu mai puţin de 800.000 de vieţi omeneşti[3], ceea ce însemna pierderea a peste 10% din populaţia totală a ţării. Ziarul „Social-Democraţia" aprecia însă că numai până în Mai 1918 au pierit din cauza războiului, pe front sau în spatele frontului, cca un milion de oameni[4]. Chiar din statisticile oficiale, rezultă că proporţional cu întreaga populaţie, România a pierdut pe front de două ori mai mulţi oameni decât Anglia şi de 25 de ori mai mulţi oameni decât Statele Unite ale Americii[5].

Nenumăraţi fii ai clasei muncitoare au căzut pe front şi în spatele frontului, pentru a satisface pofta de pradă a imperialiştilor Antantei, înhăitaţi cu clasele exploatatoare din România. După aprecierea ziarului „Gazeta muncii", 1/5 din numărul muncitorilor au fost omorîţi pe front sau au pierit din cauza foametei şi a epidemiilor — şi aceasta numai până la începutul anului 1918[6].

Războiul imperialist, provocând masselor suferinţi imense şi aducând claselor exploatatoare câştiguri fabuloase, a trezit revolta clasei muncitoare împotriva claselor exploatatoare.

Clasele exploatatoare s'au compromis şi mai mult în ochii masselor în urma înfrângerii de pe front.

---

[1] „Gazeta muncii", Iaşi, 22.I.1918.
[2] Ibidem, 12.II.1918.
[3] C. Kiriţescu, Istoria războiului pentru reîntregire, Ed. Casa Şcoalelor, ed. I-a, p. 644.
[4] „Social-Democraţia", 27.V.1918.
[5] C. Kiriţescu, op. cit., p. 645.
[6] „Gazeta muncii", 12.III.1918.

Un rol însemnat l-au avut şi neînţelegerile dintre diversele fracţiuni ale claselor exploatatoare. In 1917, principalele forţe ale burgheziei şi moşierimii, grupate în jurul partidului liberal (Brătianu), şi-au păstrat în gruparea condusă de Al. Marghiloman o rezervă pentru cazul victoriei Puterilor Centrale[1]. De asemenea, guvernul Brătianu a permis plecarea la Paris a unui grup condus de Take Ionescu care, pentru orice eventualitate, poza în adversar al păcii separate şi ducea negocieri cu puterile „Antantei" pentru asigurarea unei prăzi cât mai bogate pentru regimul burghezo-moşieresc din România.

Toate aceste fracţiuni ale burgheziei şi moşierimei se întâlneau pe linia comună de luptă pentru pradă cât mai bogată, dar, dată fiind situaţia de moment, nu şovăiau să arunce una asupra alteia răspunderea înfrângerii din 1916—1917 şi a nenorocirilor provocate de război[2]. Aceasta a întărit şi mai mult ura şi revolta claselor exploatate împotriva guvernanţilor.

Inspăimântate ne Revoluţia din Octombrie şi simţind cum le fuge pământul de sub picioare — clasele exploatatoare din ţara noastră îşi dădeau seama că nu mai pot guverna după vechile metode dinainte de război. Un deputat liberal a exprimat frământările claselor exploatatoare, în Martie 1917 — după victoria celei de a doua revoluţii burghezo-democratice din Rusia, „ori o.... reformă, ori revoluţiune, între ele nu există din nenorocire intermediar, între ele trebue să alegem, aceasta trebuie să o ştim noi, aceasta trebuie să o ştie şi ţara[3]. Unul din principalii exponenţi ai burgheziei şi moşierimii, generalul Averescu, scria şi el despre situaţia din 1917: „Nu se auzea decât unul şi acelaşi strigăt deşi poate exprimat sub diferite forme: nu se mai poate, nu mai merge, trebue găsită o altă cale... Şi am auzit aceste cuvinte dela persoane cărora le revenea şi le revine imensa răspundere a viitorului" [4].

Dacă burghezia nu vedea o metodă concretă de ieşire din dificultăţile ce le creașe războiul, clasa muncitoare avea în faţă exemplul concret al Revoluţiei din Octombrie, avea sub ochi exemplul soldaţilor revoluţionari ruşi, conduşi de bolşevici.

Revoluţia din Octombrie a arătat masselor calea concretă spre pace. Intr'un manifest, editat de grupurile comuniste ilegale în 1917, îndată după Revoluţia din Octombrie, se arată:

„Muncitori!

Pacea, dorinţa tuturor popoarelor, nu ne este adusă nici de Papa dela Roma, nici de împăraţi şi regi, nici de boieri şi fabricanţi; pacea a fost

---

[1] Incă din August 1916, Regele s'a înţeles cu Al. Marghiloman ca acesta să rămână în rezervă pentru a fi chemat la guvern, dacă România va pierde războiul cu Puterile Centrale (Al. Marghiloman, op. cit., v. II, p. 154—155). Când guvernul a fugit la Iaşi, Brătianu a fost de acord ca Al. Marghiloman să rămână la Bucureşti pentru a menţine contactul cu autorităţile germane şi i-a lăsat fonduri în sumă de 1.000.000 lei (Al. Marghiloman, op. cit., p. 310, 314).

[2] De pildă, agitaţia în legătură cu punerea sub acuzare a membrilor ministerului Brătianu de către guvernul Marghiloman.

[3] „Desbaterile Adunării Deputaţilor", 9.VII.1917.

[4] „Indreptarea", 10.X.1918.

cucerită pe baricadele oraşelor Rusiei, cu sângele revoluţionarilor, muncitori şi ţărani, călăuziţi de lumina socialismului"[1]. Faptul că Revoluţia din Octombrie a arătat drumul cel mai scurt şi mai potrivit pe care trebue să-l urmeze massele pentru a ieşi din războiul imperialist, a creat un teren extrem de prielnic răspândirii rapide a lozincilor bolşevice.

Intr'o broşură editată în 1918 de grupurile comuniste, se arată că „în toate colţurile lumii războiul şi cortegiul de mizerii pe care l-a adus, sileşte pe oricine gândeşte să caute îndreptarea. Incapacitatea şi criminalitatea conducătorilor de până azi a apărut limpede în mintea oricui, şi când revoluţia rusă ne-a arătat şi calea de urmat pentru a realiza îndreptarea, clocotirea surdă s'a transformat într'o mişcare mondială revoluţionară. Pretutindeni maximalismul (e vorba de bolşevici, N. R.) a prins rădacini, pretutindeni răsvrătirea eliberatoare se manifestă, pretutindeni a sosit ajunul zilei celei mari"[2]. Chiar şi şefii social-democraţi recunoşteau că Revoluţia din Octombrie a fost aceea care a dat muncitorilor din ţara noastră elan în lupta împotriva mizeriei şi nenorocirilor provocate de războiul imperialist. Astfel C. Popovici care a fost mult timp secretar al Comisiei Generale a Sindicatelor, scria că creşterea grevelor şi a celorlalte lupte de clasă ale proletariatului din acei ani „e datorită următoarelor cauze: 1) Trezirea conştiinţei de clasă, mulţumită suferinţelor războiului, 2) Scumpirea enormă a traiului, datorită acestui război, 3) Revoluţiei sociale începută în Rusia care dovedeşte că aspiraţiile proletariatului au intrat în perioada de înfăptuire"[3].

O mare însemnătate a avut exemplul direct dat de soldaţii revoluţionari ruşi. Soldaţii revoluţionari ruşi au participat la o serie de acţiuni comune alături de muncitorii din Moldova. Astfel, la Iaşi, la 1 Mai 1917, a avut loc cunoscuta demonstraţie a soldaţilor ruşi şi muncitorilor români. Iata cum a fost ea descrisă de un ziar reacţionar din Iaşi: „Ni s'a dat prilejul să avem în faţa ochilor noştri o privelişte neobişnuită: soldaţi numeroşi şi chiar ofiţeri ruşi, în rândurile strânse au străbătut cu ocazia zilei de 1 Mai principalele străzi ale oraşului; din când în când, şirul inscripţiilor era întrerupt cu steaguri cu drapelele desfăşurate de culoare roşie, având pe ele diferite inscripţiuni"[4]. Exprimând neliniştea cercurilor burghezo-moşiereşti, ziarul susţinea că: „această manifestaţie cu caracter politic şi social organizată de cetăţeni sub arme chemaţi să-şi facă datoria de ostaşi, părea nu numai inoportună, dar şi nepotrivită cu concepţia curentă a disciplinei militare". Manifestanţii au eliberat pe deţinuţii socialişti dela închisoarea Galata[5]. Drept pedeapsă pentrucă a ţinut o cuvântare cu acest prilej, autorităţile româneşti au asasinat pe Max Wechsler unul din conducătorii secţiei ieşene a Partidului Social-Democrat[6]. Impotriva acestei crime a avut loc o puternică manifestaţie de protest a soldaţilor ruşi. N. Iorga nota în 13 Iunie 1917 că „Ruşii arată în foaia frontului român că s'ar fi executat la Bacău şi un Max Wechsler. ...Au protestat cu o mare demonstraţie. Au cerut să se desfiinţeze la noi pedeapsa

[1] Documente din Istoria Partidului Comunist din România, 1917—1922, Ed. pentru literatură politică, Bucureşti, 1953, p. 12.

[2] Documente din Istoria Partidului Comunist din România, 1917—1918, Ed. pentru literatură politică, Bucureşti, 1953, p. 10—12.

[3] „Calendarul muncii", Cercul de Ed. Socialistă, Bucureşti, 1920, p. 59.

[4] „Evenimentul", 2.VI.1917.

[5] Ibidem.

[6] „Socialismul", 5.VI.1922.

cu moartea în vreme de războiu"[1]. In Iulie, N. Iorga nota că la Legația rusă din Iași s'au prezentat „delegați ai Sovietului cu cererea scrisa de a se pretinde guvernului român desființarea fățișă a pedepsei cu moartea și asistarea la judecăți militare a unui membru al Sovietului"[2]. La adunărilor sovietelor participau și muncitori români — de pildă la Consfătuirea Sovietelor de pe frontul român care a avut loc în Noembrie 1917, la Roman.

Bolșevicii din rândurile trupelor ruse din Moldova au răspândit în țara noastră marețele idei ale lui Lenin.

N. Iorga scrie cu îngrijorare despre activitatea bolșevicilor din rândurile trupelor ruse din România. El nota în jurnalul său personal că: „agenții maximaliști răsbat în trenuri", — că demască pe „rege care ar fi fost învoit cu Wilhelm ca să atace pe Ruși" și „laudă pe Lenin care este singurul bun"[3].

Călăuzite de mărețul exemplu al Partidului Bolșevic, elementele revoluționare din vechiul Partid Socialist s'au organizat în grupuri comuniste[4]. „Ca urmare a Revoluției din Octombrie, în sânul partidului socialist din România, ca și în alte partide socialiste s'a ascuțit lupta ideologică între elementele revoluționare și cele oportuniste, elementele revoluționare organizându-se în grupuri comuniste"[5]. Grupurile comuniste s'au întărit repede. S'a format un comitet ilegal care avea legături cu grupurile comuniste din țară. Incă din Iulie 1918 apar manifeste ilegale semnate „Federația Maximalistă din România"[6], ceea ce arată că la această dată se stabiliseră deja legături între grupurile comuniste din întreaga țară. In condiții de adâncă ilegalitate, elementele revoluționare constituite în grupe comuniste, luptau pentru transformarea vechiului partid socialist într'un partid nou, după modelul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Grupurile comuniste ilegale au fost purtătorii influenței Revoluției din Octombrie în mișcarea muncitorească din țara noastră. Din primele zile ale Puterii Sovietice — grupurile comuniste ilegale au început să răspândească în țara noastră lozincile Revoluției din Octombrie. La 20 Noembrie 1917, Al. Marghiloman nota că: „se împarte în public un *manuscris poligrafiat,* apel către muncitori, în care se slăvește revoluția rusă care pentru pace, pâine, pământ și puterea poporului nu a cruțat nici o jertfă"[7].

Manifestele grupurilor comuniste ilegale erau imnuri de slavă înălțate Revoluției din Octombrie și, în același timp, erau chemări înflăcărate la luptă după exemplul proletariatului rus.

Grupurile comuniste popularizau în țara noastră mărețele cuceriri revoluționare ale proletariatului rus, explicau masselor muncitoare ca Revoluția din Octombrie a creat o bază trainică a mișcării revoluționare din întreaga lume. Un manifest răspândit de grupurile comuniste ilegale în 1917 spunea:

---

[1] N. Iorga, op. cit., p. 39—40.

[2] Ibidem, p. 55.

[3] N. Iorga, op. cit., p. 164.

[4] Incă în cursul anului 1917 apar manifeste semnate de muncitori „maximaliști", a se vedea Documente din Istoria Partidului Comunist din România, 1917—1922, Ed. pentru literatură politică, București, 1953, p. 11—16, 20—29.

[5] Gheorghe Gheorghiu-Dej, op. cit., p. 520—521.

[6] Documente din Istoria Partidului Comunist din România, 1917—1922, p. 40—44.

[7] Al. Marghiloman, op. cit., v. III, p. 222.

„Muncitori!

Ceeace noi cerem, în Rusia s'a şi înfăptuit!

Sus inimile! Societatea capitalistă trebue să dispară!

Jos cu aservirea economică şi politică! Jos cu democratismul fals şi ipocrit! Jos cu războiul dintre popoare, trăiască războiul între clase!

Trăiască organizarea, curajul, voinţa proletariatului din România!

Noi nu suntem singuri în luptă. Cot la cot cu proletariatul lumii întregi şi cu baionetele guvernului maximalist din Petersburg, *vom învinge*" [1].

Intr'un manifest ilegal din 1918, se spunea: „Ce-i de făcut? Răspunsul este numai unul ...revoluţia rusă ne-a arătat drumul, singurul drum care trebuie urmat. Proletariatul va doborî la el acasă, mână în mână cu proletarii din jur, alcătuirea socială capitalisto-burgheză" [2].

In primul număr al ziarului „Socialismul", care a fost interzis şi răspândit apoi de grupurile ilegale, într'un articol intitulat „Bolşevismul", deşi se resimte influenţa gherismului — se arată că: „în Rusia unde bolşevicii sunt atotputernici, numai cei ce muncesc au puterea de a hotărî în treburile Statului ...Cu iuţeala gândului bolşevismul s'a întins în Rusia, în Bulgaria, Austro-Ungaria, Germania. Mâine România, ţara ţăranului desmoştenit şi a muncitorului batjocorit, înconjurată de pretutindeni de state în care puterea e în mâna muncitorilor şi a ţăranilor, va face la fel" [3].

Grupurile comuniste erau acelea care, popularizând cuceririle proletariatului rus — insuflau curaj şi avânt de luptă muncitorilor, răspândeau în rândurile lor lozincile Revoluţiei din Octombrie.

Grupurile comuniste, călăuzite de exemplul luptelor organizate de bolşevici, se străduiau să ridice proletariatul dela greve cu caracter economic la greve politice.

Reformiştii, care predominau atunci în conducerea Partidului şi a Sindicatelor se situau pe o poziţie duşmănoasă clasei muncitoare. Ei nu se sfiau să proclame că proletariatul din ţara noastră nu era capabil de luptă. Ziarul „Social-Democraţia" — organ al Comitetului Regional al Partidului Social-Democrat din Moldova, — proclama — în legătură cu grevele din vara anului 1918 ale ceferiştilor că „clasa muncitoare din ţara noastră nu poate încă păşi la luptă" [4].

Şefii reformişti voiau să „împace" clasa muncitoare cu burghezia, voiau să convingă pe muncitori că statul este un organ de conciliere între clase. „Statul, ca expresie a intereselor sociale colective nu are interesul de a istovi pe muncitori" [5] proclamau conducătorii social-democraţi, prin ziarul lor „Social-Democraţia".

Conducătorii social-democraţi, sprijinitori ai statului burghezo-moşieresc, cereau muncitorilor să respecte întocmai legile făcute în scopul înnăbuşirii luptelor muncitoreşti.

---

[1] Documente din Istoria Partidului Comunist din România, 1917—1922. Ed. pentru literatura politică, Bucureşti, 1953, p. 10.

[2] Ibidem.

[3] „Socialismul", 14.XI.1918.

[4] „Social-Democraţia", 2.IX.1918.

[5] Ibidem.

Sprijinind burghezia, oportuniştii se străduiau să imprime luptelor muncitoreşti şi grevelor un caracter profesional îngust, un caracter tradeunionist. Reformiştii se străduiau să împiedece clasa muncitoare de a lupta pentru răsturnarea dictaturii burghezo-moşiereşti.

Pentru a cunoaşte lupta dintre elementele revoluţionare şi elementele oportuniste, în legătură cu linia pe care trebuiau conduse grevele, sunt extrem de semnificative discuţiile care au avut loc în sindicate, în toiul marilor lupte din Noembrie-Decembrie 1918. Aceste discuţii se oglindeau şi în articolele publicate de „Socialismul" la rubrica „Noua tactică sindicală".

In „Socialismul" din 27 Noembrie 1918, a apărut la această rubrică un articol în care se arată că Revoluţia din Octombrie a îndemnat pe muncitori să revizuiască veche tactică oportunistă a sindicatelor. Ziarul relata că: „în şedinţele sindicatelor au fost până acum discuţii foarte aprinse în ce priveşte noua tactică a sindicatelor, *acum după ce am învăţat atât de multe de pe urma revoluţiei ruseşti*" (subliniat de *V. L.)*. In aceste discuţii s'au ciocnit două linii în problema luptei economice şi a grevelor — linia oportunistă şi linia revoluţionară. Ziarul „Socialismul" arăta că una din părerile exprimate în cadrul acestor discuţii, era că: muncitorimea organizată trebue să continue calea urmată înainte de războiu, mişcarea sindicală să fie o mişcare care să primească în sânul ei orice muncitor fără culoare politică şi *să ducă lupta numai pentru îmbunătăţirea soartei imediate a muncitorimii ca: micşorarea orelor de muncă, mărirea salariilor* etc." (subliniat de *V. L.)*.

După cum se vede, elementele oportuniste se agăţau de veche tactică oportunistă imprimată sindicatelor de conducerea social-democrată dinainte de război. Oportuniştii se împotriveau ca sindicatele să adopte o linie revoluţionară de luptă pentru doborîrea capitalismului. Ei doreau ca sindicatele să se mărginească la lupta strict profesională în cadrul orânduirii capitaliste. Această concepţie condamna clasa muncitoare la robie veşnică în cătuşele capitalismului şi împiedeca transformarea grevelor economice în greve politice, în lupte revoluţionare făţişe pentru răsturnarea regimului burghezo-moşieresc. Membrii sindicatelor au respins această concepţie antiproletară asupra luptei economice şi grevelor. Majoritatea participanţilor la discuţie au cerut ca sindicatele să-şi ia ca principală sarcină lupta revoluţionară. „A doua părere opusă celei dintâi şi *care a întrunit cei mai mulţi adepţi"*, relata în continuare articolul din „Socialismul", „este că ...sindicatele trebue să fie curat socialiste, să lupte pentru desrobirea completă a clasei muncitoare de sub jugul capitalist" (subliniat de *V. L.)*.

Urmează un spaţiu alb — amprentă a cenzurei. Insuşi faptul că cenzura nu tăia nimic din expunerea primei păreri — împiedecând însă exprimarea prin presă a celei de-a doua păreri — arată că prima părere convenea burgheziei, pe când ce de a doua corespundea intereselor clasei muncitoare. După aliniatul cu spaţiul cenzurat, citim „într'un cuvânt, această a doua părere se rezumă prin aceia că trebue dată o importanţă covârşitoare luptei, propagandei, educaţiei socialiste şi luptei pentru transformarea societăţii". Elementele revoluţionare cereau ca lupta economică şi întreaga activitate a sindicatelor să fie îndreptată spre scopul doborîrii capitalismului. Elementele revoluţionare cereau ca dela lupta profesională „pen-

tru îmbunătăţiri" imediate, să se treacă la lupta politică „pentru transformarea societăţii".

Discuţiile din sânul sindicatelor au oglindit faptul că Revoluţia din Octombrie a determinat o revoluţie în gândirea clasei muncitoare. Sub influenţa Revoluţiei din Octombrie dela care „învăţaseră atâtea", majoritatea muncitorilor sindicalişti s'au situat pe o linie revoluţionară — deşi încă nu suficient de clară — subordonând lupta economică — şi deci şi grevele economice — luptei pentru transformarea revoluţionară a societăţii. Elementele revoluţionare mergeau pe linia transformării grevelor economice în greve politice, îndreptate împotriva puterii burghezo-moşiereşti. Grupurile comuniste, folosind ciocnirile greviştilor cu aparatul de Stat, chemau pe muncitori să treacă dela greve economice la lupte deschise împotriva dictaturii burghezo-moşiereşti, după exemplul proletariatului rus. Un manifest editat de grupurile comuniste ilegale în timpul guvernului Marghiloman, demasca teroarea deslănţuită împotriva clasei muncitoare şi înfiera arestarea muncitorilor grevişti din Moldova şi din teritoriul ocupat de trupele Puterilor Centrale. Adresându-se muncitorilor în legătură cu arestarea greviştilor — manifestul arăta că „dacă guvernul Marghiloman nu va elibera pe tovarăşii noştri închişi, dacă va mai condamna pe vreunul din ei, *trebuie să vă obişnuiţi a le vorbi ruseşte*" (subliniat de *V. L.)*. Această chemare reflectă străduinţa grupurilor comuniste ilegale de a ridica clasa muncitoare din România pe baza propriei ei experienţe, dela greve economice la lupta revoluţionară pentru doborîrea dictaturii claselor exploatatoare, după pilda clasei muncitoare din Rusia.

Grupurile comuniste au fost singurele care au susţinut lupta grevistă a muncitorilor. Dar aşa cum arăta articolul de fond publicat în ziarul „Socialismul" — organ al P.C.R. — în 27.III.1924, „fireşte că acest prim grup (este vorba de grupurile comuniste ilegale, *V. L.)*, nu putea prezenta din capul locului limpezime şi preciziune. Ca o reacţiune împotriva social-patriotismului, grupul a căzut ici-colo în exagerările unui radicalism, pe care Lenin îl numeşte „boala copilăriei comunismului". Intr'adevăr, în discuţiile asupra noii tactici sindicale au apărut uneori manifestări ale stângismului. In articolul citat, apărut în „Socialismul" din 27.XI.1918 — se arată că în discuţiile asupra noii tactici sindicale, unii au susţinut o concepţie care „neagă necesitatea organizării muncitorilor în sindicate în situaţia actuală". Această concepţie pornea dela premisa falsă, că în epoca de pregătire a revoluţiei, lupta economică nu mai are rost şi că toate eforturile trebue să se concentreze în vederea organizării *sfaturilor*, care trebue să înlocuiască sindicatele. In „Socialismul" din 10.XII.1918, a apărut la rubrica „Noua tactică sindicală", un articol în care se susţinea că „la mai toate statele care se găsesc în perioada de pregătire a revoluţiei, vedem că sindicatele au fost înlocuite în bună parte prin sfaturi de muncitori, soldaţi şi ţărani, ceeace denotă că s'a renunţat la toate reformele momentane în vederea transformării sociale". Unele elemente nemulţumite de activitatea conducătorilor reformişti ai sindicatelor cereau deci muncitorilor să renunţe la sindicate şi la lupta economică pentru revendicări imediate.

Dar articolul de mai sus a primit un răspuns. In „Socialismul" din 2/15 Decembrie 1918, la rubrica „Noua tactică sindicală" a apărut un articol care exprima poziţia elementelor revoluţionare şi în care se sublinia necesitatea imperioasă a sindicatelor şi a luptei economice în orânduirea

capitalistă. Articolul arăta că lupta economică, lupta pentru îmbunătăţiri imediate, nu este suficientă pentru îndeplinirea misiunii istorice a proletariatului, dar că ea este absolut necesară pentru organizarea şi educarea clasei muncitoare, pentru pregătirea trecerii la luptă revoluţionară politică a celor mai largi masse ale proletariatului: „în societatea capitalistă fără doar şi poate că sindicatele îşi au rostul lor, deoarece lupta între anumiţi lucrători şi anumiţi patroni se manifestă sub forma prozaică, banală de mărire a salariilor, reducerea orelor de muncă, mărirea higienii, etc. Nu acestea sunt scopurile istorice ale proletariatului, dar nu e mai puţin adevărat că pe de o parte ele corespund unor nevoi fizice şi imperioase, iar pe de alta servesc la organizarea lucrătorilor şi clarificarea solidarităţii şi conştiinţei lor de clasă". Articolul arată în continuare că sindicatele sunt necesare şi în perioada de trecere spre societatea socialistă, când ele au rolul de a ajuta la organizarea societăţii socialiste, căci, „în perioada de trecere proletariatul nu are numai menirea de a-i smulge burgheziei puterea din mână şi a o rostogoli din piscul statului, ci şi de a organiza noua orânduire, orânduirea socialistă a societăţii"[1].

Grupurile comuniste vedeau în grevele politice de massă principala confirmare practică a utilităţii sindicatelor. Articolul mai sus citat arată că sindicatele sunt necesare clasei muncitoare tocmai pentru a-i mobiliza şi organiza pe muncitori în vederea grevelor politice după modelul grevelor muncitorilor ruşi. Grevele generale muncitoreşti din Rusia serveau drept exemplu pentru membrii grupurilor comuniste. Deşi grupurile comuniste făceau abia primii paşi pe drumul însuşirii bolşevismului — ele au luptat dela *începutul* activităţii lor împotriva oportunismului, pentru transformarea sindicatelor în organizaţii revoluţionare de massă.

Articolul citat trăgea concluzia că „or fi având sindicatele greşelile lor în trecut! Dar nu e cumva vina tacticei şi a conducătorilor decât a însuşi fiinţa lor? Şi nu e deloc inteligent să arunci şi copilul odată cu scăldătoarea". Grupurile comuniste luptau pentru a salva copilul — sindicatele — din scăldătoarea oportunistă în care voiau să le înnece bonzii reformişti.

Pentru a păstra conducerea sindicatelor, unii dintre oportuniştii social-democraţi-centriştii — au început să-şi camufleze activitatea lor reformistă cu fraze revoluţionare. Poziţia centriştilor în problema sindicatelor, a luptei economice şi a grevelor, a fost expusă de Ilie Moscovici — într'un articol publicat în „Socialismul" din 29.XI.1918 şi intitulat „Noua tactică sindicală". In acest articol se afirma că, de fapt nu e vorba de o nouă tactică ci mai mult de o nouă orientare în activitatea sindicală şi că părerile exprimate în legătură cu această problemă „se contopesc în una singură care trebuie să formeze *noua orientare* a mişcării sindicale". Centriştii încercau astfel să „contopească" linia revoluţionară cu linia oportunistă. Unde trebuia să ducă această contopire — se vede din faptul că centriştii se împotriveau ca sindicatele să-şi însuşească o nouă tactică şi susţineau că este nevoie doar de o „nouă orientare", adică de o camuflare a activităţii oportuniste prin demagogie revoluţionară.

„Centriştii" au izbutit să păstreze în mâinile lor până în 1921 conducerea Partidului Socialist şi a Sindicatelor. Centriştii încercau să folo-

---

[1] **„Socialismul", 2/15 Decembrie 1918.**

sească frazeologia revoluţionară pentru a convinge muncitorii să renunţe la greve. In articolul despre „Noua tactică sindicală", Ilie Moscovici, după ce spunea că „Sindicatul va da o deosebită atenţie revendicărilor imediate ale muncitorilor breslei respective ca : reducerea orelor de muncă, mărirea salariului, igiena în atelier etc.", adăuga o „mică" completare, arătând că „Organizaţiile sindicale vor scoate în evidenţă *mica importanţă şi chiar zădărnicirea acestor revendicări în societatea capitalistă*" (subliniat de *V.L.)*. A proclama că revendicările economice sunt zadarnice în societatea capitalistă, însemna a susţine zădărnicia luptei economice şi a demobiliza clasa muncitoare. Dacă lupta economică este zadarnică, dacă lupta economică nu poate aduce niciun rezultat — atunci trebue să se renunţe la ea, trebue să se renunţe la greve.

Birocraţii social-democraţi, dornici să-şi apere locurile călduţe obţinute în conducerea mişcării muncitoreşti, au tras concluzii practice. Ilie Moscovici, cel care susţinea că revendicările economice sunt zadarnice, a declarat, la procesul grevei generale din 1920: „am fost totdeauna împotriva grevelor... Nu prin greve putem face faţă cheltuelilor întreţinerii sălilor de conferinţe, teatre, gazete, cinematografe, reviste ştiinţifice pentru înălţarea lor sufletească (a muncitorilor), deaceea noi împiedicăm grevele pentru a face faţă acestor cheltueli" [1].

Lenin subliniază că „problema îmbunătăţirii vieţii este deasemeni o problemă principală, şi cea mai importantă problemă principală" [2]. Bonzii social-democraţi socoteau însă că problema otrăvirii muncitorilor cu ideologia reformistă este cu mult mai însemnată. Pentru a păstra fondurile necesare propagandei oportuniste — fonduri din care se înfruptau de altfel, din plin, — conducătorii social-democraţi căutau să împiedece declararea chiar şi a celor mai simple greve economice.

Oportuniştii nu au izbutit să împiedece isbucnirea grevelor şi creşterea luptelor revoluţionare. In 1918 şi în anii următori, au avut loc o serie de greve puternice conduse de grupurile comuniste ilegale.

(Continuare în numărul viitor)

---

[1] „Dimineaţa", 27.XI.1920.
[2] Lenin şi Stalin, Despre sindicate, Ed. C. G. M., 1949, p. 437.

NICOLAE BĂLCESCU ŞI PROBLEMA NAŢIONALĂ

DE

PROF. UNIV. T. BUGNARIU

In tezaurul tradiţiilor de luptă ale poporului român pentru cucerirea drepturilor şi libertăţilor democratice şi pentru făurirea unei patrii libere şi independente, activitatea revoluţionară şi gândirea social-politica a lui Nicolae Bălcescu, pătrunse de o înfocată dragoste de patrie şi de convingerea nestrămutată în progres, constitue o nepreţuită moştenire.

Un aspect deosebit de valoros în această moştenire îl prezintă lupta lui pentru libertatea, unitatea şi independenţa poporului român, pentru frăţia între popoare şi egalitatea în drepturi a naţionalităţilor conlocuitoare, precum şi ideile sale privitoare la problema naţională, care l-au consacrat ca un strălucit premergător al clasei muncitoare în lupta ei pentru libertatea şi independenţa patriei noastre.

Nicolae Bălcescu este reprezentantul cel mai consecvent şi mai înflăcàrat al luptei antifeudale din ţara noastră dela mijlocul secolului trecut, înainte de apariţia clasei muncitoare pe arena vieţii politice.

Invăţătura tovarăşului Stalin despre formarea naţiunilor burgheze şi despre mişcarea naţională ne ajută să înţelegem specificul acestei lupte antifeudale din ţara noastră şi oglindirea acestui specific în activitatea şi gândirea marelui revoluţionar şi democrat român. Ea ne arată că, în ţările din răsăritul Europei, în procesul formării naţiunilor burgheze, lupta antifeudală se împleteşte cu lupta pentru scuturarea asupririi naţionale.

Poporul român aflându-se, în perioada închegării sale ca naţiune, sub stăpânire străină, lupta împotriva orânduirii feudale a luat caracterul unei mişcări naţionale de eliberare de sub stăpânirea otomană în Ţările Române, de sub dominaţia habsburgică, în Transilvania.

Nicolae Bălcescu a fost exponentul cel mai fidel al acestei mişcări.

Ca şi în celelalte probleme social-politice care l-au frământat şi pentru care a luptat, N. Bălcescu a ajuns şi în problema naţională la o concepţie înaintată, opusă concepţiei mistice şi şovine despre naţiune şi mişcarea naţională, a burgheziei liberale, reprezentată de Eliade şi Brătianu.

Ideile lui Bălcescu despre naţiune şi problema naţională se încadrează în concepţia sa istorică despre societate. El leagă existenţa naţiunii de activitatea productivă şi lupta masselor, de lupta de clasă, de modul de organizare a proprietăţii, de orânduirea economică, apropiindu-se astfel de o înţelegere ştiinţifică a naţiunii, pe care o consideră ca o comunitate

ce uneşte pe oameni „prin aceiaşi limbă, religie, obiceiuri, simtimente, prin poziţia geografică, prin trecutul lor şi, însfârşit, prin nevoia d'a se păstra şi d'a se mântui“ [1].

Distingând caracterul şi conţinutul naţiunii burgheze, care se închega în vremea lui, de comunitatea feudală, N. Bălcescu arată că, spre deosebire de aceasta, naţiunea este o comunitate ai cărei membri trebue „să fie liberi, egali, proprietari de pământ şi de capital“...[2]. Prin aceasta, el vrea să spună că o condiţie necesară pentru formarea naţiunii este eliberarea clăcaşilor şi odată cu aceasta, dobândirea drepturilor şi libertăţilor democratice şi pentru alte pături muncitoare.

Dar numai libertatea şi drepturile nu sunt suficiente pentru a se închega naţiunea. Românul — spune N. Bălcescu — trebue „să fie nu numai liber, dar şi *proprietar*, fără care libertatea şi egalitatea e minciună“ [3]. Inţelegând că libertatea şi egalitatea rămân simple vorbe atâta timp cât ţăranii n'au pământ, N. Bălcescu pledează cu o deosebită căldură pentru împroprietărirea clăcaşilor, subliniind că... „Fără aceasta nu e viitor, nu e naţionalitate“ [4].

El leagă procesul formării naţiunii de schimbarea relaţiilor feudale şi de prefacerea statului feudal într'un stat „românesc sau democratic". Indicând sarcinile revoluţiei din 1848, care trebuia să consolideze naţiunea, N. Bălcescu arată că chemarea ei era de „a deslega problemul sărăciei poporului, a da o altă organizaţie proprietăţii, baza societăţii, a bogăţiei şi fericirei publice. Zdrobind Regulamentul, care monopolizase Statul, proprietatea pământului şi capitalul în mâinile ciocoiului, era neapărat a proclama: democratizarea Statului prin egalitatea drepturilor, a pământului prin împroprietărirea ţăranilor şi a capitalului prin instituţiile de credit organizate de Stat“ [5].

In sfârşit, potrivit concepţiei lui N. Bălcescu, naţiunea e formată din ţărănime, din păturile muncitoare dela oraşe şi din „junimea luminată“, adică intelectualitatea progresistă. El exclude pe boieri din comunitatea naţiunii, socotind că „boierii nu sunt români, ...ci numai boieri“.

Experienţa revoluţiei muntene dela 1848 i-a arătat că existenţa drepturilor şi a libertăţilor democratice nu sunt suficiente pentru o închegare trainică a naţiunii. "Libertatea dinlăuntru“ nu poate fi asigurată fără „libertatea din afară“, adică fără eliberarea de sub stăpânirea străină. Intr'adevăr, fiind o ţară dependentă, trupele turceşti au putut intra în Muntenia fără complicaţii diplomatice, pentru a sugruma revoluţia şi a restaura dominaţia reacţionară a boierilor, care a anulat până şi cele mai palide iniţiative sociale, progresiste, ale guvernului provizoriu. De aceea, mişcarea naţională şi revoluţia viitoare, pe care o aştepta şi pentru care milita patriotul N. Bălcescu „...nu se mai poate mărgini a voi ca Românii să fie liberi, egali, proprietari de pământ şi de capital şi fraţi asociaţi la fapta unui progres comun. Ea nu se va mărgini a cere libertatea din afară,

[1] N. Bălcescu. Opere, Ed. Acad. R.P.R., 1953, v. I, p. 311.
[2] Ibidem, p. 312.
[3] Ibidem.
[4] Ibidem, p. 237.
[5] Ibidem, p. 310.

libertatea de supt domnirea străină, ci va cere unitatea şi libertatea naţională“ [1].

Subliniind strânsa legătură dintre rezolvarea problemei social-agrare şi a problemei naţionale, Bălcescu susţine că numai atunci când războiul de eliberare naţională ...„va mântui naţia de apăsarea străinilor şi o va reîntregi în libertatea şi unitatea sa, adunarea poporului, *Constituanta*, va putea să realizeze în pace toate reformele politice şi sociale de care el are nevoie şi să se constitueze domnirea democraţiei, domnirea poporului prin popor“ [2].

Libertatea şi unitatea naţională sunt revendicări nedespărţite la N. Bălcescu. Desvoltarea capitalismului în Muntenia a scos în evidenţă necesitatea Unirii, pentru crearea acelor „condiţii de putere“ care să poată fi opuse despotismului dinăuntru şi din afară. „Aceste condiţii de putere de care avem nevoie — spune N. Bălcescu — nu le putem găsi decât în solidaritatea tuturor Românilor, în unirea lor într'o singură naţie...“ Din aceste considerente el va afirma că unitatea naţională este chezăşuirea independenţei noastre naţionale şi la cuvintele devizei revoluţiei din 1848, „Dreptate, Frăţie!“ va adăuga şi „Unitate!“

In concepţia lui N. Bălcescu, formarea naţiunii nu poate fi decât rezultatul revoluţiei democratice care va rupe prin violenţă legăturile feudale ce împiedecau libera desvoltare a naţiunii. Pentru a crea naţiunea — spune N. Bălcescu — „în zadar veţi îngenunchia şi vă veţi ruga pe la porţile împăraţilor, pe la uşile miniştrilor lor. Ei nu vă vor da nimic, căci nici vor, nici pot. Fiţi gata, dar, a lua voi, fiindcă împăraţii, domnii şi boierii pământului nu dau fără numai aceia ce smulg popoarele“ [3].

N. Bălcescu şi-a dat seama că succesul revoluţiei din Ţările Române depinde de succesul revoluţiei în celelalte ţări. Această convingere l-a îndemnat să sprijine cu atâta însufleţire revoluţia maghiară şi să lege soarta viitoarei revoluţii din ţara sa de „revoluţia generală“ aşteptată.

Forţele care sunt chemate să cucerească libertatea naţională şi independenţa prin lupta lor revoluţionară, N. Bălcescu le vede în massele populare dinăuntru — ţărănimea şi păturile plebeene ale oraşelor — şi massele din afară, „alianţa popoarelor”.

In cadrul forţelor populare interne, el atribue un rol deosebit armatei naţionale, populare, a cărei organizare a iniţiat-o.

In faţa masselor, opunându-se progresului social şi libertăţii naţionale, N. Bălcescu situează pe boieri, interesaţi în menţinerea vechilor rânduieli, pe care-i demască fără cruţare, făcându-i răspunzători de suferinţele ţării, de mizeria poporului şi de pierderea libertăţii străbune şi-i condamnă pentrucă, spre a-şi apăra interesele lor de clasă şi a-şi menţine dominaţia, au sacrificat la 1848 interesele şi libertatea naţiunii, chemând în ţară armatele străine pentru a înnăbuşi revoluţia.

In ce priveşte massele din afară, N. Bălcescu a subliniat mereu că, în lupta sa de eliberare naţională, poporul român trebue să se sprijine pe „aliaţi naturali, adecă pe popoare, iar nu pe guvernuri“ [4].

---

[1] N. Bălcescu, Opere, Ed. Acad. R.P.R., 1953, v. I, p. 312.
[2] Ibidem.
[3] Ibidem, p. 312.
[4] I. Ghica, Amintiri din pribegie, 1889, p. 571.

Revoluţionarul român, trasând programul revoluţiei, a arătat într'un mod deosebit de expresiv că libertatea naţională „nu poate veni dela curţile împărăteşti şi din mila împilătorilor şi a despoţilor, ci numai dintr'o unire strânsă între toţi Românii şi dintr'o ridicare a tuturor împreună şi în solidaritate cu toate popoarele împilate“ [1].

Considerând cucerirea libertăţii naţionale, a independenţei şi a unităţii ca unul din pricipalele obiective ale masselor şi ale revoluţiei democratice, el a militat pentru mobilizarea acestor masse la lupta pentru scuturarea jugului asupririi turceşti şi habsburgice. El a fost sufletul mişcării naţionale de eliberare din Muntenia şi povăţuitorul acestei mişcări în Moldova şi Transilvania.

N. Bălcescu a afirmat cu o deosebită limpezime teza că fiecare naţiune are dreptul să se desvolte liber şi nestingherit. Ideea că „orice naţie... are o misie a îndeplini în omenire“, stă la baza concepţiei sale despre drepturile naţiunilor şi despre relaţiile dintre popoare. Această idee şi-a găsit expresia oficială în „Proclamaţiunea revoluţiei din Ţara Românească“, prin declaraţia că poporul român „deopotrivă adoră libertatea sa şi a altor naţii“.

Ca înfocat luptător pentru drepturile şi libertăţile poporului român activitatea lui N. Bălcescu în cadrul mişcării naţionale nu s'a mărginit numai la exprimarea năzuinţelor populare din Ţările Române. El a luptat şi pentru asigurarea drepturilor şi libertăţilor poporului român din Transilvania, făcându-se interpretul revendicărilor sale naţionale pe lângă guvernul revoluţionar maghiar. Se poate afirma că, în cea mai mare parte, datorită străduinţelor lui s'a întocmit legea naţionalităţilor din 1849, o lege progresistă pentru condiţiile de atunci, pe baza „Proiectului de lege despre drepturile naţiunii române“, prezentat de el guvernului maghiar.

Afirmând cu sinceritate principiul respectului şi al egalităţii în drepturi a naţiunilor, N. Bălcescu a luptat pentru a se acorda libertăţi şi drepturi egale naţionalităţilor ce formau minorităţi în ţara noastră. In scrierile sale, el a dat o justificare profundă şi progresistă acestui principiu. Vorbind despre tendinţele naţionaliste şi exclusiviste ale Românilor şi Ungurilor manifestate în cursul revoluţiei din 1848, el a afirmat ...„că nu este nici drept, nici folositor, nici cu putinţă a curăţi ţara Ardealului de toate populaţiile străine, care fac mai a treia parte din totalul populaţiei; ...că o posesie îndelungată aduce drepturi pozitive şi netăgăduite, că o naţionalitate, oricât de mică va fi, trebue respectată, căci sfânt e dreptul ce are ea de a trăi pe pământul ce ocupă; că acest drept natural e pe d'asupra oricărui drept istoric, de vreme ce pământul este al oamenilor, iar nu oamenii ai pământului“ [2].

In această argumentare, care precede cu un secol calea rezolvării democratice a problemei naţionale în Ardeal, N. Bălcescu depăşeşte poziţiile dreptului natural al luminiştilor în susţinerea egalei îndreptăţiri a popoarelor de a trăi pe un teritoriu dat, justificând acest drept prin ataşamentul oamenilor de pământul pe care l-a făcut să rodească şi pentru apărarea căruia au luptat şi au sângerat.

---

[1] N. Bălcescu, op. cit., p. 335.

[2] N. Bălcescu, Opere, E.S.P.L.A., 1952, p. 228—229.

Din argumentarea îndreptăţirii naţionalităţilor de a trăi în ţara în care se găsesc, N. Bălcescu trage concluzia posibilităţii şi necesităţii convieţuirii paşnice a popoarelor din Transilvania. „Problemul de dezlegat în Ardeal — spune N. Bălcescu — era şi este, nu cum vor face Românii, Ungurii, Saşii şi Săcuii, ca să rămână numai ei singuri intr'acea ţară şi să gonească pe celelalte popoare, ci, proclamând dreptul comun sau egalitatea pentru individe sau naţionalităţi, să caute mijlocul de a armoniza împreună..." [3].

Susţinând în felul acesta egala îndreptăţire a naţionalităţilor la libertăţi şi drepturi, afirmând posibilitatea şi necesitatea ca naţionalităţile din Transilvania să trăiască în înţelegere, Bălcescu a dat, de acum un secol, o replică hotărîtă şi clară teoriilor şoviniste ale ideologilor regimului burghezo-moşieresc, care încercau să justifice, pe baza aşa ziselor „drepturi istorice" politica reacţionară de discriminare naţională şi rasială dusă împotriva minorităţilor naţionale.

Concluzia practică cea mai vie şi mai însemnată ce se desprinde din concepţia lui N. Bălcescu în problema naţională şi din pilda luminoasă a activităţii sale este afirmarea hotărîtă a necesităţii luptei contra şovinismului şi a promovării înţelegerii între popoare, în vederea constituirii unui front revoluţionar împotriva asupritorilor interni şi externi.

Ceea ce caracterizează scrierile şi activitatea lui N. Bălcescu este absenţa totală a oricărei manifestări de intoleranţă naţională. Pornind dela faptul că N. Bălcescu condamnă cu violenţă pe asupritorii străini, istoricii şi publiciştii regimului burghezo-moşieresc l-au răstălmăcit şi falsificat intenţionat, atribuindu-i o atitudine naţionalistă, antigreacă, antimaghiară sau antirusă, pentru a-şi justifica propria lor atitudine şovină faţă de aceste popoare.

Realitatea este că N. Bălcescu condamnă cu aceeaşi vehemenţă şi pe asupritorii interni şi că, înfierând pe asupritorii străini, el face deosebire între popor şi „stăpâni", deosebire pe care o vede şi la propria sa naţiune, constatând împărţirea ei „în două tabere vrăşmaşe". Când îi condamnă pe Greci, pe Unguri sau pe Ruşi, de fapt, el nu are în vedere poporul grec, maghiar sau rus, ci clasa stăpânitoare a popoarelor respective. Bălcescu însuşi ne atrage atenţia asupra acestui lucru, scriind, de pildă: „Prin cuvântul Greci, în cursul acestui articol, trebue a înţelege... numai pe cei cunoscuţi mai de obşte supt numirea de Fanarioţi. Zdravăna naţie elenică de astăzi, pe care noi o iubim şi o respectăm, se deosebeşte de Fanarioţi, pe care însăşi ea îi urăşte şi-i îndepărtează de sânul ei".

N. Bălcescu a combătut şovinismul cu tărie şi consecvenţă, desvăluindu-i consecinţele tragice în războiul din 1848—1849 dintre Români şi Unguri. Conflictul, ale cărui cauze obiective se găsesc în caracterul limitat al revoluţiei maghiare, în care rolul conducător l-a avut, în general, nobilimea mijlocie, a fost alimentat şi susţinut de şovinismul reacţionarilor români şi maghiari. Desvăluind partea de răspundere a revoluţionarilor maghiari şi români în deslănţuirea războiului, el condamnă „orbirea naţională" atât la Români cât şi la Unguri şi reprobă alianţa Românilor cu absolutismul

[3] N. Bălcescu, Opere, E.S.P.L.A., 1952, p. 229.

habsburgic, „steagul supt care se luptau"... fiind „steagul austriac, steagul despotimului".

Convins că războiul dintre Români şi Unguri, primejduind revoluţia maghiară, slăbeşte cauza revoluţiei europene şi, prin aceasta şi cauza eliberării Ţărilor Române, că acest război fratricid foloseşte doar Austriei şi contrarevoluţiei, N. Bălcescu şi-a asumat misiunea „de a împăciui oricum pe Români cu Ungurii" şi a-i determina pe Români să-şi îndrepte armele împotriva duşmanului comun, absolutismul habsburgic şi susţinătorii lui.

In împlinirea acestei misiuni, N. Bălcescu a desfăşurat o activitate prodigioasă, străduindu-se neobosit să convingă guvernul maghiar revoluţionar şi pe Kossuth de necesitatea acordării drepturilor naţionale Românilor din Ardeal, în vederea împăcării româno-maghiare şi să-l determine pe Iancu să facă pace. Rezultatul acţiunii lui N. Bălcescu, înţelegerea între Avram Iancu şi Kossuth pentru încetarea ostilităţilor, s'a arătat prea târziu. Capitularea dela Şiria (Világos) puse capăt revoluţiei maghiare şi se împlini ceea ce prevăzuse şi de ce se temuse N. Bălcescu: ambele naţiuni căzură sub jugul absolutismului austriac. Dar activitatea lui N. Bălcescu este un îndemn de luptă pentru întărirea prieteniei româno-maghiare, pentru prietenia între popoare.

Din experienţa revoluţiei române şi maghiare, înfrânte prin intervenţia puterilor reacţionare, N. Bălcescu a tras concluzia că împotriva alianţei forţelor reacţiunii, e nevoie să se închee alianţa popoarelor ameninţate de împărăţiile asupritoare. Desvăluind primejdia pe care o reprezintă aceste împărăţii pentru libertatea popoarelor, N. Bălcescu demască şi politica reacţionară a guvernelor apusene, care împiedecau dobândirea libertăţii naţionale a poporului român şi a celorlalte popoare trezite la viaţă naţională. „Nu mai este îndoială că toate guvernele din Europa s'au înţeles ca să frâneze dorinţele naţiilor ce vor a se ridica şi a se constitua" — scrie N. Bălcescu.

N. Bălcescu a preconizat relaţii de prietenie între popoarele român, maghiar, polonez, rus, ceh, turc, etc. El susţine că numai prin relaţii de prietenie, îşi pot asigura naţiunile mici libertatea faţă de tendinţele expansioniste ale marilor puteri agresoare. N. Bălcescu nu vede însă, şi din cauza limitării sale de clasă· nici nu putea să vadă, că asuprirea din afară nu poate fi înlăturată, în cadrul orânduirii capitaliste, ci numai prin înlăturarea revoluţionară a acestei orânduiri.

Pentru N. Bălcescu colaborarea între popoare trebue să aibă la bază recunoaşterea egalităţii naţiunilor şi democraţia. Fără acestea nu poate exista solidaritatea internaţională. El subliniază că naţiunea care nu recunoaşte libertatea altor naţiuni va sfârşi prin a-şi pierde şi ea libertatea. Exemplificând, el arată că naţiunea care recurge la măsuri dictatoriale pentru a înăbuşi aspiraţiile naţionale ale altor popoare, va avea ea însăşi de suferit efectele acestor măsuri. Această formulare a lui N. Bălcescu se apropie de geniala idee exprimată de Marx, care stă la temelia luptei clasei muncitoare şi a partidelor revoluţionare pentru egalitatea şi libertatea naţională, că „nu poate fi liber un popor care asupreşte alte popoare".

Lupta lui N. Bălcescu împotriva şovinismului şi pentru realizarea înţelegerii între popoarele asuprite porneşte din profunda sa iubire de patrie.

N. Bălcescu şi-a dat seama că, în condiţiile de înapoiere economică, împărţit sub mai multe stăpâniri străine, poporul român nu putea să-şi dobândească libertatea şi independenţa naţională fără ajutorul celorlalte popoare asuprite. Patriotismul său arzător a fundamentat ideile sale privitoare la respectul pentru alte naţiuni, la necesitatea înţelegerii revoluţionare a popoarelor asuprite, ca o condiţie pentru doborîrea despotismului şi întreaga sa luptă pentru libertatea naţională.

Patriotismul arzător care străbate fapta şi scrisul lui Bălcescu, cercetarea plină de dragoste a trecutului, încrederea în posibilităţile creatoare ale poporului nostru, tendinţa prezentă în toate acţiunile şi scrierile sale de a insufla compatrioţilor săi sentimentul unei drepte mândrii naţionale, constitue pentru noi un model de atitudine potrivnică cosmopolitismului, ale cărui manifestări le-a şi combătut cu înverşunare.

El a combătut manifestările de subapreciere a moştenirii culturale de ploconire faţă de cultura apuseană. Odată cu condamnarea aţâţătorilor la vrajba între naţiuni, el a înfierat pe boieri şi pe reprezentanţii burgheziei liberale pentru atitudinea lor servilă faţă de Turci, pentru slugărnicia faţă de puterile apusene şi pentru dispreţul ce-l manifestau faţă de popor, faţă de capacităţile şi lupta sa.

Concepţia lui Nicolae Bălcescu în problema naţională nu e lipsită de limitări, datorită condiţiilor istorice în care a trăit şi a luptat, înapoierii economice a Ţărilor Române din timpul său.

Datorită acestei limitări, N. Bălcescu a putut avea iluzia că în cadrul democraţiei burgheze este posibilă realizarea libertăţii naţionale, a desvoltării şi înfloririi naţiunilor, a asigurării drepturilor pentru minorităţile naţionale. N. Bălcescu nu şi-a putut da seama — proletariatul nefiind constituit încă în România ca clasă — că numai proletariatul, cucerind puterea, porneşte la soluţionarea democratică a problemei naţionale.

Insă prin fapta şi prin scrisul său, N. Bălcescu s'a situat pe poziţii înaintate şi în problema naţională în secolul al XIX-lea în ţara noastră. Tocmai de aceea istoricii şi publiciştii regimului burghezo-moşieresc au încercat să falsifice mai cu seamă acest aspect al activităţii operei sale.

Idealurile lui N. Bălcescu privind problema naţională n'au fost şi nu puteau fi realizate în regimul burghezo-moşieresc. Un regim care promova vrajba naţională spre a împiedeca solidaritatea dintre cei exploataţi împotriva exploatatorilor, care avea la bază ideologia naţionalismului sălbatic, spre a crea o atmosferă prielnică războaielor de cucerire şi, mai târziu, a războiului de jaf împotriva U.R.S.S., care dădea ţara pradă imperialismului, pentru exploatarea cruntă a poporului muncitor din România, alături de imperialiştii străini, un astfel de regim nu putea să înfăptuiască principiile lui N. Bălcescu despre egalitatea în drepturi a naţionalităţilor, nu-şi putea însuşi concepţiile lui N. Bălcescu despre frăţia între popoare, nu putea să ducă mai departe lupta marelui revoluţionar şi democrat pentru libertatea şi independenţa ţării.

In luminoasa cuvântare pe care a rostit-o la Congresul al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, I. V. Stalin a arătat că burghezia a încetat să lupte pentru drepturile şi independenţa naţională. „Inainte, burghezia era socotită drept capul naţiunii, — spunea tovarăşul Stalin — ea apăra drepturile şi independenţa naţiunii, punându-le mai presus de orice.

Acum, din „principiul național" nu a rămas nici urmă. Acum burghezia vinde drepturile și independența națiunii pe dolari. Steagul independenței naționale și al suveranității naționale a fost aruncat peste bord". Și adresându-se partidelor comuniste frățești, I. V. Stalin adaugă: „Nu încape îndoială că acest steag va trebui să-l ridicați voi, reprezentanții partidelor comuniste și democratice, și să-l duceți înainte, dacă vreți să fiți patrioți ai țării voastre, dacă vreți să deveniți forța conducătoare a națiunii" [1].

Burghezia română, contrarevoluționară și antinațională nu putea fi moștenitoarea idealurilor lui N. Bălcescu. Steagul libertății naționale, al independenței țării, al frăției între popoare desfășurat de Bălcescu a fost ridicat de clasa muncitoare, care, condusă de partidul ei revoluționar, transformă în realitate „așteptarea și visarea vieții" lui N. Bălcescu, desvoltând-o spre culmi pe care el nu le putuse întrezări.

Moștenirea lui N. Bălcescu, dârz apărător al ideii independenței naționale și a egalității în drepturi a națiunilor, militant al solidarității revoluționare a popoarelor asuprite contra împărățiilor asupritoare, este o tradiție prețioasă în lupta clasei muncitoare din țara noastră, condusă de partidul ei de avangardă pentru consolidarea independenței naționale a patriei noastre, pentru cimentarea frăției între popoare și o puternică armă în lupta contra șovinismului și a cosmopolitismului, unelte ale imperialismului american și englez. Această tradiție constitue un izvor de forță în lupta pentru făurirea unui viitor fericit patriei noastre socialiste.

---

[1] I. Stalin, Cuvântare rostită la Congresul al XIX-lea al P.C.U.S Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 7.

DIN LUPTA POPORULUI ROMÂN PENTRU SCUTURAREA JUGULUI OTOMAN ŞI CUCERIREA INDEPENDENŢEI *

(CONTRIBUŢII LA ISTORIA RELAŢIILOR ROMÂNO-RUSE DELA SFÂRŞITUL SECOLULUI AL XVIII-lea)

DE

S. VIANU

ASPIRANT IN ŞTIINŢELE ISTORICE

Sute de ani poporul român a luptat împotriva cotropitorilor turci pentru libertate şi independenţă. Cântecele şi eposul poporului exprimă această dorinţă fierbinte de libertate, devenită visul de veacuri al poporului nostru. Dragostea de libertate, iubirea aprinsă de patrie a însufleţit poporul român în lupta sa inegală cu sângeroşii despoţi turci. Veacul al XVIII-lea reprezintă în viaţa poporului nostru perioada de creştere a nestinsei lupte de eliberare de sub jugul otoman.

Fr. Engels caracterizând situaţia imperiului otoman în 1760 arată că el reprezenta „numai învelişul măreţiei de odinioară, cel mai bun indiciu al decăderii lui crescânde erau răscoalele şi revoltele care începuseră în sânul popoarelor supuse creştine, Slavii, Românii şi Grecii — care constituiau majoritatea populaţiei peninsulei Balcanice“ [1].

In secolul al XVIII-lea, cu deosebire în cea de a doua jumătate a secolului Slavii, Românii, Grecii erau printre cele mai înaintate popoare din cadrul Imperiului Otoman. Tendinţele de desvoltare a forţelor de producţie a acestor popoare erau puternic frânate de feudalismul înapoiat turcesc. Producţia de mărfuri — ne învaţă I. V. Stalin „a existat sub feudalism şi l-a deservit, totuşi, deşi a pregătit unele condiţii pentru producţia capitalistă, nu a dus la capitalism“ [2].

Reiese deci că, la un anumit stadiu, producţia de mărfuri sub feudalism „a pregătit unele condiţii pentru producţia capitalista“. Datorită însă condiţiilor proprii feudalismului din Ţările Române — existenţa jugului turc — producţia de mărfuri era împiedecată să pregătească acele condiţii pentru producţia capitalistă; lipsea, în primul rând, aşa cum arată Fr. Engels — „asigurarea persoanei negustorului şi a proprietăţii sale“ [3].

---

* Fragment dintr'o lucrare în curs de pregătire.

[1] K. Marx şi Fr. Engels, Opere, ed. rusă, v. XVI, partea a II-a, p. 9.

[2] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S., Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 17.

[3] K. Marx şi Fr. Engels, Opere, ed. rusă, v. XVI, partea a II-a, p. 22.

N. Bălcescu descriind situaţia ţărănimii române în secolul al XVIII-lea, a subliniat această latură a feudalismului turcesc „niciodată ei (ţăranii-*S.V.*) nu erau siguri de munca lor, niciodată ei nu ştiea de vor mânca pâinea ce au semănat, căci la tot minutul un satelit al domnului putea să vie să le răpească instrumentele de arătură şi vitele. Speriaţi cu totul, nefiind siguri de nimic .... nu lucrară pământul, fără numai cât le trebuia ca să aibă pâine pentru nenorociţii lor copii“ [1].

Lupta ţărănimii împotriva jugului turcesc şi a exploatării propriilor feudali — din punct de vedere obiectiv după esenţa sa social-economică era lupta pentru afirmarea unei noi orânduiri.

Pentru ţărănimea Ţărilor Române ca şi în restul Balcanilor, Rusia reprezenta salvarea din ghiarele asupririi turceşti.

Războaiele din prima jumătate a secolului al XVIII-lea duse de Rusia împotriva Turciei au ridicat spiritul de combativitate a masselor populare „căci acum şi lucrul se îngroşea cu Muscalii — arată un cronicar moldovean — şi oamenii începuse a se sămeţi cu nădejde că-i va mântui dumnezeu din mâna vrăjmaşului legii creştineşti — turcul“ [2].

Ambasadorul Rusiei în Turcia, Vesniacov, într'unul din rapoartele sale din anul 1745 relatează: toţi săracii de creştini pravoslavnici aşteaptă izbăvirea dela Inălţimea Voastră .ar trebui numai ca în toamna aceasta armata rusă să apară pe neaşteptate la Dunăre ca un depozit de arme, în scurtă vreme s'ar înzeci rândurile ei: Moldovenii, Muntenii, Bulgarii, Sârbii, Slavii, Dalmaţienii, Muntenegrenii, Albanejii, întreaga Grecie, insulele şi însuşi Constantinopolul într'o clipă ar lua crucea şi alerga în ajutorul Inălţimii Voastre [3].

Declaraţia de război a Turciei împotriva Rusiei în Noembrie 1768 a insuflat noi speranţe popoarelor asuprite în lupta lor pentru eliberarea de sub jugul turcesc.

Pusă în faţa războiului cu Turcia, silită să rezolve concomitent problema polonă şi cea turcă, Ecaterina a II-a a căutat dela început să se folosească de ajutorul popoarelor creştine din Balcani împotriva Turciei. In anul 1768 au fost trimişi în Bulgaria şi Serbia ofiţerii Ezdemirovici şi Belici, în Albania — Ivan Petuşin, în Ţara Românească — maiorul N. A. Karazin. Trimişii aveau misiunea de a lua contact cu elementele mai înaintate dintre feudali şi vârfurile bisericii, de a organiza rezistenţa armată împotriva Turciei şi a declanşa răscoala în momentul apropierii armatelor ruse. Planul expediţiei navale în Arhipelag — diversiune care trebuia să sprijine totodată o eventuală răscoală a populaţiei greceşti din Moreia — urma să fie exact pe o astfel de organizare care să dea posibilitate ca la un semnal dat să se răscoale întreaga populaţie din Balcani împotriva Turciei.

Cu toată atracţia ce o reprezentau planurile de răsculare a popoarelor din Sud-Estul Europei, Ecaterina a II-a nu a uitat niciun moment că elementul de bază în lupta contra turcilor îl constituia forţa armatelor ruse. Răscoala popoarelor creştine din Balcani constituia în planurile vârfurilor feudale ruse un ajutor ce nu trebuia neglijat. Faptul că N. A. Karazin a

---

[1] N. Bălcescu, Opere, 1952, p. 72.

[2] Cronicele României sau Letopiseţele Moldovei şi Valahiei, Bucureşti, 1874, v. III, p. 43

[3] S. M. Soloviov, Istoria Rusiei, ed. rusă, cartea a 5-a, p. 380.

fost trimis în Țara Românească și nu în Moldova, nu este întâmplător. In Moldova, armatele ruse fuseseră în două rânduri și își creaseră legături puternice cu populația. Țara Românească era pentru guvernul rus mai puțin cunoscută și vecinătatea ei cu Turcii dădea loc la presupunerea că și influența și controlul Turcilor sunt mai puternice.

In jurul maiorului Karazin s'au adunat repede elementele înaintate ale boierimii și bisericii în frunte cu frații Mihai și Pârvu Cantacuzino [1]. Dacă la începutul veacului al XVIII-lea orientarea și lupta alături de Rusia pentru salvarea patriei din ghiarele Turcilor a fost acțiunea unor personalități individuale ca figura luminoasă a lui Dimitrie Cantemir, în a doua jumătate a secolului atât în Țara Românească, cât și în Moldova această linie politică a devenit programul unor puternice grupări politice formate din elemente ale marei boierimi și a vârfurilor bisericii.

Două teze stăteau la baza programului acestor grupări. Prima era eliberarea Țărilor Române și refacerea unor state independente prin ajutorul direct al Rusiei. A doua era stabilirea unui protectorat asupra țărilor din partea Rusiei. Teza a doua decurgea din raportul de forțe dintre Țările Române și Imperiul Otoman și era considerată ca o necesitate atât pentru menținerea independenței statelor cât și pentru asigurarea existenței fizice a poporului.

Cu ajutorul fraților Cantacuzino complotul pentru organizarea răscoalei s'a întins, Karazin a intrat în legătură și cu Românii din Transilvania prin intermediul refugiaților Arhimandritul Sofronie [2] și Nicolae Balomiri.

---

[1] Familia Cantacuzinilor făcea parte din vârfurile feudale ale Țărilor Române. Această familie a avut îndeosebi de suferit din partea despotismului turcesc. Familie foarte bogată, ea a dat o serie de minți luminate ce s'au orientat spre Rusia pentru salvarea patriei din ghiarele Turcilor. Dintre Cantacuzini, Pârvu a fost unul dintre spiritele cele mai întreprinzătoare; cu minte îndrăsneață și de o energie nesecată, Pârvu a devenit sufletul complotului pentru organizarea răscoalei în Țara Românească și și-a dat viața pe câmpul de luptă pentru apărarea patriei. Unul din nepoții lui Pârvu ce se înrolează în armata rusă la începutul războiului în vârstă de numai 15 ani, Ioan Cantacuzino, crescut și educat apoi în Rusia în spiritul iubirii de patrie a devenit în 1789 — 1792 conducătorul luptei pentru independența și libertatea patriei. (A se vedea N. Bălcescu, Spătarul Ion Cantacuzino, Opere, București, 1940, v. I, p. 137 — 149).

[2] Impotriva prigoanei Vaticanului, a asupririi și exploatării babsburgice, Românii transilvăneni au găsit un puternic sprijin în Rusia. In repetate rânduri ambasadorii Rusiei la curtea vieneză au cerut încetarea persecuțiilor și abuzurilor bisericii catolice asupra Românilor, Serbilor, Croaților. In 1749, țarina Rusiei a cerut ambasadorului ei la Viena să protesteze față de prigonirile la care erau supuși Românii din Transilvania. Scrisoarea țarinei a fost larg cunoscută în popor îmbărbătându-l în lupta împotriva teroarei Vaticanului (G. Barițiu, Istoria Transilvaniei, Scrisoarea în Părți alese, v. I, p. 730 — 732).

Ambasadorii Rusiei la Viena au desfășurat o vastă activitate pentru ajutorarea celor închiși și prigoniți. Preotul Cozma din Deal, în scrisoarea păstrată în arhiva Mitropoliei din Carlovitz anul 1775, Nr. 425, arată că a fost eliberat din temnița dela Alba-Iulia în urma intervenției „solului Rusiei" Preotul Ioan din Aliciu urmărit de autoritățile austriece a găsit refugiu la Ambasada rusă din Viena de unde Ambasadorul rus Kayserling l-a ajutat să fugă în Rusia. Intr'o scrisoare adresată de preotul Ioan preoților din regiunea sa, el scria în 1769 « și deacum de veți mai avea vre-o nevoie pentru lege să-l înștiințați îndată despre asta pe obervaichmaistru moscovit. Orice caz veți avea frați preoți, adunați-vă și trimiteți un om la Arad. Deacolo se va trimite ambasadorului din Viena (a se vedea Radoslav M. Gruie — Relațiile bisericești dintre Sârbi și Români, Carlovitz 1906). In anul 1757 călugărul transilvănean Nicodim a prezentat la Petrograd un memoriu prin care se cerea ca Rusia să ia sub protectoratul ei pe Românii din Transilvania; memoriu era semnat și de patru țărani: Oprea Miclăuș, Filimon Vintilă, Avram Deleanu, și Const. Petric. Lupta iobăgimii române din Transilvania împotriva cruntei exploatări și asupriri a grofilor habsburgilor și Vaticanului a căpătat în anul 1760 proporțiile unei puternice

Planul răscoalei prevedea ca la prima mare victorie a armatelor ruse, sa se pornească răscoala în Bucureşti sub conducerea lui Pârvu Cantacuzino, să se ocupe oraşul şi totodată magazinele dela Isaccea.

Pentru început, complotiştii urmau să se sprijine pe populaţia Bucureştiului şi pe Românii din Transilvania care slujiseră în armata austriacă [1]

Activitatea complotiştilor nu a trecut neobservată. „Inmulţindu-se vorbele răzmeriţii" [2], ele au ajuns până la urechile domnitorului Ghica. In toamna anului 1768 declararea războiului a impus plecarea maiorului Karazin din Ţara Românească pentru luarea de contact cu comandamentul rus.

Datorită apropierii Armatei I rusă de graniţele Moldovei, gruparea politică a Moldovenilor a luat contact direct cu generalul Golîţin, comandantul Armatei I şi generalul Prozorovschi, rugându-i să grăbească înaintarea armatelor ruse [3]. Episcopul Dosoftei al Rădăuţilor scria generalului Golîţin „toţi locuitorii pământului Moldovei dela cei mari până la cei din urmă aşteaptă armatele ruse" [4]. Dosoftei arăta că fără ajutorul trupelor ruse nu este posibilă o răscoală deschisă din cauza marelui număr de trupe turceşti în trecere prin Moldova. Mulţime de Moldoveni, Munteni şi Transilvăneni au fugit la armatele ruse şi s'au înrolat în cadrul avantgărzii armatei I ce era sub comanda generalului Prozorovschi [5]. Detaşamentele formate din Români s'au distins în Operaţiile de recunoaştere şi diversiune. Intr'unul din atacurile de proporţii mai mari dela sfârşitul lunii Mai 1769 asupra unui corp turco-tătar, cantonat lângă Ciornaia Dolina (aproape de Rabniţa) succesul sa datorat „zelului şi valorii arnăuţilor" [6].

In Ţările Române, războiul a provocat în sânul masselor populare o fierbere puternică, poporul îşi aduna forţele pregătindu-se de a lua armele alături de armatele ruse împotriva înrobitorilor turci.

Datorită condiţiunilor istorice, de abia începuseră să ia naştere germenii relaţiilor capitaliste, spre deosebire de mişcarea naţională a altor naţiuni din răsăritul Europei. Mişcarea naţională românească s'a născut într'un moment când procesul formării naţiunii române era încă departe de

---

răscoale sub conducerea unui ţăran preoţit — Sofronie. Satele din Comitatele Albei, Târnavei şi Turdei au prezentat guvernatorului un memoriu în care declarau că sunt gata de a cere ocrotirea şi ajutorul guvernului rus. Peste tot răsuna lozinca de luptă „să gonim unirea şi iobăgia din ţară". La 20 Octombrie 1760 guvernul rus a cerut din nou ambasadorului său la Viena de a interveni, în favoarea Românilor transilvăneni. Mişcarea populară condusă de Sofronie a cuprins bună parte din Transilvania. Incercarea autorităţilor de a aresta pe Sofronie s'a isbit de atitudinea ameninţătoare a masselor populare. Sofronie s'a refugiat în Ţara Românească şi a devenit arhimandrit. Sofronie a întreţinut legături strânse cu Transilvania trimiţând cu regularitate cărţi, apeluri de continuare a luptei, etc. Din primul moment, Sofronie a trecut de partea Rusiei şi a făcut legătura între Karazin şi Românii transilvăneni.

[1] V. Ulianiţchi, Dardanele, Bosfor şi Marea Neagră în secolul al XVIII-lea, M. 1883, ed. rusă. p. 132 — 133.

[2] Genealogia Cantacuzinilor, Bucureşti, 1902, p. 155.

[3] In Martie 1769 o delegaţie din partea vârfurilor bisericii s'a prezentat la generalul Prozorovschi.

In Iulie 1769 o delegaţie de boieri s'a prezentat la generalul Golîţin şi Prozorovschi, a se vedea A. Petrov, Războiul Rusiei cu Turcia şi cu confederaţii polonezi, 1769 — 1774, v. I, p. 152 şi 208.

[4] A. Petrov, op. cit., ed. rusă, v, I, p. 166.

[5] Ibidem, p. 144 — 145.

[6] Histoire de la guerre entre la Russie et la Turquie, St. Petersb., 1773, p. 85.

Keralio, Histoire de la derniere guerre entre les Russes et les Turcs, Paris, 1777, p. 97.

Sub termenul de *Arnăuţi* în Rusia se înţelegea cavaleria uşoară formată din locuitorii Moldovei şi Ţării Româneşti (a se vedea Suvorov, Documente, M., 1951, v. II, p. 583.)

a fi terminat. Aceasta a făcut ca principala forță conducătoare a mișcării naționale de eliberare a poporului român, să nu fie burghezia ci o parte a boierimii (acea grupare a boierimii care s'a alăturat Rusiei). Acest fapt a imprimat mișcării naționale populare de eliberare un caracter și un țel deosebit.

I. V. Stalin ne învață: „In timpuri diferite pășesc în arena luptei clase diferite, și fiecare clasă înțelege în felul ei „problema națională". Prin urmare, în epoci diferite „problema națională" *servește interese diferite* și capătă diferite nuanțe, în funcție de clasa *care* pune chestiunea și de timpul *când* o pune.

„A existat la noi, de pildă — spune I. V. Stalin — așa numita *„problemă națională" a nobililor*, atunci când — după „alipirea Georgiei la Rusia" nobilimea georgiană a simțit cât de desavantajos era pentru ea să piardă vechile privilegi și puterea pe care o avusese sub regii georgieni și, socotind că „simpla supușenie" este o înjosire a demnității sale, a dorit *„eliberarea Georgiei". Prin aceasta, ea voia să pună în fruntea Georgiei și regii și nobilimea georgiană* și astfel *să dea pe mâna lor soarta poporului georgian!* Acesta era un *„naționalism" feudalo-monarhic"* [1].

In lumina acestei învățături a lui I. V. Stalin despre „mișcarea națională" a nobililor gruzini, ar trebui analizat sensul primei etape a mișcării naționale din Țările Române. Gruparea de boieri, care s'a situat în fruntea mișcării de eliberare, urmărea, să înlăture stăpânirea Turcilor pentru a prelua ea întreaga putere pentru a nu mai împărți cu vârfurile feudale turcești plus produsul smuls masselor exploatate și a deveni deplină stăpână a soartei poporului menținând asuprirea și exploatarea feudală.

„La cârmuirea țării — a cerut gruparea boierilor moldoveni — să fie aristocrație, să se aleagă 12 boieri mari" [2] „să se dea ascultare numai boierilor aleși" — a cerut delegația boierilor munteni — răvașele lor să aibă tărie, supuindu-se ispravnicii județelor și toată țara la tot ce ei vor porunci" [3] Datorită contradicțiilor de clasă, boierimea monarho-iobăgistă s'a ridicat împotriva participării armate a masselor populare în lupta pentru independență. Ca orice mișcare feudalo-monarhică, această mișcare de eliberare era, prin natura sa, conservatoare. Cu toate acestea mișcarea grupărilor de boieri din Țările Române *a jucat un rol important înaintat* (până când s'au copt forțele sociale ale mișcării naționale burgheze). Aceste forțe ale boierimii au luptat — ajutate puternic de Rusia, împotriva politicii antipatriotice a majorității marei boierimi, fugită în tabăra turcească — pentru eliberarea Țărilor Române din cătușele asupririi otomane. Partea cea mai însemnată a marei boierimi a fugit la începerea ostilităților, parte în Transilvania, de unde mai târziu s'a dus la Turci, parte a fugit direct în tabăra Turcilor. Această boierime, respingând programul de eliberare a patriei, a luptat alături de Turci împotriva mișcării de eliberare. Cu ajutorul acestei boierimi, poarta otomană justifica pretențiile ei de dominație asupra Țărilor Române și tot cu ajutorul ei a isbutit să corupă unele elemente șovăelnice din boierimea ce rămăsese în țară. Grupările de boieri care s'au orientat spre Rusia, însuflețite de iubirea de patrie, au isbutit să ridice în fața guvernelor europene problema drepturilor de suveranitate a Țărilor Române și să smulgă Turciei recunoașterea

---

[1] I. V. Stalin, Opere, Ed. P.M.R., v. I, p. 32.

[2] Ms. Acad. R.P.R., Nr. 7, f. 83 verso (cereri prezentate de deputățiile Țărilor Române trimise la Petersburg în Noembrie — Decembrie 1769).

[3] Genealogia Cantacuzinilor, București, 1902, p. 458 — 459.

parțială a acestor drepturi. Din mijlocul acestor grupări s'au ridicat patrioți ca Pârvu Cantacuzino ce și-au dat viața pentru libertatea și independența patriei.

In vara anului 1769 operațiile armatei I rusă s'au concentrat în jurul asedierii fortareței Hotin. Nepriceperea lui Golîțin și planul de operațiuni necorespunzător situației concrete de pe teatrul de război a făcut să se piardă timp și energii în mod inutil [1].

Intregul plan al răscoalei din Țările Române era direct legat de o primă mare victorie a armatelor ruse [2]. Spre a ajuta operațiile comandamentului rus, Pârvu Cantacuzino și boierii moldoveni au informat amănunțit pe Golîțin de mișcările și planurile Turcilor [3]. La cartierul generalului Prozorovschi se prezentau în permanență noi locuitori fugiți din Moldova sau Țara Românească spre a se alătura armatelor ruse; astfel, în Aprilie 1769 intreaga gardă personală a domnitorului Moldovei a fugit și s'a înrolat în trupele de avantgardă ruse [4]. La începutul lunii Mai 1769, maiorul Karazin s'a reîntors în Țara Românească aducând exemplare din manifestele adresate populației creștine din Balcani și o scrisoare a Ecaterinei a II-a către Pârvu Cantacuzino însoțită de daruri pentru el și arhimandriții Sofronie și Damaschin.

Din scrisoarea Ecaterinei a II-a către Pârvu Cantacuzino în care se flutura, ca și în manifeste, teza apărării creștinătății se desprindea însă ca o posibilitate realizabilă „să vă folosiți din întâmplările acestei vremi a războiului dintr'a noastră împărăție cu Poarta Otomană spre scăparea patriei noastre din cea hulită turcească supunere“ [5]. Manifestul adresat popoarelor creștine balcanice chema la lupta împotriva jugului turcesc „când voiu începe cu oștirile noastre a rosti cu dânșii războiul și voi singuri să vă ridicați să vă trudiți și să vă stăruiți totodată cu noi a năpădi asupra lor“ [6]. Atât scrisoarea Ecaterinei către Pârvu — sprijin pentru elementele din rândurile boierimii — cât și în special, manifestul larg răspândit, citit în biserici și agitat în masse — au avut o mare influență în trezirea conștiinței masselor populare și încurajarea în lupta pentru eliberare. Mulți orășeni meșteșugari, calfe, negustori și mulți țărani au fugit în păduri formând cete de haiduci cari loveau unitățile turcești și împiedicau zapcii și trimișii domnești de a încasa dările și a colecta provizii pentru Turci. Sforțările Turcilor de a căpăta chiar cu bani zaharele, s'au lovit de rezistența masselor populare. Turcii „silesc încă cu mare strășnicie ca să le sosească mai curând zaharele din Țara Românească din Moldova... dar anevoie le vor sosi“ — scria Pârvu Cantacuzino lui Golîțin [7].

Căderea Hotinului — piedeca principală intrării armatelor ruse în Moldova — la începutul lui Septembrie 1769 a fost primită cu deosebită bucurie în Țările Române „se bucura asemenea împreună cu mine — scria

---

[1] I. R. Klokman, Feldmareșalul Rumianțev în perioada războiului ruso-turc 1769—1774, Moscova, 1951, ed. rusă, p. 64 — 74.
[2] V. Ulianițchi, Dardanele, Bosfor și Marea Neagră în secolul al XVIII-lea, M., 1883, ed. rusă, p. 132 — 133.
[3] Genealogia Cantacuzinilor, București, 1902, p. 428 — 438.
[4] A. Petrov, op. cit., ed. rusă, v. I, p. 144.
[5] Genealogia Cantacuzinilor, București, 1902, p. 158.
[6] Ibidem p. 163 — 164.
[7] Ibidem, p. 428 — 429.

Pârvu Cantacuzino — şi toate inimile... cari gem sub jugul turcesc... eu nu îmi voi crede nici aştepta mântuirea de aiurea"[1].

Schimbarea produsă şi în comandamentul armatelor operative ruse prin rechemarea lui Golîţin şi numirea la comanda Armatei I a Feldmareşalului P. A. Rumanţev a adus o cotitură radicală în mersului războiului[2].

Turcii s'au retras din Hotin în desordine, pustiind în mod barbar Ţările Române, „jăfuesc şi răpesc tot pe unde trec — arăta Pârvu Cantacuzino — arzând mânăstiri, târguri, case boereşti şi de ale săracilor, şi ceeace este şi mai rău omorînd fără milă pe oricine întâlnesc înaintea lor".

La mijlocul lui Septembrie, trupele ruse sub comanda generalilor Elmpt şi Prozorovschi însoţite de detaşamentele de Români comandate de Ivan Săcădete au intrat în Moldova întâmpinate de dragostea şi bucuria sinceră a poporului. Sub ocrotirea armatei ruse, mâinile harnice ale poporului au început să reclădească satele şi târgurile arse de hoardele turceşti. Incă înainte de a intra în Moldova, comandamentul rus a fost preocupat de a asigura revenirea cât mai grabnică la normal a vieţii ţării; pentru aceasta s'a străduit în primul rând de a introduce disciplină în rândurile trupelor în raporturile acestora cu populaţia[3]. Pentru a se preveni indisciplinele s'a organizat pe lângă armate un corp de comisari locali care judecau pe loc orice diferende în relaţiile dintre trupe şi populaţie; mai târziu, cu ajutorul Divanului Moldovei s'a numit pe lângă fiecare regiment câte un moldovean „om de cinste" care participa la judecarea neînţelegerilor[4].

Eliberarea Moldovei a pus, în faţa comandamentului trupelor ruse, ce acţionau în Moldova, problema asigurării apărării teritoriului eliberat până la reînceperea campaniei. Datorită depărtării bazelor de aprovizionare, efectivele trupelor ruse ce puteau fi lăsate în Moldova era extrem de scăzut — două-trei mii de oameni. Pustiirile Turcilor nu permiteau ca locuitorii să fie îngreunaţi cu întreţinerea efectivelor necesare apărării Moldovei. Această situaţie a impus ca în completarea efectivelor ruse să se treacă la imediata organizare a forţelor populare ale Moldovei.

Dintr'o scrisoare a lui P. A. Rumianţev către generalul Stoffeln[5], aflăm că în răstimp de mai puţin de trei săptămâni — la apelul corpului rus ce acţiona în Moldova — s'au înrolat un număr de patru mii de oameni. „Tocmai am de făcut următoarea observaţie — scrie Rumianţev — asupra trupei de 4000 de oameni pe cari aţi format-o, eu aş fi dorit ca numeric ea să fie mai mare sau cel puţin să nu fie limitată la acest efectiv... Trebue de străduit ca locuitorii de aici să fie cât mai mult atraşi către acţiuni militare şi să se formeze din ei unităţi regulate, iar celor cari se vor distinge prin bravură şi sârguinţă, eu aş putea să le acord gradul de colonel şi să comande regimente de moldoveni... Vă rog să-mi prezentaţi numele lor prin ce s'au distins şi apoi fiecăruia din ei să i se dea un

[1] Genealogia Cantacuzinilor, Bucureşti, 1902, p. 436.

[2] Feldmareşalul P.A. Rumianţev, unul din continuatorii celor mai bune tradiţii ale ştiinţe militare ruse, s'a distins îndeosebi în cursul războiului 1769 — 1774 prin activitatea sa organizatorică şi de educare a armatei, cât şi prin faptul că a îmbogăţit ştiinţa militară rusă cu noi principii de strategie şi tactică. Rumianţev a avut o influenţă deosebită în formaţia militară a marelui Suvorov şi a pus bazele şcolii care l-a dat pe Kutuzov.

[3] A. Petrov, op. cit., ed. rusă, v. I, p. 19, 200.

[4] Ms. Acad. R.P.R Nr. 5370. f. 14.

[5] Generalul Stoffeln — comandantul corpului de armată rusă ce a acţionat în Moldova şi Ţara Românească în perioada Noembrie 1769 — Aprilie 1770.

regiment... desfăşuraţi mai departe activitatea spre Dunăre, străjuiţi cu atenţie porţile tătăreşti dinspre Prut de unde, incursiunile lor pot fi periculoase când râurile vor îngheţa. Pentru apararea acestor regiuni pregătiţi ca şi însuşi Moldovenii din regiune să fie armaţi spre a înlătura pagubele ce le-ar avea de pe urma incursiunilor tatare"[1].

Pentru apararea împotriva eventualelor incursiuni ale tătărilor, pe baza indicaţiilor lui R. A. Rumianţev, ofiţerii ruşi au organizat în fiecare sat din regiunea Prutului de Jos — puncte de strajă conduse de localnici. In „Uricariul" este reprodusă o adeverinţă dată de Secund Maior Pavel Vuici lui Lupul Giuşcă-Mazil „ca să fie cu toată priveghere a şi nicidecum pe duşman dincoace ca să treacă să nu-l lasă. Pentru care vă poruncesc şi vouă tuturor locuitorilor să vă găsiţi cu toţii cu arme şi călări şi deapurure să fiţi pe lângă Lupul Giuşcă gata în tot ciasul pentru paza norodului ce se află pe marginea Prutului. Şi când duşmanul se va ispiti a trece dincoace să facă vre-o stricăciune ţării, cu toţii să vă apăraţi bărbăteşte"[2].

Dispozitivul de apărare a graniţelor, utilizat de Rumianţev, organizarea unei reţele de puncte de strajă cu unităţi mobile de intervenţie în caz de atac, precum şi înarmarea populaţiei a permis ca prin forţe puţin numeroase să se poată respinge cu succes atacurile duşmanului. Acest sistem, introdus apoi de Rumianţev şi în Oltenia, pentru apărarea malului Dunării, a fost folosit mai târziu în perioada incursiunilor lui Pasvantoglu — de locuitori pentru a se autoapăra de atacurile Turcilor.

Comandamentul unităţilor ruse, desemnate pentru paza regiunii Prut-Dunăre-Milcov, se afla la Focşani. Tot acolo se afla un regiment de Cazaci, două batalioane de grenadieri şi cca două mii de voluntari moldoveni. Inafară de aceste efective, unităţi mai mici erau dispuse pe linia Prutului, spre regiunile tătăreşti. Unităţile de voluntari cu sediul la Focşani — comandate de colonelul Ilie Lăpuşneanu — controlau patru judeţe din Ţara Românească, regiunea dela Milcov până aproape de marginea ţinutului Ilfov[3]. Satele din ţinuturile de graniţă se ridicau şi treceau în Moldova pentru a se pune sub ocrotirea armatei ruse. Din Ţara Românească mereu noi voluntari fugeau în spre Focşani. Astfel căpitanul Zgurali cu bună parte din garda domnească (peste 100 de oameni) a fugit într'o noapte „drept în Bucov sud Saac făcându-se una cu mai suszisul Lăpuşneanul"[4]. In Bucureşti organizatorii răscoalei aşteptau apropierea începerii noii campanii (vara anului 1770) pentru a trece la acţiune.

Turcii cunoscând efectivele reduse ale trupelor ruse rămase în Moldova au plănuit un atac pentru a pune din nou mâna pe teritoriul ce-l pierduseră. Turcii urmăreau ca printr'un atac concentrat asupra Focşanilor să dea peste cap trupele ruse şi apoi să înainteze în Moldova. Ei dispuneau de 12.000 oameni la Galaţi, 15.000 la Brăila şi contau pe încă 5.000 de oameni din partea lui Gr. Ghica, domnitorul Ţării Româneşti[5].

Pârvu Cantacuzino cunoscând planul atacului turcesc a înştiinţat prin Pitarul Dumitrache Varlaam — comandamentul unităţilor ruse dela Focşani, despre proiectele Turcilor.

---

1 Din ordinul lui P. A. Rumianţev către Stoffeln din 8 Decembrie 1769 din Liaticeva. Arhiva Min. Justiţiei, ed. rusă, cartea 7-a, p. 230—231.

2 Uricariul, v. X, p. 121—122.

3 Genealogia Cantacuzinilor, Bucureşti, 1902, p. 169.

4 An. Acad. Rom. seria II, v. 10, p. 370—371. Cronica lui bivel Stolnicul Dumitrache.

5 Dionisie Fotino, Istoria generală a Daciei, Bucureşti, 1859, v. II, p. 164.

Comandantul unităţilor ruse dela Focşani era colonelul Fabriciu, iar sub ordinele sale era colonelul Ilie Lăpuşneanu; tot atunci se aflau în Focşani maiorul Karazin şi arhimandritul Sofronie. Dacă aceştia s'au sfătuit sau nu cu generalul Stoffeln — care îşi avea reşedinţa la Iaşi — asupra măsurilor ce le-au luat pentru a preîntâmpina atacul Turcilor — nu ne este cunoscut.

Pentru a împiedeca pe Turci de a-şi desfăşura atacul, ei au hotărât să atace simultan Galaţii şi Bucureştii. Colonelul Fabriciu, împreună cu maiorul Karazin în fruntea a 2500 oameni, dintre care 800 voluntari români, sau îndreptat spre Galaţi. Colonelul Ilie Lăpuşneanu însoţit de arhimandritul Sofronie cu cca 700 de voluntari şi 24 Cazaci a pornit spre Bucureşti. La apropierea trupelor ruso-române de Galaţi, locuitorii din ţinut s'au răsculat şi au început să atace pe Turci căsăpind, în special ofiţerii, printre care şi pe Vistiernicul lor [1].

Surpriza atacului, loviturile puternice date de cavalerie au pus pe fugă pe Turci de pe poziţiile ce le ocupa în faţa oraşului. Retraşi în debandadă în spre oraş, Turcii au fost întâmpinaţi de locuitorii oraşului, care se răsculaseră. Insuşi Demder Paşa era aproape să cadă prizonier în mâinile locuitorilor [2]. Turcii s'au retras în fugă în spre Brăila.

In timp ce la Galaţi, trupele sub comanda lui Fabriciu şi a lui Karazin au obţinut victoria, Ilie Lăpuşneanu, acţionând în înţelegere cu Pârvu Cantacuzino, a atacat Bucureştii. „Volintirii au strigat „stupai, stupai"... norodul Bucureştilor s'a ridicat cu mic cu mare până şi femeile cu prăjini şi cu cărămizi strigând „Moscalii, Moscalii, au venit", şi năpădind asupra Turcilor care erau ca la 5000 dar risipiţi prin conace" i-au alungat din oraş [3].

Sprijinul larg al populaţiei a asigurat reuşita îndrăsneţei acţiuni dela Galaţi şi Bucureşti. Gr. Ghica, în urma sfatului lui Mihai Cantacuzino, s'a lăsat prins de voluntari şi a fost apoi predat autorităţilor militare ruse. Puterea de stat a fost preluată de Pârvu Cantacuzino, sprijinit de mica boierime şi de „norodul de jos". Boierii cei mari şi de al doilea „nevoind să rămâie în ţară... şi aşa toţi s'au dus care în Transilvania, la Braşov, care în munte" şi mulţi direct la Turci [4]. Pârvu Cantacuzino s'a ocupat în primul rând de a asigura — până la venirea trupelor ruse — apărarea ţării împotriva atacurilor Turcilor.

Situaţia era cu atât mai grea cu cât prin faptul că marea boierime de dincolo de Olt în frunte cu banul Manoilă s'a declarat de partea Turcilor. Pârvu a orânduit ispravnici ordonându-le ca „să facă ostaş de

---

[1] Coussin de Perceval, Précis historique de la guerre des Turcs contre les Russes 1769—1774, Paris, 1822, p. 66.

[2] Ibidem, p. 66.

[3] Genealogia Cantacuzinilor, Bucureşti, 1902, p. 172. In Istoriografie este foarte răspândită prezentarea eronată, precum că maiorul Karazin ar fi condus detaşamentul care a eliberat Bucureştii. A se vedea A. Petrov, op. cit., ed. rusă, v. I, p. 287. E. Hurmuzachi, Documente privitoare la Istoria Românilor v. X, prefaţa N. Iorga, p. XI.

H. M. Korobkov, Feldmareşal P. A. Rumianţev, M., 1947, ed. rusă, p. 386. In realitate oraşul Galaţi a fost atacat în ziua de 5 Noembrie şi Bucureştiul în ziua de 7 Noembrie (Istoria Ţării Româneşti, leat 1769, ms. Acad. R.P.R., Nr. 4075). Pârvu Cantacuzino, în scrisoarea către Rumianţev, relatează despre Karazin „şi fiind la Focşani însuşi s'a dus şi a lovit Galaţii. In acelaş timp însă a trimis de a lovit şi Bucureştii" (Genealogia Cantacuzinilor, Bucureşti, 1902, p. 443, a se vedea şi p. 178).

[4] Genealogia Cantacuzinilor, Bucureşti, 1902, p. 176.

judeţ câte o mie"[1]. La apelul lui Pârvu, negustorii au dat banii necesari pentru „cheltuiala oştirii". Populaţia Bucureştiului era în stare de alarma, se pregăteau de zor arme şi echipamente pentru oştire „fiind timpul prielnic şi îl întrebuinţau tot şi mici şi mari scrie Pârvu — spre apărarea şi pastrarea ţării şi a marginilor dunărene"[2]; iubirea de patrie, dorul de libertate înflăcăra lupta poporului. In tipografia episcopiei din Buzău s'a tipărit „Trâmbiţa Românească" un apel — în versuri — de luptă împotriva robiei turceşti.

„Săriţi toţi să ne înarmăm
Să tragem clopotele în ţară
Mare, mic să iasă afară
Să ne batem până la moarte
Să sgonim din astă ţară
Stăpânirea cea amară"[3]

Remarcabilă este partea în care se evocă trecutul eroic al poporului, luptele şi victoriile strălucite de odinioară împotriva Turcilor.

„Căci ai noştri au biruit
Pe Sultan Mahmed vestitul
Şi în sânge l-au scăldat".

Versurile sunt calde şi pline de dragoste pentru luptele glorioase în apărarea patriei; poporul — arată poetul — n'a fost învins în luptă dreaptă.

„Dar apoi puţin câte puţin
Păgânii cu amăgire
Ne-au supus, fără a avea ştire
Şi acum robi ai lor ne ţin"

Autorul arată apoi că prin ajutorul Rusiei, ţara poate să scuture jugul turcesc.

„Acum e vreme
De păgâni a nu ne teme".

Tendinţa autorului de a arăta că nu boierimea şi domnia ar fi vinovată de exploatarea cruntă a masselor, de a îndrepta tot focul luptei numai împotriva Turcilor — este expresia concepţiei monarho-iobăgiste a mişcării boiereşti de eliberare.

Apariţia „Trâmbiţei Româneşti" — relativ larg răspândită şi cunoscută îndeosebi în Ţara Românească — reflectă puterea crescândă a mişcării pentru independenţa patriei.

După aproape o săptămână dela eliberarea Bucureştiului a sosit şi

---

[1] Ms. Acad. R.P.R., Nr. 1319.
[2] An. Acad. Rom., seria II, v. X, p. 371. Cronica lui bivel Stolnicul Dumitrache.
[3] Ms. Acad. R.P.R., Nr. 4075. După anumite indicaţii „Trâmbiţa Românească" a fost scrisă după îndemnul lui Karazin —a se vedea „Trompeta Carpaţilor", anul VI, Nr. 685 din 28 XI 1868. Părerea lui Al. T. Dumitrescu, precum că autorul „Trâmbiţei Româneşti" este Enăchiţă Văcărescu, nu are nicio bază şi contrazice poziţia politică a lui Enăchiţă Văcărescu. Până în prezent, autorul nu este cunoscut (Pentru Al. T. Dumitrescu, a se vedea An. Acad. Rom., Secţia literară, seria II, v. XXXVII).

maiorul Karazin însoţit de maiorul Aprin, în oraş în fruntea a câtorva sute de Cazaci şi a unui regiment de vânători. In acest timp numărul arnăuţilor a crescut dela 200 la 2000 şi al voluntarilor dela 700 la 4000[1]. Tot mereu, de prin judeţe veneau în Bucureşti detaşamente de voluntari. Karazin a preluat traducerea operaţiilor de apărare. O reţea puternică de puncte de straje pe drumurile Dunării asigura oraşul de surpriza unui atac de-al Turcilor[2].

Nu dispunem, din păcate, de date suficiente asupra numărului voluntarilor şi arnăuţilor ce au participat în acest război, anul 1769—1770; după amploarea luptelor, ţinând seama şi de întinderea teritoriului apărat până la venirea forţelor principale ale armatei ruse, credem că numărul lor a atins la începutul anului 1770 cifra de 18—20.000 în ambele ţări[3].

La începutul lunii Decembrie, garnizoanele turceşti, din Brăila şi Giurgiu şi Tătarii de dincolo de Prut au încercat să atace concomitent Focşanii şi Bucureştii. Pentru a se preveni atacul Tătarilor, căpitanul Zorici cu 400 de infanterişti, 1000 de ostaşi din cavalerie uşoară (bună parte voluntari) şi „mulţi locuitori" a făcut o incursiune peste Prut isbutind să risipească trupele tătare adunate pentru a năvăli în Moldova[4]. Intre timp, Turcii au început atacurile, Suliman Aga cu 12.000 de oameni s'a îndreptat dela Giurgiu spre Bucureşti şi Abdul-Paşa cu 3000 oameni din Brăila spre Focşani. Pentru a respinge atacul Turcilor, generalul Stoffeln s'a îndreptat într'ajutor din Iaşi spre Focşani, iar generalul Zamiatin cu trupele din Focşani în spre Bucureşti. In timp ce unităţile ruse mărşăluiau spre localităţile ameninţate, Karazin cu 2000 de arnăuţi s'a îndreptat spre Giurgiu pentru a opri înaintarea Turcilor. Dându-şi seama de forţele numerice ale Turcilor, Karazin s'a adăpostit în Mănăstirea Comana (pe drumul Bucureşti-Giurgiu). Turcii au înconjurat mânăstirea. Karazin a izbutit să înştiinţeze Bucureştii despre cele întâmplate. Sfatul militar, ce avea răspunderea lucrărilor de apărare a ţării, a hotărît — dat fiind că mânăstirea putea rezista unui asediu de câteva zile — să se aştepte sosirea trupelor ruse şi împreună apoi, să pornească în ajutorul celor împresuraţi[5].

Nesocotind hotărârea luată, maiorul Auref cu 350 de grenadieri împreună cu Pârvu Cantacuzino în fruntea a 750 de voluntari, s'a îndreptat spre Mânăstirea Comana şi au atacat pe Turci. Lupta a durat şase ore. Peste 4000 de Turci au fost omorîţi, aproape 600 de voluntari şi grenadieri în frunte cu Pârvu Cantacuzino şi maiorul Auref au căzut eroic pe câmpul de luptă. Turcii văzând pierderile mari pe cari le suferiseră şi temându-se de a mai înainta spre Bucureşti s'au îndreptat spre Focşani

[1] Genealogia Cantacuzinilor, Bucureşti, 1902, p. 178.

Arnăuţii — cei care se înrolau în formaţii regulate dedicându-se carierei armelor.

Voluntarii — cei ce se înrolau fără a primi soldă. (a se vedea L. L. Enghelhardt, Scrisori, Moscova, 1868, ed. rusă, p. 132.) Adesea izvoarele nu fac această deosebire în utilizarea acestor noţiuni.

[2] Genealogia Cantacuzinilor, Bucureşti, 1902, p. 178.

[3] Intr'o adresă a sătenilor din satul Odaia Vizirului din 64 capete de familii ce erau în sat, 15 capete s'au înrolat în unităţile de voluntari (a se vedea Arhiva Min. de Justiţie, ed. rusă, cartea a 7-a, p. 314.) Această proporţie nu poate fi luată ca indice pentru întreaga ţară.

[4] A. Petrov, op. cit., ed. rusă, v. I, p. 291.

[5] Ibidem, p. 292.

In tot cursul lunilor Decembrie 1769 — Aprilie 1770 s'au ţinut lanţ incursiunile Tătarilor şi ale unităţilor turceşti din fortăreţele de pe malurile Dunării. Cu ajutorul detaşamentelor de voluntari şi sprijinul populaţiei, trupele ruse au reuşit nu numai să respingă incursiunile duşmanului dar, şi să dea Turcilor lovituri puternice în regiunea Brăilei şi Giurgiului.

Generalul Stoffeln, în rapoartele către Rumianţev, în care arăta că majoritatea cavaleriei de care dispunea era formată din voluntari — sublinia că organizează în permanenţă noi detaşamente din localnici „din nou am format — scrie Stoffeln — încă un regiment moldovenesc"[1].

Astfel, până la reînceperea campaniei — Mai 1770 — trupele ruso- şi moldo-valahe au apărat înfruntând toate greutăţile pământul eliberat al Moldovei şi Ţării Româneşti.

Victoriile strălucite, obţinute de armatele ruse în campania anului 1770, sunt o marturie vădită a înaltei măestrii a şcolii militare ruse reprezentate de Feldmareşalul P. A. Rumianţev. Acţionând în condiţiuni obiective grele, departe de bazele de aprovizionare cu un inamic net superior numericeşte, armatele ruse au învins forţele principale ale Turcilor în trei mari bătalii succesive — Riabaia Movila — Larga şi Kaluga — şi au silit puternicele fortăreţe turceşti Akerman, Bender, Kilia, Ismail şi Brăila să capituleze. Prin eliberarea de sub jugul turcesc a întregii linii de fortăreţe de-a-lungul Nistrului, situaţia strategică a armatei ruse a fost radical schimbată şi teatrul operaţiilor de război s'a strămutat pe linia Dunării.

Cu toate sforţarile făcute de către Paşa din Vidin de a menţine Oltenia sub stăpânirea Turcilor şi a avea astfel un port în Ţara Românească, armatele ruse au curăţit în luna Decembrie 1770 Oltenia de Turci şi astfel, la sfârşitul anului 1770, întregul teritoriu al Moldovei şi Ţării Româneşti a fost eliberat de sub jugul turcesc.

In campania anului 1771, armata rusă ce opera în Crimeea a reuşit, după lupte grele, să înfrângă rezistenţa Tătarilor; armata de sub conducerea lui Rumianţev apăra linia Dunării, dând noi lovituri Turcilor.

Succesele armatelor ruse au înteţit lupta diplomatică dintre marile puteri. In anul 1772, acţiunile militare au fost împinse pe planul al doilea şi discuţiile diplomatice de culise au trecut în forma oficială a tratativelor de pace. Turcia, ameninţată cu distrugere militară, a fost silită de a începe tratativele de pace. Incordarea situaţiei internaţionale şi greutăţile interne au împins şi vârfurile feudale absolutiste ale Rusiei să grăbească încheierea păcii. Congresele dela Focşani şi Bucureşti nu au dus la încheierea păcii. In faţa eşuării tratativelor de pace, Ecaterina a II-a a pus în faţa lui Rumianţev misiunea de a trece Dunărea şi a smulge printr'o victorie militară încheierea păcii. Deşi cererea Ecaterinei nu corespundea posibilităţilor şi raportului de forţe de pe teatrul de război, ceea ce dădea ordinului mai mult un caracter de aventură, Rumianţev, după ce zadarnic a explicat acest lucru, în condiţii deosebit de grele cu

[1] Arhiva de campanie a Feldmareşalului Rumianţev în Ctenia O.U.D.R., Moscova, 1865, ed. rusă, cartea a 2-a, p. 15.
A. Petrov, op. cit., ed. rusă, v. II, p. 26.

efectivele reduse la jumătate a trecut Dunărea. In luptele din campania anului 1773 şi 1774, sub comanda lui Rumianţev, a lua parte şi Suvorov care s'a distins în operaţiile din regiunea Turtucaia şi Bazargic. Campania anului 1774 a adus armatei ruse deplină victorie, impunând Turcilor pacea. Fortăreţele Rusciuc, Silistra, Şumla în care se aflau forţele de bază ale armatelor turceşti au fost asediate, comunicaţiile lor întrerupte. Incercările vizirului de a sparge blocada au fost respinse. Turcii erau puşi în alternativa de a capitula fără condiţii sau de a-şi vedea nimicite forţele de bază.

La 10 Iulie 1774, pacea a fost semnată în condiţii impuse de situaţia de pe teatrul de război, condiţii mult mai favorabile decât cerea Ecaterina a II-a, speriată de războiul ţărănesc de sub conducerea lui Emilian Pugaciov.

In campaniile anilor 1770—1774, Rumianţev a desvoltat noile principii tactice ale coloanelor şi formaţiilor desmembrate şi a noii strategii — distrugerea în manevre largi şi bătălii decisive a forţelor principale ale inamicului. Rumianţev, în urma experienţei războiului de şapte ani (1757—1763), a ajuns la concluzia că sistemul militar prusac, în faţa căruia se ploconeau specialiştii militari ai Europei, este sortit unui faliment total. Nu este întâmplător că tocmai în Rusia a apărut mult înaintea apusului Europei principiile noi tactice şi strategice; armata rusă dispunea de baza tehnică necesară şi, spre deosebire de armatele mercenare ale apusului, armata rusă era singură din punct de vedere al compoziţiei naţionale. Soldatul rus, strâns legat de ţara şi armata sa, reprezenta o minunată forţă militară. Dezertarea în massă — fenomenul obişnuit în toate armatele mercenare ale apusului Europei — silia teoreticienii militari apuseni să se cramponeze de canoanele învechite ale tacticii liniare. Acest lucru nu exista însă în armata rusă, soldatul rus nu dezerta de pe câmpul de luptă şi apăra cu preţul vieţii onoarea armatei patriei[1].

Unităţile de voluntari, germenele armatei naţionale române de mai târziu, au avut viu în faţa lor exemplul eroismului şi bravurei soldaţilor ruşi. Tradiţiile eroice ale luptei pentru libertatea şi independenţa patriei ale armatei ruse au însufleţit poporul român în lupta sa împotriva înrobitorilor turci. Massele largi populare înţelegeau că victoria armatelor ruse însemna eliberarea lor proprie de sub cătuşele robiei turceşti. Luptând cu eroism în cadrul armatelor ruse, preluând parte din greutăţile războiului, poporul român „a secondat din toate puterile“[2] lupta Rusiei împotriva Turcilor.

De-a-lungul anilor 1769—1774, în special după moartea lui Pârvu, boierimea nu a încetat de a asalta cartierul lui Rumianţev cu reclamaţii şi cereri de desfiinţare a unităţilor de voluntari. Rumianţev, care preţuia zelul şi avântul cu care massele largi luau parte la luptă alături de armatele ruse, a respins aceste cereri ale boierimii ordonând ca voluntarii, „să

[1] I. R. Klokman, Feldmareşalul P. A. Rumianţev, în perioada războiului ruso-turc, 1769—1774, Moscova, 1951 ed. rusă, p. 35—36.

[2] Coussin de Perceval, Précis historique de la guerre des Turcs contre les Russes, 1822, Paris, p. 82.

aibă casele lor slobode, atât pentru dajde cât şi pentru alte dări ale locului, fiindcă ei fac mişcare împotriva vrăşmaşului pentru odihna şi întărirea obştei,... Divanul să orânduiască o sumă pentru trebuinţa acestor ostaşi deosebit de cea dată a lor slobozenie"[1].

Boierimea a încercat să prezinte în faţa lui Rumianţev pe voluntari ca pe nişte tâlhari care au jefuit Bucureştiul şi pe fostul domnitor Gr. Ghica[2]. Mihai Cantacuzino a desminţit acuzaţiile aduse voluntarilor „nimic nu i-au luat volintirii (e vorba de Gr. Ghica — *S. V.)* după cum nici dela o casă de Român n'au luat"[3]. Pârvu Cantacuzino de asemenea a protestat împotriva calomniilor aduse voluntarilor[4].

Adresa de mai jos a Divanului Moldovei către generalul Stoffeln ne desvălue substratul atitudinii boierimii faţă de voluntari.

„Ne scrie ispravnicul de ţinutul Fălciului cum că un Neculai Brandabur ce şâde la satul Cârja are carte prea înălţatului Feldmareşal ca să fie căpitan de volintiri şi fiind câţiva volintiri făcuţi din satul Cârja, i-au luat sub comanda lui şi şade în ţinutul Fălciului de astă toamnă şi face multe supărări locuitorilor sălindu-i şi câţi au mai rămas volintiri. Şi din pricina acestui căpitan — arată ispravnicul — că a rămas lucrul să se spargă satul Cârja. Deosebit arată ispravnicul că acest căpitan au bătut şi pe un fecior de boer, anume Gheorghe, fecior răposatului Scărlatescu ban, şi au mai bătut şi pe 2 mazâli ce era rânduiţi zapcii la poruncile împărăteşti. Şi din pricina acestui căpitan se dă zăticnire şi la multe porunci împărăteşti"[5].

Se sparge satul şi dispare mâna de lucru, feciorii de boieri şi mazâlii — elementele de sprijin ale boierimii la sate — bătuţi, autoritatea clasei boiereşti sdruncinată, nesupunere faţă de Divanul ţării — iată motivele care stăteau la baza cererilor boierimii de desfiinţare a voluntarilor. Prezenţa voluntarilor în sate a ascuţit lupta împotriva bunului plan al boierimii. Avântul de luptă pentru independenţă s'a împletit în mod firesc cu creşterea nemulţumirilor împotriva orânduirii şi exploatării feudale.

Divanurile Moldovei şi Ţării Româneşti pentru a descuraja pe voluntari crea greutăţi în aprovizionarea lor, urmărind totodată provocarea de ieşiri care să poată da loc la măsuri împotriva voluntarilor. Astfel, Divanul Moldovei cerea lui Rumianţev pedepsirea unui „căpitan de volintiri cu numele de Stavru praporcic cu 800 de oameni" care a cerut ispravnicului de Suceava provizii şi la refuzul ispravnicului, căpitanul şi-a luat singur „16 meşte păpuşoi şi 12 meşte orz"[6]. Reclamaţia e vădit o provocaţie, întru cât Divanul era obligat de a întreţine unităţile de voluntari. Ispravnicii zapcii se răsbunau îndeosebi asupra familiilor voluntarilor „iarăşi se plângu Arnăuţii — scrie Rumianţev — de stăpânitorii locului cum că le face silnicii şi supărări... să se facă poruncă către zapcii cu

---

[1] Revista Istorică', anul XII, Nr. 1—3, 1926, p. 30.
[2] Ms. Acad. R.P.R., Nr. 1319.
[3] Genealogia Cantacuzinilor, Bucureşti, 1902, p. 174.
[4] Ibidem, p. 446.
[5] Ms. Acad. R.P.R., Nr. 5370, f. 77 din 1771, 10 Martie. A se vedea şi Ms. 7, f. 70, cererea jupâneselor văduve către Ecaterina a II-a. „Să nu fim supărate a se lua oameni de oaste din slugile noastre, din iobagii noştri sau din robii de pe la casele noastre" — 18 Noembrie 1769.
[6] Ms. Acad. R.P.R., Nr. 5376, f. 27.

hotărît ştraf ca să păzească slobozenia arnăuţilor şi de ale lor să nu se atingă“ [1].

Rumianţev a urmărit în de aproape reclamaţiile şi problemele voluntarilor, astfel, într'una din adrese el cerea Divanului să-i raporteze dece „Pavel Lenovici carele fiind volintir acum este închis de Divan... în ce chip este treaba aceasta pentru dânsul şi pentru fratele său, şi pentru ce fel de pricini şi cu ce poruncă armaşul au putut să-l schingiuiască [2].

Interesul manifestat în adresa „în ce chip este treaba asta,... pentru ce fel de pricini,... cu ce poruncă“ întrebări care nu permit un răspuns evaziv, arată atitudinea puţin binevoitoare a lui Rumianţev pentru astfel de măsuri ale Divanului. Pentru victoria voluntarilor răniţi, Rumianţev a dat ordine speciale de a fi ajutaţi. „Am volnicit eu din slujbă — scrie Rumianţev pentru rane şi dureri ce au pe arnăuţii cari au fost pe căprarul Dumitraşcu Danciu şi pe Grigoraş Vlad şi Dumitraşcu Danilovici, la Divan recomenduesc să porunciţi la Starostele de... ca să nu-i trimită nicăeri nici supărare lor nimica să nu le facă, după cum le-am dat eu dela mine să facă lor toate bunătăţile despre toţi locuitorii“ [3].

Măsurile şi atenţia deosebită arătată de comandamentul rus pentru voluntari, au întărit şi mai mult încrederea şi dragostea poporului către armată rusă. Acolo unde necesităţile tactice impuneau întărirea efectivelor — comandanţii unităţilor ruse au găsit întotdeauna printre locuitori zeci şi sute de voluntari care să ia arma în mâini pentru a lupta cot la cot cu trupele ruse împotriva duşmanului comun. Astfel, în Ianuarie 1771 generalul maior Krecetnicov a făcut apel la locuitori pentru a întări trupele ruse aflate la Cerneţi. Peste 400 de voluntari dintre care 200 pedeştri au răspuns la apelul generalului. Căpitanul Manolachi numit comandant al unităţii de voluntari proaspăt înfiinţate s'a distins prin incursiunile făcute peste Dunăre în care a salvat zeci de familii de Români ce se găseau în prizonierat la Turci [4].

In Aprilie 1773 pentru pornirea unor acţiuni de diversiune care să distragă atenţia Turcilor dela operaţiile ce se pregăteau în vederea trecerii Dunării, comandamentul rus a făcut apel la populaţie, sub comanda maiorului Bogdan. Unităţile de voluntari, nou înfiinţate, au hărţuit câteva săptămâni regiunea raialei Turnul provocând pierderi mari Turcilor [5]. In luptele din vara anului 1773, Feldmareşalul Rumianţev a citat în două ordine de zi bravura şi eroismul regimentului de „Români, Moldoveni. Ardeleni“ de sub comanda lui Răducanu Cantacuzino. Acest regiment, ridicat în Decembrie 1770 la rangul de regiment de husari, s'a acoperit de glorie cucerind în atacul asupra Silistrei o baterie de 12 tunuri, ce o aveau Turcii în afara cetăţii [6]. Marele Suvorov a apreciat comportarea vitejească a voluntarilor aflaţi sub comanda sa (în scrisoarea din Iunie 1773 îi cerea generalului Salticov de a nu i se lua compania de arnăuţi

[1] „Revista Istorică“, anul XII, Nr. 1 — 3, 1926, p. 30.
[2] Ms. Acad. R.P.R., Nr. 5370, f. 72 din 26 Februarie 1771.
[3] Ms. Acad. R.P.R., Nr. 5370, f. 52 din 20 Ianuarie 1771.
[4] A. Petrov, op. cit., ed. rusă, v. II, p. 7 — 8.
[5] Ibidem, v. IV, p. 7.
[6] Genealogia Cantacuzinilor, Bucureşti, 1902, p. 188.

călări şi, dacă totuşi acest lucru este necesar, să i se dea în schimb o companie de arnăuţi pedeştri [1].

In teritoriul în care s'au mişcat trupele turceşti, ţărănimea şi-a părăsit lăcaşele, a ascuns în pământ grânele, sau luau cu ei în bejenie proviziile cu care sprijineau trupele ruse. Poporul încunoştiinţa comandamentul rus de mişcările Turcilor; astfel, în bătălia pentru Hârşova „prin îndemnarea şi povaţa lui Ion Moraru ot tam... se luă şi cetatea Hârşovei... veni şi Ion şi spuse lui Potemkin dă starea cetăţii şi dă 2—3 bute de praf ce erau puse afară pe pământ... iar numiţii majori după arătarea lui Ion îndreptând tunurile dintr'al treilea foc aprinzând acel praf au aruncat în aer porţile şi au putut năvăli în cetate [2].

Rumianţev a creat cu ajutorul populaţiei o reţea puternică de informaţii ceea ce i-a dat posibilitatea de a stabili cu repeziciune direcţiile mişcărilor armatelor turceşti, şi planurile lor. Din informaţiile aduse de locuitori, Rumianţev a aflat de concentrarea Turcilor la Larga şi şi-a putut alcătui planul de bătaie în deplina cunoaştere a forţelor şi dispozitivului inamicului [3]. In operaţiile de urmărire sau în acţiunile care cereau operativitate şi repeziciune, Rumianţev folosea alături de cavaleria cazacă — unităţile de cavalerie uşoară ale voluntarilor. „In apropiere de Dârstor la o pădure Şumla se ascunse un Paşă cu 2000 de oameni, Mareşalul după ştirea ce i se făcu rândui pe Ciorbă polcovnicul de husari şi cu câteva sute de cazaci volintiri români şi mai mulţi Moldoveni dintr'acelaş an făcuţi, şi la goana acelor turci"... [4].

Forţele nesecate ale poporului au dat sute de eroi patrioţi înflăcăraţi ca Ilie Lăpuşneanu, Pârvu Cantacuzino, maiorul Târcă, Dumitraşcu Danciu şi atâţia alţii cari cu preţul lor au luptat pentru libertatea şi independenţa patriei.

Războiul nu s'a dus numai cu armele. In această privinţă Lenin ne învaţă „războiul este pur şi simplu o continuare a politicii prin alte mijloace (şi anume prin mijloace violente)" [5]. Aceasta nu înseamnă că mijloacele obişnuite ale luptei politice sunt date la o parte în timp de război. Lupta dintre Poarta Otomană şi Rusia pentru câştigarea influenţei politice asupra Ţărilor Române ne arată acest lucru. Prezenţa unei mari părţi a boierimii la Constantinopol, interesele vârfurilor feudale turceşti şi ale antreprenorilor greci din Fanar au împins Poarta să încerce de a-şi atrage boierimea rămasă în ţară şi de a presa asupra poporului prin diferite mijloace.

Intr'un manifest adresat boierimii, Sultanul acorda acesteia dreptul de a i se adresa direct cu cereri pentru orice probleme şi anunţa că pune la dispoziţia boierilor o mare sumă de bani. Manifestul dulceag şi plin de făgăduinţe căuta să insinueze „în curând armatele puţin numeroase ale ruşilor vor fi isgonite din Principate" [6] şi cea mai bună rezolvare a situaţiei boerimii ar fi de a trece imediat de partea Turciei. In acelaşi timp, pentru a mări atmosfera de panică şi şovăială ce exista în rându-

[1] Suvorov, Documente, M. 1951, ed. rusă, v. I, p. 663.
[2] An. Acad. R.P.R., seria II, v. X, p. 403. Cronica lui bivel Stolnicul Dumitrache.
[3] A. Petrov, op. cit., v. II, p. 103—160.
[4] An. Acad. R.P.R., seria II, v X, p. 403. Cronica lui bivel Stolnicul Dumitrache p. 441.
[5] V. I. Lenin, v. 21, p. 207.
[6] A. Petrov, op. v. III, ed. rusă, cit., p. 62.

rile boierimii, boierii aflaţi la Constantinopol au trimis scrisori în ţară în care arătau că între Rusia şi Turcia sunt tratative de pace şi Ţările Române vor reveni din nou Turciei [1]

Ca urmare a acestor acţiuni, după răspândirea manifestului Sultanului au fost şi acţiuni de trădare. Au fost prinse scrisorile unor boieri către Vizir în care dădeau informaţii despre mişcările trupelor ruse şi îl sfătuiau să atace cât mai repede [2].

Pentru a încuraja atitudinea trădătoare, antipatriotică a marei boierimi oltene, Poarta a numit pe banul Manoilă drept domnitor al Tării Româneşti. Această figură jalnică şi sinistră de trădător trimite şi el scrisori şi manifeste cerând boierimii şi poporului de a nu mai sprijini armatele ruse şi a se supune Porţii. Asupra Moldovei s'a exercitat o presiune deosebită, manifestul Sultanului adresat Moldovei ameninţa în cazul continuării „nesupunerii" cu completa exterminare a populaţiei. Un nou manifest al Porţii adresat de astădată poporului făgăduia nu numai iertarea pentru cei „ce s'au lăsat atraşi" de trupele ruse şi scutirea completă pe cinci ani de orice tribut [3].

Spre a întări efectul ameninţărilor, Kaplan Ghirei — hanul Crimeii a trimis un manifest prin care anunţa că se îndreaptă cu 100.000 de Tătari pentru a trece Moldova prin foc şi sabie. „aştept patru zile răspunsul vostru" — scria hanul.

Impotriva manevrelor politice ale Porţii, Rumianţev s'a adresat poporului cu o serie de manifeste în care demasca acţiunea duşmanului şi îmbărbăta poporul în lupta sa dreaptă împotriva înrobitorilor. Astfel, comandamentul rus a ajutat tot mai mult massele populare în lupta politică pentru înlăturarea jugului turcesc şi independenţa patriei. Aceasta a avut o deosebită importanţă în desvoltarea conştiinţei masselor, a mărit încrederea poporului în forţele sale. Simţind ajutorul puternic al poporului frate — marele popor rus — poporul român a răspuns provocărilor şi ademenirilor duşmanului cu o şi mai mare hotărîre şi îndârjire de a pune capăt robiei de veacuri.

Ajutorul Rusiei, în special în secolul al XVIII-lea în lupta Românilor din Transilvania împotriva jugului habsburgic şi în lupta Moldovei şi Ţării Româneşti împotriva asupririi turceşti a avut o mare influenţa în desvoltarea caracterului naţional comun.

I. V. Stalin ne învaţă — „elementele naţiunii — limba, teritoriu, comunitatea culturală — nu au căzut din cer ci s'au creat treptat încă în perioada precapitalistă" [4].

Comunitatea vieţii economice, legătura ecomonică este acel element al naţiunii care s'a format în cea mai lungă durată de timp şi cel mai din urmă lichidând, atunci — când procesul creerii vieţii economice comune s'a terminat — fărîmiţarea economică şi unind „într'un singur tot naţional părţile separate până atunci ale acestui popor" [5]

---

[1] A. Petrov, op. cit., ed. rusă, v. III, p. 132.
[2] Ibidem, p. 62.
[3] Ibidem, p. 62.
[4] I. Stalin, Opere, v. 11, p. 369.
[5] Ibidem. p. 369.

In condițiile de înrobire în care se găseau Țările Române, lipsa unui stat comun, împărțirea teritoriului comun între diferite state a frânat dar nu a împiedicat formarea națiunii burgheze române. In lupta poporului român împotriva încercărilor de asimilație, în lupta sa de veacuri împotriva înrobitorilor habsburgic și otoman, s'au creat și format tradițiile și psihicul național al poporului român, s'a cristalizat caracterul național comun [1].

Datorită Rusiei, Românii din Transilvania, Țara Românească și Moldova — după secole de lupte feudale — acționau în comun, mânați de aceleași idei și năzuințe. Este simbolică și nu este întâmplătoare întâlnirea în capitala Rusiei în anul 1770 a delegaților Moldovei, Țării Românești și Transilvaniei [2] solicitând ocrotirea și sprijinul Rusiei în lupta pentru scuturarea asupririi. Această acțiune este urmarea unui proces istoric, veacuri de-a-rândul poporul român s'a îndreptat spre Rusia, veacuri de-a-rândul poporul nostru a găsit în Rusia ajutorul puternic pentru apărarea limbii, credinței și existenței sale fizice. In condițiile istorice date din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea ideile noi — scântei ale conștiinței naționale ce au aprins lupta împotriva jugului turcesc și celui habsburgic — reflectau „nevoile desvoltării vieții materiale a societății" [3]. La rândul lor aceste idei au ajutat la grăbirea procesului de descompunere a feudalismului și apariția și desvoltarea noilor relații, relațiile capitaliste. Lupta comună cu marele popor rus a constituit pentru poporul român un sprijin de bază în formarea și desvoltarea mișcării politice pentru unitatea sa națională, pentru libertatea și independența patriei sale.

Victoriile strălucite ale armatelor ruse din campania anului 1770 au pus în fierbere diplomația europeană. Puterile europene speriate de succesele militare ale Rusiei au început să întindă rețeaua de intrigi pentru a presa asupra Rusiei ca să-și micșoreze pretențiile față de Turcia. In Aprilie 1770 delegațiile Moldovei și Țării Românești, primite cu mare solemnitate de Ecaterina a II-a, au expus voința poporului nostru de a scăpa de sub jugul turcesc. Pentru a asigura independența acestor țări, delegațiile au cerut ca Rusia să le primească sub protectoratul ei. Prezența delegațiilor în Petersburg a dat posibilitate cercurilor societății ruse de a face mai în de aproape cunoștință cu problemele Țărilor Române, în gazetele și revistele timpului au apărut articole asupra istoriei poporului român și a grelelor suferințe pricinuite de robia turcească.

Cercurile guvernamentale ale Rusiei au primit cu satisfacție cererile delegaților care întăreau în fața Europei rolul de apărătoare a creștinătății, afișat de Ecaterina a II-a spre a-și masca politica ei expansionistă.

Țelurile urmărite de Rusia în acest război nu au fost dela început în întregime formulate, ele s'au precizat în decursul anilor de război, suferind mereu diferite modificări impuse de presiunea diplomației europene, de situația internă a Rusiei și de modul cum se desfășoară operațiile militare.

---

[1] Despre desvoltarea economică se vorbește în alt capitol.

[2] Din partea Transilvaniei se afla la Petersburg preotul Mihai Popovici. A se vedea călătoriile în Rusia ale preotului Mihai Popovici în anii 1770— 1771, Arad, 1901.

[3] Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice, Ed. P.M.R., p. 161.

In şedinţa din 6 Noembrie 1768 a Consiliului de Stat înfiinţat de Ecaterina a II-a cu prilejul războiului, la întrebarea pe ce baza sa se încheie tratatul de pace în cazul victoriei, s'a raspuns: „a obţine libertatea de navigaţie pe Marea Neagra şi pentru aceasta înca în vremea războiului de stăruit asupra porturilor şi fortareţelor"[1] reiese ca dela început problema Crimeii stătea în centrul preocupărilor politicii Ecaterinei.

In ceea ce priveşte soarta Ţărilor Române nu a apărut ca problema decât după întărirea legăturilor cu Ţara Românească.

Ambasadorul Angliei la Petrograd, Kascart, s'a grabit sa liniştească guvernul britanic arătând că Ţările Române vor fi înapoiate Turciei. „Rusia nu intenţionează de a păstra provinciile Moldova şi Ţara Românească şi eu nu cred cá regele prus care este în curent cât de real de cumpătată este Impărăteasa în intenţii, ar fi putut da un alt raspuns decât acel pe care desigur l-ar fi dat curtea noastră dacă i s'ar fi cerut părerea"[2]. Informaţiile servite de Kascart guvernului său nu corespundeau însă intenţiilor Rusiei. Guvernul rus îşi fixase punctul de vedere cu privire la Ţările Române şi problema independenţei lor era pusa ca una din sarcinile războiului. Instrucţiunea trimisă de Ecaterina generalului Golîţin, din 23 Ianuarie 1769, un istoric scurt al politicii externe a Rusiei faţă de Ţările Române începând dela alianţa lui Petru I cu Dimitrie Cantemir — pune problema eliberării Ţărilor Române ca o linie firească a intereselor politice ruse[3]. Poziţia Ţărilor Române, care s'au alăturat Rusiei împotriva Turciei, zelul şi bravura cu care poporul român sprijinea armatele ruse, au arătat Ecaterinei că prin obţinerea independenţei lor s'a va mări mult autoritatea şi influenţa Rusiei în Balcani ceea ce corespundea planurilor ei de viitor. Ecaterina a cerut lui Panin să formuleze punctul de vedere al Rusiei fată de Ţările Române în aşa fel ca să li se asigure eliberarea de sub jugul otoman. Ambasadorul Prusiei la Petersburg, Solms, mai bine informat, datorită faptului că Prusia era socotită ca aliata Rusiei, arată astfel punctul de vedere al Ecaterinei faţă de Ţările Române, „ea vrea să le sustragă dominaţiei turceşti... cu intenţia de a face din ele un fel de puteri intermediare"[4].

In şedinţa din 16 Septembrie 1770, Panin a propus Consiliului de Stat două variante în ceea ce priveşte Ţările Române: *prima,* variantă minimă: I. drept despăgubire a cheltuielilor şi pierderilor de război suferite de Rusia — despăgubire cifrată la suma de 25.000.000 ruble; II. Ţările Române să treacă sub protectoratul Rusiei pe o perioadă de 25 ani; *a doua,* varianta maximă:

Ţările Române să capete deplina independenţă şi în cazul acesta Rusia se declară de acord să renunţe la cele 25 de milioane cerute ca despăgubiri[5].

Fixarea unei sume atât de mari drept despăgubiri urmărea tocmai de a împinge pe Turci la acordarea deplinei independenţe Ţărilor Române, linia Consiliului de Stat fiind „neapărat de a face toate eforturile

[1] Arhiva Consiliului de Stat, Petersburg, 1863, ed. rusă, v. I, p. 7.
[2] Sbornic ruscovo istoricescovo impe. obş., v. 19, p. 43 — Scrisoarea lordului Kascart către Graful Rsoford din Petersburg 9 (20) Martie 1770.
[3] Ulianiţchi, op. cit., ed. rusă, p. 131 — 135.
[4] Acte şi fragmente, v. II, p. 29 — 30. Scrisoarea lui Solms din 19.VI. 1770.
[5] Arhiva Consiliului de Stat, Petersburg, 1863, ed. rusă, v. I, p. 61.

pentru a obţine prin discuţiile de pace independenţa Moldovei şi Ţării Româneşti"[1]. Formularea propusă de Panin a fost acceptată şi a fost introdusă ca atare în instrucţiunea alcătuită pentru a servi lui Alexei Orlov în tratativele de pace cu Poarta[2]. Sprijinul acordat Turciei prin atitudinea potrivnică a marilor puteri europene din apus faţă de cererile Rusiei de a se acorda independenţa Ţărilor Române, au constituit pentru Poartă sprijinul esenţial în lupta diplomatică cu privire la condiţiile păcii. In felul acesta Anglia, Austria, Franţa, Prusia au luptat pentru a împiedeca Ţările Române şi celelalte popoare din Balcani şi Orientul apropiat de a se elibera de sub jugul turcesc. In declaraţii oficiale, Anglia vroia să apară binevoitoare Rusiei, însă în acţiunile sale Anglia desminţea propriile sale declaraţii şi-şi arăta substratul real al politicii sale, acela de a slăbi puterea Rusiei şi a sprijini integritatea Imperiului Otoman împotriva intereselor Ţărilor Române de a-şi cuceri independenţa.

Astfel, Anglia a retras toţi marinarii aflaţi în serviciul Rusiei şi a interzis noi angajamente, nu a acceptat de a recunoaşte războiul cu Turcia drept un „cassus foederis" etc. Ambasadorul Angliei la Constantinopol, John Murray presa prin diverse căi de a se încheia pace cât mai repede prin mediaţia Angliei — cu scopul — aşa cum reiese din scrisoarea lui Kascart către Murray — de a salva Poarta şi de a anihila în decursul mediaţiei păcii urmările victoriilor militare ale Rusiei[3].

Interese puternice legau Anglia de Poarta otomană. „Dorinţa noastră este de a nu lovi Poarta — vechea noastră aliată, legată de noi prin relaţii comerciale" scria graful Rosford în instrucţiunea trimisa ambasadorului Angliei la Petersburg — Kascart[4].

---

[1] Arhiva Consiliului de Stat Petersburg, 1863 ed. rusă, v. 1, p. 372.

[2] La sfârşitul anului 1770, Rusia a început să se pregătească pentru a începe tratativele de pace. Complicarea situaţiei internaţionale ce se întrevedea, lupta poporului rus, greutăţile interne, seceta mare din 1770 — împingeau la încheerea păcii.

Pentru ducerea tratativelor a fost desemnat Alexei Orlov — comandantul forţelor navale ruse. In Martie 1771 s'a alcătuit o instrucţiune amănunţită asupra condiţiilor cerute de guvernul rus pentru încheerea păcii. A se vedea Sbornic ruscovo istoricescovo, impe. obş., v. 97, p. 246 — 256.

[3] Sbornic ruscovo istoricescovo, impe. obş., v. XIX, p. 319 — 355, 357 — 426.

[4] Ibidem, v. XIX, p. 58. Scrisoarea Grafului Rosford către lordul Kascart din Uaitgol, 25 August 1770. In a doua jumătate a secolului XVII Anglia care se bucura de regimul capitulaţiilor ca şi Franţa, a dus o puternică luptă pentru a înlătura Franţa de pe pieţele Levantului, reuşind ca în principalele articole de export — stofele şi ţesăturile — să-şi afirme net supremaţia. A se vedea cifrele asupra decăderii exportului francez pe piaţa Levantului în Lavisse, Histoire de France, v. IX, fasc. Nr. 3, p. 226.

Afirmaţia lui A. Oţetea în Contribution à la question d'Orient p. 7 — 9, precum că Anglia a jucat . un rol foarte şters în problemele orientale" este nefondată şi contrarie adevărului istoric. Datorită insuficienţei critice în analiza isvoarelor, asemenea aprecieri greşite abundă în lucrare.

Rapoartele engleze (v. I, Acad. R.P.R. nepublicat — colecţia Hurmuzachi) redau următorul fapt care ilustrează lupta Angliei pentru înlăturarea Franţei de pe piaţa turcă. In 1782 ambasadorul Angliei la Constantinopol, R. Ainsle, a informat cabinetul englez despre încheerea unui contract între Franţa şi Al. Moruzi, domnitorul Moldovei, pentru o însemnată cantitate de stâlpi de lemn şi cherestea. Preferinţa Franţei pentru lemnul Moldovei îl arată chiar R. Ainsle ,superior calitativ şi ca dimensiuni faţă de cel din Baltica şi preţul este mult mai mic '. (f. 10). In aceeaşi scrisoare, ambasadorul englez adăuga ,,voiu căuta să întrebuinţez toate mijloacele cari îmi stau în putinţă pentru a împiedeca succesul speculaţiilor franceze asupra acestui articol important'' (f. 10). Peste cca trei luni, trei vase mari încărcate cu lemn din Moldova au sosit la Constantinopol urmând ca lemnul să fie transportat mai departe pe vase franceze. Ambasadorul englez prin şperţuri, înşelăciuni şi corupţii — metodele obişnuite ale diplomaţiei engleze,

Marele democrat revoluţionar N. Bălcescu a demascat cu vigoare atitudinea Angliei faţă de lupta pentru independenţă a Ţărilor Române. „Se numără în Englitera — scrie N. Bălcescu la jumătatea secolului al XIX-lea, arătând starea de mizerie şi exploatare a masselor muncitoare engleze — şase milioane de săraci şi nu mai mult de şase sute de familii proprietare: cum poate fi această ţară fericită?"... „mai cu seamă Englitera care dela 1759 simţise importanţa europeană a provinţiilor române şi-şi aţintise ochii asupra lor intrigară" — arată în continuare Bălcescu — pentru a menţine stăpânirea otomană asupra lor [1]

Ambasadorul Angliei la Petersburg, Kascart, informând guvernul britanic despre condiţiile de pace, fixate de Rusia, scria cu privire la Moldova şi Ţara Românească: „şi deasemeni se stărue la independenţa ambelor Ţări.... spiritul raţional al Impărătesei, sfaturile utile ce i se vor da.... toate acestea împreună luate, întăresc în mine speranţa că societatea niciodată nu va auzi de independenţa acestor Ţări [2].

Halifax, ministrul de externe al Angliei, în scrisoarea de răspuns îi cerea lui Kascart de a presa asupra cabinetului rus pentru a-şi micşora pretenţiile, în acest scop să folosească demonstraţiile războinice ale Austriei „ieşirea din importanta criză actuală ca şi înainte depinde pe deplin de propriile acţiuni ale Impărătesei, referitor la grabnica rezolvare a condiţiilor de pace şi a moderării lor în ceea ce priveşte condiţiile transmise, deşi ele nu fuseseră încă prelucrate de guvernul britanic. Halifax dă instrucţiuni pe baza sfaturilor bune şi a unei judecăţi mai mature... să se producă acele schimbări la care d-voastră speraţi, şi societatea niciodată să nu asculte de acele... probleme împotriva cărora d-voastră vă împotriviţi pe bună dreptate" [3].

Această poziţie a bogătaşilor din Anglia, împotriva eliberării Ţărilor Române de sub jugul turcesc, este arătată şi de războiul din 1788—1792. Verantov — ambasadorul Rusiei la Londra în raportul din 13/2 Februarie 1790 adresat Ecaterinei a II-a arată că a discutat cu Ducele de Lidsc asupra condiţiilor de pace cu Turcia şi Suedia şi a expus dorinţa Rusiei de a pune capăt războaielor cu Turcia şi pentru aceasta „D-voastră" (Ecaterina a II-a — *S.V.)* doriţi de a pune o barieră între Domnia voastră şi Turci şi pentru aceasta doriţi... de a face independente complectamente faţă de toţi... Moldova şi Ţara Românească — secretarul de stat (Ducele de Lidsc — *S.V.)* mi-a răspuns „că deşi... ea (Rusia — *S.V.)* nu le cere pentru sine, totuşi nu mai puţin Turcii le-ar pierde" trei zile dupa aceea, arată în continuare Voronţev, „m'am văzut cu Dl. Pitt, eu i-am expus amănunţit diferitele noastre propuneri făcute de mine ducelui de Lidsc. El, deja le cunoştea foarte amănunţit şi mi-a răspuns în acelaş sens ca

a făcut ca vasele să fie descărcate şi lemnul să fie vândut populaţiei Constantinopolului. In raportul pe care-l face către cabinetul englez în care înşiră „metodele diplomatice" utilizate pentru a împiedeca exportul lemnelor în Franţa, ambasadorul englez scrie drept concluzie: „Reiss Effendi m'a asigurat că drept urmare la acţiunile mele... marele vizir a notificat deja rezoluţia pentru oprirea exportului acestui material" (f. 15).

[1] N. Bălcescu, Opere, 1940, partea I-a, p. 275 şi 143.

[2] Scrisoarea lordului Kascart către graful Halifax din 18 Februarie (1 Martie) 1771 în Sbornic ruscovo istoricescovo, impe. obş., v. XIX, p. 191.

[3] Scrisoarea grafului Halifax către lordul Kascart, din Uaitgol 5 Aprilie 1771 — Sbornic ruscovo istoricescovo, v. XIX, p. 195—196.

şi pentru secretarul de stat, stăruind mai mult la imposibilitatea de a cere Turcilor ca ei să renunţe la provincii atât de importante pentru ei" [1].

Vârfurile feudale turceşti, jefuiau cu o cruzime sălbatică Ţările Române, deseori ele au fost trecute prin foc şi sabie de hoardele turco-tatare, jafurile, cruzimile, exploatarea sângeroasă la care au fost supuse, îngroşeau pungile bogaţilor din Anglia ce-şi disputa cu bogătaşii din Franţa întâietatea stăpânirii comerţului şi politicii Imperiului Otoman. Delegaţiile Ţărilor Române la Petersburg în memoriul adresat Ecaterinei a II-a (28 Martie 1770) îşi exprimau nădejdea că interesele Ţărilor Române vor fi apărate în tratativele de pace „ca nu cumva duşmanul să poată sa ne ia de sub protectoratul I. V. prin mijlocirea altor cine ştie ce fel politice şi să ne azvârle din nou în tirania adâncă" [2].

Teama deputaţilor de amestecul şi „mijlocirea altor cine ştie ce fel politice" arată cât de clarvăzători erau oamenii politici ai Ţărilor Române dându-şi seama că în spatele Turciei se aflau alte puteri interesate în menţinerea Ţărilor Române sub jugul turcesc.

Monarhia absolutistă din Franţa care aruncase Turcia în războl împotriva Rusiei — în faţa catastrofei militare în care se afla armata turcă „a uitat" de făgăduinţele de ajutor date Porţii. In svârcolirile interne care sguduiau Franţa, monarhia absolutistă franceză mai păstra doar învelişul puterii de altă dată ; obişnuită să scoată castanele din foc cu mâinile altora, a trimis în Polonia pe generalul Doumure pentru a ajuta la organizarea confederaţilor, a oferit Turciei 10—12 case de linie, specialişti militari, etc. Diplomaţia franceză insufla Turciei de a continua războiul şi a început o serie de manevre pentru a slăbi poziţiile Rusiei în Nord — formarea unui guvern antirus în Danemarca, întărirea partidului francez în Suedia, etc. [3].

Frederic al II-lea — aliatul Rusiei — în discuţia cu amabasadorul austriac von Sviten arăta că nu este în interesul Prusiei de a se slăbi Turcia [4]. Politica Prusiei era dictată de dorinţa lui Frederic al II-lea de a pune mâna pe teritorii din Polonia. Frederic al II-lea propusese în Februarie 1769 împărţirea Poloniei ; Rusia a refuzat — nesocotind necesar să împartă influenţa ce o avea în Polonia cu alte state. Solms, ambasadorul Prusiei la Petersburg, raporta că Panin este împotriva împărţirii Poloniei şi plănuia „de a ajuta pe Polonezi pentru a ieşi din situaţia lor haotică" [5]. Prusia era totodată interesată de a se pune capăt războiului pentru a nu mai vărsa Rusiei subsidiile anuale de 400.000 taleri — conform tratatului de alianţă din 1764 [6]. Pentru a îngreuna poziţia Rusiei. Prusia s'a apropiat de Austria. In întrevederea dela Neisse (August 1769) Frederic al II-lea şi Iosif al II-lea s'au înţeles să mijlocească

[1] Relaţia ambasadorului din Londra S.R. Voronţov către Ecaterina a II-a din 13/2 Februarie 1790. Crasnîi Arhiv., 1939, Nr. 4, p. 126—127. Ducele de Lidsc —ministru de externe al Angliei în perioada războiului 1788 — 1792.
W. Pitt — primul ministru al Angliei.

[2] V. Ulianiţchi, op. cit., p. C IV, anexa 33.

[3] S. Soloviov, Istoria căderii Poloniei, ed. rusă, p. 73 — 74.

[4] S. Soloviov, Istoria Rusiei, ed. rusă, cartea 28, v. VI, p. 695. Frederic, Memoires, v. IV, p. 210.

[5] Sbornic ruscovo istoricescovo, impe. obş., v. XXII, p. 333.

[6] F. F. Martens, Colecţia de tratate, convenţii încheiate de Rusia cu alte puteri străine, 1880, v. VI, p. 18 — 19.

încheerea păcii şi să reducă la zero cererile Rusiei. La întâlnirea urmatoare, din August 1770, dintre Iosif al II-lea şi Frederic al II-lea s'au prezentat şi delegaţii Porţii cari au cerut oficial ca cele două curţi sa medieze pacea [1]. Frederic al II-lea şi-a luat asupra sa rolul de a fi „advocatul Turcilor" şi de-a insinua la curtea rusă intrigile diplomaţiei europene împotriva Rusiei.

In Septembrie 1770, Frederic al II-lea a scris o scrisoare Ecaterinei, căutând sa arate că cel mai cuminte lucru ar fi de a-şi modera pretenţiile şi a încheia grabnic pacea „pentru a evita un război general în Europa [2]. Peste o lună, prinţul Henri, fratele lui Frederic al II-lea a sosit la Petersburg spre a convinge curtea rusă de a-şi modera pretenţiile faţă de Turci. Intr'una din discuţiile dintre Henri şi Panin cu privire la Ţările Române, la afirmaţia lui Henri „Austria socoate primejdios pentru interesele sale de a ceda Rusiei Ţarile Române" Panin a răspuns: „Atunci aceste pământuri pot fi făcute independente". — „In acest caz cui vor aparţine ele" a întrebat prinţul... „numai nu turcilor" a răspuns Panin — „Dar dacă Austria va cere pentru sine?" a întrebat Henri. „Dece nu" a răspuns Panin demobilizând astfel pe interlocutorul său [3].

La sfârşitul anului 1770, în Decembrie, Ecaterina a II-a a trimis lui Frederic al II-lea condiţiile oficiale ale Rusiei pentru încheerea păcii. Punctul al doilea al condiţiilor de pace preceda ambele variante privitoare la Ţările Române. „Ea (Ecaterina a II-a — *S. V.*) renunţa la orice despăgubiri cu această singură condiţie ca Ţara Românească si Moldova în întreaga lor întindere aşa cum au fost când au venit sub dominaţia Turcilor, să fie recunoscute ca state libere şi complectamente independente de stăpânirea Porţii; Ea nădăjdueşte că ambele Curţi atât cea din Berlin cât şi cea din Viena vor susţine acest punct, fiind şi ele interesate prin vecinătatea imediată a statelor lor cu aceste Principate" [4].

După cum se vede, diplomaţia rusă nu s'a lăsat şantajată şi stăruia cu fermitate pe poziţia de a obţine independenţa Ţărilor Romane şi a tuturor celorlalte condiţii.

Succesele militare ale armatelor ruse au provocat serioase îngrijorări Austriei, ceea ce a determinat-o să treacă la o poziţie deschisă de duşmănie faţă de condiţiile de pace cerute de Rusia. Incă în 1768, Kaunitz arăta că expansiunea Rusiei spre Dunăre, atingerea ei cu populaţia creştină ortodoxă este „deosebit de periculoasă pentru Austria care are şi fără aceasta, neplăceri din cauza numărului mare de supuşi de religie greco-ortodoxă" [5].

Evenimentele ultimelor decenii din secolul al XVIII-lea în Transilvania întăreau teama Austriei. Jugul şi exploatarea habsburgică în Transilvania, provocările şi supliciile Vaticanului, au împins în nenumărate rânduri populaţia românească să se adreseze Rusiei pentru ajutor. Amba-

---

[1] Zinkeisen J., Geschichte des osmanischen Reiches in Europa, Gotha, 1863, v. VI, p. 947.
[2] Sbornic ruscovo istoricescovo, impe. obş., v. XX, p. 274—277.
[3] S. Soloviov, Istoria Rusiei, ed. rusă, v. VI, cartea a 28-a, p. 697.
[4] Goertz, Memoires et actes authentiques relatifs aux negociations qui ont préced· le partage de la Pologne, 1810, p. 112—128.
[5] A. Beer, Die erste Theilung Polens, Viena, 1873, p. 263

sadorii Rusiei pe lângă Curtea vieneză au desfăşurat o largă activitate diplomatică pentru acordarea libertăţii religioase în Transilvania, Serbia, Croaţia. Decretul de toleranţă din 1759 şi numirea unui episcop reunit pentru Transilvania, se datoresc în bună măsură eforturilor diplomaţiei ruse. Mulţime de Români din Transilvania ca şi Muntenii şi Moldovenii s'au înrolat în armatele ruse în campaniile împotriva Turciei. Habsburgii erau împotriva creerii de state independente în Balcani. V. I. Lenin a caracterizat în mod genial această politică: „Austria zeci de ani s'a îndreptat în Balcani pentru a înăbuşi acolo [1] „orice mişcare de independenţă şi suveranitate. Austria tindea să câştige cât mai mult din istovirea ambilor adversari, să-şi întindă stăpânirea pe socoteala Poloniei şi a Ţărilor Române.

Câteva luni după declararea războiului, în Mai 1769, atunci când de abia începea campania militară, Austria, la întrebarea guvernului rus dacă ea respectă obligaţiile de a sprijini Rusia în războiul împotriva Turciei — a dat un răspuns negativ, asigurând însă că va păstra neutralitatea [2]. Călcându-şi cuvântul, Austria a luat o serie de măsuri împotriva Rusiei; a procurat provizii Turciei, a dat azil confederaţiilor polonezi, s'a străduit să rupă alianţa ruso-prusacă (întâlnirile dintre Iosif al II-lea şi Frederic al II-lea), a refuzat Rusiei dreptul de a deschide un consulat la Triest, a ocupat în Polonia ţinutul Zins, şi a trecut la demonstraţii războinice (mobilizarea în Transilvania, manevrele la graniţă, etc.) toate cu scopul de a intimida Rusia şi a o sili să-şi reducă pretenţiile faţă de Turcia. Merită atenţie rolul jucat de Anglia în sprijinirea atitudinii Austriei. Până în prezent această problemă nu a atras atenţia cercetătorilor; din isvoarele ce le avea la dispoziţie dacă nu se pot scoate concluzii definitive, în orice caz ele arată clar că Anglia a contribuit ca să creeze la Curtea rusă o atmosferă de nelinişte, de exagerare faţă de demonstraţiile războinice ale Austriei. Sub aspectul unor atitudini „prieteneşti" Anglia informa guvernul rus asupra mişcărilor Austriei împingându-l de a ceda cerinţelor Vienei „unicul mijloc de a preveni formarea unei armate de observaţie în Ungaria şi de a încheia pacea, constă în a se explica înainte de toate, completamente deschis cu Curtea vieneză [3].

Mai mult, argumentaţia engleză împotriva acceptării cererilor Rusiei o vedem apoi folosită de cabinetul vienez. Astfel, în instrucţiunea trimisă lui Kascart din 30 Noembrie 1770, ministrul de externe al Angliei, Rosford, scria „în ceeace priveşte până la stăpânirea Okzakov-ului şi până la independenţa Tătarilor, este îndoelnic dacă Curtea vieneză îşi va da asentimentul său şi nu se va comporta în această problemă tot aşa ca şi în problema independenţei Moldovei şi Ţării Româneşti, căci, neîndoelnic, în acest caz, în viitor, Rusia ar putea atunci când va crede de cuviinţă să utilizeze cu folos pe Tătari împotriva stăpânirilor austriace şi a Poloniei. *Dacă Austria va privi în felul acesta problema* — ea desigur că va

---

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 24, p. 374—375.
[2] Sbornic ruscovo istoricescovo, impe. obs., v. XXXVII, p. 232—234.
[3] Din memoriul înaintat de Kascart guvernului rus. In scrisoarea lui Kascart către graful Sanducci din 28 Ianuarie (8 Februarie) 1771, Sbornic ruscovo istoricescovo, impe. obs., v. XIX, p. 182.

împiedeca cu întreaga ei influenţa la Constantinopol, încheierea păcii"[1]. (subliniat de mine *S.V.)*.

Peste câteva luni, Alexei Orlov, aflându-se la Viena (Aprilie 1771) a prezentat guvernului austriac cererile Rusiei. In răspunsul dat prin Lobkovitz, ambasadorul Austriei la Petersburg, guvernul vienez în refuzul său invoca argumentaţia engleză[2].

Corespondenţa dintre cabinetul englez şi ministrul său la Viena — Stormon — ar putea arunca completă lumină în ceea ce priveşte rolul Angliei în sprijinirea atitudinii Austriei. Din nefericire, noi nu am reuşit să folosim publicaţiile documentare engleze pe această perioada.

In Iulie 1771 Austria a încheiat un tratat de alianţă cu Poarta otomană prin care-şi lua obligaţia ca în schimbul a trei milioane taleri şi a teritoriului Olteniei să sprijine pe Turci „pe calea tratativelor sau a armelor" împotriva Rusiei[3].

Tratatul cunoscut sub numele de „tratatul lui Thugut" garanta Turciei că va obţine pacea în condiţii favorabile[4].

Austria îşi înteţea demonstraţiile de război, Consulul Rusiei la Viena, Roda, scria în Mai 1771 „în cazul când Rusia refuză de a renunţa la cererea cu privire la Ţara Românească şi Moldova, războiul cu Rusia va începe anul viitor[5].

Problema independenţei Ţărilor Române devenise nodul de contrazicerî între puterile europene. Desigur că în spatele acestei probleme stătea expansiunea Rusiei către Marea Neagră. Cu toată presiunea internaţională, Rusia nu a cedat. In şedinţele din 9 şi 16 Mai 1771, Consiliul de Stat, analizând situaţia creată căuta să găsească o nouă formulă. Astfel Panin — aducând la cunoştinţa Consiliului intenţiile Prusiei de a pune mâna pe o bucată din Polonia în acelaşi mod ca şi Austria — propunea să se dea Prusiei o bucată din Polonia iar „Poloniei să i se dea în schimbul pământului luat provinciile Moldova şi Ţara Românească[6].

In felul acesta, Panin presupunea ca ar cointeresa Prusia şi Austria, iar pentru Ţările Române alipirea de Polonia le-ar fi creat o situaţie mult mai bună, ele menţinându-şi drepturile de suveranitate şi scăpând din teascul jugului otoman. Formula propusă de Panin ar fi întărit însă Polonia, ori tocmai acest lucru nu era în privirile Austriei şi Prusiei.

Situaţia internaţională şi internă a Rusiei se complica din ce în ce.

In Suedia, odată cu moartea regelui a decăzut şi influenţa Rusiei. Austria ameninţa cu război. Greutăţile poloneze creşteau, creştea presiunea Angliei şi Prusiei pentru moderarea pretenţiunilor şi încheerea

---

[1] Instrucţiunea graficului Rosford către lordul Kascart din 30 Noembrie 1770. Sbornic ruscovo istoricescovo, impe. obs., v. XIX, p. 129.

[2] A se vedea Arhiva Consiliului de Stat, p. 80—81 şi formularea completă a punctului de vedere austriac, în Sbornic ruscovo istoricescovo, impe. obs., v. I, p. 157—158.

[3] Uceonîe zapischi Universiteta, Saratov, 1947, v. XVII, p. 129.

[4] Thugut — ambasadorul Austriei la Constantinopol care a încheiat acest tratat a fost unul din personajele care au jucat un rol nefast pentru soarta Ţărilor Române. El a fost unul din pionii principali ai Austriei în politica ei de jaf, faţă de Ţările Române. Thugut, spre sfârşitul anului 60 al secolului al XVIII-lea a intrat în slujba Franţei slujind astfel la doi stăpâni. Trădător al propriei sale patrii, acest personaj a contribuit mult la reteaua de intrigi împotriva intereselor vitale ale poporului român.

[5] Ucionîe zapischi Universiteta, Saratov, 1947, v. XVIII, p. 129.

[6] Arhiva Consiliului de Stat, ed. rusă, v. I, p. 78—84.

păcii. La acestea se adăugau greutățile crescânde interne. Ciuma a ajuns în 1771 până la Moscova și a prilejuit o puternică răscoală populară. Creșteau nemulțumirile împotriva greutăților războiului.

Situația financiară era desastruoasă, adunarea de noi recruți mergea extrem de greu. Toate împingeau Rusia să închee cât mai repede pacea și, pentru aceasta, trebuia să cedeze din pretenții.

In ședințele din 15 Septembrie 1771 și 13 Octombrie 1771, Consiliul de Stat a luat cunoștință și a discutat scrisorile din partea Prusiei și a ambasadorului Rusiei la Viena — Golîțin — care arătau că Austria nu este de acord cu niciun fel de variantă ce ar duce la eliberarea Moldovei și Țării Românești de sub stăpânirea Porții [1].

In ședința din 24 Octombrie, Panin și-a expus părerea sa asupra situației politice externe și interne — situație ce impunea încheerea păcii cu Poarta. Ca urmare a poziției marilor puteri trebue — arăta în continuare Panin — de a se ceda în ceea ce privește problema independenței Țărilor Române [2].

Peste câteva săptămâni (22 Noembrie 1771) Ecaterina a II-a a citit în fața Consiliului de Stat textul declarației adresată puterilor europene prin care anunța că Rusia este de acord să cedeze „din respect" pentru ele asupra cererii de independență a Țărilor Române [3].

Marele popor rus eliberase cu prețul sângelui fiilor săi — poporul român din ghiarele sângeroase ale dominației turcești. Diplomația rusă a luptat aproape doi ani pentru a obține recunoașterea independenței Țărilor Române.

Intrigile puterilor europene au zădărnicit însă realizarea acestor eforturi. Rumianțev ca și alte figuri dintre oamenii de stat și militari ai Rusiei, a fost profund impresionat de necesitatea dictată de situația politică internațională — de a se înapoia Țările Române sub stăpânirea Turcilor. Rumianțev a cerut lui Panin să fie rechemat înainte de încheerea tratativelor „singur vă puteți reprezenta cât de neplăcut ar fi pentru mine din simțăminte omenești de a vedea poporul care atât se va îndurera de nenorocirea sa... mai ales că cu atâta zel dela începutul războiului s'a alăturat de partea noastră" [4].

Drept rezultat al victoriilor militare ruse din 1771 și a reducerii pretențiilor — Austria a început să se apropie de guvernul rus, temându-se de a nu se încheia pacea fără amestecul ei.

Ecaterina a II-a dându-și seama că Rusia izolată nu va reuși să ducă la bun capăt tratativele de pace cu Poarta, spre a-și asigura sprijinul Austriei și Prusiei a acceptat împărțirea Poloniei. Această manevră de rupere a Austriei de Turcia a creat posibilitatea de a se deschide în vara anului 1772 tratative de pace cu Poarta.

Prin deschiderea congresului dela Focșani a început a doua fază a luptei diplomatice în jurul condițiilor de pace dintre Rusia și Turcia. In

---

[1] Arhiva Consiliului de Stat, ed. rusă, v. I, p. 110 — 114.
[2] Ibidem, p. 116.
[3] Arhiva Consiliului de Stat. ed. rusă, v. I, p. 126.
[4] Scrisoarea lui P. A. Rumianțev către Panin din 2 Ianuarie 1772 în Ctenia, 1865, ed. rusă, v. II, p. 148 — 149.

27 Iulie 1772 — cu un fast deosebit — s'a deschis Congresul pentru stabilirea păcii. Reprezentantul Rusiei, Grigore Orlov asistat de A. M. Obrescov — fostul ambasador al Rusiei la Constantinopol — a ridicat în primele şedinţe în faţa delegaţiei turceşti condiţia de bază pentru încheerea păcii — independenţa Crimeii.

Refuzul Turciei de a accepta aceasta condiţie a atras după sine ruperea tratativelor.

Fără îndoială chiar dacă Grigore Orlov nu ar fi ridicat dela început tocmai problema cea mai spinoasă şi ar fi urmat instrucţiunile lui Panin şi sfaturile lui Obrescov de a începe cu probleme mai simple care să fi creat un început de înţelegere congresul tot nu ar fi dus la încheerea păcii. In dosul Turciei stateau Anglia, Franţa, Austria, care o sfătuiau sa nu cedeze şi să continue războiul. Inainte de deschiderea congresului (delegaţia turcă a întârziat aproape trei săptămâni) delegaţiile Moldovei si Ţării Româneşti s'au prezentat lui G. Orlov şi lui Obrescov

In scrisorile de felicitare şi bun venit adresate reprezentanţilor Rusiei, delegaţiile Ţărilor Române subliniau pericolul în care ar fi aruncate Ţările dacă ar fi înapoiate Turciei [1]. Această subliniere nu o credem întâmplătoare. Ea denotă că oamenii politici din Ţările Române urmăreau cu ochi deschişi firele ţesute de diplomaţia europeană. După îndemnul lui Orlov, delegaţiile au adresat scrisori de bun venit lui Thugut şi Zegellin. In scrisoarea către Thugut din partea Ţării Româneşti se foloseşte o formulă care îmbrăţişează unitatea de interese între Moldova si Ţara Românească „Prinţipatele moldo-române au stat totdeauna slobode sub domnii lor pământeni" [2].

Dintr'un raport a lui Zegellin aflăm că delegaţiile ambelor ţări se prezentau împreună în audienţă la el [3]

Aceasta ne arată că delegaţiile lucrau, mână în mână pentru a obţine recunoaşterea independenţei patriei.

Această atitudine nouă, de o deosebită însemnătate în istoria relaţiilor Moldovei şi Ţării Româneşti arată cotitura produsă — datorită influenţei Rusiei — în mişcarea politică pentru eliberarea de sub jugul otoman.

Merită atenţie una dintre scrisorile adresată de delegaţia Ţării Româneşti lui Thugut — scrisoarea e datată 24 Iulie 1772, ceea ce arată că ea a fost scrisă înainte de începerea lucrărilor congresului. Ceea ce este interesant în această scrisoare e maniera diplomatică prin care se încerca trimiterea unui reprezentant al Ţării Româneşti la Viena pentru a expune foloasele comerciale ce le-ar avea Austria de pe urma Ţărilor Române independente [4]. Această cerere de a obţine asentimentul trimiterii unui reprezentant al Ţării Româneşti la Viena arată că delegaţiile ţărilor îşi dădeau seama de unde se adunau norii negri pentru soarta Ţărilor Române şi totodată poziţia de a duce o politică de sine stătătoare.

---

[1] Genealogia Cantacuzinilor, Bucureşti, 1902, p. 485—486.

[2] Ibidem, p. 487.

[3] Acte şi fragmente, v. II, p. 68, Delegaţiile au fost conduse de fapt de Mihail Cantacuzino. Din delegaţii făceau parte capii bisericii ambelor ţări, vârfuri bisericeşti şi boieri ce alcătuiau Divanele.

[4] Genealogia Cantacuzinilor, Bucureşti, 1902, p. 480.

Neîndoelnic că aceasta luare de contact directă a Ţărilor Române cu Viena a fost discutată în prealabil cu Obrescov (G. Orlov era greu accesibil, mai tot timpul era la vânătoare) urmărindu-se schimbarea atitudinii guvernului vienez faţă de problema independenţei Ţărilor Române. Nu cunoaştem răspunsul lui Thugut. Dar este stabilit că nu s'a plecat la Viena, ceea ce presupune refuzul curţii vieneze de a primi delegaţia Ţărilor Române. Memoriul prezentat la 6 August 1772 lui G. Orlov arată că, în intervalul de câteva zile dela deschiderea congresului, delegaţiile Ţărilor Române şi-au dat seama de complicaţiile situaţiei internaţionale şi că ciocnirea de interese împiedeca obţinerea independenţei. Memoriul expunea o nouă formulă care după părerea delegaţiilor Ţărilor Române ar fi împăcat „lesne" interesele celor trei puteri creştine europene ce participau la congres şi nu ar fi întâmpinat o opoziţie atât de hotărîtă din partea Turciei.

Memoriul propunea ca: 1. Rusia să desemneze pentru Tările Române un domnitor de credinţă ortodoxă; 2. Ţările să fie sub protectoratul Rusiei, Austriei şi Prusiei; 3. Prin intermediul celor trei puteri. Turcia urma să primească din partea ţărilor „suma din vechime" neavând nici un alt drept sau pretenţii [1].

Reprezentanţii Rusiei nu au respins propunerea deşi cunoşteau piedecile ce existau şi au cerut ca delegaţiile să prezinte memorii şi acte privitoare la drepturile Ţărilor Române şi condiţiilor în care au recunoscut suveranitatea Turciei.

Acte care să fi arătat condiţiile de recunoaştere a suveranităţii turceşti nu se păstrează şi atunci delegaţiile de boieri în dorinţa fierbinte de a scăpa de sub jugul turcesc au plăzmuit actele necesare. Moldovenii au fabricat acte inspirate din Cantemir, Muntenii au alcătuit două acte de supunere, primul datat în 1393 sub Mircea cel Bătrân, al doilea din anul 1462 sub Laiot [2].

Condiţiile prevăzute în aceste acte dovedesc plăsmuirea spre exemplu, punctul privitor la restricţiile negustorilor turci (trebuiau să cumpere şi să vândă marfa numai cu ridicata şi numai la bâlciuri) prevăzut în convenţia din anul 1462 era de fapt corespunzător desvoltării economice turceşti din secolul al XVII-lea şi reflecta una din dorinţele ţărilor [3]

Actele de „închinăciune" plăsmuite — opera patriotismului grupărilor de boieri — în fond însă corespundeau adevărului istoric, cronicile şi tradiţiile menţionau drepturile de suveranitate ale Ţărilor Române; ele păstrau vie amintirea condiţiilor de independenţă şi libertate cu care poporul român a acceptat, după lupte eroice, suzeranitatea turcească.

Actele de „închinăciune" au avut o mare însemnătate, nu numai în decursul tratativelor dela 1772—1774; ele au constituit temeiul juridic în lupta diplomatică pentru afirmarea drepturilor Ţărilor Române şi în

---

[1] Genealogia Cantacuzinilor, Bucureşti, 1902, p. 492—495.

[2] Ibidem p. 496—499

[3] A se vedea punctul VI din anafora Divanului Ţării Româneşti către Rumianţev din 22 Iulie 1774. Genealogia Cantacuzinilor, Bucureşti, 1902, p. 538— 539.

secolul al XIX-lea și au intrat, ca atare, în literatura juridica de drept internațional.

In vremea revoluției burgheze din 1848 în Muntenia, Nicolae Bălcescu a utilizat din nou „închinările Țărilor Române" ca bază juridică pentru a protesta împotriva actelor arbitrare ale Porții.

Câțiva ani mai târziu, K. Marx a invocat închinările Moldovei și Țării Românești spre a argumenta nelegalitatea juridică a tratatului austro-turc prin care Turcia dăduse Țările Române Austriei.

„Din convențiile citate mai sus — scria Marx, referindu-se la închinările pe care le reprodusese — cari încă rămân în vigoare, întrucât nu au fost anulate prin nici un tratat de mai târziu, decurge că principatele sunt două state suverane sub suzeranitatea Porții căreia ele îi plătesc tribut sub condiția ca Poarta să le apere de toți dușmanii externi ori care ar fi ei și nici un fel să nu se amestece în conducerea interna a principatelor" [1].

In preajma congresului dela Paris, în jurul închinărilor a apărut o întreagă literatură, ceea ce a dus ca ele să fie acceptate ca baza juridică a drepturilor Țărilor Române.

Actele cu memoriul însoțitor au fost predate lui A. M. Obrescov (In Genealogia Cantacuzinilor se redă greșit că actele au fost date lui G. Orlov la 30 August; la data indicată, Orlov era de mult plecat (23 August); plecaseră și delegații turci la 28 August, la Focșani rămăsese numai Obrescov; data de 30 August credem că este exactă; în urma memoriului din 6 August delegații au fost sfătuiți să prezinte și actele respective; intervalul de timp până la 30 August este normal [2].

La reluarea trativelor de pace, A. M. Obrescov a fost desemnat reprezentant unic al Rusiei. Drept reședință a congresului a fost ales orașul București. A. M. Obrescov a început discuțiile cu atacarea problemelor secundare; datorită stăruinței și priceperii sale într'o serie de probleme spinoase s'a ajuns la înțelegere.

A. M. Obrescov are meritul elaborării condițiilor privitoare la Țările Române, condiții care au fost apoi incluse în tratatul dela Kuciuc Kainardgi.

Grupările boierești cunoșteau bine pe A. M. Obrescov; lui i-au prezentat actele și memoriile la Focșani. Cu el s'au sfătuit „prin vorbă și prin faptă" asupra problemelor și lui i-au înaintat în continuare noi memorii cu noi propuneri.

Actele, memoriile și discuțiile au constituit pentru A. M. Obrescov baza pentru elaborarea condițiilor privitoare la Țările Române.

Condițiile tratatului de pace dela Kuciuc Kainardgi, repetau aproape cuvânt cu cuvânt proiectul alcătuit de A. M. Obrescov. In proiectul lui A. M. Obrescov erau prevăzute două adăugări care dădeau mai multă claritate frazei dela punctul 8 (articolul 16 al tratatului de pace dela

---

[1] K. Marx și Fr. Engels, Opere, v. X, p. 99.

[2] Genealogia Cantacuzinilor, București, 1902, p. 495. Credem că despre fabricarea actelor au luat cunoștință un număr mic dintre boieri. A cui a fost această idee nu ne este cunoscut, în orice caz Mihai Cantacuzino pare că a stat în centrul problemei — nepotul lui Mihai — Ioan Cantacuzino în 1790 a procedat la fel fabricând acte pentru a expune cererile țării. Acest lucru nu este întâmplător, probabil că dela unchiul său, la care a trăit mulți ani în Rusia, a aflat despre cele petrecute în 1772.

K.K.) „a se folosi de privilegiile prin care se bucurau şi în vremea când domnea Sultanul Mahomed al IV-lea“ [1]. In ce constau însă aceste privilegii tratatul nu descrie, or, în proiectul lui A. M. Obrescov se sublinia la punctele 8 şi 9 (art. 16 din tratat, că drepturile de a plăti prin deputaţii tributul şi de a avea la Poartă în permanenţă un „consul naţional“ să fie „în acelaş chip după cum este acordat Republicii Raguze“ [2].

Referinţa la drepturile largi de independenţă de care se bucura Republica Raguza în cadrul Imperiului Otoman, indirect, lumina şi situaţia ţărilor pe vremea lui Mohamed a IV-lea, situaţie asemănătoare cu a Raguzei. A. M. Obrescov a introdus aceste sublinieri la cererea Divanurilor Ţărilor Române.

Astfel, într'un memoriu adresat lui Rumianţev, Divanul Ţării Româneşti cerea ca pentru ţară „să urmeze ca Republica Raguză, fără a se mai amesteca în ţara noastră împilarea tiranului, apărându-ne după vechiul nostru privilegiu“ [3].

In şedinţa a 34-a din 7 Martie, A. M. Obrescov a prezentat delegaţiei turceşti condiţiile privitoare la Ţările Române. Cererile lui Obrescov au întâmpinat o puternică rezistenţă din partea delegaţiei turceşti. Reiss Effendi a caracterizat poziţia Rusiei astfel : „D-voastră cereţi ca să scutim aceste provincii de tribut pe doi ani. Supusul răzvrătit ajută duşmanului şi după cererea aceluiaşi duşman el să fie răsplătit de stăpânul său legiuit ; aceasta este tot aşa ca şi cum i-ai spune : tu şi altă dată tot aşa să acţionezi şi în loc de pedeapsă vei fi răsplătit“ [4].

Congresul dela Bucureşti de asemenea nu a dus la încheerea păcii. De astă dată însă, spre deosebire de congresul dela Focşani, nu numai că au fost formulate în amănunţime condiţiile păcii ci ele au şi fost discutate cu Turcii ; asupra a 10 puncte la care ambele părţi au căzut de acord, delegaţiile au semnat protocoalele. Din acest punct de vedere congresul dela Bucureşti are o mare însemnătate în istoria păcii dela Kuciuc Kainardgi. Şi după congresul dela Bucureşti, Divanele Ţărilor Române au ţinut permanent legătura cu A. M. Obrescov, care se stabilise la Roman, numind agenţi speciali pe lângă el [5].

Printre diversele propuneri făcute lui Obrescov şi lui Rumianţev de către Divanurile Ţărilor Româneşti este o formulă care merită să fie relevată în mod special. Astfel, se propunea ca ambele ţări să fie alipite Poloniei argumentând că în felul acesta s'ar compensa cele „ce s'au rupt şi se vor mai rupe din Polonia... cu modul acesta lucrurile Lehiei s'ar linişti“ [6]. Panin în 1771 propusese o formulă asemănătoare. Austria şi Prusia care nu doreau întărirea Poloniei au făcut să cadă această idee. Este oarecum isbitoare previziunea Divanurilor că desmembrarea Polo-

---

[1] Memoriu asupra perioadei din Istoria Românilor, V. A. Ureche, Bucureşti, 1893, v. II.

[2] Arhiva Politicii externe ms. Min. Afac. Externe al URSS fond. cu Turcia IX. Dosar nr. 1762, foile 240 — 252 (cuprinde articolele 11 — 27). Art. 20 corespunde art. 16 din tratatul de pace dela Kuciuc Kainardgi.

[3] Genealogia Cantacuzinilor, Bucureşti, 1902, p. 534. Memoriul este greşit datat 1775 ; din conţinut reiese clar că a fost întocmit înainte de încheerea tratatului, probabil data 1773 — de comparat cu p. 513.

[4] V. Ulianiţchi, op. cit., p. CCLIV — CCLV, anexa 47.

[5] Genealogia Cantacuzinilor, Bucureşti, 1902, p. 513 — 514.

[6] Ibidem, p. 513.

niei nu este terminată şi graba cu care acestea încercau să folosească situaţia internaţională pentru obţinerea independenţei ţărilor.

Situaţia internă a Rusiei s'a îngreunat şi mai mult în toamna anului 1773. Isbucnirea razboiului ţărănesc sub conducerea lui Emelian Pugaciov a provocat în sânul Consiliului de Stat discuţii aprinse pentru încheerea cât mai grabnică a păcii cu Turcia [1].

Concretizarea practică a acestor discuţii, este instrucţia din Aprilie 1774 a Ecaterinei a II-a către Rumianţev. In această instrucţie pentru a încheia cât mai grabnic pacea, Ecaterina se declara de acord în a se ceda în problemele esenţiale ale ţelurilor războiului [2].

Astfel, an de an, datorită situaţiei politice externe şi interne, guvernul rus a fost silit să facă cedări pentru a putea încheia pacea. Situaţia creată pe teatrul de razboi în vara anului 1774 a determinat încheerea păcii în condiţii neaşteptat de favorabile guvernului rus.

Discuţiile şi formalităţile semnării păcii dela Kuciuc Kainardgi au durat numai cinci zile. La baza tratatului a stat formularea pregătită de A. M. Obrescov. Vestea semnării păcii a fost primită de poporul român „cu mare bucurie prin aşezarea ponturilor fericitei păci ce ni s'a trimis... din suflet mulţumire... această pricinuitoare de bucurie vestire s'a înştiinţat pe la toate locurile către locuitorii acestui pământ şi toţi cu bucurie au înălţat glasuri de laudă" [3].

Pentru Ţările Române, pacea dela Kuciuc Kainardgi a constituit o cotitură în istoria relaţiilor lor cu Poarta otomană. Ea marchează începutul succeselor care au dus la liberarea poporului român; sângele vărsat de fiii marelui popor rus pe câmpiile româneşti, înfrăţit cu sângele poporului român, stă la baza prieteniei sfinte dintre poporul român şi marele popor frate rus.

---

[1] Arhiva Consiliului de Stat, v. I, p. 253—267.

[2] A. Petrov, op. cit., ed. rusă, v. V, anexa 7, p. 131—138.

[3] Uricariul, v. VI, p. 415—416. Din adresa Divanului şi clerului Moldovei, adresată lui P. A. Rumianţev.

KARL MARX, FONDATORUL COMUNISMULUI ŞTIINŢIFIC *)

DE

PROF. UNIV. A. JOJA

Născut la 5 Mai 1818, la Trier, în Prusia renană, Marx şi-a făcut studiile secundare în oraşul său natal, iar pe cele universitare la Bonn şi Berlin, trecându-şi teza de doctorat la Iena, în 1841. In prefaţa disertaţiei sale „Deosebirea între filosofia naturii la Democrit şi filosofia naturii la Epicur", Karl Marx, în vârstă de 23 ani, exprimă, cu cuvinte înaripate, admiraţia sa pentru legendarul Prometeu, simbol al eroismului şi geniului puse în slujba desrobirii omului, apăsat de forţele oarbe ale naturii şi de fantasmagoriile mistico-religioase.

„Filosofia — spune Marx — îşi însuşeşte deviza lui Prometeu: «Intr'un cuvânt, urăsc pe toţi zeii». Şi această deviză o opune tuturor zeilor din cer şi de pe pământ, care nu recunosc conştiinţa umană ca divinitate supremă" [1].

« Sunt duşmanul lui Zeus — zice Prometeul-eschilian — şi sunt urât de toţi zeii... din cauza prea marii mele iubiri pentru oameni » [2].

Marx a fost el însuşi Prometeul omenirii muncitoare, căreia i-a adus focul revoluţiei proletare, focul teoriei şi practicii revoluţionare. Marx a fost duşmanul neîmpăcat al exploatatorilor şi asupritorilor, învăţătorul şi organizatorul proletariatului mondial, creator genial al filosofiei de tip nou, al concepţiei materialist-dialectice despre natură şi societate, omul care cel dintâi a descifrat secretul desvoltării societăţii, transformând filosofia, istoria, economia politică şi conducerea politică în ştiinţă. Marx a unit ceea ce, până la el, era despărţit: teoria şi massele — înţelegând că „teoria devine o forţă materială îndată ce cuprinde massele [3], înţelegând că „după cum teoria găseşte în proletariat arma sa materială, tot astfel proletariatul găseşte în filosofie arma sa spirituală" [4].

---

* Stenogramă prescurtată a comunicării ţinute în ziua de 27 Aprilie 1953 la Institutul de Filosofie al Academiei R.P.R..

[1] K. Marx, Deosebirea între filosofia naturii la Democrit şi filosofia naturii la Epicur, Oeuvres complètes de Karl Marx, Trad. J. Molitor, Ed. A. Costes, Paris, 1946, Cuvânt înainte, p. 2.

[2] Eshil, Prometeu înlănţuit, Ed. Didot, p. 120—123.

[3] K. Marx, Contribuţii la critica filosofiei hegeliene a dreptului. Oeuvres complètes de Karl Marx, Trd. J. Molitor, A. Costes, Paris, p. 96.

[4] *Ibidem*, p. 107.

La baza uriaşei sale activităţi teoretice şi practice stă marea sa dragoste pentru om, încrederea sa în forţele progresului, în capacitatea unică, revoluţionară şi eliberatoare, a proletariatului, în puterea raţiunii împotriva misticismului şi obscurantismului, într'un cuvânt, umanismul său de tip nou.

„Deosebirea între filosofia naturii la Democrit şi filosofia naturii la Epicur" vădeşte procesul de desprindere al lui Marx de aşa numita „stângă hegeliană", deoarece Marx începe să considere doctrinele filosofice în funcţie de evoluţia societăţii.

In 1842, Marx devine redactor şef al „Gazetei Renane" („Rheinische Zeitung"), căreia i-a imprimat o tendinţă democratică revoluţionară. Colaborarea la „Gazeta Renană" şi apoi la conducerea ei l-au pus pe Marx în contact cu problemele politice şi economice şi l-au determinat să studieze în de aproape problema dreptului, a statului şi problemele economiei politice. Marx şi-a făcut debutul ca ziarist cu un articol desvoltat asupra libertăţii presei. Duşmanilor, făţişi sau camuflaţi, ai libertăţii presei, Marx le adresează răspunsul pe care Grecii îl dăduseră unui satrap persan: Tu înţelegi numai ce înseamnă sclavia; în ce priveşte libertatea, n'ai gustat-o niciodată şi nu şti dacă e dulce sau nu. Căci, dacă ai avea experienţa ei, ne-ai sfatui să luptăm pentru ea nu numai cu lăncile, ci chiar cu securile" [1].

Intr'un articol, Marx desvălue idealismul şi subiectivismul filosofiei în general, în special al celei germane: „Filosofia, mai ales filosofia germană, are o tendinţă spre singurătate, spre izolare sistematică, spre introspecţia pasionată, şi dintru început se află străină şi opusă faţă de ceea ce constitue caracteristica ziarelor... Dar filosofii nu ies din pământ ca nişte ciuperci; ei sunt produsul timpurilor lor, al poporului lor, ale cărei cele mai subtile, cele mai preţioase şi mai invizibile energii se manifestă în ideile filosofice. *Spiritul care construeşte ideile filosofice în creierul filosofilor este identic aceluia care construeşte liniile drumurilor de fier prin braţele muncitorilor"* (subl. ns. A. J.) [2].

Iată prima formulare a unor teze importante ale concepţiei materialiste a istoriei.

Marx vesteşte transformarea radicală a filosofiei arătând că va veni timpul când filosofia, nu numai prin conţinutul său interior, ci şi prin manifestarea sa exterioară, va intra în contact şi în acţiune reciprocă cu lumea reală a timpului său.

In toamna anului 1843, Marx pleacă la Paris, unde editează revista „Analele Franco-germane" („Deutsch-französische Jahrbücher"), în care el ia o poziţie revoluţionară, proclamând „critica necruţătoare a tot ce există" şi mai ales „critica armelor" făcând apel la *masse* şi la *proletariat* [3].

La Paris, în Septembrie 1844, se înfiripă prietenia de neclintit şi de însemnătate istorică între Marx şi Engels. Aici, în lupta împotriva diferi-

---

[1] K. Marx, Desbateri asupra libertăţii presei. Oeuvres complètes de Karl Marx, Trad. J. Molitor, Ed. A. Costes, Paris, t. V, p. 93.

[2] K. Marx, « Rheinische Zeitung », 1842, 14 Iulie, citat în Oeuvres complètes de Karl Marx, Trd. J. Molitor, Ed. A. Costes, Paris, t. V, p. 94—95.

[3] V. I. Lenin, Opere, Ed. P.M.R., 1952, v. 21, p. 33.

telor doctrine ale socialismului mic-burghez, în special ale prudhonismului, elaborară ei „... teoria şi tactica *socialismului proletar* revoluţionar sau a comunismului (marxismului)" [1].

In 1845, Marx, expulsat din Paris, la cererea guvernului prusian, se mută la Bruxelles. Anii 1844 şi 1845 au fost ani de cotitură în gândirea lui. Marx rupe, definitiv, firele ce-l legaseră înainte de Hegel, reţinând dela acesta „sâmburele raţional" — dialectica, după cum dela Feuerbach reţine „sâmburele principal" — materialismul. Marx elaborează bazele propriei sale concepţii despre natură şi istorie, înfăptueşte revoluţia filosofică ce desparte în două istoria filosofiei: filosofia premarxistă şi filosofia marxistă.

„Contribuţie la critica filosofiei hegeliene a dreptului" marchează un moment important în această cotitură. In studiul său, Marx fixează sarcina filosofiei care e „în slujba istoriei": ea nu trebue să se oprească — cum făceau hegelienii de stânga şi chiar Feuerbach — la critica religiei, care este „renunţarea omului la sine-însuşi", ci „să demaşte această renunţare sub formele sale profunde. Critica cerului se transformă astfel în critica pământului, critica religiei în critica dreptului, critica teologiei în critica politicii" [2].

Marx respinge iluzia filosofilor idealişti, care susţineau că societatea se desvoltă numai datorită speculaţiilor filosofice. Cu o minunată pătrundere revoluţionară, el scrie — *„Este evident că arma criticii nu ar putea înlocui critica armelor;* forţa materială nu poate fi sdrobită decât prin forţa materială; dar teoria se preface şi ea în *forţa materială, îndată ce pătrunde în masse,* îndată ce procedează prin demonstraţii *ad hominem* şi ea face demonstraţii *ad hominem,* îndată ce devine radicală. A fi radical, înseamnă a lua lucrurile dela rădăcină. Dar, pentru om, *rădăcina este omul însuşi,* (subl. ns. A. J.) [3].

Marx pune aici în lumină atât mărginirea iluminiştilor şi utopiştilor, neputinţa teoriei ruptă de practică, precum şi eficacitatea ideilor progresiste, care au devenit un bun al masselor. A unsprezecea teză a lui Marx asupra lui Feuerbach, deviză a filosofiei de tip nou, este deci anunţată în „Contribuţie la critica filosofiei hegeliene a dreptului".

„Filosofii au interpretat pur şi simplu lumea în mod felurit; e vorba să o transformăm" [4].

Marx a arătat că singura clasă socială capabilă să efectueze transformarea revoluţionară este proletariatul — şi acestei clase i-a dedicat toate puterile sale, toată energia sa titanică, tot geniul său uriaş, toată ştiinţa sa.

Clasele revoluţionare din trecut erau, prin însăşi situaţia lor de clasă, socialmente mărginite, căci „fiecare clasă, chiar în momentul când începe lupta împotriva clasei superioare rămânea implicată în lupta împotriva clasei inferioare. Insă proletariatul este o clasă de un fel nou, care nu se poate elibera decât liberând omenirea de toate limitările şi asupririle" [5].

---

[1] V. I. Lenin Opere Ed. P.M.R., 1952, v. 21, p. 34.

[2] K. Marx, Contribuţie la critica filosofiei hegeliene a dreptului. Oeuvres complètes de Karl Marx, Trad. J. Molitor, Ed. A. Costes, Paris, t. 1, p. 85.

[3] Ibidem, p. 96—97.

[4] Ibidem.

[5] Ibidem, p. 104—105.

„Filosofia — spune Marx — este capul acestei desrobiri, iar proletariatul este inima ei“ [1]. Dar „filosofia nu poate fi realizată fără desfiinţarea proletariatului şi proletariatul nu poate fi desfiinţat fără realizarea filosofiei [2]. Adică: filosofia ştiinţifică nu poate deveni universal dominantă, decât dacă proletariatul, cucerind puterea, suprimă exploatarea capitalistă şi prin urmare însăşi condiţia de exploatat a proletariatului, însăşi starea de proletariat, devenind clasă muncitoare. Proletariatul nu poate îndeplini sarcina sa istorică de a se elibera pe sine, ca şi pe toţi asupriţii şi exploataţii, decât însuşindu-şi materialismul dialectic şi materialismul istoric.

In 1844, Marx scrie un studiu de mare însemnătate pentru clarificarea gândirii sale şi deci pentru evoluţia filosofiei în genere, studiu rămas în manuscris şi publicat pentru prima oară în 1931. Este vorba de lucrarea desemnată, adesea, ca „manuscrisul din 1844“, tratând despre economie politică şi filosofie.

In „Ideologia germana“, Marx formulează, cu tot mai multă limpezime, tezele materialismului istoric. El pune în evidenţă valoarea formativumană a procesului de muncă: „Putem diferenţia pe oameni de animale prin cunoştiinţă, prin religie, prin ce voiţi. Ei înşişi încep însă a se diferenţia de animale de îndată ce încep a produce mijloacele lor de subsistenţă, operaţie care este condiţionată de organizarea lor corporală“ [3]. „Producând mijloacele lor de subsistenţă, oamenii produc indirect însăşi viaţa lor materială“ [4].

In „Ideologia germană“, Marx formulează, pentru prima dată, într'o formă mai puţin precisă, teza fundamentală a materialismului istoric înfăţişată în „Contribuţii la Critica economiei politice“ (1859), şi anume că nu conştiinţa determină viaţa, ci viaţa determină conştiinţa.

O imensă distanţă separă aceste formulări, deşi embrionare, ale materialismului istoric, de concepţiile de până atunci asupra societăţii. Filosofii idealişti puneau spiritul la baza desvoltării societăţii, iar istoricii chiar când unii dintre ei, ca francezii Thierry, Guizot şi Mignet interpretau istoria revoluţiei engleze din veacul al XVII-lea şi istoria revoluţiei franceze din veacul al XVIII-lea ca expresie a luptei de clasă între nobilime şi burghezie, nu au ajuns să formeze o lege a luptei de clasă în societatea împărţită în clase şi să caute rădăcina luptei de clase şi a ideologiei în „producţie“ (termenul întrebuinţat de Marx în aceste lucrări de tinereţe). Economiştii englezi Smith şi Ricardo au arătat că munca este izvorul valorii, dar, ca şi istoricii francezi, ei nu au pătruns mai departe. Dealtminteri, însuşi Ricardo mărturisea inadecvarea teoriei sale, asupra valorii: „Nu sunt mulţumit cu explicarea pe care am dat-o despre principiile care reglementează valoarea“ [5].

Dar Marx se diferenţiază nu numai de reprezentanţii cei mai clar văzători ai economiei politice burgheze, Adam Smith şi Ricardo, de isto-

---

[1] Ibidem, p. 107.
[2] Ibidem, p. 107—108.
[3] Fr. Engels, Dialectica naturii, Editions sociales, Paris, p. 173—199.
[4] K. Marx, Ideologia germană, Oeuvres complètes de Karl Marx, Trad. J. Molitor, Ed. A. Costes, Paris, t. VI, p. 154—155.
[5] Scrisoare din 18. XII. 1819 a lui Ricardo către Mac Culloch.

ricii francezi Thierry, Guizot şi Mignet, ci şi — în mod esenţial — şi de socialiştii utopici, în frunte cu Saint-Simon, Fourier şi Owen.

Socialiştii utopici explicau desvoltarea istoriei la fel ca şi idealiştii, deoarece considerau că la baza desvoltării societăţii stă desvoltarea cunoştinţelor şi a culturii. Socialismul utopic este astfel negarea determinismului, întrucât utopiştii erau convinşi că se poate crea, oricând, oriunde şi în orice condiţii obiective, o societate socialistă. Utopiştii erau idealişti-istorici, subiectivişti, voluntarişti, indeterminişti şi nu aveau idee despre existenţa unor legi obiective de desvoltare a societăţii.

Cei care s'au apropiat cel mai mult de filosofia ştiinţifică, adică de materialismul dialectic, au fost clasicii filosofiei ruse, Herzen, Ogarev, Bielinschi, Cernîşevschi şi Dobroliubov. Caracterizându-l pe Herzen, Lenin spune: „Herzen s'a apropiat de materialismul dialectic oprindu-se în faţa materialismului istoric" [1].

Totuşi, în explicarea fenomenelor sociale, ei au depăşit cu mult pe filosofii burghezi din apus, fiindcă, spre deosebire de filosofii germani care erau idealişti şi puneau gândirea lor în serviciul claselor exploatatoare, filosofii ruşi erau revoluţionari-democraţi, legau cugetarea lor de lupta de desrobire a poporului, în special de lupta împotriva iobăgiei. Ei au fost ideologii revoluţiei ţărăneşti care se cocea în Rusia, în perioada anilor 1840—1870.

Sarcina istorică a creării comunismului ştiinţific, bazat pe concepţia materialistă a istoriei, extindere şi aplicare a concepţiei materialist-dialectice despre lume, a îndeplinit-o Marx.

In Martie 1847, Marx şi Engels aderă la Liga Comuniştilor şi iau o parte însemnată la cel de al II-lea Congres al acestei ligi la Londra.

Deviza ligii arăta concepţia ei sentimentală mic-burgheză: „Toţi oamenii sunt fraţi". Marx ripostă că sunt mulţi oameni cu care el nu vrea să fie frate, iar Engels propuse lozinca: „Proletari din toate ţările, uniţi-vă". Congresul însărcină pe Marx şi Engels să redacteze „Manifestul" ligii. Rezultatul acestei muncii a fost apariţia *„Manifestului Partidului Comunist"*.

„In această operă — scrie V. I. Lenin — este expusă cu o limpezime şi preciziune genială o nouă concepţie despre lume, materialismul consecvent, care îmbrăţişează şi domeniul vieţii sociale, dialectica, cea mai cuprinzătoare şi mai adâncă teorie a evoluţiei, şi teoria luptei de clase şi a rolului istoric revoluţionar de importanţă mondială al proletariatului făuritor al unei societăţi noi, societatea comunistă" [2].

„Manifestul Partidului Comunist" apărut în Februarie 1848, este opera comună a lui Marx şi Engels, dar redactarea definitivă aparţine lui Marx, aşa cum ne informează însuşi Engels. In prefaţa la ediţia germană scrisă în 1883, Engels caracteriza astfel „Manifestul Partidului Comunist": „Ideea fundamentală care străbate ca un fir roşu „Manifestul" şi anume că producţia economică şi structura socială care rezultă în mod necesar dintr'însa formează în fiecare epocă istorică baza istoriei politice şi intelectuale a acestei epoci; că, potrivit cu aceasta, întreaga istorie (dela dizolvarea proprietăţii comune primitive asupra pământului), a fost istoria

[1] V. I. Lenin, Opere Alese, Ed. P.M.R., 1949, v. I, partea a II-a, p. 246.
[2] V. I. Lenin, Opere, Ed. P.M.R., 1952, v. 21, p. 34.

luptelor dintre clase, a luptelor dintre clasele exploatate şi cele exploatatoare, dintre clasele asuprite şi cele stăpânitoare pe diferitele trepte ale desvoltării sociale; că această luptă a atins în momentul de faţă o treaptă când clasa exploatată şi asuprită (proletariatul) nu se mai poate elibera de clasa care o exploatează şi asupreşte (burghezia) fără a elibera în acelaşi timp şi pentru totdeauna, de exploatare, asuprire şi lupte de clasă, întreaga societate — această idee fundamentală îi aparţine pe de-a'ntregul şi exclusiv lui Marx"[1].

Prin manifestul lor, arată I. V. Stalin, Marx şi Engels au creat o epocă.

„Manifestul Partidului Comunist" înseamnă precizarea şi adâncirea ideilor elaborate de Marx în lucrările sale anterioare şi în deosebi în „Ideologia germană", ridicarea lor la o treaptă nouă, superioară, datorită întâlnirii lui Marx şi Engels cu mişcarea muncitorească, cu lupta muncitorilor. Intr'adevăr, filosofia găsea în proletariat arma sa materială, iar proletariatul găsea în fisolofie, arma sa spirituală. Pentru prima oară mişcarea muncitorească şi ştiinţa se uneau — şi acest fapt era plin de consecinţe; el cuprindea în germene extraordinara desvoltare a mişcării muncitoreşti, schimbarea configuraţiei lumii.

„Manifestul Partidului Comunist" cuprinde numai în formă embrionară noţiunea de dictatură a proletariatului. Expresia însăşi nu apare decât în 1852 într'o scrisoare către Weidemeyer, în care Marx caracterizează, astfel, opera sa teoretică, reprezentată — la acea dată — în deosebi prin „Manifestul Partidului Comunist". „In ce mă priveşte, scrie el, nu mie îmi aparţine meritul de a fi descoperit existenţa claselor în societatea modernă, nici lupta dintre ele. Cu mult înaintea mea, istoricii burghezi au expus desvoltarea istorică a acestei lupte dintre clase, iar economiştii burghezi, anatomia economică a claselor. Ceea ce am făcut eu nou a constat în a dovedi: 1) că existenţa claselor e legată numai de anumite faze istorice de desvoltare a producţiei; 2) că lupta de clasă duce în chip necesar la dictatura proletariatului; 3) că această dictatură însăşi formează numai trecerea la desfiinţarea tuturor claselor şi la o societate fără clase".

Pentru însemnătatea fundamentală în desvoltarea marxismului, pentru elanul revoluţionar care îl străbate, I. V. Stalin a calificat „Manifestul Partidului Comunist" drept „cântarea cântărilor marxismului".

In Raportul politic al Comitetului Central la Congresul Partidului Muncitoresc Român (21 Februarie 1948), tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej spunea: „Sărbătorim anul acesta 100 de ani dela apariţia Manifestului Comunist, prin care Marx şi Engels au transformat socialismul din utopie în ştiinţă. Cu o pătrundere genială, dascălii noştri au descoperit contradicţiile de nerezolvat ale sistemului capitalist, demonstrând că prăbuşirea lui este inevitabilă şi că proletariatul va fi groparul lui. Expunând teoria marxistă, Friedrich Engels scria aceste cuvinte care sună atât de actual: „Forţele productive sociale — care nu mai pot încăpea în mâinile burgheziei — nu aşteaptă decât luarea lor în stăpânire de către proletariatul asociat, spre a înfăptui o orânduire care să dea posibilitate fiecărui mem-

[1] Marx — Engels, Manifestul Partidului Comunist, Ed. pentru literatură politică, 1953, p. 13—14.

bru al societăţii să ia parte nu numai la producerea, dar şi la împărţirea şi administrarea bogăţiilor sociale şi care să înmulţească întru atât forţele sociale productive şi roadele lor, prin conducerea planificată a întregii producţii, încât îndestularea tuturor trebuinţelor raţionale să fie asigurate fiecăruia într'o măsură mereu crescândă".

După un secol, justeţea ideilor lui Marx şi Engels este mai evidentă ca oricând" [1].

După înfrângerea revoluţiilor din 1848, Marx începe studiul anatomo-fiziologic al economiei capitaliste. Cercetările lui Marx în această direcţie sunt uriaşe prin întinderea şi adâncimea lor. Ca un preludiu la marea sa operă *„Capitalul"*, Marx scrie *„Contribuţii la critica economiei politice"* (1859).

Această lucrare cuprinde prima expunere închegată a teoriei lui Marx asupra valorii, inclusiv teoria banilor.

„Contribuţii la critica economiei politice" are o excepţională însemnătate, şi pentru faptul că, în prefaţă, Marx a dat formula clasică a tezelor fundamentale ale materialismului istoric.

Tezele schiţate în manuscrisul economico-filosofic şi în „Ideologia germană", conturate în „Manifestul Partidului Comunist", se înfăţişeaza aici cu o preciziune şi o limpezime de cristal. Concepţia materialistă a istoriei s'a născut, şi o revoluţie unică în istoria filosofiei, s'a produs. Pentru prima oară, istoria devine o ştiinţă, pentru prima oară, avem de a face cu o ştiinţă a societăţii. „Contribuţii la critica economiei politice" apăru în 1859, iar primul volum al „Capitalului" apăru după opt ani, in 1867, la Hamburg. Această dată este întru totul memorabilă în istoria omenirii, constituind o victorie uriaşă a gândirii ştiinţifice, a milenarei mişcări spre libertate şi progres a omenirii.

Marx însuşi scria despre marea sa lucrare „Aceasta este fără îndoială, cea mai îngrozitoare ghiulea din câte s'au tras vreodată în capul burgheziei (inclusiv al proprietarilor de pământ)" [2].

„Capitalul" — spune Lenin — reprezintă „un model de analiză ştiinţifică, făcută după metoda materialistă, analiză a unei formaţii sociale din cele mai complexe, model recunoscut de toată lumea" [3].

Puterea de abstracţie, de care face dovadă Marx în „Capitalul" este gigantică. Marx avea deplină conştiinţă a uriaşei importanţe a lucrării sale: *„Forma valoare* — spune Marx — al cărei chip desăvârşit este *forma bani,* este cât se poate de lipsită de conţinut şi cât se poate de simplă. Totuşi, timp de 2000 de ani, spiritul omenesc a încercat în zadar s'o pătrundă, in timp ce, pe de altă parte, analiza altor forme, mult mai bogate în conţinut şi mult mai complicate, a reuşit cel puţin cu aproximaţie. Dece? Deoarece corpul desvoltat este mai uşor de studiat decât o *celulă a corpului.* Osebit de aceasta, la analiza formelor economice, nu ne putem servi nici de microscop, nici de reactivi chimici. Puterea de abstracţie trebue

---

[1] Gh. Gheorghiu-Dej, Articole şi Cuvântări, Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 167—168.

[2] Scurt dicţionar filosofic, sub redacţia lui M. Rosenthal şi P. Judin, articolul « Capitalul », ed. rusă.

[3] Ibidem.

sa le înlocuiască pe amândoua. Or, pentru societatea burgheza, *forma marfă* a produsului muncii sau *forma valoare* a mărfii este *forma celulară economică*. Omului incult se pare că analiza acestei forme se complace numai în *subtilitaţi*. Este vorba într'adevăr de *subtilităţi*, dar numai în felul în care este vorba de subtilităţi şi în anatomia micrologică“ [1].

In „Caietele filosofice“, Lenin scoate în evidenţă caracterul dialectic al analizei marxiste, care porneşte întocmai dela această formă celulară, arătând că Marx a analizat în „Capitalul“ mai întâi raportul cel mai simplu, cel mai obişnuit, cel mai fundamental, cel mai în proporţie de massă, cel mai cotidian, cel ce se observă de miliarde de ori — raportul societăţii burgheze (de mărfuri) — schimbul de mărfuri. Analiza descoperă în acest fenomen cu totul simplu (în această „celulă“ a societăţii burgheze) toate contradicţiile (respectiv, germenii tuturor contradicţiilor) ale societăţii moderne. „(Descrierea ulterioară ne arată desvoltarea (ca şi creşterea şi mişcarea) acestor contradicţii şi acestor societăţi în Σ părţilor sale particulare şi, dela începutul până la sfârşitul său)“ [2].

Dialectica societăţii burgheze la Marx, observă Lenin, este numai un caz special al dialecticii, căci particularul este generalul, căci „particularul nu există altfel decât în relaţia care duce la general“ [3].

Marx însuşi subliniază, în prefaţa la ediţia a II-a a genialei sale lucrări, că metoda care l-a călăuzit este metoda dialectică. Referindu-se la un articol apărut în „Vestnik Evropii“ (1872) care trata despre metoda Capitalului, Marx scrie:

„Descriind ceea ce numeşte metoda mea adevărată, într'un mod atât de nimerit, şi întrucât este vorba de felul în care eu o aplic — într'un mod atât de binevoitor, ce altceva a descris autorul decât metoda dialectică“ [4].

„Capitalul“ este de neconceput fără revoluţia realizată în filosofie de către Marx, fără elaborarea materialismului dialectic, fără aplicarea şi extinderea principiilor acestuia la studiul fenomenelor sociale. „Capitalul“ nu poate fi, într'adevăr, conceput în afara revoluţiei marxiste în filosofie ...„Capitalul“ este el însuşi o magistrală manifestare a acestei revoluţii filosofice, o ilustrare şi o verificare a eficienţei ei teoretice şi practice.

Revoluţia marxistă în filosofie ,— materialismul dialectic şi materialismul istoric — constitue fundamentul teoretic al comunismului, baza teoretică a partidului marxist-leninist.

I. V. Stalin precizează că: „Marxismul nu este numai teoria socialismului, ci o concepţie integrală asupra lumii, un sistem filosofic, din care decurge propriu zis socialismul proletar al lui Marx. Acest sistem filosofic se numeşte materialism dialectic“ [5].

Marx a putut da geniala sa analiză a modului de producţie capitalist, să arate procesul apariţiei, desvoltării şi dispariţiei sale inevitabile, pentrucă filosofia marxistă este expresia ştiinţifică a luptei de clasă, revoluţionară a proletariatului împotriva burgheziei. Filosofia marxistă este pătrunsă de partinitate proletară; ea respinge, cu hotărîre, „obiectivismul“ şi „nepartinitatea“, cu care filosofia şi ştiinţa burgheză caută să

---

[1] Karl Marx, Capitalul, Ed. P.M.R., 1948, v. V, Cartea I-a, p. 40.
[2] Cu privire la dialectică, în «Caietele filosofice», ed. rusă.
[3] Ibidem.
[4] Karl Marx, Capitalul, Ed. P.M.R., 1948, v. I, partea I-a, p. 49.
[5] I. Stalin, Opere, Ed. P.M.R., v. 1, p. 302.

ascundă propria ei partinitate burgheză. Nepartinitatea în societatea burgheză — ne învaţă V. I. Lenin — nu este decât expresia făţarnică, ascunsă, pasivă, a apartenenţei la partidul celor sătui, la partidul celor care domină, la partidul exploatatorilor.

Nepartinitatea este o idee burgheză, partinitatea este o idee socialistă [1]. In articolul „Caraghioşii fără de partid", I. V. Stalin scrie în 1912, vorbind despre Rusia prerevoluţionară: „Fiecare clasă îşi are partidul ei, cu programul şi fizionomia sa deosebită. Partidele conduc lupta dintre clase; fără partide n'ar mai fi luptă, ci haos, desorientare, confuzie de interese. Dar adepţilor atitudinii fără de partid nu le sunt pe plac situaţiile clare şi precise; ei preferă nebulosul şi lipsa de program.

Estomparea contradicţiilor de clasă, trecerea sub tăcere a luptelor dintre clase, lipsa unei fizionomii proprii, lupta împotriva programelor, tendinţa spre haos şi confuzia intereselor — iată în ce constă atitudinea fără de partid.

Ce urmăresc adepţii acestei atitudini?

— Să unească ceea ce nu poate fi unit, să înfăptuiască ceea ce nu poate fi înfăptuit.

Să cuprindă într'o uniune pe burghezi şi pe proletari, să arunce o punte între moşieri şi ţărani, să pună în mişcare carul cu ajutorul broaştei, racului şi ştiucii, iată la ce tind adepţii atitudinii fără de partid" [2].

Călăuzit de spiritul de partid, de partinitate proletară, geniul lui Marx a creat nemuritoarea sa operă „Capitalul", în care cea mai înaltă partinitate corespunde cu cea mai înaltă obiectivitate ştiinţifică, căci obiectivitatea şi explicarea adâncă a fenomenelor naturale şi sociale nu pot fi atinse decât de pe poziţiile revoluţionare ale proletariatului. Intr'adevăr, pe câtă vreme interesele de clasă ale burgheziei se ciocnesc violent cu interesul desvoltării ştiinţei, fiindcă desvoltarea ştiinţei subminează temeiurile dominaţiei de clasă ale burgheziei, interesele proletariatului cer desvoltarea continuă a ştiinţei, cunoaşterea naturii şi societăţii, aşa cum sunt ele, fără adaus străin, mistic şi mistificator, fără limitare şi fără restricţii agnostice, neonominaliste, convenţionaliste etc.

Partinitatea proletară a făcut posibilă logica şi bogăţia inepuizabilă a concepţiei materialist-dialectice despre lume şi aplicarea ei consecventă la fenomenele vieţii sociale,la istorie, morală, economie politică.

Isgonind subiectivismul din ştiinţa societăţii, desprinzând raporturile de producţie ca structură a societăţii şi creând posibilitatea de a se aplica acestor raporturi criteriul ştiinţific general al repetării „Marx... — după cum arată V. I. Lenin — se apucă să studieze materialul în mod concret (*nota bene*). El ia una din formaţiile economice ale societăţii — sistemul economiei producătoare de mărfuri— şi în baza unui imens număr de date (pe care le-a studiat nu mai puţin de 25 ani) face o foarte amănunţită analiză a legilor de funcţionare a acestei formaţii şi a desvoltării ei" [3].

Marx face această analiză, arată V. I. Lenin, mărginindu-se exclusiv la raporturile de producţie, dându-ne „posibilitatea să vedem cum se desvoltă organizarea producţiei de mărfuri, a economiei sociale, cum se transformă ea într'o organizare capitalistă, dând naştere claselor antagoniste (de

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 10, p. 61.
[2] I. Stalin, Opere, Ed. P.M.R., 1949, v. 2, p. 240—241.
[3] V. I. Lenin, Opere, Ed. P.M.R., v. 1, p. 131.

astă dată în cadrul raporturilor de producție) — burgheziei și proletariatului — cum se desvoltă productivitatea muncii sociale, introducând astfel un element care intră în ireductibilă contrazicere cu însăși bazele acestei organizări capitaliste„ [1].

„Iată — spune V. I. Lenin — *scheletul* „Capitalului". Esențial e însă faptul că Marx nu s'a mulțumit cu acest schelet, că nu s'a mărginit numai la „teoria economică" în sensul obișnuit că, *explicând* structura și desvoltarea formației sociale respective *exclusiv* prin raporturile de producție, el a urmarit totuși pretutindeni și în permanență suprastructurile corespunzătoare acestor raporturi de producție" [2].

Marx stabilește caracterul istoric al capitalismului, cauzele apariției sale în sânul modului de producție iobăgist, temeiul luptelor politice care l-au instaurat ca regim dominant, mistificarea istorică a „liberării" muncitorului și inevitabilitatea luptei de clasă în capitalism, care va face din expropriații salariați expropriatorii expropriatorilor.

Desvăluind specificul exploatării capitaliste, însușirea plusvalorii, desvăluind legile de funcționare ale capitalismului, Marx descoperă necesitatea obiectivă a dispariției modului de producție capitalist și rațiunile nașterii socialismului.

„Structura economică a societății capitaliste a rezultat din structura economică a societății feudale. Desființarea acesteia din urmă a eliberat elementele celelalte" [3].

„Producătorul nemijlocit, muncitorul, putea să dispună de propria sa persoană abia după ce încetase de a fi legat de glie și de a fi șerbul sau iobagul altei persoane. Pentru a deveni vânzător liber de forță de muncă, vânzător care duce marfa oriunde, găsește o piață pe care ea să fie cerută, el mai trebue să fie scăpat de stăpânirea corporațiilor, de regulamentele lor pentru ucenici și pentru calfe și de prescripțiile lor îngrăditoare cu privire la muncă. Astfel, evoluția istorică prin efectul căreia producătorii sunt transformați în muncitori salariați, apare, pe de o parte ca o eliberare a lor, de servitudini și de coercițiunea corporațiilor ; și aceasta este singura latură care există pentru istoricii noștri burghezi. Pe de altă parte, persoanele acestea recent eliberate devin proprii lor vânzători, abia după ce le-au fost luate toate mijloacele lor de producție și toate garanțiile de existență care le erau oferite de vechile instituții feudale. Iar istoria acestei exproprieri a lor este înscrisă în analele omenirii cu litere de sânge și de foc" [4].

Lupta de clasă, care isvorăște din însăși măruntaiele modului de producție capitalist, din însăși „celula sa economică", din însăși vânzarea forței de muncă drept marfă și din consumarea ei, ca atare, în procesul de producție — duce cu necesitate nu numai la răsturnarea capitalismului, ci la suprimarea exploatării omului de către om, la suprimarea nu a unei forme de exploatare, ci a exploatării în general, la instaurarea socialismului. Și aceasta nu în virtutea unor principii abstracte de dreptate veșnică, în virtutea unor planuri imaginate în cabinet, așa cum credeau socialiștii utopici — ci în baza desfășurării procesului istoric al capitalismului, în baza legilor obiective ale desvoltării societății.

---

[1] Ibidem.
[2] Ibidem.
[3] Karl Marx, Capitalul, Ed. P.M.R., 1948, v. I, partea I-a, p. 635.
[4] Ibidem.

„Acumularea capitalului, arată Marx — care la început a apărut doar ca o lărgire cantitativa a lui, se efectuează în schimbări calitative continue ale compoziţiei sale, într'o creştere continuă a compoziţiei sale constante în detrimentul celei variabile. Urmarea este formarea populaţiei relative (a armatei industriale de rezervă) scăderea puterii de cumpărare a populaţiei şi deci apariţia crizelor de supraproducţie, deoarece capitalul îşi propune — nu satisfacerea nevoilor ci producerea profitului şi deoarece el nu poate ajunge acest scop prin metode care dispun massa produselor după scara producţiei, şi invers, o nepotrivire nu poate întârzia să se ivească între dimensiunile restrânse ale consumaţiei în sistemul capitalist şi a producţiei care tinde mereu să depăşească această limită care îi este imanentă" [1].

Astfel se manifestă contradicţia internă a capitalismului şi direcţionarea acestei contradicţii. Fără a-şi da seama, aceasta creează deopotrivă condiţiile materiale ale unui mod de producţie superior [2].

Acumularea crescândă a capitalului explică concentrarea sa crescândă [3]. Capitalul, care personifică în capitalist condiţiile sociale ale producţiei faţă de producătorul real, îşi sporeşte deci puterea. Din ce în ce mai mult, capitalul apare ca o forţă socială, exercitată de capitalist, fără niciun raport posibil cu ceea ce poate produce munca unui individ izolat, ci sub forma unei puteri sociale devenite străine şi independente, care stă în faţa societăţii cu chipul unui lucru şi aşa, prin acest lucru, ca putere a capitalismului. Contradicţia între puterea socială generală în cele din urmă constituită de capital şi puterea fiecărui capitalist de a dispune de aceste condiţii sociale de producţie se desvoltă într'un mod din ce în ce mai strigător şi explică desvoltarea acestui raport pentrucă explică în acelaşi timp transformarea condiţiilor de producţie generale, comune, sociale. Această transformare este dată de desvoltarea forţelor productive sub regimul producţiei capitaliste şi prin felul cum se înfăptuieşte această desvoltare [4].

„Capitalismul nu are valoare istorică, nu are drept istoric la existenţă decât întru cât este capital personificat. Numai cu acest titlu, necesitatea sa transitorie este implicată în necesitatea transitorie a modului de producţie capitalist. Tot cu acest titlu, activitatea sa are ca mobil nu valoarea de întrebuinţare şi folosirea ei, ci valoarea de schimb şi creşterea acestei valori. Partizan al valorificării valorii, el nu cunoaşte menajamente şi sileşte pe muncitori să producă pentru a produce, să desvolte astfel forţele productive ale societăţii, să creeze noi condiţii materiale de producţie, singure în stare să constitue baza reală a unei forme sociale superioare, având ca principiu fundamental desvoltarea liberă şi integrală a oricărui individ" [5].

Conflictul între caracterul social al producţiei şi caracterul individual al însuşirii creează condiţiile dispariţiei capitalismului şi apariţiei modului de producţie socialist.

Celula economică a societăţii capitaliste cuprinde în sine aşa cum ghinda cuprinde stejarul, conflictul dintre forţele şi relaţiile de producţie care duce capitalismul spre pieirea sa.

---

[1] K. Marx, Capitalul, Oeuvres complètes de Karl Marx. Trad. J. Molitor. Ed. A. Costes, Paris, t. X, p. 200.
[2] Ibidem, p. 205.
[3] Ibidem,
[4] Ibidem, p. 215.
[5] Ibidem, t. IV, p. 42.

Legea de desvoltare a capitalismului dă posibilitatea proletariatului, aliat cu ţărănimea muncitoare, să realizeze trecerea dela capitalism la socialism. Marx a creat, prin „Capitalul" fundamentarea teoretică a construirii socialismului, ştiinţa revoluţiei proletare, temeiul istoric al dictaturii proletariatului.

Astfel, Marx a unit socialismul şi mişcarea muncitorească.

Anii în care Marx a scris „Capitalul" au fost, în acelaşi timp, ani de intensa activitate politică, deşi sărăcia şi boala îl urmăreau tot timpul. Cu toate că se sbatea în mizerie şi boala îl chinuia, Marx lucra necontenit la opera sa principală, şi se ocupa activ de organizarea clasei muncitoare. Corespondenţa lui Marx reflectă greutăţile financiare care apăsau familia Marx, felul admirabil cum Marx ştia să se ridice deasupra propriilor sale suferinţe, pentru a-şi consacra toate puterile strângerii uriaşului material documentar necesar la redactarea „Capitalului", precum şi analizei profunde şi minuţioase a situaţiei internaţionale şi organizării luptei proletariatului.

In 1864, a fost creată la Londra Asociaţia Internaţională a muncitorilor, al cărui conducător ideologic a fost Marx, şi ale cărei documente importante le-a scris el. Astfel, Marx a redactat celebra Adresă inaugurală a Asociaţiei Internaţionale a Muncitorilor.

După Congresul dela Haga al Internaţionalei, în 1872, Marx şi-a concentrat toate puterile pentru terminarea „Capitalului", dându-şi seama de importanţa uriaşă a acestei lucrări pentru orientarea şi educarea revoluţionară a proletariatului.

Ştiinţa era pentru Marx, spune Engels, o forţă motrice a istoriei, o forţă revoluţionară. Marx era înainte de toate un revoluţionar.

Două lucrări de excepţională însemnătate sunt de semnalat în mod special — „Războiul civil din Franţa" şi „Critica programului dela Gotha".

Inainte de isbucnirea insurecţiei comunarzilor, Marx, ţinând seama de condiţiile defavorabile în care aceasta avea să se desfăşure, în prezenţa unui duşman înarmat până în dinţi, se pronunţase împotriva declanşării ei. Dar, odată insurecţia începută, Marx a sprijinit-o din toate puterile. El a aprobat Manifestul Comitetului Central al Gărzii Naţionale (18 Martie 1871), în care se spunea „Proletarii din Paris... în mijlocul înfrângerilor şi trădării claselor stăpânitoare, au înţeles că a sunat ceasul când trebue să salveze situaţia, luând în propriile lor mâini conducerea treburilor publice... Ei au înţeles că este datoria lor cea mai înaltă şi dreptul lor absolut să se constitue stăpâni ai propriei lor soarte şi să preia puterea de stat" [1].

„Dar — spune Marx — *clasa muncitoare nu poate să ia pur şi simplu în stăpânire aparatul de stat în forma sa dată şi să-l pună în funcţiune pentru propriile sale scopuri*" [2] [subl. ns. A. J.].

Acesta este genialul învăţământ tras de Marx din glorioasa experienţă a Comunarzilor care porniseră să „escaladeze cerul", să înlăture exploatarea şi nedreptatea.

Intr'o scrisoare către Kugelman, Marx scrie — „Dacă vei răsfoi ultimul capitol al lui „Optsprezece Brumar" al meu, vei vedea că eu afirm că viitoarea încercare a revoluţiei franceze nu va fi ca până acum trecerea maşinăriei birocrato-militare dintr'o mână într'alta, ci *sfărâmarea* ei... şi în aceasta constă actul pregătitor al oricărei revoluţii cu adevărat populare pe conti-

---

[1] K. Marx, Războiul civil din Franţa, Ed. P.M.R., 1948, p. 86—87.

[2] Ibidem, p. 87—88.

nent. Tocmai acest lucru au încercat să-l facă eroicii noştri tovaraşi parizieni" [1].

„Aceste cuvinte: — spune Lenin — „sfărâmarea maşinăriei de stat birocrato-militare" cuprind, exprimat pe scurt, lecţia principală a marxismului cu privire la sarcinile proletariatului faţă de stat în decursul revoluţiei. Şi tocmai această lecţie nu e numai cu totul uitată, ci şi deadreptul denaturată de „interpretarea" predominantă, Kautskistă, a marxismului" [2].

Marx a tras deci în experienţa Comunei ideia dictaturii proletariatului şi a necesităţii sfărâmării vechiului aparat de stat — teză pe care o vor preciza, desvolta şi adânci V. I. Lenin şi I. V. Stalin, în lucrările lor „Statul şi Revoluţia", „Despre bazele leninismului" şi „In jurul problemelor leninismului".

O altă lucrare a lui Marx, de o mare însemnătate, este „Critica programului dela Gotha" — o analiză critică a proiectului de program al social-democraţiei germane. Lucrarea a fost scrisă în 1875, dar nu a fost dată publicităţii decât în 1891, de către Engels.

Programul dela Gotha era eclectic şi confuz, fiind format din unele idei false ale lui Lassalle şi ale socialiştilor utopici. In critica sa, Marx a arătat că programul a lăsat deoparte tocmai problema dictaturii proletariatului, vădind astfel conţinutul său oportunist. Marx a văzut pericolul ce ameninţa desvoltarea socialismului din Germania prin acceptarea tezelor oportuniste ale „socialiştilor prusaco-regali" şi a unor teze comuniste complet denaturate. Programul dela Gotha întrona oportunismul în mişcarea muncitorească şi avea să ducă la degenerarea ei în Germania.

In această lucrare, Marx, defineşte dictatura proletariatului, care, constitue bilanţul întregii lui teorii revoluţionare. Intre societatea capitalistă şi cea socialistă, zice Marx, se află perioada prefacerii revoluţionare a uneia în cealaltă. Acestei perioade îi corespunde şi o perioadă de transiţie politică, al cărei stat nu poate fi altceva decât dictatura revoluţionară a proletariatului.

Marx consideră deci dictatura proletariatului ca mijlocul de realizare a societăţii comuniste. Aici desvoltă el geniala sa teză asupra celor două faze ale comunismului.

Faza socialistă — arată Marx — se caracterizează prin aplicarea principiilor de drept, deci prin principiul inegalităţii, căci orice drept este un drept al inegalităţii. Prin natura sa, zice Marx, dreptul nu poate exista decât prin aplicarea unei unităţi de măsură egale; dar indivizii inegali (şi nu ar fi indivizi diferiţi dacă nu ar fi inegali) pot fi măsuraţi cu o unitate de măsură egală numai întru cât sunt subsumaţi unui punct de vedere unitar, prinşi sub un singur aspect determinat, priviţi de pildă, ca în cazul acesta, numai ca lucrători nevăzându-se în ei altceva nimic, făcându-se abstracţie de orice altceva.

Insă, continuă Marx, „într'o fază mai înaintată a societăţii comuniste, după ce va fi dispărut sclavia subordonării indivizilor faţă de diviziunea muncii şi odată cu ea opoziţia dintre munca intelectuală şi munca fizică; când munca nu va mai fi un mijloc de întreţinere, ci va fi devenit ea, — însăşi nevoia vitală de căpetenie; când odată cu desvoltarea completă a individului vor fi sporit şi forţele de producţie iar isvoarele producţiei colec-

---

[1] Ibidem, p. 88—89, nota 1.
[2] V. I. Lenin, Opere alese, vol. II, p. 235, Ed. P.M.R., 1946.

tive vor țâșni mai bogat — atunci abia strâmtul orizont juridic burghez va putea fi depășit cu totul, iar societatea va putea înscrie pe stindardele ei: „Dela fiecare după capacitățile sale, fiecăruia după nevoile sale“ [1].

„Critica programului dela Gotha“, pe lângă demascarea genială a oportunismului deschide, cu o uimitoare claritate, perspectivele construirii socialismului și comunismului.

Marxismul, pentru a rămâne o teorie vie, creatoare, o forță materială, pentru a nu deveni o dogmă în dezacord cu condițiile noi ale desvoltării societății, trebuia să facă un pas mai departe, să se desvolte, să reflecte condițiile economice și politice ale imperialismului.

Acest lucru l-au făcut Lenin și Stalin.

Lenin a fost Marx al epocii imperialismului și a revoluției proletare, Marx al epocii asaltului revoluționar al proletariatului și a instaurării dictaturii proletariatului. Lenin a apărat marxismul împotriva denaturărilor și falsificărilor oportuniștilor din Internaționala II-a, care, în frunte cu Bernștein și Kautsky, s'au năpustit, ca niște corbi, să golească marxismul de conținutul său revoluționar,. Lenin și-a început lupta prin demascarea și sdrobirea oportuniștilor și revizioniștilor, restabilind conținutul revoluționar al marxismului.

Lenin, a formulat teoria revoluției socialiste, înfăptuită nu de proletariatul izolat împotriva întregii burghezii, ci de proletariatul hegemon, având ca aliați elementele semiproletare ale populației, massele de milioane ale celor ce muncesc și sunt exploatați.

Lenin și Stalin au dus Partidul Comunist la victorie și au făurit măreața și invincibila Uniune Sovietică, far călăuzitor al întregii omeniri progresiste. Este greu a trece în revistă uriașa activitate teoretică și practică a marelui Lenin discipolul lui Marx și Engels, continuatorul, pe o treaptă mai înaltă, a învățăturii marxiste, întemeietorul primului stat socialist din lume.

Stalin a fost discipolul consecvent și genial al lui Lenin, prietenul și tovarășul său de luptă ; el a fost Lenin al zilelor noastre. Alături de Lenin, Stalin este creatorul primului stat socialist. După moartea lui Lenin, el a condus Partidul Comunist și Statul Sovietic din victorie în victorie, a sdrobit pe trădătorii troțkiști și buhariniști, a înfrânt bandele albgardiste intervenționiste pe câmpul de luptă, a realizat mărețele planuri cincinale staliniste, a educat pe oamenii sovietici în spiritul patriotismului socialist și al internaționalismului proletar, a sudat popoarele Uniunii Sovietice într'o mare familie frățească, a salvat omenirea de robia fascistă, fapt care a permis desprinderea unei serii de țări în Europa și Asia din jugul imperialismului. Stalin a desvoltat mai departe marxism-leninismul. In „Bazele leninismului“ și „In jurul problemelor leninismului“, învățătura marxist-leninistă despre strategie și tactica partidului revoluționar apar cu o claritate, precizie și adâncire neîntrecută.

Uriașă, multilaterală a fost activitatea, teoretică și practică, a lui I. V. Stalin, care a făcut din el învățătorul și conducătorul întregii omeniri progresiste, corifeul științei progresiste, cel mai mare savant al vremii noastre, cel mai mare conducător de oști al tuturor vremurilor, construc-

[1] K. Marx, Critica programului dela Gotha, Ed. P.M.R., 1948, p. 110.

torul socialismului în U.R.S.S. şi iniţiatorul construirii comunismului, apărătorul pacii şi eliberatorul popoarelor.

Inainte de a ne părăsi, tovaraşul Stalin ne-a lăsat măreaţa şi geniala sa lucrare „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.“. Această lucrare trasează căile concrete ale construirii comunismului fiind astfel încununarea ştiinţei marxiste. In aceasta carte, de o bogaţie inepuizabila, tovarăşul Stalin desvoltă învăţătura marxist-leninistă despre caracterul obiectiv al legilor naturii şi societăţii şi despre legile ştiinţifice care reflectă pe cele dintâi, înarmând omenirea muncitoare cu o concepţie profundă, fermă a tot cuprinzătoare, asupra esenţei ştiinţei.

Oamenii sovietici merg cu hotărâre pe drumul construirii comunismului, fiindcă sunt călăuziţi de învăţătura genială a lui Lenin şi Stalin.

Ţările de democraţie populară, printre care şi ţara noastră, găsesc în învăţătura tovarăşului Stalin îndreptarul construirii cu succes a socialismului. In cuvântarea sa, rostită la congresul al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej, iubitul conducător al partidului şi poporului nostru, a spus:

„Avem bucuria de a comunica Congresului că Partidul Muncitoresc Român şi oamenii muncii din Republica Populară Română au întâmpinat cu uriaş entuziasm apariţia lucrării geniale a tovarăşului Stalin „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.“. Această lucrare a tovarăşului Stalin are o importanţă istorică mondială. Ea constitue un îndreptar nepreţuit pentru comuniştii din toată lumea, pentru toţi care luptă pentru pace, democraţie şi socialism. Această lucrare a tovarăşului Stalin are o importanţă deosebit de mare pentru partidele comuniste şi muncitoreşti din ţările de democraţie populară unde se înfăptueşte construirea socialismului“ [1]. I. V. Stalin ne-a părăsit, însă opera sa va trăi în veci, căci învăţătura lui Marx, Engels, Lenin şi Stalin a devenit bunul întregii omeniri progresiste, farul călăuzitor în calea desrobirii şi fericirii omului, în construirea socialismului şi comunismului.

---

[1] Gh. Gheorghiu-Dej, Articole şi cuvântări, Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 713.

DESVOLTAREA FILOSOFIEI MARXISTE DE CĂTRE LENIN ŞI STALIN *

DE

PROF. UNIV. C. I. GULIAN

Elaborarea de către Marx şi Engels a materialismului dialectic şi a materialismului istoric a constituit evenimentul cel mai important din istoria gândirii omeneşti, — o revoluţie în istoria filosofiei. Marx şi Engels au expus în mod armonios principiile de bază ale concepţiei materialiste a istoriei, ale materialismului filosofic, ale dialecticii materialiste revoluţionare. Marx şi Engels au generalizat succesele ştiinţelor naturii şi societăţii şi pe această bază au elaborat problemele materialismului filosofic, ale teoriei cunoaşterii, ale dialecticii materialiste.

Intreaga activitate teoretică a lui Marx şi Engels se caracterizează printr'o necurmată luptă ideologică împotriva filosofiei idealiste şi materialist-vulgare, împotriva metafizicii şi a sofisticii, ca expresii teoretice ale reacţiunii.

Desvoltând teoria materialismului dialectic şi istoric, ei au demascat neîncetat esenţa reacţionară a doctrinelor filosofice şi sociologice contemporane lor, evidenţiind faptul că ele nu sunt decât o apologie a capitalismului. Marx şi Engels au arătat că filosofia burgheză, decadentă, din acea epocă, s'a transformat într'o frazeologie eclectică, trecând în întregime pe poziţiile idealismului şi materialismului vulgar, că ea se caracterizează prin epigonism, prin repetarea vechilor doctrine reacţionare şi perimate, prin amestecul eclectic, lipsit de principii, a diferite elemente filosofice, printr'un evoluţionism şi pozitivism plat şi vulgar, precum şi prin mistificarea idealistă a dialecticii, degenerată în sofistică.

Materialismul dialectic stă la baza genialei opere a lui Marx „Capitalul", care a înarmat partidul marxist-leninist cu ştiinţa exactă a legilor apariţiei, desvoltării şi pieirii capitalismului.

Materialismul dialectic se află la baza tuturor lucrărilor lui Marx şi Engels în care ei fundamentează ideea dictaturii proletariatului, a statului proletar şi a revoluţiei socialiste. Operele lui Marx şi Engels sunt un minunat model de aplicare creatoare a filosofiei materialist-dialectice la problemele istoriei societăţii.

După moartea lui Marx şi Engels, Lenin a fost cel care a desvoltat şi

* Stenograma prescurtată a comunicării ţinute în ziua de 27 Aprilie 1953 la Institutul de Filosofie al Academiei R.P.R.

a îmbogăţit teoria marxistă, în noile condiţii ale epocii imperialismului şi a revoluţiilor proletare, cu o nouă experienţă, cu noi teze şi concluzii teoretice. După Lenin, Stalin cel mai de seamă discipol şi tovarăş de luptă al lui Lenin, marele continuator al operei acestuia, a apărat învăţătura leninistă împotriva tuturor atacurilor duşmanilor leninismului şi a îmbogăţit tezaurul marxism-leninismului cu o nouă experienţă istorică a operei construirii socialismului şi comunismului.

Tovarăşul Stalin a dat definiţia clasică a leninismului: „Leninismul este marxismul epocii imperialismului şi a revoluţiei proletare“ [1]. Definiţia dată de tovarăşul Stalin leninismului ca marxism al epocii imperialismului, subliniază caracterul creator al leninismului şi valabilitatea lui internaţională. Ea a dat o lovitură nimicitoare încercărilor duşmane menşevice, de a înfăţişa leninismul drept o teorie care nu ar fi aplicabilă decât situaţiei specifice a Rusiei. Tovarăşul Stalin a arătat că leninismul este „un fenomen internaţional, cu rădăcini în întreaga desvoltare internaţională, şi nu numai un fenomen rusesc“ [2], că leninismul este sintetizarea experienţei mişcării revoluţionare a tuturor ţărilor, că bazele teoriei şi practicii leninismului sunt potrivite şi obligatorii pentru partidele proletare din toate ţările.

Referindu-se la indicaţiile lui Lenin, că teoria revoluţionară nu este o dogmă, că ea „se formează definitiv numai în strânsă legătură cu practica unei mişcări cu adevărat de massă, cu adevărat revoluţionară“ [3], tovarăşul Stalin arată că teoria trebue să răspundă la problemele ridicate de practică. Acesta este rostul filosofiei marxist-leniniste: de a da răspunsul la întrebările arzătoare pe care le pune viaţa sutelor de milioane de oameni ai muncii în lupta lor pentru pace, libertate şi socialism.

Lenin şi Stalin au subliniat întotdeauna marea importanţă a teoriei revoluţionare pentru mişcarea proletară şi au arătat că *„rolul luptătorului de avantgardă poate să fie împlinit numai de un partid care este condus de o teorie de avantgardă“* [4].

„...Teoriticianul o ia înainte clasei şi observă înainte de ea germenul viitorului“, a arătat tovarăşul Stalin în lucrarea sa „Pe scurt despre divergenţele din partid“ [5].

Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, care a deschis o eră nouă în istoria omenirii, a pus cu deosebită ascuţime problema aplicării teoriei marxismului în practică, problema legăturii indisolubile dintre teorie şi practică, legătura dintre filosofie şi noua experienţă de luptă revoluţionară a proletariatului. In Ianuarie 1918, când revoluţia proletară se desfăşura în marş triumfal în toată ţara, în pragul înfăptuirii orânduirii socialiste, V. I. Lenin scria următoarele în celebrul său articol „Cum trebue organizată întrecerea :“... a sosit momentul istoric când teoria se transformă în practică, când ea e înviorată de practică, e corectată de practică, e verificată prin practică, momentul când se dovedesc deosebit de juste cuvintele lui Marx : „Orice mişcare de ordin practic e mai importantă decât o duzină de programe“ [6].

---

[1] I. Stalin, Problemele leninismului, Ed. pentru literatură politică, ed. a III-a, p. 2.
[2] Ibidem, p. 1.
[3] V. I. Lenin, Opere alese, Ed. P.M.R., 1949, v. II, partea a II-a, p. 313.
[4] V. I. Lenin, Opere alese, Ed. P.C.R., v. I, partea I-a, p. 218.
[5] I. Stalin, Opere, Ed. P.M.R., 1948, v. I, p. 120.
[6] V. I. Lenin. Marea iniţiativă, Ed. P.M.R., 1948, p. 56 — 57.

Că filosofia marxist-leninistă izvorăşte din practică, răspunde problemelor ridicate de practică şi este singura teorie verificată prin practică ne-o dovedeşte cel mai puternic uriaşa cotitură pe care a marcat-o în istoria omenirii Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, construirea primului stat socialist din lume şi făurirea comunismului în U. R. S. S. în zilele noastre.

Lenin şi Stalin au desvoltat filosofia marxistă în spiritul lui Marx şi Engels: al împletirii teoriei cu practica, al oglindirii realităţii obiective, al combaterii necruţătoare a idealismului şi oportunismului.

Tovarăşul Stalin a arătat că, încă din anii primei revoluţii ruse, V. I. Lenin, plecând dela noile condiţii istorice ale epocii imperialismului şi revoluţiei proletare, a pus bazele teoriei revoluţiei socialiste, incluzând, ca factor obligatoriu al revoluţiei socialiste şi ca o condiţie a victoriei revoluţiei proletare, alianţa proletariatului cu elementele semiproletare dela oraşe şi sate. Această teorie răsturna teoria putredă a social-democraţilor din Europa apuseană, care ignorau şi negau posibilităţile revoluţionare ale masselor semiproletare dela oraşe şi dela sate.

„Teoriile" putrede şi descompuse ale social-democraţilor din Europa occidentală, ale social-democraţilor de dreapta şi ale ideologilor imperialişti au fost răsturnate de viaţă, de practică şi nimicite sub focul criticii lui Lenin şi Stalin. Aceste „teorii" profund duşmănoase erau mincinoase fiindcă nu aveau nimic comun cu practica, fiindcă nu izvorau din experienţa luptei de clasă a proletariatului, ci din setea murdară a obţinerii profitului maximal, de către monopolişti, fiindcă nu oglindeau legile obiective ale desvoltării sociale, ci erau simple născociri subiectiviste.

Lui Lenin şi Stalin le-a revenit sarcina istorică de a sdrobi dogmele otrăvitoare ale Internaţionalei a II-a, de a restabili unitatea dintre teorie şi practică revoluţionară, de a crea un partid de tip nou, călăuzit de o ideologie revoluţionară, neînduplecat faţă de oportunişti şi burghezie.

In perioada de dominaţie a Internaţionalei a II-a, teoriile burgheze reacţionare au fost izvorul turbure al scrierilor filosofice şi sociologice ale revizioniştilor din tabăra social-democraţilor. Pentru a sluji cu zel pe capitaliştii din apus, revizioniştii au trecut la denaturarea şi pervertirea marxismului, golindu-l de orice conţinut revoluţionar şi dându-i drept bază teoretică doctrinele burgheze idealiste, subiectiviste.

Astfel, Bernstein a încercat să răstoarne însăşi teza de bază a materialismului istoric, teza care ne învaţă că existenţa socială determină conştiinţa socială.

Clasicii marxism-leninismului au demascat faptul că această teorie idealistă este o motivare teoretică a trădării proletariatului. Căci renunţarea la materialism şi la dialectică înseamnă negarea luptei revoluţionare împotriva capitalismului, propovăduirea reformismului, a concilierii intereselor proletariatului cu ale burgheziei, a „integrării paşnice" a capitalismului în socialism. Renunţarea la materialismul filosofic duce la negarea legilor obiective ale desvoltării sociale, legi care determină în mod inevitabil înlocuirea capitalismului prin comunism.

Lenin şi Stalin au prelucrat toate aspectele materialismului dialectic şi istoric în lupta dârză şi neîncetată împotriva duşmanilor clasei muncitoare ruse şi internaţionale — împotriva revizioniştilor, a narodnicilor, a anarhiştilor, a „marxiştilor legali", a economiştilor, a menşevicilor, a machiştilor, a troţchiştilor şi buhariniştilor — împotriva tuturor curentelor şi ma-

nifestărilor subiective, idealiste şi reacţionare. Fără sdrobirea tuturor acestor „reformatori" teoretici şi politici n'ar fi fost cu putinţă făurirea partidului bolşevic ca partid independent.

In lucrarea „Ce-i de făcut?", Lenin a elaborat în chip genial bazele ideologice ale partidului marxist, a ridicat la înălţimea cuvenită însemnătatea teoriei, a conştiinţei partidului ca forţă ce revoluţionează şi conduce mişcarea muncitorească spontană. Lenin „A desvoltat în mod strălucit principiul marxist fundamental care glăsueşte că partidul marxist este contopirea mişcării muncitoreşti cu socialismul"[1].

In „Materialism şi empiriocriticism", Lenin a apărat bazele teoretice ale marxismului împotriva revizioniştilor. In această carte, Lenin a generalizat pe bază materialistă tot ce a fost mai important din cuceririle ştiinţei, mai ales din ştiinţele naturii, pentru întreaga perioadă istorică ce trecuse dela moartea lui Engels. In „Materialism şi empiriocriticism" Lenin a respins hotărît toate curentele antimaterialiste din ştiinţele naturii, a înfrânt şi a demascat pe reformatori, pe revizionişti şi a apărat fundamentul teoretic al marxismului — materialismul dialectic şi istoric.

In cartea sa, Lenin a desvăluit caracterul de partid, de clasă al filosofiei arătând că, în spatele luptei filosofice „... nu se poate să nu se vadă o luptă de partid în domeniul filosofiei, luptă ce exprimă în ultima instanţă tendinţele şi ideologia claselor vrăjmaşe ale societăţii contemporane" [2].

Descoperind lupta partidelor în filosofie şi legătura ei cu lupta politică dintre partide, Lenin a demascat esenţa burgheză reacţionară a concepţiilor idealiste, — în special a machismului, slugărnicia lor faţă de fideism, clericalism, legătura dintre revizionismul filosofic şi cel politic. Astfel, el a descoperit legătura organică dintre empiriocriticismul rusesc cu menşevismul şi cu lichidatorismul. Infrângerea machismului şi a „ziditorilor lui Dumnezeu" de către Lenin a fost legată de distrugerea lichidatorismului, a troţchismului şi a celorlalte varietăţi ale menşevismului. Demascarea de către Lenin a oportunismului politic şi teoretic de toate nuanţele a ajutat bolşevicilor să-i alunge din partid pe oportunişti, să o rupă definitiv cu menşevicii şi cu ceilalţi reformatori şi să se formeze ca partid independent. De aceea „Cursul scurt de Istorie a Partidului Comunist bolşevic al Uniunii Sovietice" numeşte cartea „Materialism şi empiriocriticism" a lui Lenin, pregătirea teoretică a partidului marxist.

Datorită împrejurărilor istorice în care au trăit, Marx şi Engels au trebuit să lupte în primul rând pentru apărarea şi desvoltarea dialecticii. Aceasta se explică prin faptul că, în timpul vieţii lor, nu era încă generalizată lupta aprigă împotriva materialismului, majoritatea oamenilor de ştiinţă aderând la materialism. Marx şi Engels au trebuit să lupte înainte de toate împotriva vulgarizatorilor, care erau „colportorii materialismului ieftin", pentru materialismul dialectic.

Lenin şi Stalin şi-au luat sarcina să respingă atacurile turbate împotriva materialismului, să nimicească şcolile idealiste în filosofie şi în ştiinţele naturii, şi să îmbogăţească materialismul cu noile descoperiri ale ştiinţei.

In aceste împrejurări istorice noi, Lenin a arătat că cele mai noi des-

---

[1] Cursul scurt de Istorie a Partidului Comunist Bolşevic al Uniunii Sovietice, Ed. P.M.R., p. 55.

[2] V. I. Lenin, Materialism şi empiriocriticism, Ed. P.M.R., p. 404.

coperiri ale ştiinţelor naturii, respingând forma mărginită, mecanicistă şi metafizică a materialismului, confirmă întru totul materialismul dialectic. Ştiinţele naturii, spune Lenin, duc la recunoaşterea unităţii, evoluţiei şi transformării reciproce a tuturor formelor materiei. Jeluirile fizicianilor idealişti despre „dispariţia materiei" înseamnă doar că a dispărut limita până la care am cunoscut noi până acum materia. Cunoştinţele noastre, pe măsură ce se aprofundează, ne arată că dispar unele proprietăţi ale materiei, care păreau înainte absolute (impenetrabilitatea, inerţia, massa etc.), dar care în realitate, după cum s'a lamurit abia acum, sunt inerente doar anumitor stări ale materiei.

Lenin a dat celebra sa definiţie filosofică a materiei: „Materia este categoria filosofică ce desemnează realitatea obiectivă, dată omului prin sensaţiile lui, copiată, fotografiată, oglindită de sensaţiile noastre şi existentă independent de ele"[1]. Această definiţie leninistă a materiei reprezintă generalizarea filosofică a concepţiilor ştiinţelor moderne ale naturii asupra materiei; ea se bazează pe o pătrundere adâncă a ştiinţei în cunoaşterea naturii. Inţelegerea filosofică a materiei include noţiunea tuturor formelor concrete ale materiei, studiate de ştiinţele particulare. Definiţia leninistă a noţiunii filosofice a materiei are o importanţă uriaşă pentru lupta consecventă împotriva idealismului şi a materialismului vulgar.

Problema demascării şi nimicirii idealismului în filosofie şi ştiinţele naturii a făcut ca Lenin să acorde o deosebită atenţie elaborării problemelor teoriei marxiste a cunoaşterii. In epoca lui Lenin, în lupta împotriva materialismului, filosofia burgheză s'a specializat, după cum remarcă Lenin, în problemele gnoseologiei.

Impotriva agnosticismului şi teoriei hieroglifelor, Lenin a elaborat teoria reflectării, a oglindirii. El a arătat că pentru materialismul dialectic, sensaţiile omeneşti nu sunt semne convenţionale, ci *copii*, imagini ale lucrurilor. Teoria leninistă a reflectării a dat o lovitură de moarte agnosticismului; motivând ştiinţific posibilitatea cunoaşterii nelimitate a legilor obiective ale naturii şi societăţii, ea are o valoare incalculabilă pentru întreaga ştiinţă, ca şi pentru literatură şi artă, care reflectă, şi ele, lumea obiectivă.

Lucrarea genială a lui Lenin şi-a păstrat neştirbită marea sa valoare şi actualitate. Ea este o armă teoretică neîntrecută în lupta împotriva concepţiilor idealiste, obscurantiste, ale filosofilor imperialişti care continuă să propage machismul sub noua lui formă — pozitivismul logic — şi alte variante ale subiectivismului — pragmatismul, semantica etc. „Materialism şi empiriocriticism" este un model de luptă intransigentă împotriva obiectivismului. In lupta ideologică din ţara noastră, geniala lucrare a lui Lenin este un îndreptar nepreţuit, căci ea ne înarmează în lupta împotriva concepţiilor idealiste în ştiinţă şi filosofie, ne învaţă să descoperim viciile de bază ale idealismului sub orice formă s'ar camufla.

Simultan cu materialismul dialectic, Lenin şi Stalin au desvoltat şi materialismul istoric. Materialismul istoric, ca orice ştiinţă, are o serie de noţiuni fundamentale, de categorii fundamentale. Printre aceste noţiuni esenţiale ale materialismului istoric se numără şi categoriile bază şi suprastructură, introduse de Marx pentru întâia oară în ştiinţa socială, în celebra sa prefaţă la cartea „Contribuţii la critica economiei politice", din 1859.

---

[1] V. I. Lenin. Materialism şi empiriocriticism, Ed. P.M.R., 1948, p. 138.

In operele sale, V. I. Lenin a acordat multă atenție problemei bazei și suprastructurii. Astfel, încă în 1894, în lucrarea „Ce sunt „prietenii poporului“ și cum luptă ei mpotriva social-democraților“, Lenin a nimicit născocirile subiectiviste, antiștiințifice, ale narodnicului Mihailovschi, cu privire la istoria societății. Analizând conținutul celebrei Prefețe a lui Marx la cartea „Contribuții la critica economiei politice“, Lenin spune că ideea materialismului în sociologie a fost o idee într'adevăr genială.

„Sociologilor le-a fost greu până acum — a scris V. I. Lenin — să facă vreo deosebire între fenomenele importante și cele neimportante în rețeaua complicată a fenomenelor sociale (și aceasta și este rădăcina subiectivismului în sociologie) ; ei n'au știut să găsească un criteriu obiectiv pentru a putea face această deosebire. Materialismul a oferit un criteriu cu desăvârșire obiectiv, desprinzând „raporturile de producție“ ca structură a societății și creind posibilitatea de a se aplica acestor raporturi criteriul științific general al repetării, a cărui aplicabilitate în sociologie era negată de subiectiviști“[1].

V. I. Lenin arată apoi că analiza relațiilor de producție în societate, constatarea elementului de repetare și regularitate în relațiile de producție din diferitele țări, a dat marxismului posibilitatea să stabilească una din cele mai importante noțiuni ale concepției materialiste a istoriei — noțiunea de *formație socială.*

Noțiunea de formație socială a fost făurită de către Lenin în lupta împotriva subiectivismului în sociologie. Căci atât revizioniștii Internaționalei a II-a, cât și oportuniștii ruși, iar mai târziu dușmanii marxismului chiar în condițiile orânduirii sovietice, n'au abandonat încercările lor de a revizui marxismul. Sunt cunoscute încercarile dușmanilor poporului Troțchi, Buharin și alții — de a îmbina materialismul istoric cu materialismul mecanicist, metafizic, de a transforma materialismul istoric în materialism economic vulgar. Sunt cunoscute încercările școalei idealiștilor menșevizați (din care făceau parte deasemenea troțchiștii și zinovieviștii) de a pune la baza teoriei sociale a lui Marx filosofia hegeliană și de a transforma materialismul istoric în idealism istoric, de a-i introduce o mare doză de voluntarism și de subiectivism.

Intemeietorii și conducătorii bolșevismului, Lenin și Stalin, s'au ridicat ca apărători consecvenți ai bazelor materialiste ale materialismului istoric, ai principiului reflectării legilor obiective ale desvoltării sociale.

In articolul „Trei izvoare și trei părți constitutive ale marxismului“ Lenin scria „Adâncind și desvoltând materialismul filosofic, Marx l-a dus până la capăt, extinzându-l dela cunoașterea naturii la cunoașterea societății omenești“ [2].

Aceste teze ale lui Lenin au fost îndreptate împotriva revizioniștilor-idealiști care încercau să îmbine teoria socială a lui Marx cu filosofia lui Kant și Mach, împotriva celor care se străduiau să submineze bazele gnoseologice materialiste ale materialismului istoric. In virtutea acestui fapt, Lenin subliniază în citatul de mai sus, tocmai legătura materialismului filosofic cu materialismul istoric.

Una din cele mai profunde și mai mărețe aplicări pe care a făcut-o

---

[1] V. I. Lenin, Opere, Ed. P.M.R., v. I, p. 130.
[2] V. I. Lenin, Opere alese, Ed. P.C.R., v. I, partea I-a, p. 71.

Lenin principiului materialist al studierii şi folosirii legilor economice obiective este teoria revoluţiei socialiste şi a victoriei socialismului la început într'o singură ţară.

Teoria leninistă a imperialismului ne învaţă că, în epoca imperialismului, toate contradicţiile fundamentale ale capitalismului se ascut până la ultima limită, până la cel mai înalt grad. In epoca imperialismului se intensifică tot mai mult asuprirea capitalistă, se înmulţesc elementele exploziei revoluţionare în interiorul ţărilor capitaliste. In epoca imperialismului, criza revoluţionară se ascute în ţările coloniale şi dependente, revolta popoarelor asuprite împotriva imperialismului creşte tot mai mult, lupta de eliberare naţională ia o amploare din ce în ce mai mare. Teoria leninistă a imperialismului ne învaţă că, în condiţiile imperialismului, inegalitatea desvoltării şi contradicţiile capitalismului se agravează în mod deosebit; lupta pentru pieţele de desfacere a mărfurilor şi pentru exportul de capital, lupta pentru colonii şi pentru sursele de materii prime provoacă, în mod inevitabil, războaie imperialiste periodice.

Bazându-se pe legea obiectivă a desvoltării politice şi economice inegale, a ţărilor capitaliste în perioada imperialismului, Lenin a formulat o teorie nouă, o teorie completă a revoluţiei socialiste, a tras concluzia genială despre posibilitatea victoriei socialismului, la început într'o singură ţară.

In cei 30 de ani de activitate politică şi teoretică, Lenin a ridicat la o treaptă nouă, mai înaltă, întreaga teorie revoluţionară a clasei muncitoare, a îmbogăţit-o şi a completat-o cu valori teoretice noi şi grandioase.

Tratând în mod genial toate problemele noii epoci istorice: problemele economiei politice, ale filosofiei, ale ştiinţelor naturii şi ale politicii clasei muncitoare, Lenin a înarmat Partidul Bolşevic al Uniunii Sovietice, precum şi partidele comuniste şi muncitoreşti din toate ţările cu o armă de neînvins în lupta pentru lichidarea completă a jugului capitalist în întreaga lume.

Noua treaptă de desvoltare istorică, noile condiţii ale luptei de clasă a proletariatului şi noua experienţă uriaşă acumulată de Partidul Bolşevic au impus noi sinteze teoretice. Marele merit istoric al lui I. V. Stalin constă în faptul că el a desvoltat în mod creator teoria leninismului. Bazându-se pe teoria lui Lenin, concretizând-o şi ducând-o mai departe, I. V. Stalin a desvoltat, totodată, sub toate aspectele, metoda dialectică marxistă aplicând-o în mod creator, la cercetarea tuturor problemelor în legătură cu asigurarea victoriei socialismului şi a comunismului în U.R.S.S., la studiul desvoltării crizei generale a capitalismului, la sarcinile privind întărirea prin toate mijloacele, a Partidului Bolşevic, la sarcinile puse de Marele Război pentru Apărarea Patriei şi de victoria asupra fascismului, la analiza luptei dintre cele două lagăre din lume, la studiul epocii de prăbuşire a societăţii capitaliste, la victoria democraţiei populare într'o serie de ţări din Europa şi Asia, la construirea comunismului în U.R.S.S.

I. V. Stalin a desvoltat în mod genial teoria leninistă a revoluţiei socialiste, a ridicat pe treapta cea mai înaltă teoria leninistă a posibilităţii şi necesităţii victoriei revoluţiei proletare, a victoriei socialismului la început în câteva ţări. I. V. Stalin a arătat că rezultatele revoluţiei din Octombrie „nu puteau şi nu pot să nu aibă o influenţă serioasă asupra mişcării revoluţionare din ţările coloniale şi dependente... A început era revoluţiilor de eliberare în colonii şi în ţările dependente, era deşteptării *proletariatului*

din aceste ţări, era *hegemoniei* lui în revoluţie“[1]. I. V. Stalin a susţinut teoria leninistă a revoluţiei socialiste în luptă neîmpăcată împotriva opoziţiei contrarevoluţionare troţchisto-zinovieviste, împotriva opoziţiei oportuniste de dreapta. I. V. Stalin a arătat că este posibilă ruperea lanţului frontului imperialist la început în câteva ţări, este posibilă victoria socialismului într'o singură ţară, iar mai târziu pe baza victoriei socialismului într'o singură ţară, este posibilă desprinderea, pe cale revoluţionara, a altor ţări din sistemul capitalist.

Continuând opera lui Lenin şi generalizând experienţa efortului de construire a Statului Sovietic, I. V. Stalin a făurit o teorie unitară şi completa a statului socialist, a arătat uriaşa lui importanţă în construirea comunismului, a demonstrat necesitatea menţinerii statului şi în societatea comunistă in cazul existenţei împrejmuirii capitaliste. Desvoltând teoria posibilităţii construirii comunismului într'o singură ţară, I. V. Stalin a ajuns la concluzia posibilităţii construirii comunismului în Uniunea Sovietică chiar în condiţiile împrejmuirii capitaliste.

I. V. Stalin a continuat desvoltarea şi îmbogăţirea filosofiei marxist-leniniste în focul luptei împotriva duşmanilor marxismului, duşmanilor puterii sovietice.

Inca în studiile sale din tinereţe „Anarhism sau socialism“, scrise în 1906, adica înainte de apariţia lucrării „Materialism şi empiriocriticism“, I. V. Stalin a supus unei critici nimicitoare atât idealismul, cât şi materialismul metafizic vulgar. Natura unică şi indivizibilă, exprimată în doua forme — cea materială şi cea spirituală, cea materială precedând pe cea spirituală — iată esenţa monismului materialist a lui Marx, — arată tovarăşul Stalin.

In lucrarea sa „Despre materialismul dialectic şi materialismul istoric“, I. V. Stalin dă lovitura de graţie diferitelor curente revizioniste şi antimarxiste, în problemele privitoare la materialismul dialectic şi materialismul istoric.

In lucrare, I. V. Stalin a dat o sinteză clasică a învăţăturii despre metoda dialecticii şi despre materialismul filosofic marxist pe baza noilor cuceriri ale ştiinţelor naturii şi a evidenţiat pas cu pas aplicarea trăsăturilor metodei dialectice marxiste şi ale materialismului filosofic marxist în activitatea practică a proletariatului. Aceasta a însemnat un uriaş ajutor teoretic şi politic pentru proletariatul internaţional.

Sub conducerea nemijlocită a lui I. V. Stalin au fost nimicite încercările menşevizante — idealiste şi mecaniciste de revizuire a marxismului şi a fost desăvârşită înfrângerea machismului şi a celorlalte curente antimarxiste, antileniniste.

Expunând trăsăturile fundamentale ale metodei dialectice marxiste şi ale materialismului filosofic marxist, I. V. Stalin desvălue din toate punctele de vedere legătura organică dintre materialismul istoric şi materialismul dialectic.

„Nu este greu de înţeles — scrie I. V. Stalin — ce însemnătate uriaşă are extinderea principiilor metodei dialectice asupra studiului vieţii sociale, asupra studiului istoriei societăţii, ce însemnătate uriaşă are aplicarea

---

[1] I. Stalin, Problemele leninismului, Ed. P.M.R., ed. a III-a, p. 180 — 181.

acestor principii la istoria societăţii, la activitatea practică a partidului proletariatului" [1].

Definiţia stalinistă a materialismului istoric este îndreptată atât împotriva revizioniştilor-idealişti, cât şi împotriva revizioniştilor-materialişti — metafizicieni şi mecanicişti.

In condiţiile în care burghezia şi agentura ei reformistă de toate nuanţele încearcă să defaimeze cu orice preţ lupta de clasă a proletariatului împotriva burgheziei şi să dovedească nelegitimitatea revoluţiilor, în special a revoluţiilor proletare, I. V. Stalin a arătat inevitabilitatea şi necesitatea revoluţiilor şi a tacticii revoluţionare a partidelor proletare, caracterul inevitabil, obiectiv şi necesar, al legii ascuţirii contradicţiilor de clasă şi al luptei de clasă a proletariatului, caracterul inevitabil al falimentului tacticii oportuniste, reformiste, care urmăreşte împăcarea intereselor proletariatului cu ale burgheziei.

Problema cea mai importantă, cea mai hotărîtoare a ştiinţei sociale este problema corelaţiei dintre existenţa socială şi conştiinţa socială. I. V. Stalin începe expunerea cuprinsului esenţial al teoriei materialismului istoric cu tratarea materialistă a acestei probleme fundamentale a materialismului istoric.

In modul de a pune şi de a rezolva această problemă, I. V. Stalin porneşte, ca şi Lenin, dela interpretarea filosofică generală marxistă a problemei existenţei şi conştiinţei, privind conştiinţa în opoziţie cu subiectiviştii — ca o oglindire a realităţii obiective.

Apariţia şi desvoltarea diverselor concepţii şi teorii sociale nu este considerată de I. V. Stalin ca ceva întâmplător, ci ca un proces *necesar*. Din punct de vedere istoric, schimbarea inevitabilă a condiţiilor vieţii materiale a societăţii provoacă în mod inevitabil şi schimbarea corespunzătoare a ideilor sociale şi concepţiilor sociale, a teoriilor şi instituţiilor politice.

I. V. Stalin leagă în mod indisolubil activitatea partidului proletariatului nu de principii abstracte ale raţiunii umane, ci de cunoaşterea condiţiilor concrete ale vieţii materiale a societăţii. Formulând lozincile de luptă ale proletariatului, partidul marxist nu trebue să pornească dela intenţiile subiective, dela planuri arbitrare, ci dela necesităţile reale ale vieţii materiale a societăţii, dela cunoaşterea legilor obiective ale desvoltării sociale.

Continuând sintetizarea în mod creator a experienţei contemporane, a construirii socialismului şi comunismului în U.R.S.S., tovarăşul Stalin a elaborat lucrarea sa clasică „Marxismul şi problemele lingvisticii". In această lucrare — a arătat tovarăşul Malencov în raportul său la al XIX-lea Congres al P.C.U.S. — „au fost ridicate pe o treaptă nouă, superioară, tezele fundamentale ale teoriei marxismului cu privire la caracterul desvoltării sociale ca desvoltare conformă unor legi, în care au fost elaborate sub toate aspectele problemele bazei economice şi suprastructurii societăţii, problemele forţelor de producţie şi relaţiilor de producţie. A fost desvoltată mai departe învăţătura materialismului dialectic şi istoric ca bază teoretică a comunismului. Tovarăşul Stalin a pus în lumină rolul limbii ca instrument al desvoltării societăţii, a arătat perspectivele desvoltării ulterioare a culturilor şi limbilor naţionale. In această lucrare, tovarăşul Stalin, îm-

---

[1] Cursul scurt de Istorie a Partidului Comunist Bolşevic al Uniunii Sovietice, Ed. P.M.R., ed. a III-a, p. 152.

bogățind cu teze noi știința marxist-leninistă, a deschis noi perspective pentru progresul tuturor ramurilor cunoașterii".

In lucrarea „Marxismul și problemele lingvisticii", I. V. Stalin dă o profundă definiție a marxismului: „Marxismul este știința legilor de desvoltare a naturii și societații, știința revoluției masselor asuprite și exploatate, știința victoriei socialismului în toate țările, știința construirii societații comuniste"[1].

Această definiție a marxismului, care încheie lucrarea lui I. V. Stalin despre lingvistica, este rezultatul sintetizării experienței victoriei revoluției socialiste, a construirii socialismului și a luptei pentru construirea comunismului în Uniunea Sovietică, a experienței revoluției și luptei pentru construirea socialismului în toate țările de democrație populară, a experienței mișcarii revoluționare din țările capitaliste și coloniale. Această definiție subliniază triumful marxismului și deschide în fața oamenilor din întreaga lume perspectiva măreață a comunismului.

In lucrările cu privire la lingvistică, I. V. Stalin dă următoarea definiție clasică bazei și suprastructurii:

„Baza — spune I. V. Stalin — este orânduirea economică a societății într'o etapă dată a desvoltării ei. Suprastructura sunt concepțiile politice, juridice, religioase, artistice, filosofice — ale societății și instituțiile politice, juridice și celelalte, corespunzătoare lor"[2].

I. V. Stalin privește fiecare orânduire economică a societății într'o etapă dată a desvoltării acesteia. Aceasta înseamnă că nu există o singură bază, după cum nu există o singură suprastructură a întregii istorii a societății. Se poate spune că istoria societății este istoria diferitelor formațiuni economic-sociale care se succed unele după altele, istoria diferitelor structuri economice ale societății sau a diferitelor baze și a diferitelor suprastructuri care se modifică după cum se modifică bazele.

Suprastructurile — arată tovarășul Stalin — sunt generate de baze și se modifică în legătură cu modificarea bazei. Ar fi însă greșit să se creadă că suprastructura nu are decât un rol pasiv în viața socială, reflectând doar modificările bazei. Dimpotrivă, în deplină concordanță cu concepția materialistă a istoriei, tovarășul Stalin subliniază importantul rol activ al suprastructurii.Generată de bază, suprastructura odată apărută, joacă la rândul ei un important rol în istorie, ajutând bazei să capete formă și să se consolideze. După cum se știe, așa numiții „economiști" au susținut „teoria spontaneității", au negat rolul ideilor, după cum anarhiștii au negat rolul statului. Marele merit al lui V. I. Lenin și I. V. Stalin este că, demascând și sdrobind aceste teorii oportuniste, vrăjmașe cauzei muncitoare, au arătat marea însemnătate a teoriei revoluționare, forța mobilizatoare, organizatoare și transformatoare a acesteia, precum și rolul statului socialist de apărare și întărire a construcției socialismului, rolul lui ca principal instrument de construire a comunismului.

I. V. Stalin, în lucrarea sa, teoretizează uriașa experiență acumulată de Partidul Bolșevic în lupta pentru desființarea vechii baze capitaliste și vechii suprastructuri capitaliste în Rusia, pentru crearea unei baze noi și unei suprastructuri noi în perioada existenței Statului Sovietic. Tezele teoretice ale lui I. V. Stalin despre bază și suprastructură sunt de o excepțio-

---

[1] I. Stalin, Marxismul și problemele lingvisticii, Ed. P.M.R., 1950, p. 56.
[2] Ibidem, p. 5.

nală importanţă nu numai pentru Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, ci şi pentru activitatea partidelor comuniste şi muncitoreşti din ţările de democraţie populară, unde se desfaşoară un impetuos proces de construire a socialismului, cu alte cuvinte un proces de construire a unei baze şi a unei suprastructuri noi, socialiste şi, în acelaş timp, un proces de desfiinţare a elementelor vechii baze şi vechii suprastructuri.

Invăţătura stalinistă despre bază şi suprastructură are o deosebită însemnătate pentru ţara noastră; ea luminează ca un far lupta oamenilor muncii pentru construirea societăţii noi, socialiste.

Tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej arată în această privinţă: „Claritatea deplină adusă de tovarăşul Stalin în problemele privitoare la legătura reciprocă dintre bază şi suprastructură şi la rolul activ al suprastructurii sunt de cea mai mare însemnătate pentru ţările de democraţie populară“[1].

Cel mai important element al noii suprastructuri este statul de democraţie populară.

„Statul de democraţie populară — a spus tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej — are misiunea să asigure lichidarea definitivă a claselor exploatatoare, construirea socialismului, apărarea cuceririlor poporului nostru muncitor împotriva atacurilor duşmanilor externi sau interni“[2].

Preluând puterea politică, clasa muncitoare din ţara noastră a trecut la lichidarea bazei şi suprastructurii vechi, burgheze şi la crearea bazei şi suprastructurii noi, socialiste. Conducând aceste mărețe opere, Partidul Muncitoresc Român se călăuzeşte după învăţătura stalinistă, după experienţa stalinistă a P.C.U.S.

In lucrarea „Marxismul şi problemele lingvisticii“ tovarăşul Stalin a aplicat în mod creator dialectica la studiul experienţei istorice a ţării sovietice, adâncind şi rezolvând problema statului, a trecerii dela vechea calitate la o nouă calitate. Pe baza profundei cotituri revoluţionare care a fost victoria orânduirii colhoznice în Uniunea Sovietică, precum şi pe baza generalizării şi a altor salturi calitative săvârşite în condiţiile societăţii socialiste, neantagoniste, tovarăşul Stalin a arătat că „legea trecerii dela o veche calitate la una nouă prin explozie... este obligatorie pentru societatea împărţită în clase duşmane. Dar nu este deloc obligatorie pentru societatea în care nu există clase duşmane“[3].

Aceste salturi pot fi săvârşite din iniţiativa puterii de stat cu sprijinul direct al masselor populare, statul ţinând seama în mod strict de legile obiective economice. Statul nu poate exista, el nu poate acţiona şi nu-şi poate desfăşura funcţiunile sale caracteristice fără existenţa unui puternic sector socialist, care constitue începutul bazei economice a societăţii socialiste. In ţara noastră, statul democrat-popular nu s'ar fi putut menţine dacă n'ar fi avut temelia economică creată prin naţionalizarea principalelor mijloace de producţie. Nu suprastructura generează baza, ci corespunzător cu lichidarea bazei vechi şi construirea bazei noi se lichidează suprastructura veche, se construeşte şi se desăvârşeşte suprastructura nouă, socialistă. Numai insuficienta studiere şi însuşire a învăţăturii staliniste despre bază şi suprastructură, despre primatul condiţiilor vieţii materiale faţă de conştiinţa socială, despre caracterul obiectiv al legilor desvoltării sociale, i-a

---

[1] Gh. Gheorghiu-Dej, Articole şi cuvântări, Ed. P.M.R., ed. a III-a, p. 512.
[2] Ibidem, p. 472.
[3] I. Stalin, Marxismul şi problemele lingvisticii, Ed. P.M.R., 1951, p. 60.

putut duce pe unii economişti şi filosofi la interpretări subiectiviste voluntariste asupra rolului statului şi al suprastructurii în general.

O deosebit de mare însemnătate pentru teoria marxist-leninistă o are ultima lucrare genială a tovarăşului Stalin, „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", care îmbogăţeşte tezaurul ştiinţei marxist-leniniste cu noi teze de o covârşitoare importanţă teoretică şi practică, teze formulate pentru prima dată în istoria marxism-leninismului. In această operă clasică, I. V. Stalin a sdrobit interpretările idealiste asupra legilor naturii şi societăţii, a analizat şi rezolvat problemele fundamentale ale economiei politice a socialismului, îmbogăţind teoria economică cu marile descoperiri privind caracterul legilor economice în socialism, a elaborat pentru prima oara legea economică fundamentala a socialismului, a desvoltat sub toate aspectele tezele cu privire la uriaşa superioritate a sistemului economic socialist, a elaborat căile de trecere dela socialism la comunism. I. V. Stalin a descoperit totodată legea economică a capitalismului contemporan şi a făcut o analiză profundă a adâncirii continue a crizei generale a capitalismului contemporan.

Rezolvarea tuturor acestor probleme luminează marelui popor sovietic calea înaintării victorioase spre comunism, deschide largi perspective oamenilor muncii din ţările de democraţie populara în lupta pentru construirea socialismului, înarmează milioanele de oameni ai muncii din lumea întreagă în lupta lor pentru pace şi libertate.

Uriaşa însemnătate a operei tovarăşului Stalin constă în faptul că ea dă raspunsuri la cele mai arzătoare probleme ale epocii noastre.

Formulând pentru prima oară legea economică fundamentală a capitalismului contemporan, I. V. Stalin explică contradicţiile adânci ale capitalismului, arată că acţiunea legii fundamentale a capitalismului contemporan duce la creşterea şi explozia inevitabilă a tuturor contradicţiilor capitalismului.

In opoziţie cu legea economică fundamentală a capitalismului contemporan, legea economica fundamentală a socialismului, descoperită de I. V. Stalin, pune în lumină scopul măreţ al producţiei socialiste — omul cu nevoile sale, adică satisfacerea maximală a nevoilor materiale şi culturale mereu crescânde ale oamenilor muncii. Scopul măreţ al producţiei socialiste explică creşterea furtunoasă a forţelor de producţie în U.R.S.S., scoate în relief din nou infinita superioritate a orânduirii socialiste asupra celei capitaliste. In lumina acestui adânc contrast între cele două lumi, apare limpede şi deosebirea radicală dintre pseudoştiinţa burgheză şi superioritatea sdrobitoare a ştiinţei sovietice, cea mai înaintată ştiinţă din lume, pusă în slujba păcii şi progresului.

In lucrarea sa „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", tovarăşul Stalin a adus o nouă contribuţie importantă în adâncirea tezei fundamentale a materialismului filosofic marxist despre materialitatea lumii şi despre caracterul obiectiv al legilor desvoltării ei. Tovarăşul Stalin a scos cu putere în evidenţă importanţa practică a acestei teze teoretice pentru economia socialistă aratând că legile economice ale societăţii socialiste, ca şi legile economice ale oricărei alte perioade istorice, oglindesc procesele reale obiective, ce au loc independent de voinţa oamenilor.

Invăţătura stalinistă despre cunoaşterea legilor naturii şi societăţii îmbogăţeşte teoria marxistă a cunoaşterii. Tovarăşul Stalin ne învaţă că, cu

toată complexitatea lor, legile desvoltarii sociale pot fi cunoscute şi folosite de către oameni.

Teza tovarăşului Stalin despre caracterul obiectiv al legilor naturii, prezintă o importanţă deosebită atât pentru ştiinţele sociale cât şi pentru ştiinţele naturii.

Oamenii pot să descopere aceste legi, să le cunoască, să ţină seamă de ele în acţiunile lor, să le folosească în interesul societăţii, dar ei nu pot să le schimbe sau să le suprime. Cu atât mai mult ei nu pot să formeze sau să creeze noi legi ale ştiinţei.

Analizând caracterul obiectiv al legilor economice, tovarăşul Stalin ne învaţă să ţinem seama riguros de cerinţele acestor legi, să ne sprijinim pe ele în activitatea noastră practică, să le folosim în mod conştient în interesul transformării revoluţionare a societăţii, pentru făurirea unei vieţi îmbelşugate şi fericite a celor ce muncesc.

Interpretarea subiectivistă, idealistă a fenomenelor în fizică, chimie, biologie, medicină etc., exprimă încercarea ideologilor burghezi de a lipsi legile naturii de conţinutul lor obiectiv, de a înlocui metoda ştiinţifică obiectivă a cunoaşterii prin principii arbitrare, mistice. Astfel de exemple sunt machismul — arma principală a filosofilor obscurantişti şi a pseudosavanţilor aflaţi în slujba imperialiştilor, susţinătorii morganism-mendelismului în biologie, ai virchowismului, seylismului şi freudismului în medicină, ai teoriei rezonanţei în chimie etc.

Sdrobirea de către tovarăşul Stalin a teoriilor subiectiviste, care pot duce la aventurism în politică, are o extraordinară importanţă şi pentru ţara noastră unde asemenea teorii au fost susţinute în scris prin conferinţe şi lecţii, contribuind la orientarea greşită a unora din cadrele de partid, de stat şi din economie, la formarea concepţiei false că planurile noastre sunt legi economice, că statul nostru poate modela aceste legi ale economiei societăţii, le poate crea, suprima sau schimba după cum vrea.

Geniala lucrare a tovarăşului Stalin, străbătută de interesul şi dragostea pentru oamenii muncii, îi învaţă pe oamenii de ştiinţă să-şi orienteze în mod just, patriotic activitatea lor creatoare, să-şi axeze această activitate pe necesităţile cele mai arzătoare ale poporului muncitor, să-şi aducă aportul lor valoros în slujba construirii socialismului.

In lucrarea „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", I. V. Stalin a adâncit problema interacţiunii dintre forţele de producţie şi relaţiile de producţie, accentuând importanţa deosebită a legii concordanţei relaţiilor de producţie cu caracterul forţelor de producţie. Noile relaţii de producţie — arată I. V. Stalin — atunci când sunt corespunzătoare caracterului forţelor de producţie, constitue „acea forţă *principală* şi hotărîtoare care propriu zis determină desvoltarea continuă — o desvoltare puternică a forţelor de producţie şi fără de care forţele de producţie sunt condamnate la lâncezire, cum este cazul astăzi în ţările capitaliste" [1]. „Acest caracter specific al desvoltării relaţiilor de producţie dela rolul de frână a forţelor de producţie la rolul de motor principal a mersului lor înainte şi dela rolul de motor principal la rolul de frână a forţelor de producţie, este unul dintre elementele principale ale dialecticii materiale marxiste" [2].

---

[1] I. V. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S., Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 68.

[2] Ibidem, p. 69.

I. V. Stalin ne învață să dăm atenție deosebită legăturii dintre conflictul ce se naște între forțele de producție și relațiile de producție pe de o parte, — legile luptei de clasă, pe de altă parte. Relațiile de producție capitaliste sunt apărate de clasele care și-au trăit traiul și care folosesc întrega suprastructură pentru a păstra neschimbată baza capitalistă. Dimpotrivă, forțele progresiste din întreaga lume luptă pentru instaurarea relațiilor de producție noi, care să fie corespunzătoare caracterului forțelor de producție.

Aplicarea de catre I. V. Stalin a materialismului dialectic și a materialismului istoric la rezolvarea problemelor trecerii dela socialism la comunism constitue un îndreptar de epocală importanță a chipului în care materialismul dialectic slujește drept bază teoretică a comunismului. Analizând cele trei condiții ale trecerii dela socialism la comunism, I. V. Stalin a formulat tezele programatice de bază privitoare la această problemă, luminând calea oamenilor sovietici spre construirea comunismului.

Desvoltarea de către I. V. Stalin a învățăturii lui Marx, Engels și Lenin, reprezintă o nouă etapă a științei marxist-leniniste, o nouă etapă în istoria luptei pentru socialism.

„Descoperirile teoretice ale tovarășului Stalin — a spus tovarășul Malencov la Congresul al XIX-lea al P.C.U.S. — au o importanță istorică mondială, ele înarmează toate popoarele cu cunoașterea căilor reorganizării revoluționare a societății și cu extrem de bogata experiență a luptei partidului nostru pentru comunism”.

Pentru partidul și pentru poporul nostru muncitor, această învățătură constitue o comoară de nepreţuit. Invățătura leninist-stalinistă despre partidul de tip nou stă la baza organizării și luptei partidului nostru, la baza victoriilor clasei muncitoare din țara noastră în lupta pentru socialism. Invățătura leninist-stalinistă despre ascuțirea luptei de clasă în perioada de trecere dela capitalism la socialism, despre industrializarea socialistă și despre transformarea socialistă a agriculturii constitue farul călăuzitor al mersului nostru victorios spre socialism.

Chezășia succeselor noastre viitoare — ca și a celor de până acum — a fost faptul că partidul nostru a fost întotdeauna fidel principiilor internaționaliste ale marxism-leninismului, pe care le-a aplicat cu consecvență și pricepere la condițiile specifice ale țării noastre. „Isvorul nesecat al forței partidului nostru este fidelitatea sa nestrămutată față de atotbiruitoarele idei ale lui Marx, Engels, Lenin, Stalin“ (Gh. Gheorghiu-Dej).

Invățătura leninist-stalinistă este pentru noi un nepreţuit îndreptar, un model de luptă intransigentă împotriva ideologiei burgheze, împotriva obiectivismului și cosmopolitismului, împotriva formalismului în artă, împotriva tuturor rămășițelor funestei propagande obscurantiste a regimului trecut.

Sub regimul burghezo-moșieresc, lacheii ideologici ai clasei exploatatoare au propagat concepțiile putrede, idealiste, obiectiviste și cosmopolite, prelucrate și adaptate dela ideologii imperialiști. Ei s'au străduit să țină poporul nostru în întuneric pentru ca moșierimea și burghezia să-l poată exploata nestingherită; au încercat să otrăvească conștiința masselor cu ideologia bestială a șovinismului pentru a rupe unitatea clasei muncitoare; au propagat misticismul și fatalismul pentru a abate massele muncitoare dela lupta de clasă, dela lupta împotriva exploatatorilor interni și a

imperialiştilor. Călăuzit însă de teoria marxist-leninistă, urmând cu fidelitate şi fermitate învăţătura marxist-leninistă, partidul nostru, încă din ilegalitate, a luptat pentru ca aceste învăţături să pătrundă în masse, să devină un bun al masselor, să le mobilizeze la lupta revoluţionară.

Bazat pe comoara de învăţături leninist-staliniste, partidul nostru a reuşit să schimbe din temelii viaţa poporului român, să-i deschidă luminoasele perspective ale vieţii libere şi fericite în socialism, să-şi creeze condiţiile făuririi unei culturi naţionale în formă şi socialistă în conţinut.

Prin propria sa experienţă, poporul nostru a verificat pe deplin valabilitatea internaţională a teoriei leninist-staliniste. In viaţa nouă care se creează astăzi în ţara noastră, descătuşarea uriaşă a forţelor creatoare ale poporului nostru muncitor, saltul pe care l-am făcut în ce priveşte ridicarea conştiinţei politice a masselor muncitoare confirmă încă odată profunzimea celebrei teze a lui Marx: „Teoria devine o forţă materială îndată ce cuprinde massele".

ÎN ROMÂNIA NOUĂ *

DE

ACAD. B. D. GRECOV

In Octombrie-Noembrie anul trecut, când am fost invitat de Asociaţia Română pentru strângerea legăturilor cu U.R.S.S. (A.R.L.U.S.), spre a participa la luna prieteniei româno-sovietice, am avut prilejul să vizitez Republica Populară Română în calitate de conducător al delegaţiei sovietice. Ne găseam în România tocmai în acele zile memorabile când s'a ţinut la Moscova Congresul al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, când în întreaga lume au răsunat cuvintele emoţionante rostite de marele conducător al întregii omeniri progresiste, tovarăşul Stalin, în cuvântarea istorică ţinută la acest Congres.

Numele lui Stalin este pentru poporul român numele cel mai scump şi mai drag. Acest nume a fost dat unuia din cele mai mari oraşe ale ţării (Braşov). Acest nume îl poartă cu mândrie uzinele, fabricile şi gospodăriile agricole colective fruntaşe. Intâlnindu-ne cu oamenii muncii din România, auzeam de fiecare dată cuvinte rostite din inimă, pline de dragoste şi recunoştinţă înflăcărată faţă de tovarăşul Stalin şi Uniunea Sovietică, pentru eliberarea de sub jugul fascist şi pentru uriaşul ajutor acordat poporului român în construirea unei vieţi noi. Noi, membrii delegaţiei sovietice, ne aducem aminte cu drag de aceste întâlniri de neuitat. Ele confirmă prietenia trainică dintre popoarele român şi sovietic, prietenie bazată pe urmărirea aceluiaşi scop şi pe realizarea celor mai scumpe dorinţi ale popoarelor.

Au trecut doar ceva mai mult de opt ani dela eliberarea României de către Armata Sovietică. In această scurtă perioadă istorică însă, în ţară s'au petrecut transformari grandioase. Poporul român care a suferit timp de veacuri sub jugul cotropitorilor „proprii" şi străini, şi-a îndreptat pentru prima oară spinarea. Oamenii simpli din România, care au devenit stăpânii propriului lor destin, muncesc fără să-şi precupeţească forţele pentru fericirea lor şi a copiilor lor. România de astăzi este ţara unei industrii ce se desvoltă rapid, ţara unei agriculturi noi, în care întovărăşirile de producţie ale ţăranilor şi gospodăriile agricole de stat joacă un rol tot mai mare. In fabricile şi uzinele din România lucrează maşini-unelte şi mecanisme de prim rang, fabricate de întreprinderile sovietice şi româneşti. Pe ogoarele ţării am văzut tractoare sovietice şi româneşti şi alte maşini agri-

---

* „Vestnic Acad. Nauc", SSSR, 2/1953.

cole. Se desfăşoară într'un ritm viu, construirea giganticului combinat poligrafic Casa Scânteii „I. V. Stalin" din Bucureşti şi a puternicei staţiuni hidroelectrice „V. I. Lenin" dela Bicaz. In întreaga ţară ia extindere întrecerea socialistă pentru îndeplinirea înainte de termen a planului cincinal. La întreprinderile din România se aplică pe scara largă metodele înaintate de muncă ale lui Bîcov, Bortchevici şi ale altor inovatori sovietici. Mişcarea stahanovista, bazată pe experienţa şi exemplul muncitorilor sovietici, ia de asemenea o mare amploare. Lucrurile noi pe care le-am văzut în România sunt o dovada grăitoare a uriaşei forţe motrice pe care o reprezintă colaborarea frăţească şi ajutorul reciproc între ţările lagărului socialist.

Legăturile culturale strânse dintre România şi Uniunea Sovietică contribue într'o mare măsură la întărirea continuă a prieteniei româno-sovietice. Oamenii muncii din România simt o puternică atracţie faţă de literatura şi arta sovietică. In ţară au luat fiinţă sute de cursuri şi cercuri pentru studierea limbii ruse. Cărţile scriitorilor sovietici sunt foarte căutate. A fost înfiinţată o editură specială „Cartea Rusă", care editează numeroase cărţi sovietice în traducere românească. Un fapt semnificativ: vizitând o rafinărie din Ploeşti, am aflat că una din cele mai bune brigăzi ale acestei rafinării poartă numele scriitorului sovietic Ilia Ehrenburg, strălucit luptător pentru pace şi laureat al premiului internaţional Stalin „Pentru întărirea păcii între popoare". Muncitorii dintr'o fabrică din Timişoara au format o brigadă a păcii, care poartă numele lui Alexandru Fadeev, unul din cei mai mari scriitori sovietici. La conferinţele şi discuţiile la care a luat cuvântul scriitorul bielorus Petrus Brovca, membru al delegaţiei noastre, au participat de fiecare dată sute de ascultători, ce se interesau în mod viu de realizările literaturii sovietice. Şi artiştii sovietici s'au bucurat de un mare succes în Republica Populară Română; a fost foarte apreciată mai ales orchestra de instrumente populare care, cu prilejul lunii prieteniei, a dat concerte la Bucureşti şi în alte oraşe ale ţării.

In ultimii ani, în România s'au petrecut schimbări uriaşe în domeniul învăţământului. Au fost create şcoli cu adevărat ale poporului — şcoli superioare, medii şi elementare, ale căror porţi sunt larg deschise pentru copiii oamenilor muncii. Numai anul trecut în şcolile elementare au învăţat aproape 1.800.000 de copii. Poporul român acordă o atenţie deosebită cadrelor didactice. In anul 1951 a fost adoptată o hotărîre specială a Partidului Muncitoresc Român şi a Guvernului, cu privire la îmbunătăţirea condiţiilor de trai şi de muncă ale profesorilor din şcolile elementare şi medii. Profesorilor din şcolile româneşti li se decernează titlul de „profesor emerit" şi „învăţător emerit", ei fiind decoraţi cu înalte ordine guvernamentale. Pregătirea cadrelor de învăţători chemaţi să facă educaţia tinerilor constructori ai socialismului ia o amploare tot mai mare. Făuritorii acestor cadre sunt şcolile pedagogice superioare din Bucureşti, Iaşi, Cluj şi alte oraşe. Aceste şcoli au fost înfiinţate după victoria regimului de democraţie populară din România.

Numărul instituţiilor de învăţământ superior din România creşte an de an. Au fost înfiinţate Institute de Medicină şi Zootehnie în Bucureşti, un Institut de Mecanică Navală în oraşul Galaţi, un Institut pentru aparate electrice şi maşini electrice în Craiova şi multe altele. Infăţişarea vechilor

instituţii de învăţământ ca, de exemplu, Universitatea „C. I. Parhon" din Bucureşti, înfiinţată acum 90 de ani, s'a schimbat cu totul. Actualii studenţi sunt fii de ţărani, muncitori, intelectuali muncitori care în trecut nici nu puteau visa să frecventeze şcoli superioare. Astăzi, tineretul român poate nutri, după cum a declarat tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej, cele mai îndrăzneţe visuri, fiind convins că aceste visuri se vor înfăptui.

Partidul Muncitoresc Român acordă o uriaşă atenţie desvoltării ştiinţei, îndrumează activitatea oamenilor de ştiinţă din România spre rezolvarea sarcinilor urgente ale transformării socialiste a ţării. In anii puterii populare în viaţa ştiinţifică a României a avut loc o restructurare fundamentală. Se creează o ştiinţă esenţialmente nouă, care se bazează pe temelia trainică a teoriei marxist-leniniste şi care este strâns legată de popor şi de practica construcţiei socialiste.

Centrul gândirii ştiinţifice din România este Academia Republicii Populare Române. Noi am stat de vorbă cu colaboratorii ştiinţifici ai Academiei, am asistat la şedinţa lărgită a Prezidiului Academiei R.P.R. La cererea conducătorilor Academiei R.P.R., Prof. V. A. Covda a făcut în această şedinţă o comunicare cu subiectul „Lucrările oamenilor de ştiinţă sovietici în ajutorul marilor construcţii ale comunismului". Eu am facut o comunicare despre felul în care Secţia de Istorie şi Filosofie a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. îndrumează munca de cercetări ştiinţifice a institutelor. Delegaţii sovietici au ţinut rapoarte şi conferinţe cu diferite teme şi în multe alte instituţii ştiinţifice ale ţării. Numeroasele întrebări ce ne-au fost puse, au dovedit marele interes pe care-l poartă oamenii de ştiinţă români faţă de cele mai diferite aspecte ale activităţii ştiinţifice din Uniunea Sovietică, precum şi dorinţa de a folosi atât experienţa ştiinţei sovietice, cât şi realizările sale teoretice şi organizatorice.

Trebue să subliniem atenţia ce se acordă în România ştiinţelor sociale. Numai Institutul de Istorie al Academiei Republicii Populare Române numără peste 200 de colaboratori. O vastă activitate se desfăşoară în domeniul filosofiei, literaturii, lingvisticii şi al altor ştiinţe sociale. Măreţele idei ale tovarăşului Stalin, strălucitele sale lucrări „Marxismul şi problemele lingvisticii" şi „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S." luminează calea desvoltării gândirii ştiinţifice din România. Academia Republicii Populare Române a consacrat în Martie 1951 o sesiune specială lucrărilor lui I. V. Stalin cu privire la problemele lingvisticii. In prezent, oamenii de ştiinţă români studiază cu un uriaş interes lucrarea clasică a lui I. V. Stalin „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", pentru a pune genialele idei staliniste la baza activităţii lor ştiinţifice.

Ca specialist în domeniul istoriei feudalismului, am putut constata cu satisfacţie succesele dobândite de oamenii de ştiinţă români, care se străduesc ca pe baza indicaţiilor lui I. V. Stalin să zugrăvească un tablou veridic al istoriei timpurii a poporului român.

Istoriografia oficială din trecut se străduia să pună pe primul plan legăturile României cu Roma antică, străduindu-se să dovedească faptul că Românii sunt descendenţi ai coloniştilor romani, care au populat Dacia cucerită de Romani. Pe de altă parte, materialele istorice care arătau rolul Slavilor în formarea poporului român erau trecute sub tăcere. De fapt începând din secolele V—VI, elementul slav a început să joace un rol im-

portant în Balcani. Limba româna a păstrat numeroşi termeni slavi. Inca la începutul secolului trecut, Românii foloseau alfabetul cirilic şi abia pe la mijlocul secolului al XIX-lea s'a introdus în ţară alfabetul latin. Un mare interes prezintă o piatră descoperită în Dobrogea care poartă o inscripţie slava datând din anul 943. Oamenii de ştiinţă români ne-au prezentat un mulaj de pe această piatră care constitue unul din cele mai vechi monumente ale scrierii slave. Ultimele săpături efectuate de arheologii români au scos la iveală materiale noi şi preţioase; au fost găsite numeroase vestigii ale vechilor aşezări slave şi s'au descoperit aşezări slavo valahe.

Toate aceste date dovedesc că massele populare neslave din peninsula balcanică care se aflau sub apasarea jugului sclavagismului, s'au unit cu Slavii şi au adoptat formele de viaţă socială ale Slavilor şi în parte, limba slavă

Am reuşit să vizitez săpăturile de lângă Suceava — vechea capitală a Moldovei. Acolo au fost descoperite ruinele unui palat al unui domn al Moldovei, care datează din secolul al XIII-lea. Este o cetate mare şi bine întărită, în care există şi o biserică ortodoxă. Intrarea în vechea capitală era apărată de un fort situat pe o stâncă abruptă.

Oamenii de ştiinţă români continuă să strângă materiale în legătura cu istoria relaţiilor dintre Români şi popoarele slave. Ei subliniază în mod just că existenţa în vecinătatea poporului român a puternicului stat Kievian cu o civilizaţie înaintată, care s'a extins în întreaga Europă răsăriteană, lupta statului Kievian împotriva Bizanţului, care pe vremea aceea era bastionul reacţiunii, iar apoi includerea unei părţi din teritoriul de astăzi al Republicii Populare Române, în statul feudal Kievian — toate acestea au contribuit la desvoltarea vieţii economice şi culturale a poporului român.

Şi în domeniul studierii numeroaselor răscoale ţărăneşti împotriva feudalilor, istoricii români desfăşoară o muncă serioasă; este cercetată istoria modernă şi contemporană a României. De curând a apărut o nouă ediţie a „Istoriei Republicii Populare Române“ sub redacţia Acad. M. Roller, care cuprinde istoria poporului român din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre. Trebue să relevăm de asemenea publicarea unei mari colecţii de documente în legătură cu istoria României.

Desvoltând istoriografia pe baza metodologiei marxist-leniniste, istoricii români manifestă un viu interes faţă de cercetările istoricilor sovietici. In special le este bine cunoscută opera de sinteză în legătură cu istoria Moldovei (volumul I) care a apărut recent sub redacţia lui A. D. Udaliţov, membru corespondent al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., şi a Prof. L. V. Cerepnin. In limba română au fost traduse şi editate în tiraje mari manuale de istorie a U.R.S.S. sub redacţia lui A. M. Pancratova „Istoria Greciei Antice“ de V. S. Sergheev şi o serie întreagă de alte lucrări .

De asemenea colaboratorii ştiinţifici dela numeroase arhive şi muzee desfăşoară o vie activitate în domeniul istoriei. De exemplu, un mare interes prezintă Muzeul de Antichităţi al Republicii Populare Române. In obiectele expuse aici sunt oglindite rezultatele numeroaselor cercetări ale istoricilor şi arheologilor români. Materialele valoroase cu privire la legăturile istorice dintre poporul român şi popoarele din Uniunea Sovietică au fost

strânse la Muzeul Româno-Rus înființat acum cinci ani. Diferitele obiecte expuse în muzeu dovedesc comunitatea culturii materiale, precum și strânsele relații comerciale, culturale și politice dintre Rusia prekieviana și kieviană și populația din România antică. In sectorul consacrat secolului al XIX-lea atrag atenția documentele care arată atitudinea cercurilor democrat revoluționare din Rusia față de crearea statului român.

In muzeu se acordă mult loc documentelor din perioada 1877—1878 când armatele ruse victorioase au eliberat definitiv poporul român de sub secularul jug turcesc. Aceste materiale de acum 75 de ani, care dovedesc frăția de arme dintre popoarele român și rus, se îmbina cu documentele unui trecut apropiat, care oglindesc marele rol al Armatei Sovietice în eliberarea României de sub jugul cotropitorilor hitleriști și lupta dusă în comun de popoarele din Uniunea Sovietica și România pentru pace și democrație în lumea întreagă.

In felul acesta, din negura timpurilor și până în zilele noastre, apar minunatele tradiții de prietenie și frăție între popoarele sovietic și român.

PROBLEMELE ARZĂTOARE ALE ŞTIINŢEI ISTORICE SOVIETICE *

DE

A. PANKRATOVA

Hotărîrile istorice ale Congresului al XIX-lea al P.C.U.S. înarmează Partidul Comunist şi întregul popor sovietic cu un program de luptă pentru victoria comunismului în U.R.S.S. Acest grandios program al construcţiei comuniste, elaborat de Partid, îi mobilizează pe toţi oamenii muncii din Patria sovietică la muncă neobosită pentru întărirea forţei economice şi de apărare a Uniunii Sovietice, pentru ridicarea continuă a nivelului material şi cultural al oamenilor sovietici.

Ştiinţa sovietică, care constitue obiectul preocupărilor permanente ale Partidului, este chemată să joace un rol uriaş în trecerea treptată dela socialism la comunism. Comitetul Central al P.C.U.S. urmăreşte permanent desvoltarea ştiinţei sovietice, o îndrumă spre rezolvarea arzătoarelor sarcini ridicate de practica construcţiei comuniste.

Cerinţa fundamentală a Partidului Comunist în domeniul ştiinţei este aceea de a avea o concepţie istorică în ceea ce priveşte fenomenele naturii şi vieţii sociale, cerinţa de a analiza profund şi sub toate aspectele, dialectica desvoltării naturii şi societăţii. Subliniind importanţa extinderii tezelor metodei dialectice asupra studierii istoriei societăţii, I. V. Stalin a relevat că „.... fiecare orânduire socială şi fiecare mişcare socială din istorie trebue să fie apreciată nu din punctul de vedere al „dreptăţii veşnice" sau al vreunei alte idei preconcepute, cum fac adesea istoricii, ci din punctul de vedere al condiţiilor care au dat naştere acestei orânduiri şi acestei mişcări sociale, şi de care sunt legate" [1].

Fără această concepţie istorică asupra fenomenelor sociale, existenţa şi desvoltarea ştiinţei istoriei este imposibilă. Numai această atitudine fereşte ştiinţa istoriei de a fi transformată într'un haos de întâmplări şi într'o îngrămădire de greşeli absurde.

Partidul îi învaţă pe oamenii de ştiinţă sovietici să-şi însuşească temeinic teoria revoluţionară, marxism-leninismul, a cărui cunoaştere este obligatorie pentru toţi cei ce activează în orice ramură a ştiinţei, numai pe această bază se poate desfăşura activitatea rodnică a omului de ştiinţă,

---

* Din „Comunist", Nr. 6/1953.

[1] I. Stalin, Problemele leninismului, Ed. pentru literatură politică, ed. a II-a, p. 556.

crearea unor lucrari ştiinţifice de adevarată valoare necesara poporului sovietic.

Grija permanentă a Partidului Comunist şi a Guvernului Sovietic pentru educarea cadrelor ştiinţifice, pentru înarmarea lor teoretică, asigura desvoltarea cu succes a ştiinţei sovietice, care slujeşte cauza construirii comunismului. Această grijă o simt zi de zi toţi oamenii de ştiinţă, inclusiv cei din domeniul ştiinţei istorice.

Ştiinţa istorica sovietică este unul din sectoarele importante ale frontului ideologic al luptei pentru construirea comunismului. Această ştiinţă îmbogăţeşte pe oamenii sovietici cu cunoaşterea reală a faptelor istoriei, studiate pe baza legilor desvoltării sociale, şi contribue la formarea conştiinţei comuniste a oamenilor muncii. Marxism-leninismul ne învaţă ca istoria desvoltării societăţii este în primul rând istoria desvoltării producţiei, istoria modurilor de producţie, istoria desvoltării forţelor de producţie şi a relaţiilor de producţie; istoria producătorilor de bunuri materiale necesare pentru existenţa societăţii.

Partidul şi Guvernul Sovietic au demascat caracterul antimarxist, lichidatorist al „şcolii" lui M. N. Pokrovski şi au netezit terenul pentru studierea concreta a istoriei pe baza metodologiei materialismului dialectic şi istoric. Ca rezultat al intervenţiei Comitetului Central al Partidului, au fost desvăluite în multe sectoare ale ştiinţei, inclusiv în domeniul istoriei, moravuri şi tradiţii străine oamenilor sovietici, au fost demascate şi sdrobite diferite manifestări ale ideologiei burgheze şi denaturări vulgarizatoare de tot felul. Discuţiile în domeniul filozofiei, biologiei, fiziologiei, lingvisticii şi economiei politice, organizate din iniţiativa şi sub conducerea Comitetului Central al Partidului, au fost de cea mai mare însemnătate pentru desvoltarea ştiinţei. Aceste discuţii au scos la iveală în diferite domenii ale ştiinţei serioase greşeli ideologice şi au constituit un puternic stimulent pentru desfăşurarea criticii şi a luptei de opinii. Au fost demascate teoria materialist vulgară a lui Marr, concepţiile subiectiviste, idealiste, a fost nimicit regimul aracceevist, care exista într'o serie de sectoare ale frontului ştiinţific.

Partidul ne învaţă că nicio ramură a ştiinţei nu se poate desvolta cu succes într'o atmosferă stătută, de elogieri reciproce şi de trecere sub tăcere a greşelilor. Lupta împotriva gâtuirii criticii, împotriva încercărilor de a institui monopolul unor grupuri de oameni de ştiinţă constitue una din cele mai importante condiţii pentru desvoltarea ştiinţei, pentru prevenirea stagnării şi putrezirii în ştiinţă. In raportul de activitate al Comitetului Central al Partidului la Congresul al XIX-lea, prezentat de tov. Malencov, este trasată sarcina: „... să ridicăm la un nivel şi mai înalt ştiinţa sovietică, desfăşurând critica şi lupta de opinii în munca ştiinţifică, ţinând minte că numai în felul acesta ştiinţa sovietică îşi poate îndeplini misiunea ei — de a ocupa primul loc în ştiinţa mondială".

Clasica lucrare a lui I. V. Stalin „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S." a adus o contribuţie remarcabilă la tezaurul marxism-leninismului. Ea cuprinde fundamentarea ştiinţifică, teoretică a căilor trecerii dela socialism la comunism. Această lucrare este în acelaşi timp o mărturie a marii griji a Partidului pentru înflorirea ştiinţei sovietice, pentru educarea marxist-leninistă a cadrelor ştiinţifice.

Datorită grijii neobosite a Partidului şi Guvernului, istoricii sovietici au obţinut în ultimii ani anumite succese. Centrul activităţii de cercetare s'a mutat în domeniul studiului istoriei producţiei, al istoriei producatorilor de bunuri materiale, al istoriei popoarelor. Au fost întocmite câteva manuale de istorie. Au apărut numeroase monografii care tratează într'un fel nou probleme importante ale istoriei sau care ridică probleme noi. Cele mai bune din aceste monografii au fost distinse cu Premiul Stalin. Unele institute de istorie ale Academiilor de Ştiinţe din republicile unionale au pregătit şi publicat, cu ajutorul Institutului de Istorie al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. lucrări de istorie a diferitelor popoare. Printre realizările ştiinţei istoriei trebue relevate o serie de descoperiri serioase ale arheologilor sovietici. Ar fi însă greşit să ne mulţumim cu aceste succese, să le supraapreciem. Situaţia pe frontul istoriei, privită în ansamblu, nu poate fi considerată ca satisfăcătoare.

Conducerea Institutului de Istorie al Academiei de Stiinţe a U.R.S.S. îşi reorganizează prea încet munca. Prezidiul Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. a subapreciat multă vreme rolul şi însemnătatea Institutului de Istorie, în special al unor sectoare ale acestuia ca, de pildă, sectorul istoriei societăţii sovietice şi sectorul istoriei contemporane. In hotarîrea adoptată la 20 Martie 1953, Prezidiul Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. a fost nevoit să constate că Institutul de Istorie nu face faţă sarcinilor care i-au fost trasate în legătură cu elaborarea problemelor fundamentale ale ştiinţei istorice. Concentrând principalele forţe asupra elaborării problemelor feudalismului, conducerea institutului nu a asigurat îndeplinirea celor mai importante sarcini în domeniul problemelor actuale ale istoriei societăţii sovietice, ale istoriei contemporane şi ale istoriei ţărilor de democraţie populară. Din 34 de monografii pregătite de Institut în anii 1950—1952, numai trei sunt consacrate istoriei perioadei sovietice şi istoriei contemporane.

Ca rezultat al insuficientei folosiri a criticii şi autocriticii în munca ştiinţifică, ca rezultat al faptului că mulţi colaboratori ai Institutului nu sunt încă pătrunşi de un adevărat simţ de răspundere în pregătirea şi editarea studiilor ştiinţifice, planurile Institutului de Istorie nu sunt îndeplinite în mod sistematic. Rămâne neîndeplinită o sarcină atât de importantă cum este aceea a creării de manuale marxiste de istorie a U.R.S.S., în perioada sovietică şi de istorie contemporană. Până acum nu au fost prelucrate manualele învechite de istorie a U.R.S.S. să cuprindă perioadele feudalismului şi capitalismului. Ediţiile, în mai multe volume ale „Istoriei Universale", „Istoriei U.R.S.S.", etc. au fost pregătite în mod absolut nesatisfăcător. Nu a fost respectat niciun termen. Până în prezent nu s'a publicat decât un singur volum al istoriei Moscovei. Mulţi ani filiala din Leningrad a Institutului de Istorie a lucrat fără a fi controlată şi fără a da roade. Planul activităţii ei nu a fost legat de planul principal al Institutului de Istorie şi nu a avut niciо însemnătate actuală: tematica ştiinţifică a fost concentrată asupra problemelor istoriei epocii antice şi feudale.

La Institutul de Istorie al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. a fost strâns un mare fond de manuscrise, care sunt considerate pregătite, dar de fapt ele nu sunt bune de tipar din cauza nivelului lor ideologic-teoretic scăzut. O serie de lucrări s'au dovedit a fi necorespunzătoare abia în procesul tipăririi, ceea ce a cauzat mari pagube statului. Instituţiile ştiinţifice

republicane şi regionale publică de asemenea puţine lucrări ştiinţifice valoroase tratând probleme actuale de istorie. Institutul de Istorie nu coordonează şi nu îndrumă activitatea acestor instituţii şi nu acordă ajutorul necesar istoricilor din republici şi regiuni. „Voprosî Istorii", revista Institutului de Istorie, nu contribue în deajuns la ridicarea nivelului lucrărilor ştiinţifice.

Pregătirea cadrelor ştiinţifice în domeniul istoriei societăţii sovietice, al istoriei epocii moderne şi contemporane, este nesatisfăcătoare. Pregătirea planificată a unor istorici de calificare superioară — doctori în ştiinţe — nu a fost pusă la punct până în prezent. Este suficient să menţionăm că printre colaboratorii sectorului de istorie contemporană al Institutului de Istorie nu există decât un singur doctor în ştiinţe. Alegerea de aspiranţi şi doctoranzi, atât în sistemul Institutului de Istorie al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., cât şi la celelalte instituţii de cercetări ştiinţifice şi la facultăţile de Istorie ale instituţiilor de învăţământ superior, se face adeseori în mod nechibzuit — neplanificat — lăsând lucrurile să meargă dela sine. Tematica multor lucrări de disertaţie nu corespunde sarcinilor care stau în faţa ştiinţei istorice. Majoritatea disertaţiilor susţinute sunt trecute la arhivă, unde se pierd fără niciun folos pentru ştiinţă.

O serie de probleme, din cele mai importante ale istoriei, fie că nu au fost deloc elaborate până în prezent, fie că sunt elaborate într'un mod simplist, primitiv, nejust. Studiul istoriei societăţii sovietice, al istoriei contemporane a ţărilor străine este slab organizat. Rolul bazei şi suprastructurii în procesul istoric nu este prezentat suficient de concret şi profund. Ignorarea tezelor metodologice principiale marxist-leniniste duce la antiistorism şi schematism în cercetările diferiţilor istorici, la înţelegerea vulgară a rolului producţiei, la greşeli subiectivist-idealiste sau obiectiviste.

De primă însemnătate pentru ştiinţă şi practică este elaborarea problemelor istoriei societăţii sovietice. A crea o istorie ştiinţifică a perioadei sovietice înseamnă a prezenta procesul formării şi desvoltării societăţii socialiste, uriaşa experienţă în lupta pentru crearea şi consolidarea Statului Sovietic, pentru construirea socialismului şi a comunismului în Uniunea Sovietică.

Totuşi, nici până acum nu a fost încă lichidată subaprecierea problemelor istoriei societăţii şi Statului Sovietic. Insuşi faptul că în ultimii doi-trei ani nu a apărut nicio lucrare, cât de cât remarcabilă, care să studieze problemele istoriei societăţii sovietice, este o dovadă grăitoare în acest sens. Asemenea teme importante, de răspundere, ca rolul Partidului Comunist, al Statului Sovietic în desvoltarea societăţii socialiste, în construirea socialismului, a comunismului nu au găsit încă o interpretare ştiinţifică suficient de aprofundată şi multilaterală în lucrările istoricilor. Ceea ce s'a făcut în domeniul desvoltării problemelor societăţii sovietice, nu corespunde înaltelor exigenţe pe care le ridică în faţa noastră — istoricilor sovietici — Partidul şi Guvernul, mereu preocupaţi de înflorirea ştiinţei în ţara sovietică, Nivelul ideologic şi teoretic al activităţii de cercetare în domeniul istoriei U.R.S.S. din perioada sovietică nu este deajuns de ridicat. Nu există o analiză cu adevărat aprofundată a legilor desvol-

ţării societăţii sovietice. Literatura cu privire la istoria societăţii sovietice are, prin excelenţă, un caracter descriptiv; faptele sunt expuse în mod superficial, empiric.

Greşelile subiectiviste, idealiste, făcute de economişti şi filozofi, există şi în lucrările istoricilor. Astfel, în articolul „Lenin despre legile economice ale desvoltării societăţii sovietice în perioada de transiţie", Prof. M. P. Chim constată că există o mulţime de diferite „legi" ale orânduirii sovietice şi ajunge la următoarea concluzie greşită: „In desvoltarea formaţiunilor social-economice domină fie legea spontaneităţii, fie legea conştiinţei — o a treia cale nu există. Toate societăţile presocialiste au fost subordonate, în desvoltarea lor, legii spontaneităţii. Socialismul desfiinţează legea spontaneităţii, instituind astfel legea desvoltării conştiente, legea mişcării spre un anumit scop în domeniul construcţiei economice şi culturale" [1]. In afară de faptul că problemele spontaneităţii şi obiectivităţii sunt confundate, acest raţionament duce la negarea necesităţii studiului legilor obiective. Stabilind că în socialism domină legea desvoltării conştiente şi „legea mişcării spre un anumit scop bine determinat", Prof. M. P. Chim neagă cu totul caracterul obiectiv al legilor economice ale socialismului, deoarece elementul obiectiv este independent de conştiinţa şi voinţa oamenilor.

O serie de alţi câţiva istorici prezintă de asemenea greşit în articolele şi prelegerile lor rolul Statului Sovietic, rupând activitatea acestuia de condiţiile materiale ale desvoltării producţiei socialiste şi de legile acesteia. Lecţiile asupra diferitelor probleme ale istoriei U.R.S.S., editate de Universitatea de Stat din Moscova sunt supraîncărcate cu material faptic şi citate, nu se ocupă de acţiunea legilor economice ale socialismului, de particularităţile interacţiunii bazei şi suprastructurii în condiţiile societăţii sovietice, nu arată legile obiective ale desvoltării economiei socialiste şi folosirea lor de către Partidul Comunist şi Statul Sovietic. Transformările economice despre care este vorba într'o serie de lecţii, sunt prezentate doar ca un rezultat al politicii Statului Sovietic, nu este desvăluită condiţionarea economică, necesitatea obiectivă a politicii Partidului şi Statului în efectuarea acestor transformări.

In multe lucrări de istorie a Statului Sovietic se acordă puţină atenţie studiului premiselor economice ale instaurării dictaturii proletariatului. Tovarăşul Stalin a arătat că Puterea Sovietică a învins în ţara noastră pentrucă s'a bazat pe legea economică a concordanţei obligatorii a relaţiilor de producţie cu caracterul forţelor de producţie. Forţele de producţie din ţara noastră, în special din industrie, aveau un caracter social, iar forma proprietăţii era privată, capitalistă. Puterea Sovietică a socializat mijloacele de producţie, a făcut din ele proprietatea întregului popor şi a lichidat prin aceasta sistemul exploatării, a creat forme socialiste ale economiei.

Noile legi economice, inerente formaţiunii socialiste şi, în primul rând, legea economică fundamentală a socialismului au apărut odată cu noile condiţii economice ale vieţii sociale.

---

[1] Academia de Ştiinţe sociale de pe lângă C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. Insemnări ştiinţifice, ed. a VI-a. Referate şi articole consacrate comemorării a 25 de ani dela moartea lui V. I. Lenin, Moscova, 1949, p. 121.

Unii istorici nu ţin pe deplin seama de importanţa legii economice fundamentale a socialismului ale cărei trăsături şi cerinţe esenţiale sunt: „asigurarea satisfacerii maximale a nevoilor materiale şi culturale mereu crescânde ale întregii societaţi prin creşterea şi perfecţionarea neîntreruptă a producţiei socialiste pe baza tehnicii celei mai înalte".

Fireşte ca analizând în studii istorice concrete acţiunea acestei legi fundamentale, ea trebue pusă în legătură cu lichidarea proprietăţii private asupra uneltelor şi mijloacelor de producţie.

Studiind rolul producţiei de mărfuri în diferitele etape ale desvoltării societăţii sovietice, este foarte important să se arate că în U.R.S.S. unde mijloacele de producţie nu sunt proprietate privată, ci proprietate socialistă, unde sistemul de exploatare a fost demult lichidat, producţia de mărfuri este o producţie de mărfuri de un fel deosebit. Iată dece în decursul unei anumite perioade, producţia de mărfuri deserveşte societatea socialistă fără a duce la capitalism. Aceasta problemă nu este aproape deloc oglindită în lucrările istoricilor. Autorii de conferinţe, articole şi disertaţii, nu au făcut o analiză aprofundată a producţiei de mărfuri, limitându-se la o descriere superficială a comerţului, cooperaţiei, etc.

Serioasele greşeli subiectiviste, comise de unii autori, constau în faptul că ei au prezentat desvoltarea societăţii şi Statului Sovietic ruptă de legile economice obiective pe care se sprijină politica Partidului. Aceşti autori nu au ţinut seama, de exemplu, de faptul că politica de colectivizare a agriculturii a pornit dela înţelegerea esenţei legii concordanţei obligatorii a relaţiilor de producţie cu caracterul forţelor de producţie. Relaţiile de producţie burghezo-individualiste, înapoiate, care se menţinuseră la sate, au frânat desvoltarea forţelor de producţie. Elaborând politica colectivizării, Partidul s'a călăuzit după teza marxist-leninistă, potrivit căreia gospodăria ţărănească, mică producătoare de mărfuri, nu este aptă pentru reproducţia lărgită, iar economia ţării nu se poate baza în decursul unei perioade îndelungate pe două temelii diferite — marea industrie socialistă şi mica gospodărie ţărănească. Numai revoluţia înfăptuită de sus, din iniţiativa puterii de stat, şi sprijinită de jos, de massele largi ale ţăranilor, a pus în concordanţă forţele de producţie cu relaţiile de producţie la sate Dar această revoluţie a putut fi încununată de succes numai după ce s'au desvoltat noile forţe de producţie ca rezultat al înfăptuirii industrializării socialiste a ţării şi după ce au fost create posibilităţile de asigurare a satului, cu tractoare, combine şi alte maşini agricole.

Partidul a sdrobit subiectivismul, voluntarismul, în interpretarea legilor economice. Aceasta permite istoricilor sovietici să facă o analiză mai profundă a politicii Partidului Comunist, a înţeleptei lui previziuni în trasarea sarcinilor politice, la elaborarea planurilor de desvoltare a U.R.S.S., bazate pe cunoaşterea adâncă a legilor desvoltării economice a societăţii socialiste.

Istoricii nu studiază în suficientă măsură o problemă atât de importantă şi mare cum este transformarea proletariatului dintr'o clasă exploatată şi asuprită într'o clasă socială cu desăvârşire nouă, fără precedent în istoria mondială, în clasa-constructoare, clasa-organizatoare a Statului Sovietic Socialist. O atenţie serioasă din partea istoricilor merită şi procesul formării noii forţe sociale rezultate din alianţa clasei muncitoare cu ţărănimea muncitoare şi transformarea alianţei lor în prietenie. Trebue

arătat felul în care noile condiţii economice, social-politice şi ideologice au duş la formarea, în Statul Sovietic, a unor noi forţe motrice ale societăţii sovietice: unitatea moral-politică, patriotismul sovietic şi prietenia între popoare. In culegerile filozofice speciale, consacrate studiului forţelor motrice ale societăţii sovietice, cercetătorii s'au ocupat puţin de studiul interacţiunii bazei şi suprastructurii. Sarcina constă în a studia mai concret aceste probleme şi sub toate aspectele, lămurind prefacerile social-economice care au dus la apariţia şi desvoltarea forţelor motrice ale societăţii sovietice.

De o uriaşă însemnătate ştiinţifică şi politică este studierea problemei formării naţiunilor socialiste şi a întăririi prieteniei între popoarele U.R.S.S. Tratarea sub toate aspectele a acestei probleme serveşte cauzei educării oamenilor sovietici în spiritul patriotismului, în spiritul mândriei pentru Patria lor sovietică, pentru scumpul lor Partid Comunist, a cărui politică înţeleaptă asigură înflorirea naţiunilor socialiste. In lucrarea „Problema naţională şi leninismul", I. V. Stalin a arătat că naţiunile sovietice socialiste s'au desvoltat şi s'au cristalizat după răsturnarea capitalismului şi statornicirea orânduirii sovietice în Rusia pe baza vechilor naţiuni burgheze prin transformarea lor radicală în spiritul socialismului. Aceste naţiuni noi, socialiste, ale Uniunii Sovietice se deosebesc fundamental de naţiunile vechi, burgheze, atât prin componenţa lor de clasă, cât şi prin interesele şi aspiraţiile lor social-politice. Lipsite de contradicţiile de neîmpăcat ale claselor antagoniste, ele sunt mult mai strâns unite şi cuprind în mai mare măsură întregul popor decât orice naţiune burgheză. In opoziţie cu naţiunile burgheze, a căror ideologie se caracterizează prin vrajbă şi diferende naţionale, naţiunile socialiste se desvoltă pe baza ideologiei internaţionalismului proletar şi a prieteniei între popoare.

Istoricii sovietici sunt chemaţi să studieze în monografiile şi disertaţiile lor, pe baza unui bogat material concret, procesul formării naţiunilor socialiste, arătând rezultatele acestui proces şi însemnătatea lui istorică mondială. Articolele şi broşurile care au apărut în ultimul timp nu depăşesc deocamdată cadrul generalizării iniţiale a materialelor privind această problemă.

Partidul şi poporul aşteaptă din partea istoricilor sovietici elaborarea unor profunde studii marxiste asupra istoriei societăţii sovietice, asupra istoriei luptei duse de poporul sovietic, sub conducerea Partidului Comunist, pentru construirea socialismului şi trecerea treptată la comunism. In aceste lucrări ştiinţifice trebue desvăluită, pe baza unui material istoric concret, acţiunea legilor obiective de desvoltare a societăţii socialiste, trebue explicat rolul hotărîtor al Partidului Comunist şi Statului Sovietic, în adâncile transformări socialiste, în transformarea Patriei Sovietice într'o putere industrial-colhoznică de prim rang; trebue arătat rolul conducător al poporului rus în familia frăţească a popoarelor U.R.S.S., influenţa culturii ruse înaintate şi a mişcării muncitoreşti din Rusia asupra desvoltării culturii şi luptei de eliberare a popoarelor U.R.S.S. Un interes deosebit prezintă elaborarea problemelor istoriei clasei muncitoare şi a ţărănimii din ţara sovietică, prezentarea rolului progresist al Rusiei în istoria omenirii, în desvoltarea mişcării revoluţionare şi muncitoreşti mondiale, prezentarea luptei neobosite a Uniunii Sovietice pentru întărirea păcii între popoare, studiul profund al politicii externe sovietice, elaborată de Partidul Comu-

nist, şi al deosebirii ei fundamentale de politica externă a oricărui stat burghez.

Inarmaţi cu importantele indicaţii principiale ale Partidului Comunist cu privire la principalele probleme de istorie, istoricii sovietici au toate condiţiile necesare pentru crearea unor lucrări de mare valoare ştiinţifică. Nu trebue uitat cât de mare este însemnătatea lucrărilor istoriei societăţii sovietice nu numai pentru oamenii sovietici, ci şi pentru proletariatul internaţional, pentru massele muncitoare, pentru toate forţele progresiste care luptă împotriva imperialismului, pentru pace, democraţie şi socialism.

La noi s'a făcut prea puţin în domeniul studiului problemelor istoriei contemporane. Nu există încă lucrări ştiinţifice capitale, serioase, care să desvălue legile desvoltării istoriei universale după Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, care să arate, pe baza unui bogat material faptic, rezultatele întrecerii dintre cele două sisteme — socialist şi capitalist — creşterea necontenită a forţelor socialismului şi slăbirea capitalismului.

Inţelegerea profundă a teoriei leninist-staliniste a crizei generale a capitalismului va ajuta istoricilor sovietici să studieze desvoltarea politică şi economică a ţărilor capitaliste, să arate forţa socială care este menită să sdrobească forţele vechi ale societăţii. La enunţarea periodizării capitalismului contemporan trebue să ţină seama de indicaţia tovarăşului Stalin că prima etapă a crizei generale a sistemului capitalist mondial a început în perioada primului război mondial, mai ales ca rezultat al desprinderii Uniunii Sovietice din sistemul capitalist. Cea de a doua etapă a crizei generale s'a desfăşurat în perioada celui de al doilea război mondial, mai ales după ce din sistemul capitalist s'au desprins ţările de democraţie populară din Europa şi Asia. Totodată, trebue avută în vedere împrejurarea că la baza crizei generale a sistemului mondial al capitalismului stă descompunerea mereu crescândă a sistemului economic mondial al capitalismului, pe de o parte, şi puterea economică crescândă a ţărilor care s'au desprins din capitalism — U.R.S.S., China şi celelalte ţări de democraţie populară — pe de altă parte.

In lumina acestor teze apare deosebit de clar caracterul greşit al tratării de către unii istorici a istoriei capitalismului contemporan, ruptă de analiza apariţiei şi desvoltării celor două sisteme şi de existenţa celor două lagăre în lumea contemporană. Dacă în analiza capitalismului contemporan nu se ţine seama de acest factor de primă importanţă, se poate forma o idee greşită despre desvoltarea ţărilor capitaliste contemporane, despre lupta de clasă şi perspectivele ei. Studiind problemele capitalismului, istoricii nu pot face abstracţie de problema contradicţiilor imperialiste.

Succesele construirii comunismului în U.R.S.S. şi ale construirii socialismului în ţările de democraţie populară provoacă accese de furie în rândurile burgheziei imperialiste. Procesele împotriva sabotorilor, spionilor şi diversioniştilor din ţările de democraţie populară arată că în lupta împotriva forţelor păcii şi socialismului, imperialismul nu se dă înlături dela nimic.

In ultimii ani, imperialismul şi-a intensificat ofensiva ideologică în scopul descompunerii morale a masselor, în special a tineretului. Ţările capitaliste sunt inundate de un torent nesfârsit de cărţi, broşuri, reviste, filme, ale căror conţinut îl constitue propaganda plină de ură faţă de om, a

unui război împotriva U.R.S.S. şi ţărilor de democraţie populară. In slujba imperialismului a fost atrasă şi istoriografia burgheză care a falsificat întotdeauna evenimentele şi faptele istorice în interesul burgheziei. Aceasta falsificare a istoriei a luat astăzi proporţii monstruoase. In şcolile din ţările capitaliste se predă după manuale care propagă rasismul, care otrăvesc conştiinţa copiilor şi adolescenţilor. Scopul urmarit este clar: el constă în a face din tânăra generaţie o hoardă sălbatică de cotropitori asemănătoare celei crescute, nu de mult, de fascismul hitlerist.

Modernizarea trecutului, interesul exagerat faţă de Evul Mediu în căutarea „capitalismului" pentru a demonstra astfel „eternitatea" lui, denaturarea istoriei şi a însemnătăţii mişcărilor populare, desmăţul rasismului şi al obscurantismului idealist — acestea sunt principiile ideologice de bază ale istoriografiei burgheze contemporane în care nu există, desigur, nicio umbră de ştiinţă. In cărţile istoricilor burghezi nu există nici macar o aluzie la obiectivitate, la o atitudine atentă faţă de faptele istorice. Dimpotrivă, falsificarea neruşinată a documentelor şi faptelor, raţionamentele politice pline de ignoranţă şi duşmănie, „teoriile" reacţionare în care sunt susţinute cu un cinism uimitor interesele capitalului monopolist — iată „stilul" activităţii „ştiinţifice" a unor pseudo-istorici, cât şi a unor institute istorice, care execută cu zel comanda socială a stăpânilor lor imperialişti. Misiunea slugilor „savante", ale capitalului constă tocmai în a ascunde masselor largi procesul putrezirii şi descompunerii capitalismului şi a justifica politica de militarizare, de pregătire a unui nou război. In slujba aceluiaşi scop se află socialiştii de dreapta — apărători zeloşi ai orânduirii capitaliste.

Istoricii sovietici au sarcina de a demasca sistematic adevăratele ţeluri şi „orientări" ale falsificatorilor burghezi ai istoriei. Trebue prezentată în acţiune legea economică fundamentală a capitalismului contemporan, ale cărei trăsături şi cerinţe principale sunt asigurarea profitului capitalist maximal prin exploatarea, ruinarea şi pauperizarea majorităţii populatiei ţării respective, prin aservirea şi jefuirea sistematică a popoarelor din alte ţări, mai ales din ţările înapoiate, în sfârşit, prin războaie şi prin militarizarea economiei naţionale, utilizate pentru asigurarea profiturilor celor mai ridicate. Este important ca istoricii să-şi concentreze atenţia asupra luptei de clasă, în condiţiile descompunerii sistemului economic mondial al capitalismului, ale destrămării pieţei mondiale unice atotcuprinzătoare şi ale adâncirii crizei generale a sistemului capitalist mondial.

Totodată, studiind aceste probleme nu trebue uitate indicaţiile lui V. I. Lenin şi I. V. Stalin despre posibilitatea coexistenţei paşnice a sistemelor capitalist şi socialist. Uniunea Sovietică nu a refuzat niciodată schimburile comerciale cu ţările capitaliste.

Scoţând la lumină contradicţiile dintre lagărul socialist şi cel capitalist, istoricii sovietici trebue să acorde mai multă atenţie studiului istoriei celor două războaie mondiale şi să arate lupta neobosită a Uniunii Sovietice pentru pace şi securitatea popoarelor. Mişcarea contemporană pentru pace este una din cele mai mari mişcări de massă întâlnite în istorie.

Oamenii de ştiinţă care se ocupă de elaborarea problemelor istoriei epocii contemporane, sunt obligaţi să intensifice studiul istoriei mişcării revoluţionare şi muncitoreşti mondiale, al formării lagărului socialismului

şi democraţiei, ca rezultat al celui de al doilea război mondial, studiul istoriei luptei de eliberare naţională a popoarelor din ţările coloniale şi dependente, precum şi al istoriei ţărilor de democraţie populară şi al transformărilor socialiste din aceste ţari.

Studiul problemelor istoriei universale, ale istoriei contemporane, ale istoriei ţărilor de democraţie populară din Europa, a marii Chine, ale istoriei luptei de eliberare a popoarelor coreean, vietnamez şi a altor popoare din Orient, va ajuta pe oamenii sovietici, ca şi pe prietenii noştrii de peste hotare, să înţeleagă mai bine rolul istoric mondial al Patriei Sovietice, însemnătatea internaţională a Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie şi a victoriei socialismului în U.R.S.S., al cărei inspirator şi organizator este gloriosul Partid Comunist al Uniunii Sovietice.

Una din sarcinile imediate ale istoricilor sovietici este studierea problemei formării triburilor, popoarelor şi naţiunilor, intrepretarea justă, marxist-leninistă a diferitelor etape ale originii apariţiei şi formării diferitelor popoare. In studiile asupra acestor probleme se mai comit încă greşeli serioase, aşa cum s'a întâmplat cu problema originii Slavilor, care a fost soluţionată în spirit marrist nu numai într'o serie de studii istorice, ci şi în cursuri generale despre istoria U.R.S.S., inclusiv în unele manuale.

Ştiinţa istorică burgheză a înlocuit problema formării poporului rus cu problema originii Rusiei vechi. Mai mult de 200 de ani a durat polemica cu normaniştii, care căutau să opună pe Ruşii vechi Slavilor, să prezinte pe Ruşii vechi drept străini, cuceritori şi creatori ai vieţii de stat slave. Numai după o îndelungată luptă împotriva normaniştilor şi marriştilor au reuşit istoricii sovietici să sdrobească teoria pseudoştiinţifică normanistă.

Atenţia istoricilor este atrasă în deosebi de problema formării popoarelor rus, ucrainean şi bielorus, al căror leagăn istoric a fost Rusia Kieviană. După cum au arătat ultimele cercetări, încă în secolul al VI-VII-lea, s'a creat nucleul poporului rus vechi care a unit toate triburile slave din Răsărit şi care a asimilat o serie de triburi ce vorbeau alte limbi. In secolul al IX-lea teritoriile tuturor triburilor slave din răsărit, reunite în cadrul vechiului stat rus, au început a fi numite Ţara rusească. Poporul vechi rus cuprindea pe străbunii Ruşilor, Ucrainienilor şi Bieloruşilor, vorbea o singură limbă şi avea o singură cultură. Unitatea internă a poporului vechi rus nu s'a destrămat nici în epoca fărâmiţării feudale, fapt dovedit de minunatul monument poetic „Cântec despre oastea lui Igor". Abia după cucerirea mongolă şi separarea politică a unor părţi ale Rusiei vechi, s'au desprins din sânul poporului rus, aproximativ în secolul al XIV-lea, popoarele de sine stătătoare — ucrainian, bielorus şi velicorus.

In lucrările clasicilor marxism-leninismului sunt date indicaţiile fundamentale pentru studierea problemei originii diferitelor popoare. In lumina acestor indicaţii, se desfăşoară în toate republicile naţionale activitatea pentru crearea unor lucrări de sinteză asupra istoriei popoarelor U.R.S.S. Istoricii sovietici au pornit cu mare întârziere la studierea concretă a problemei formării acestor popoare. Ei au astfel o mare datorie faţă de Patrie şi faţă de ştiinţa sovietică.

Hotărîrile Partidului cu privire la problemele ideologice mobilizează pe istoricii noştri la luptă hotărîtă împotriva ideologiei burghezo-naţiona-

liste, împotriva rămăşiţelor naţionalismului. In ultimii ani, au fost scoase la iveală aprecieri anti-marxiste ale unei serii de mişcări naţionaliste din trecut. Dupa cum se ştie, în cartea lui G. Guseinov „Din istoria gândirii sociale şi filosofice în Azerbaidjanul secolului al XIX-lea“, şi într'o serie de lucrări ale altor autori a fost denaturat caracterul mişcării miuridiste şi rolul lui Samil în această mişcare — chipurile progresistă — de eliberare naţională şi democrată. Denaturând teoria marxistă în problema naţională şi studiind în mod superficial şi dogmatic faptele şi documentele epocii, unii istorici care au scris despre miuridism şi Samil nu au înţeles că miuridismul — mişcare reacţionară, inspirată de Turcia şi Anglia — a rămas până astăzi baza panislamismului şi că imperialiştii folosesc pe scară largă aceste curente pentru a organiza provocări şi diversiuni împotriva U.R.S.S.

Critica hotărîtă, la care a fost supusă în presa de partid idealizarea mişcării lui Samil, a determinat pe istoricii sovietici să revizuiască şi să reconsidere şi celelalte mişcări naţionaliste feudalo-monarhiste. Au fost demascate concepţiile burghezo-naţionaliste din cartea lui E. Becmahanov „Cazahstanul între anii 1820—1850“ în care mişcarea reacţionară a lui Chenesară Casîmov a fost prezentată ca o mişcare de eliberare naţională. Această mişcare a fost prezentată în aceeaşi formă idealistă şi în „Istoria R.S.S. Cazahe“ printre redactorii căreia m'am numărat şi eu. Aprecieri greşite, antiistorice asupra mişcărilor feudalo-monarhiste ale lui Samil, Chenesară Casîmov, etc. se află şi în manualele de istorie pentru şcolile superioare şi pentru şcolile medii, inclusiv în manualul apărut sub redacţia mea.

Istoricii sovietici au datoria de a studia în mod creator istoria mişcărilor naţionale, ţinând seama de condiţiile istorice concrete şi de indicaţiile clasicilor marxism-leninismului în această problemă. „Caracterul revoluţionar neîndoelnic al majorităţii covârşitoare a mişcărilor naţionale este tot atât de relativ şi de specific, pe cât de relativ şi de specific este caracterul reacţionar, pe care ar putea să-l aibă unele dintre mişcările naţionale“ [1]. Marxism-leninismul cere ca problema mişcărilor naţionale să fie pusă întotdeauna în legătură directă cu desvoltarea luptei de clasă din perioada în care au avut loc aceste mişcări.

In perioada feudalismului a existat o problemă naţională a nobilimii, iar mişcarea naţională s'a desfăşurat sub steagul naţionalismului feudal-monarhist. In perioada desvoltării capitalismului s'a ridicat pe primul plan problema naţională a burgheziei, iar mişcarea naţională a căpătat un caracter burghezo-naţionalist.

Problema naţională este rezolvată în mod marxist de partidul proletariatului revoluţionar sub a cărui conducere mişcările naţionale se transformă într'o rezervă a revoluţiei proletare. Da, aprecierea diferenţială a diferitelor mişcări naţionale pe baza caracterului lor de clasă şi a scopurilor lor lipseşte, din păcate, dintr'o serie de lucrări ale istoricilor, ceea ce i-a şi dus la greşeli cu caracter naţionalist.

Slaba cunoaştere a teoriei marxist-leniniste, a politicii Partidului Comunist în problema naţională, precum şi lipsa criticii şi autocriticii în munca ştinţifică, atitudinea împăciuitoristă faţă de greşeli a fost cauza

[1] I. Stalin, Opere, ed. rusă, v. 6, p. 143; Ed. P.M.R., p. 155.

faptului că greşelile şi concepţiile burghezo-naţionaliste au fost destul de larg raspandite în lucrările diferiţilor istorici, precum şi în lucrarile criticilor literari şi folozofilor. Ţinând seama de faptul că la noi s'au mai păstrat rămăşiţe ale ideologiei burgheze, care se fac simţite şi în lucrările de istorie, lupta împotriva greşelilor şi concepţiilor burghezo-naţionaliste nu trebue slabită, ci intensificată.

Discuţia profund greşită, purtată în jurul aşa zisei formule a „răului celui mai mic", în problema unirii popoarelor neruse cu Rusia, este legată de greşeli serioase în aprecierea mişcărilor naţionale. Această discuţie a fost lipsită de subiect, abstractă, deoarece nu a pus în mod concret, istoric, problema unirii cu Rusia, a cutărui sau cutărui popor, ci i-a întors pe istorici la problema rezolvată a caracterului progresist al intrării popoarelor în componenţa Rusiei. Luând cuvântul la Congresul al XIX-lea al Partidului, tovarăşul Baghirov, secretar al C.C. al P.C. din Azerbaidjan, a subliniat că discuţia nu i-a ajutat pe istorici din republicile naţionale, în lupta lor împotriva manifestărilor naţionalismului burghez în problemele istoriei, ca să nu spunem contrariul. Aceasta — a spus tovarăşul Baghirov la Congres — în loc să se fi pus în întreaga sa amploare problema caracterului progresist, binefăcător al unirii popoarelor neruse cu Rusia pe baza a numeroase date istorice, materiale şi documente de arhivă. Fără a atenua câtuşi de puţin caracterul reacţionar al politicii colonialiste a ţarismului, nu trebue uitat că pentru multe popoare, în condiţiile istorice concrete de atunci când Turcia şi Iranul, ţări înapoiate, în spatele cărora se aflau colonialiştii anglo-francezi, care le amenințau cu înrobirea şi exterminarea totală, unirea cu Rusia a fost pentru ele singura soluţie şi a avut o însemnătate deosebit de favorabilă pentru soarta lor.

Noţiunea de „răul cel mai mic" a fost aplicată de unii istorici în mod dogmatic, bucherist, fără a ţine seama de faptele istorice, fără a analiza urmările obiective, pozitive, la care a dus unirea popoarelor neruse cu Rusia. Datoria cercetătorului sovietic este de a prezenta în mod veridic, fără a schimba în rău sau în bine istoria, urmările social-economice şi culturale obiective, ale unirii diferitelor popoare cu Rusia, apropierea lor crescândă şi lupta comună împotriva ţarismului şi capitalismului. Trebue arătat cum, în opoziţie cu alianţa dintre vârfurile feudale ale popoarelor neruse şi moşierii şi burghezia rusă, s'a format şi s'a întărit alianţa de luptă a popoarelor asuprite cu marele popor rus.

In raportul de activitate al Comitetului Central al Partidului prezentat de tovarăşul Malencov la Congresul al XIX-lea s'a subliniat sarcina educării cadrelor noastre în spiritul internaţionalismului proletar şi al întăririi prieteniei între popoare. „Duşmanii socialismului — se spune în raport —nu sunt în stare să înţeleagă că, în urma Marii Revoluţii din Octombrie şi a transformărilor socialiste, toate popoarele ţării noastre sunt legate între ele printr'o prietenie trainică pe baza deplinei egalităţi în drepturi. Partidul nostru, ducând cu fermitate politica naţională leninist-stalinistă, a întărit Statul Sovietic multinaţional, a desvoltat prietenia şi colaborarea reciprocă dintre popoarele Uniunii Sovietice, a sprijinit, a asigurat şi a încurajat prin toate mijloacele înflorirea culturilor naţionale ale popoarelor din ţara noastră, a dus o luptă neîmpăcată împotriva tuturor elementelor naţionaliste de orice fel".

Statul Sovietic, multinaţional, a devenit în cursul istoriei, în mod firesc, modelul adevăratei egalităţi în drepturi şi colaborări a naţiunilor, demonstrând triumful deplin al ideilor leninist-staliniste practicate de Partidul Comunist în problema naţională. Marele nostru Partid a îndeplinit şi continuă să îndeplinească rolul de onoare de „brigadă de şoc" a mişcării revoluţionare şi muncitoreşti internaţionale. Milioanele de oameni ai muncii din toate ţările lumii, popoarele asuprite din ţările coloniale şi dependente învaţă din experienţa U.R.S.S., din exemplul luptei şi realizărilor poporului sovietic condus de Partidul Comunist.

In ultimul timp, istoricii noştri au început să studieze mai temeinic, sub toate aspectele, problema modului de producţie, feudal, a bazei sale economice şi a suprastructurii sale, problema rolului producţiei de mărfuri în feudalism şi în condiţiile trecerii la capitalism. Trebue relevat totuşi, că în studiul acestor probleme există încă destule confuzii şi greşeli.

Lucrarea Acad. S. B. Veselovski „Proprietatea de pământ feudală în vechea Rusie de Nord-Est" a fost criticată în presă. Acad. S. B. Veselovski a susţinut în mod deschis, în această lucrare, concepţia burghezo-idealistă asupra feudalismului, formulată de reprezentanţii şcolii istorico-juridice. Incă în primele sale lucrări, S. B. Veselovski a desvoltat teoria aşa zisului capitalism moşieresc. In cartea mai sus menţionată, apărea din nou într'o formă întru câtva reînoită, această concepţie anti-marxistă. Autorul a găsit germeni ai capitalismului în Rusia kieviană şi în Statul Moscovei, a negat caracterul natural al economiei feudale, a exagerat producţia de mărfuri de pe moşiile feudale din perioada studiată de el.

Se poate constata o vădită rămânere în urmă în domeniul generalizărilor teoretice ale uriaşului material faptic acumulat de ştiinţa istorică, privind istoria feudalismului. Aceasta s'a vădit deosebit de limpede în cursul celor două discuţii asupra problemelor genezei capitalismului şi periodizării istoriei U.R.S.S., purtate în ultimii ani în paginile revistei „Voprosî Istorii". Unii istorici (de exemplu, Prof. C. V. Bazilevici) au propus să se împartă istoria societăţii feudale în perioade corespunzătoare formelor rentei, fără nici o legătură cu schimbările survenite în modul de producţie. Este vorba aici de o vădită neînţelegere a bazelor economice ale feudalismului şi a caracterului exploatării feudale. Intr'o serie de lucrări istorice şi chiar în manuale, procesul formării feudalismului în Rusia era explicat prin factori de constrângere extraeconomică.

In literatura noastră istorică şi juridică consacrată istoriei statului, se întâlneşte tendinţa supraaprecierii independenţei relative a fenomenelor suprastructurale. Astfel, Prof. S. V. Iuşkov a exagerat, fără îndoială, rolul statului feudal şi al constrângerii extraeconomice. El a susţinut în mod greşit că statul feudal ar fi precedat înseşi relaţiile feudale, că apariţia şi desvoltarea statului feudal nu au fost determinate de proprietatea feudală, ci dimpotrivă, statul feudal a creat proprietatea feudală. Această afirmaţie duce la prezentarea în mod idealist a rolului statului şi a condiţiilor apariţiei acestuia.

Inţelegerea justă, marxistă, a rolului producţiei de mărfuri în diferitele formaţiuni sociale are o mare însemnătate pentru istoricii sovietici. După cum a arătat I. V. Stalin, producţia de mărfuri a existat sub oran-

duirea sclavagistă şi a deservit-o şi totuşi nu a dus la capitalism. Producţia de mărfuri a existat sub feudalism şi l'a deservit; ea a pregătit în acel timp unele condiţii pentru producţia capitalistă, dar nu a dus la capitalism. Ea nu poate să ducă la capitalism decât în anumite condiţii istorice. Aceste teze metodologice ale marxismului obligă pe istorici să studieze temeinic problemele de economie, ca cea a capitalului comercial şi a rolului său istoric, acumularea primitivă în diferitele ţări, perioada manufacturieră în desvoltarea capitalismului, etc.

Or, unii istorici, confundând producţia de mărfuri cu cea capitalistă, au înţeles greşit rolul unor „forme antideluviene" ale capitalului, cum sunt capitalul comercial şi cel cămătăresc. Clasicii marxism-leninismului au vorbit în repetate rânduri despre capitalul comercial arătând că el apare în cadrul formaţiunilor precapitaliste. El nu este legat, în apariţia şi desvoltarea sa, de vreun anumit mod de producţie, ci îşi exercită influenţa asupra desvoltării modului de producţie pe care-l găseşte în momentul apariţiei sale. Unii istorici au ignorat acest lucru şi au apreciat în mod nejust rolul istoric al capitalului comercial. Aşa zisa şcoală Pokrovski a tratat capitalul comercial într'un mod antiistoric, în totală contradicţie cu marxismul, ca o formaţie de sine stătătoare. De aici se trag teoriile antimarxiste despre „capitalismul comercial" ca epocă de transiţie dela feudalism la capitalism. In lupta împotriva concepţiilor „şcolii" Pokrovski a ieşit la iveală o altă tendinţă nejustă — negarea rolului pe care l-a avut capitalul comercial în condiţiile feudalismului şi ale trecerii la capitalism.

O serioasă greşală metodologică este confundarea procesului formării şi acumulării capitalului comercial şi cămătăresc cu procesul acumulării primitive, fără a ţine seama de toate condiţiile care determină posibilitatea descompunerii feudalismului şi a apariţiei modului de producţie capitalist. Această confundare este tipică pentru toţi istoricii, sociologii şi economiştii burghezi. Din falsele lor teorii despre acumularea primitivă, dispare în întregime exproprierea micului producător.

Marxism-leninismul ne învaţă că despărţirea producătorului propriu zis de mijloacele de producţie înseamnă trecerea dela producţia simplă de mărfuri la cea capitalistă. Producţia capitalistă începe acolo unde mijloacele de producţie sunt concentrate în mâini private, iar muncitorii, lipsiţi de mijloace de producţie, sunt nevoiţi să-şi vândă forţa de muncă ca marfă. Fără această condiţie de bază nu poate exista producţia capitalistă.

După cum a arătat însă discuţia asupra periodizării istoriei U.R.S.S., aceste indicaţii marxist-leniniste nu au fost puse la baza formulărilor privind problema genezei capitalismului. Stârneşte uimire faptul că mulţi istorici şi economişti nu analizează condiţiile istorice în care producţia simplă de mărfuri se transformă în producţie capitalistă. Confundând producţia de mărfuri cu cea capitalistă, ei scapă din vedere faptul că pentru trecerea dela feudalism la capitalism, este necesară condiţia fundamentală şi determinantă, care constă în transformarea forţei de muncă în marfă şi introducerea sistemului de exploatare a muncitorilor salariaţi de către capitalişti. Dacă privim orânduirea socială din secolul al XVII-lea din punctul de vedere al bazei ei, caracterul ei feudal este înafară de orice îndoială, întru cât în acea perioadă proprietatea feudală asupra pământului rămâne neclintită. In secolul al XVII-lea, sfera de acţiune a producţiei de mărfuri nu căpătase însă în Rusia o răspândire atât de nelimitată şi atotcuprin-

zătoare ca în ţările capitaliste, forţa de muncă nu se transformase încă în marfă şi din această cauză, nici legea plusvalorii nu era încă regulatorul producţiei.

Nu putem fi de acord cu concluziile lui V. Paşuto şi L. Cerepnin (autorii unui articol publicat în revista „Voprosî Istorii" Nr. 2/1951), care, făcând bilanţul discuţiei cu privire la periodizarea Istoriei Rusiei în epoca feudală, susţineau că încă în secolul al XVII-lea se poate vorbi despre transformarea monarhiei feudale în monarhie burgheză. Tot atât de lipsite de temei s'au dovedit a fi şi cele susţinute în timpul discuţiei de către unii istorici (S. V. Iuşkov, I. I. Smirnov, etc.), care au încercat să pună la baza periodizării istoriei schimbarea formelor de stat. Discuţia asupra problemelor periodizării istoriei U.R.S.S. n'a fost încheiată. Revista „Voprosî Istorii", care a deschis discuţia întru cât nu a reuşit să o organizeze şi să o ducă la capăt, a renunţat să facă bilanţul rezultatelor ei în problemele litigioase. In cursul discuţiei au fost formulate multe concepţii nejuste şi afirmaţii greşite, dar ele nu au fost criticate nici în paginile revistei, nici la Institutul de Istorie.

De problema producţiei de mărfuri şi a transformării acesteia în producţie capitalistă este legată problema aprecierii rolului perioadei manufacturii în desvoltarea capitalismului. In lucrarea lui V. I. Lenin „Desvoltarea capitalismului în Rusia" şi în alte lucrări leniniste, manufacturii îi este rezervat un rol strict determinat în desvoltarea modului de producţie capitalist — între meşteşug şi mica producţie de mărfuri pe de o parte şi industria mecanizată pe de altă parte. „Această formă a industriei — scria V. I. Lenin, stabilind locul manufacturii în desvoltarea capitalismului — înseamnă deja, după cum se ştie, o profundă dominaţie a capitalismului, fiind o predecesoare directă a formei lui ultime şi superioare, adică a marii industrii mecanizate"[1].

In secolele XVII-XVIII au existat unele manufacturi cu caracter capitalist, dar nu ele au fost acelea care au determinat modul de producţie existent în acea perioadă. Acest mod a continuat să fie cel feudal iobăgist, care a exercitat cea mai negativă influenţă asupra manufacturii capitaliste care luase fiinţă. Abia la sfârşitul secolului al XVIII-lea manufactura capitalistă s'a întărit şi a crescut cantitativ într'atâta încât a început să influenţeze, la rândul ei, baza feudalo-iobăgistă pe care s'a înălţat ca „decoraţie arhitecturală" (K. Marx). Astfel, perioada manufacturieră începe în Rusia mai târziu, aproximativ spre sfârşitul secolului al XVIII-lea sau chiar în prima jumătate a secolului al XIX-lea, când manufacturile capitaliste au căpătat o largă răspândire şi au accelerat procesul de descompunere al bazei feudale.

Strâns legată de problema transformării producţiei de mărfuri în producţie capitalistă este şi problema revoluţiei industriale din Rusia, care a stârnit un mare interes în rândurile istoricilor sovietici. In revistele „Voprosî Istorii" (Nr. 12/1952) şi „Voprosî Ekonomiki" (Nr. 12/1952) au apărut două articole în legătură cu această temă (autorii — Prof. C. V. Iaţunski şi Acad. S. G. Strumilin). Problema revoluţiei industriale este tratată în mod diferit în aceste articole, iar timpul începerii şi desăvârşirii ei este determinat de asemenea în mod diferit. Poziţia lui V. C. Iaţunski

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 2, p. 402; Ed. P.M.R., p. 425.

este mai fundamentată din punct de vedere faptic şi principial. Dar, din păcate. ambii autori au folosit cu totul insuficient importantele indicaţii leninist-staliniste despre rolul producţiei de mărfuri şi al celei capitaliste şi nu le-au pus la baza studiului lor.

Nic unul din cei doi cercetători n'au rezervat locul cuvenit criticii istoriografiei burgheze, deşi se ştie că o serie de lucrări speciale şi generale în domeniul istoriei economice a Europei apusene, scrise de autori burghezi de tipul lui Sombart, au la bază o concepţie antimarxistă despre istoria revoluţiei industriale. In polemica sa cu istoricii sovietici, Acad. S. G. Strumilin se limitează, de fapt, la o metodă de argumentare pur statistică şi nu pune problema revoluţiei industriale din Rusia în legătură cu tezele marxismului despre rolul producţiei de mărfuri, în perioada transformării ei în producţie capitalistă; el ocoleşte cu desăvârşire problema interdependenţei forţelor de producţie şi relaţiilor de producţie.

O serie de istorici şterg deosebirea calitativă şi chiar limita dintre perioada coacerii relaţiilor noi, capitaliste, şi perioada statornicirii şi victoriei lor. O astfel de limită a fost formată, în istoria Rusiei, de desfiinţarea iobăgiei, transformare revoluţionară a cărei urmare a fost înlocuirea formaţiunii feudalo-iobăgiste cu o formaţiune nouă, cea capitalistă. Dar nici această schimbare nu a pus în concordanţă deplină relaţiile de producţie cu caracterul forţelor de producţie. Rămăşiţe ale feudalismului, ca latifundiile moşiereşti şi absolutismul, au frânat desvoltarea capitalismului şi au făcut inevitabilă revoluţia burghezo-democratică în Rusia.

Rupt de desvoltarea bazei economice, de desvoltarea producţiei materiale, studiul istoriei luptei de clasă, al istoriei statului, politicii, ideologiei, culturii, duce la greşeli cu caracter idealist. Unele lucrări ale lui G. Makogonenko sunt un exemplu pentru o astfel de rupere a studiului ideologiei de bază social-economică. In cartea „A. N. Radişcev. Studiu asupra vieţii şi operei sale“, el expune în aşa fel concepţiile social-politice ale lui Radişcev, încât cititorul are impresia că ţărănimea ar reprezenta o forţă în afara claselor, capabilă să desfiinţeze singură orânduirea feudală, să creeze noi relaţii sociale şi propria sa ideologie antiburgheză. După părerea lui G. Makogonenko, răscoala lui Pugaciov „a demonstrat atât hotărîrea cât şi capacitatea poporului, nu numai de a se elibera de tiranii săi, ci şi de a crea cu propriile sale mâini o nouă viaţă de stat, o nouă cultură" (p. 53). El susţine de asemenea că răscoala lui Pugaciov „a hotărît problema viitoarei culturi, a creatorilor ei" (p. 52). Autorul pune aceste concluzii greşite alături de citate scoase de el însuşi din lucrările lui I. V. Stalin, citate în care se vorbeşte despre incapacitatea ţărănimii de a crea o nouă orânduire socială, de a răsturna absolutismul fără ajutorul proletariatului. Analiza concretă a orânduirii economice a societăţii dela sfârşitul secolului al XVIII-lea nu a servit în lucrările lui G. Makogonenko ca bază metodologică fundamentală pentru analiza fenomenelor vieţii sociale.

Aceeaşi atitudine greşită determină idealizarea rolului pe care l-a avut ţărănimea, în perioada feudalismului, în lucrările Prof. B. F. Porşnev, care au fost criticate de opinia publică ştiinţifică sovietică. Relevăm, printre altele, că nici unii dintre criticii lui, nu s'au situat în întregime pe poziţii marxiste. Astfel, criticând greşelile profesorului Porşnev într'un articol intitulat „Despre unele probleme ale desvoltării societăţii feudale" („Voprosî Istorii“, Nr. 2/1952), V. V. Braincovici subliniază numai faptul

că năzuinţele ţărănimii sunt îndreptate spre instaurarea relaţiilor capitaliste. Criticul nu se referă deloc la deosebirea dintre aspiraţiile social-politice ale ţărănimii şi cele ale marii burghezii, concentrându-şi atenţia numai asupra esenţei economice a intereselor sociale ale ţărănimii.

Amintim că V. I. Lenin, luptând împotriva idealizării narodniciste a ţărănimii ca forţă anticapitalistă, aflată în afara claselor, a demascat în acelaşi timp şi pe Plehanov, care ignora posibilităţile revoluţionare ale ţărănimii.

Pornind dela interesele poporului, Partidul Comunist îndrumă pe toţi activiştii de pe tărâmul ştiinţelor sociale precum şi pe istorici spre îmbunătăţirea hotărîtă a muncii ştiinţifice, la baza căreia trebue pusă studierea aprofundată a teoriei marxist-leniniste. Elaborarea marxistă a problemelor de istorie poate fi făcută numai pe baza metodologiei materialismului dialectic şi istoric Insuşirea temeinică a bazelor teoriei revoluţionare, a marxism-leninismului, este cea mai de seamă condiţie pentru munca rodnică a istoricului ca şi pentru cea a oricărui activist al ştiinţei sovietice. Greşelile teoretice şi rămânerea în urmă a istoricilor sovietici pot fi lichidate numai cu condiţia unei lupte hotărîte împotriva bucherismului şi dogmatismului, împotriva atitudinii superficiale faţă de teoria marxist-leninistă, când totul se limitează la o alegere de citate pentru tema studiată, în loc să se pună la baza studiului indicaţiile teoretice de cea mai mare importanţă ale marxism-leninismului.

De o uriaşă însemnătate pentru desvoltarea ştiinţei istorice, pentru ridicarea nivelului pregătirii teoretice a istoricilor sovietici este cerinţa Partidului cu privire la folosirea criticii şi autocriticii, cu privire la organizarea de discuţii creatoare, deoarece nicio ştiinţă nu se poate desvolta şi prospera fără lupta de opinii, fără libertatea criticii.

Partidul, poporul ne cer nouă, istoricilor, ca şi tuturor activiştilor ştiinţei sovietice, o muncă creatoare, intensă, studii ştiinţifice serioase. Insuşindu-şi temeinic teoria marxism-leninismului şi călăuzindu-se după principiile spiritului de partid în ştiinţă, istoricii sovietici vor depune toate eforturile pentru a aduce o contribuţie de seamă la cauza desvoltării ştiinţei sovietice, la cauza construcţiei comuniste.

DIN ACTIVITATEA INSTITUTULUI DE STUDII ROMÂNO-SOVIETIC AL ACADEMIEI R. P. R. *

DE

PROF. UNIV. GH. PIC şi PROF. UNIV. E. CHIVU

In cursul anului 1952, îndeplinirea sarcinilor ce au stat în faţa Institutului de Studii Româno-Sovietic, au impus lărgirea activului acestuia, o sporire a resoartelor sale de muncă şi desvoltarea secţiilor şi a resoartelor existente.

Astfel, au funcţionat 3 secţii mari de bază:

a) Secţia de Studii şi Documentare, care răspunde de organizarea conferinţelor şi referatelor, de elaborarea şi difuzarea întregii documentări.

b) Secţia de Traduceri.

c) Secţia de Publicaţii, care asigură redactarea tuturor tipăriturilor scoase de I.S.R.S. (Anale, Caiete Universitare, Buletinul de Documentare, cel tipărit etc), precum şi munca tehno-redacţională.

In cadrul I.S.R.S., mai funcţionează şi resoartele: Biblioteca, Popularizarea, Serviciul central al filialelor etc.

Sarcina centrală a I.S.R.S. pe 1952 — ca Institut al Academiei R.P.R. — a fost de a spori prin toate mijloacele, în primul rând, ajutorul pe care trebue să-l dea celorlalte institute şi colective ale Academiei R.P.R., spre a-şi îndeplini planul lor de muncă.

Secţia de Studii şi Documentare a organizat în anul 1952 o serie de 229 conferinţe şi 128 referate, care, spre deosebire de anul 1951, s'au repartizat mai uniform pe diferitele domenii ştiinţifice. Din cifrele arătate mai sus, rezultă o depăşire de cca 20% faţă de anul 1951.

S'a căutat ca printr'o mai temeinică alegere a tematicii conferinţelor, cât şi a conferenţiarilor, să se îmbunătăţească calitatea conferinţelor şi referatelor.

O sarcină de cinste, care a stat în faţa Institutului, a fost ciclul de conferinţe menit a face larg cunoscute tezele genialei lucrări clasice a lui I. V. Stalin „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.". In acest scop pe baza colaborării cu Societatea pentru Răspândirea Ştiinţei şi Culturii (S.R.S.C.), au fost programate, imediat după apariţia clasicei

* Extras din raportul prezentat la Consiliul Ştiinţific al Institutului.

lucrări a lui I. V. Stalin, 14 conferințe ținute în sălile centrale din București.

Documentele de însemnătate istorică mondială ale celui de al XIX-lea Congres al P.C.U.S., au fost desbătute în 12 conferințe. Aceste conferințe au fost ținute de academicieni, membri corespondenți ai Academiei R.P.R., profesori universitari, și reprezintă un succes al muncii I.S.R.S. mai ales ținând seama de timpul scurt în care au fost realizate.

Ceea ce a adus nou acest ciclu, este faptul că au fost tratate teme prin care s'au arătat contribuțiile ce le vor aduce o serie de discipline pentru realizarea celui de al 5-lea plan cincinal de desvoltare a U.R.S.S. în lumina documentelor Congresului.

De un deosebit succes s'a bucurat ciclul celor 10 conferințe ținute de către membrii delegației de academicieni medici care au vizitat U.R.S.S., intitulat „Invătătura lui I. P. Pavlov, baza înfloririi științelor medicale". Parte din aceste conferințe au mai fost ținute și în centrele universitare importante din țară. La Institut, au conferențiat 27 de academicieni sau membri corespondenți ai Academiei. Ceilalți vorbitori au fost recrutați din rândul profesorilor universitari, a conducătorilor de departamente, institute departamentale, institute, conducători de societăți științifice etc.

Prin alegerea tematicii conferințelor, Institutul a urmărit să facă cunoscute, cuceririle științei sovietice, ca: „Problema originii vieții în lumina recentelor descoperiri ale savanților sovietici", „Cercetări sovietice asupra proceselor nucleare în radiația cosmică", „Teoria cosmogonică a lui O. I. Schmidt etc., să scoată în evidență ajutorul pe care l-a dat știința sovietică operei de construire a socialismului în țara noastră, ca: „Extinderea metodei sovietice a lucrului după grafic în oțelăriile Martin" sau „Folosirea experienței sovietice în mecanizarea turnătoriilor" etc. De asemenea, s'a urmărit scoaterea în evidență a felului în care știința sovietică a sprijinit desvoltarea științei din țara noastră.

Pentru o justă orientare materialistă în munca de cercetare științifică au fost organizate numeroase conferințe. De exemplu: cercetările biologice ale O. B. Lepeșinskaia.

Trebue subliniat însă că în stabilirea tematicii științifice I.S.R.S. nu a obținut totdeauna sprijinul tuturor institutelor Academiei R.P.R.

Cu unele dintre acestea, ca de pildă cele din sectorul științelor medicale, s'a încheiat un plan comun pentru realizarea căruia aceste institute și-au dat din toate punctele de vedere concursul. Dar Institutul de Istorie Literară și Folclor de pildă, cu toate că a acceptat încheierea unor asemenea planuri comune de colaborare, nu le-a respectat.

Conducerea Institutului a neglijat selecționarea secretarilor de grupă, sau nu a acordat suficientă importanță inițierii lor, îndrumării și controlului activității lor. In aceste condiții ruperea legăturii între institute poate interveni foarte ușor. Astfel se explică numărul insuficient de referate și numărul relativ mare de conferințe ținute.

Institutul a avut însă o serie de lipsuri și în privința cuprinderii inegale a diferitelor domenii științifice. In această direcție pentru sprijinirea științelor geologice a fost organizată doar o singură conferință. De asemenea, I.S.R.S. n'a contribuit în suficientă măsură la lupta împotriva manifestărilor idealiste, ce s'au manifestat in diferite ramuri ale științelor și n'a reușit să lămurească conducerea Asociația Științifică a inginerilor

şi tehnicienilor (A.S.I.T.) asupra importanţei conferinţelor şi a referatelor, care trebuiau ţinute în cadrul acestei asociaţii, pentru ingineri şi tehnicieni.

In activitatea pe linie de conferinţe şi referate, o lipsă mare o constitue şi nerepetarea în provincie a unora dintre manifestările centrale.

Dăm ca exemplu din ciclul de conferinţe ţinute, pe cea privitoare la aplicarea învăţăturii lui Pavlov în pedagogie şi psihologie „Combaterea brucelozei" etc.

Această lipsă va trebui să fie remediată în viitor, pe baza unei mai strânse colaborări cu societatea „I. V. Miciurin" şi S.R.S.C., prin intermediul cărora se poate organiza repetarea unor conferinţe de interes mai larg în diferite centre din ţară.

O deficienţă a Institutului, a fost de asemenea, lipsa iniţiativei în organizarea de desbateri în jurul problemelor care formează obiectul unor analize profunde din partea oamenilor de ştiinţă din Uniunea Sovietică, ca de exemplu cea dusă în problema „restructurării manualului de psihologie", a „politehnizării şcolii" sau a „obiectului şi metodicii predării geografiei economice" etc.

Pentru elaborarea unei documentări temeinice asupra materialelor ştiinţifice sovietice I.S.R.S. — a acţionat pe diferite căi.

Au fost fişate, multiplicate şi difuzate într'un tiraj variind între 80—300 exemplare, un număr de 174 reviste sovietice. Fişele tematice au fost multiplicate anul acesta sub formă de caiete, iar perioada necesară elaborării, multiplicării şi difuzării acestora a fost scurtată la circa 40 de zile. Fişele alcătuite se trimet celor 267 fişiere ale Institutului, care sunt înfiinţate în Bucureşti şi provincie. O serioasă greutate în munca de multiplicare a fişelor o constitue insuficienta capacitate de multiplicare de care dispune I.S.R.S.

I.S.R.S. a scos de asemenea, un număr de 14 repertorii bibliografice periodice pe diferite probleme, care au fost multiplicate într'un număr de 300 — 1000 exemplare şi difuzate în întreaga ţară, ca: „Sesiuni ştiinţifice, conferinţe şi articole referitoare la lucrările lui I. V. Stalin cu privire la marxism în lingvistică" etc.

In cursul anului 1952 au fost puse la dispoziţia celor interesaţi cca 1500 bibliografii pe diferite probleme ştiinţifice (scrise sau verbale). O acţiune care trebue desvoltată în viitor pe linie de documentare, este elaborarea bibliografiilor pe problemele ce izvoresc din planurile de cercetare ale institutelor şi colectivelor Academiei R.P.R. Anul acesta au fost date de pildă Institutului de Fizică şi Institutului de Metalurgie şi Mecanică Aplicată, peste 20 de asemenea bibliografii. Trebue să amintim totuşi că numărul şi calificarea colaboratorilor, care întocmesc aceste bibliografii, este încă insuficient.

O lipsă însemnată a muncii din acest sector, a fost insuficientul control al organizării şi funcţionării acestor fişiere. Nu la toate institutele şi colectivele sunt cunoscute şi consultate fişele noastre tematice.

Tot pe linie de documentare au fost alcătuite fişele speciale de demascare a imperialismului americano-englez. Totodată a fost semnalată Prezidiului Academiei R.P.R., viaţa ştiinţifică a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S.

Un mijloc de informare, care s'a dovedit a fi foarte util, este buletinul săptămânal de documentare ştiinţifică, care apare dela începutul anului 1952. Buletinul de documentare ştiinţifică, după semnalările celor ce-l primesc în mod obişnuit, constitue unul dintre cele mai vii şi operative mijloace de informare practicate de I.S.R.S. până în prezent. El semnalează în mod direct conducătorilor de instituţii ştiinţifice, cercetătorilor, conducătorilor de catedre universitare şi departamentelor, discuţiile şi problemele ce se pun în ştiinţa sovietică.

Buletinul de documentare ştiinţifică se difuzează în cca 500 exemplare, fiind trimis prin filiale şi în cele patru mari centre universitare din ţară: Cluj, Timişoara, Iaşi, Tg. Mureş.

In anul 1953, Institutul va trebui să se îngrijească de îmbunătăţirea redacţională a acestui buletin, în sensul ca, diferitele domenii ale ştiinţei să fie cuprinse în conţinutul său.

Incepând din anul 1952, Secţia Studii şi Documentare aplică şi un mijloc de semnalare directă, prin scrisori, a materialelor de îndrumare ideologică în ştiinţă.

Un mijloc nou de informare, este acela de întocmire şi difuzare a dosarelor de documentare ştiinţifică, care se trimit lunar unui număr deocamdată de cca 150 de oameni de ştiinţă. Aprecierile făcute asupra acestei noi forme de documentare sunt pozitive şi ea urmează a fi extinsă în viitorul apropiat.

Acţiunea de elaborare a dosarelor de documentare activă, iniţiată în cadrul Lunii Prieteniei Româno-Sovietice din 1952 face ca fiecare dintre cercetătorii şi oamenii de ştiinţă de seamă din ţara noastră să primească pe adresa personală, o serie de materiale ca: traducerea integrală a articolelor de îndrumare ideologică în disciplina în care lucrează, lista tuturor traducerilor cerute din specialitatea respectivă, repertoriile bibliografice şi alte bibliografii ce se întocmesc în diferite probleme, lista cărţilor de specialitate etc.

Acest nou mijloc de documentare, început în cursul anului 1952, informează în mod nemijlocit oamenii de ştiinţă asupra tuturor materialelor sovietice noi, din fiecare disciplină. In viitor va trebui analizată elaborarea unor reviste de referate sau buletine analitice, care să pună în mod periodic la dispoziţia cercetătorilor, indicaţii, asupra întregului material sovietic apărut în specialitatea respectivă.

Va trebui de asemenea intensificat efortul pentru o mai bună calitate a fişelor, prin atragerea de noi elemente în această muncă.

Cu toate că Institutul a depus serioase eforturi pentru a îmbunătăţi documentarea, totuşi nu peste tot se ştie ce rezultate au fost obţinute. Nu se cunoaşte suficient în ce măsură aceste mijloace de documentare sunt întrebuinţate. Anul acesta, cunoaşterea temeinică a modului în care se folosesc practic materialele documentare va trebui să fie o preocupare permanentă.

In mod deosebit vom aduce la cunoştinţă oamenilor de ştiinţă conţinutul revistelor care apar în U.R.S.S. şi care recenzează literatura de specialitate din întreaga lume. Aceste reviste se găsesc azi în posesia Academiei R.P.R. şi le vom folosi din plin.

Secţia de Traduceri. Volumul muncii depuse în sectorul traducerilor anul acesta, a crescut considerabil în raport cu anul trecut. Astfel, au fost

traduse la I.S.R.S. în total 173.258 pagini. Aceasta, în raport cu cele cca 105.000 pagini traduse în anul 1951, înseamnă un spor de 70%.

Institutele şi colectivele Academiei R.P.R. au primit în 1952 cu cca 95 % pagini mai mult decât în anul 1951. In 1952 au fost traduse integral 27 reviste ştiinţifice sovietice, faţa de 6 reviste câte s'au tradus în 1951. Pentru a putea semnala mai repede conţinutul revistelor, au fost traduse în maximum 72 ore dela intrarea lor în Institut, sumarele a 180 reviste. Aceste sumare au fost apoi multiplicate şi difuzate la numeroase instituţii. Din materialele traduse au fost multiplicate şi difuzate în 1952 un numar însemnat de traduceri. Numărul paginilor difuzate s'a ridicat la 2.271.000.

Pentru Editura Academiei R.P.R. au fost traduse 15 carţi ştiinţifice ca „Metoda dialectică marxistă", de M. M. Rosenthal, L. P. Pavlov „Experienţa a douăzeci de ani în studiul activităţii nervoase superioare a animalelor", etc., însumând în total 7540 pagini.

Tot în cadrul Secţiei de traduceri a fost înfiinţat recent, în baza H.C.M., serviciul pentru coordonarea traducerilor şi eliminarea traducerilor duble, serviciu care a întocmit până în prezent aproximativ 30.000 fişe.

Prin munca acestui serviciu va fi centralizată la I.S.R.S. evidenţa traducerilor ce se fac în orice specialitate în întreaga ţară.

Aceasta este de asemenea o activitate nouă pe care I.S.R.S. va trebui s'o desvolte în viitor. Pentru a se cunoaşte ce materiale au fost traduse, se va edita şi tipări lunar în 1953 un Buletin de Documentare.

Calitatea traducerilor a fost de asemenea îmbunătăţită faţă de anii anteriori. Acest lucru a fost posibil prin antrenarea unor oameni de ştiinţă bine calificaţi, din diferite colective ale Academiei R.P.R., în diferitele operaţiuni de control şi definitivare a materialelor traduse.

Trebue spus însă că mai lasă de dorit calitatea traducerilor, cu toate realizările sporite faţă de anul 1951. Secţia de traduceri nu are destule cadre proprii de traducători, stilizatori şi dactilografi specializaţi pe materii, care să se ocupe numai cu traduceri dintr'un anumit domeniu ştiinţific. De altfel numărul colaboratorilor este încă destul de restrâns şi va trebui ca în anul acesta să fie mărit numărul traducătorilor şi al celor ce fac controlul ştiinţific şi ideologic al materialului, operaţiune care va trebui încredinţată unor oameni de ştiinţă de cea mai înaltă calificare.

Trebue de asemenea arătat că şi costul traducerilor este încă destul de ridicat. El ar putea fi redus în urma desfiinţării unor verigi de prisos din procesul muncii, pe de o parte, şi prin aplicarea unor mijloace productive, mai moderne, în operaţiunile de multiplicare, pe de altă parte.

O deficienţă s'a înregistrat în munca de difuzare a traducerilor, unde nu s'a avut în vedere un plan tematic în multiplicarea materialelor, aceasta făcându-se mai mult la cerere, existând prin urmare tendinţa de a se omite unele ramuri ştiinţifice, ca de pildă ştiinţele naturii. Materialele traduse au fost difuzate uneori cu întârziere şi mai ales acelea care au fost litografiate. La aceasta se adaugă faptul că din cauza unui insuficient control al dactilografierii şi al litografierii, calitatea multiplicării a lăsat de dorit, aşa încât uneori unele pasaje din texte erau indescifrabile.

Secţia de Publicaţii. Prin această secţie Institutul a scos în anul 1952, 14 serii de anale, înglobând 52 de numere. Aceasta înseamnă — în raport cu anul 1951 — o creştere de 3 serii şi 8 numere.

In baza convenţiei cu Ministerul Invăţământului Superior (M.I.S.), au fost întocmite 85 caiete pentru uzul catedrelor universitare, faţă de 45 caiete scoase în anul 1951.

O serioasă lipsă în munca acestui sector de activitate, o constitue faptul că dela intrarea în ţară a materialelor sovietice şi până la apariţia lor în Analele Romano-Sovietice ale I.S.R.S. trece o perioadă de timp prea mare, perioadă care în 1952 a ajuns până la câteva luni.

Stă în sarcina secţiei respective din I.S.R.S. să scurteze cu mult timpul consacrat diferitelor operaţii redacţionale necesare tipăririi analelor.

Intârzierile acestea au făcut că — în unele domenii — chiar atunci când revistele erau aproape gata tipărite, să se scoată unele materiale care deveniseră depăşite. Astfel s'a întâmplat cu numărul 3 din seria „Filosofie", care a trebuit refăcut în mare măsură.

Lipsuri însemnate s'au constatat şi în difuzarea analelor, dar mai ales în difuzarea caietelor universitare. Popularizarea menită a face cunoscut cuprinsul analelor noastre, nu a fost o preocupare serioasă a secţiei respective şi a resortului însărcinat cu această muncă.

Pentru a remedia această stare de lucruri, va funcţiona la I.S.R.S. un serviciu de abonamente şi difuzare menit a lărgi numărul cititorilor publicaţiilor I.S.R.S., a urmări modul în care acestea ajung la cei interesaţi, precum şi felul în care sunt folosite publicaţiile Institutului.

Difuzarea proprie se va ocupa în special de răspândirea materialelor litografiate.

Şi în această secţie ca şi în celelalte, nu s'a vădit destulă preocupare faţă de felul în care privesc cititorii materialele publicate.

In anul acesta va trebui să se organizeze consfătuiri cu cititorii, spre a da astfel posibilitatea cunoaşterii mai în de aproape a modului în care trebue alcătuite publicaţiile noastre.

In privinţa apariţiei analelor, unele dificultăţi şi întârzieri şi-au avut rădăcină ş în faptul că Editura Academiei R. P. R., cea care răspunde propriu zis de tipărirea publicaţiilor noastre, nu a urmărit într'o strânsă colaborare cu I.S.R.S., cum decurge desfăşurarea succesivă a operaţiunilor tehnice. Urmărirea în comun, de către Editură şi I.S.R.S., a defăşurării procesului tipografic, ar fi fost menită să scurteze durata operaţiunilor, să elimine deci una din cauzele întârzierilor.

Modul în care au fost elaborate planurile de apariţie pentru 1953, întocmirea unui grafic al procesului de producţie necesar scoaterii analelor — grafic care a şi fost pus în practică — credem că va lichida în cea mai mare parte întârzierile în acest an. Acest lucru va contribui la însăşi lărgirea numărului de cititori, care vor fi atraşi de faptul că materialele apărute în anale sunt mai actuale.

Biblioteca. Institutul posedă în prezent 43.546 volume (27 032 titluri) dintre care 30.369 volume în limba rusă şi 13.177 de volume în limba română, cât şi în alte limbi. Biblioteca mai posedă 241 titluri de periodice sovietice, însumând 17.246 exemplare şi 309 titluri de periodice româneşti şi din ţările de democraţie populară, care totalizează 2.771 exemplare. Biblioteca posedă operele complete ale clasicilor marxism-leninismului, în limba rusă.

Biblioteca a primit în 1952, 14.759 volume, ceea ce înseamnă o scădere faţă de 1951, când au intrat în bibliotecă 19.789 volume. Fondul de tradu-

ceri al Bibliotecii s'a îmbogăţit cu 7.315 lucrări noi, dintre care 3551 au fost repartizate serviciului de împrumut care funcţioneaza în cadrul I.S.R.S

O problemă care cere a fi rezolvată la bibliotecă în cursul anului 1953, este completarea colecţ.ilor de reviste anterioare anului 1950.

Popularizarea. In acest sector au continuat să existe serioase lipsuri, cu toate că faţă de 1951, au fost întreprinse mai multe acţiuni.

Astfel, au fost date peste 90 de articole şi prezentări despre munca I.S.R.S. în diverse domenii. Dintre acestea, presa nu a publicat decat 14.

Alt mijloc de popularizare folosit în 1952, a fost difuzarea unor prezentări — litografiate — ale analelor, care se trimit diferitelor societăţi ştiinţifice, dar mai ales în provincie.

S'a alcătuit pentru Bucureşti şi provincie 50 de vitrine, care prezintă — în diferite forme — mijloacele de informare ale ştiinţei sovietice, de care dispune I.S.R.S.

Prin serviciul de difuzare al Capitalei, Centrul de difuzare a cărţii, cât şi prin filialele noastre, au fost difuzate cca 40.000 afişe mari, 80.000 afişe mici şi cca 5.000 coperte, toate privind publicaţiile scoase de I.S.R.S. Ele au fost răspândite în institutele ştiinţifice şi de învăţământ, biblioteci, etc. Cuprinsul acestora a fost publicat şi în numeroase reviste periodice de specialitate, sau introduse ca foi volante în diferite publicaţii.

Deficienţele activităţii din acest sector se datoresc însă şi faptului că munca de popularizare nu constitue încă o preocupare a conducerii Institutului.

In provincie au funcţionat 5 filiale şi subfiliale şi anume: la Cluj, Iaşi, Tg. Mureş, Timişoara şi Oraşul Stalin, dintre care ultima este în curs de organizare. Fiecare din aceste unităţi au desfăşurat, în mic, o activitate asemănătoare cu acea a Institutului central.

Muzeul Româno-Rus. Anul acesta a fost îmbogăţită colecţia de materiale şi documente. Prin achiziţii, au fost procurate 80 de documente privitoare la secolele XVII, XVIII, XIX, monete ruse şi un număr important de ziare privitoare la lupta P.C.R.

Au fost intensificate legăturile Muzeului Româno-Rus cu muzeele din U.R.S.S., cărora li s'au trimis, prin Consiliul Central A.R.L.U.S. şi prin V.O.K.S., fotocopii după o serie de documente din Muzeu. Muzeele din U.R.S.S. au trimis şi ele de asemenea, numeroase şi importante materiale ca: fotografii privitoare la relaţiile româno-ruse, de pe timpul lui Petru I, despre răscoalele decembriştilor etc. De asemenea, materialele venite din U.R.S.S. ne pun la dispoziţie date importante cu privire la armate ruseşti cantonate la noi între 1835—1840.

Materialele mai ilustrează influenţa mişcăriii revoluţionare din Rusia asupra mişcării revoluţionare din România. S'au primit de asemenea, unele albume literare. Au fost transcrise o serie de documente, care se aflau la Academia R.P.R., au fost alcătuite noi grafice şi alte materiale documentare.

Numărul vizitatorilor în cursul anului 1952 se ridică la peste 30.000 persoane.

Pentru popularizarea documentelor aflate în Muzeu, a fost începută o peliculă pentru jurnalele cinematografice. La Radio a fost transmis un reportaj înregistrat pe bandă de magnetofon, care a înfăţişat importanţa

Muzeului. Tot în acest scop, au apărut numeroase articole despre Muzeu şi documentele sale.

In activitatea Muzeului sunt lipsuri mai ales, în privinţa desvoltării unei munci ştiinţifice în jurul documentelor şi materialelor existente aci.

Trebue iniţiată, pe baza colaborării cu alte instituţii ştiinţifice de specialitate, o acţiune organizată de prezentare a valoroaselor materiale pe care le deţine Muzeul Româno-Rus cu privire la relaţiile multiple dintre poporul nostru şi popoarele U.R.S.S.

Apreciind rezultatele muncii desfăşurate de către I.S.R.S. pe anul 1952, se constată că acestea sunt superioare anului 1951, atât din punctul de vedere al volumului sporit de muncă depus, cât şi al calităţii acesteia Au fost create forme noi de activitate, sau conţinutul altor forme a fost îmbogăţit, cum a fost de exemplu buletinul de informare ştiinţifică şi altele.

Creşterea în volum a activităţii Institutului ridică pe prim plan sarcina îmbunătăţirii calităţii muncii depuse. Se poate constata totodată că datorită unei centralizări excesive a muncii de conducere, în multe împrejurări, responsabilii secţiilor au pierdut capacitatea de a-şi rezolva singuri problemele ce le stăteau în faţă. Pe de altă parte, îngrămădirea de sarcini pe seama conducerii I.S.R.S., a făcut imposibilă cuprinderea temeinică de către aceasta a tuturor problemelor ce se ridicau în muncă. Paralel cu aceasta a fost slăbit şi contactul cu terenul. Astfel se explică de ce nu se pot da destule date concrete asupra modului în care sunt utilizate materialele furnizate de către I.S.R.S.

Datorită unei supraaglomerări ivite din cauzele arătate mai sus, controlul activităţii colaboratorilor Institutului a fost insuficient şi unilateral. In viitor, datorită măririi capacităţii de rezolvare a problemelor secţiilor de către şefii acestora, se va creia posibilitatea unei mai bune cuprinderi a muncii. Totodată, conducerea Institutului va avea astfel, ea însăşi, mai mult posibilitatea de a coordona şi îndruma activitatea secţiilor şi de a da sprijinul cuvenit acestora. Astfel se va putea ajunge la lichidarea lipsurilor schiţate mai sus.

Conducerea va trebui să asigure o mai mare operativitate în muncă, respectarea fidelă a planului întocmit, eliminarea întârzierilor, care s'au manifestat mai ales, după cum s'a văzut mai sus, la Secţia de Publicaţii, vor trebui organizate în mod periodic analize şi controlul permanent al muncii. O planificare justă şi respectată cu stricteţe, fixarea precisă a răspunderilor şi sancţionarea celor neglijenţi, intervenţia energică şi la timp a conducerii ar fi îmbunătăţit esenţial situaţia.

Printr'o mai bună organizare a muncii şi pe baza sprijinului Prezidiului Academiei R.P.R. trebue să se ajungă la cunoaşerea temeinică a eficienţei acţiunilor întreprinse de Institut (prin publicaţii, prin studii şi documentare, sau traduceri etc.), pentru ca, în felul acesta, activitatea I.S.R.S. să fie îndreptată mai temeinic în direcţii cât mai potrivite scopului de răspândire largă a cuceririlor ştiinţei sovietice. In privinţa eficienţii activităţii Institutului, astăzi se pot face aprecieri bazate în cea mai mare parte numai pe informări sporadice, fără ca să se fi întreprins însă un studiu aprofundat în această direcţie. Va trebui — în acest scop — ca I.S.R.S. să ia contact în mod planificat, organizat, cu conducătorii diferitelor instituţii, pentru ca

apoi pe baza constatărilor făcute, să poată fi legată mai bine activitatea Institutului de nevoile reale de pe teren.

In felul acesta, conducerea I.S.R.S. va fi sprijinită atât în direcţia unei mai bune îndrumări a muncii secţiilor, cât şi în găsirea altor forme noi de activitate. Pe baza unui contact direct cu conducerea celorlalte institute şi colective ale Academiei R.P.R., I.S.R.S. va putea să-şi îndeplinească şi rolul de propagandist activ al ştiinţei sovietice.

Pentru realizarea unei munci de nivel superior, va fi necesar să se facă o cotitură şi în politica de recrutare, creştere şi repartizare a cadrelor în diferitele verigi de activitate ale Institutului. Trebue recunoscut că nu s'a studiat în deajuns problema cadrelor, nu a existat o suficientă preocupare în ce priveşte îmbunătăţirea compoziţiei colaboratorilor Institutului. De asemenea nu s'au depus toate eforturile necesare pentru îmbunătăţirea competenţei ştiinţifice şi politico-ideologice a cadrelor din I.S.R.S. Acţiunile întreprinse mai ales în ultima vreme, în această direcţie, sunt cu totul insuficiente. Pe de altă parte, nesolicitarea în măsură suficientă a sprijinului organizaţiei de bază a I.S.R.S., a făcut ca eforturile conducerii să nu găsească întotdeauna ecoul dorit în mobilizarea masselor, la îndeplinirea planului, lucru care poate fi relativ uşor realizat pe baza unei juste orientări în problema organizării eforturilor necesare pentru aducerea la îndeplinire a sarcinilor.

In cadrul străduinţei ce o depune I.S.R.S. pentru ridicarea nivelului muncii sale, un rol important are sprijinul pe care Institutul trebue să-l primească din partea Academiei R.P.R. Trebue arătat că îndrumarea activităţii ştiinţifice a Institutului de către secretariatul Academiei, a fost sporadică şi insuficientă. Munca I.S.R.S. şi specificul acesteia nu sunt în deajuns cunoscute de către secretariatul Academiei R.P.R. şi, din această cauză, nu poate veni de aici o îndrumare efectivă în problemele de muncă propriu zise.

Se aşteaptă de asemenea, ca prin noul Consiliu Ştiinţific, să se primească cât mai multe indicaţii, atât în ceea ce priveşte liniile generale de desvoltare a activităţii, formele noi ce trebue descoperite şi aplicate, precum şi în toate problemele mari ale muncii I.S.R.S. Membrii Consiliului prin însăşi legăturile de muncă cu diferite centre de activitate ştiinţifică, pot să dea un ajutor însemnat, sezisând nevoile cercetătorilor şi, totodată, dând sugestii asupra modului în care aceste nevoi ar putea fi satisfăcute în timp util şi cât mai pe deplin. In viitor, analizând adânc lipsurile muncii Institutului, căutând ca aceste lipsuri să fie eliminate cu maximum de energie, sprijinindu-se în realizarea sarcinilor pe ajutorul neprecupeţit al Partidului, trebue ca activitatea Institutului să fie ridicată la o treaptă mai înaltă, în aşa fel ca să ofere tuturor oamenilor de ştiinţă din ţara noastră, cât mai multe posibilităţi de a-şi însuşi temeinic ştiinţa sovietică, ştiinţa cea mai înaintată din lume.

Activitatea pe care o desfăşoară Institutul de Studii Româno-Sovietic în anul 1953 urmăreşte ca realizările ştiinţei sovietice să fie cât mai larg cunoscute şi însuşite în toate domeniile de activitate ştiinţifică, de învăţământ şi activitate culturală din R.P.R., cu scopul ca ştiinţa sovietică să contribue cât mai mult la desvoltarea activităţii creatoare în toate aceste domenii.

Această sarcină de propagare a realizărilor ştiinţei sovietice este îndeplinită prin documentarea ştiinţifică sovietică a Institutelor Academiei R.P.R., a Institutelor Departamentale şi de Invăţământ Superior, a Societăţilor Ştiinţifice, a editurilor şi a tuturor instituţiilor care au nevoe de cadre cu pregătire ştiinţifică.

In felul acesta, planul de muncă al I.S.R.S. ţine seamă de problematica cercetărilor din Institutele Academiei R.P.R. şi departamentale, şi în general, de obiectivele planului de stat.

Dată fiind sfera aceasta de activitate înseamnă că activitatea I.S.R.S. trebue să capete o extindere mai mare şi în provincie — asigurând prin filialele sale o documentare mai multilaterală şi mai operativă tuturor institutelor şi colectivelor Academiei R.P.R. de acolo, institutelor de Invăţământ Superior şi intreprinderilor cu sarcini de bază în planul de stat.

In cadrul secţiilor, sarcinile au început să fie realizate pe următoarele căi:

Grupele ştiinţifice în cadrul cărora sunt încadraţi oameni cu o înaltă calificare ştiinţifică, în vederea organizării conferinţelor, referatelor şi simpozioanelor etc.

Se pune un accent deosebit pe mărirea numărului de referate care au o deosebită valoare datorită faptului că sunt urmate de discuţii vii, discuţii menite să pătrundă în analiza problemelor şi chiar în analiza în spirit critic şi autocritic a muncii oamenilor de aceeaşi specialitate.

In anul 1953 sunt prevăzute un număr de cca 175 conferinţe şi cca 185 referate dintre care, pentru ştiinţe sociale: 42 conferinţe şi 54 referate.

De asemenea, se iniţiază o serie de consfătuiri pentru a se sprijini formarea unei juste orientări în munca de cercetare ştiinţifică.

Pe linia documentării Buletinul de Documentare Ştiinţifică a devenit un Buletin de Informare Ştiinţifică cu un conţinut care să cuprindă toate ramurile principale ale ştiinţelor. De asemenea, în cursul anului 1953 se va continua fişarea tuturor revistelor sovietice ce vor sosi în Institut, urmărindu-se în deosebi ca aceste fişe să sosească în mâna cercetătorilor, în cel mult 30 de zile dela sosirea revistelor în Institut. Numărul acestor reviste va fi urmărit prin intervenţiile ce se vor face de către Institut pentru primirea unor reviste care încă nu sosesc în ţară.

In anul 1953, se va mări numărul fişierelor tematice care există la toate institutele Academiei, la diversele bibilioteci şi centre regionale A.R.L.U.S., până la cca 300.

De asemenea în vederea unei documentări mai practice, fişele rezumative vor apare nu izolat ci în cadrul unor reviste de referate pe specialităţi. In cursul anului 1953 vor apare astfel de reviste în chimie, matematică, fizică, zooveterinară, agricultură.

Pentru sprijinirea muncii diverselor edituri şi cotidiane, Institutul va organiza temeinic munca ştiinţifică de alcătuire a fişelor rezumative din materialul privind demascarea ideologiei şi a acţiunilor imperialiste.

Fiecare din conducătorii vieţii ştiinţifice din ţara noastră va trebui ca în anul 1953 să fie mai bine informat în specialitatea respectivă prin sesizările materialelor sovietice.

Urmărind o cât mai activă documentare a oamenilor de ştiinţă şi a cercetărilor din ţara noastră, în cursul anului 1953 vor fi trimise lunar, fiecăruia dintre aceştia, un dosar de documentare ştiinţifică care să cuprindă articole traduse în specialitatea respectivă, fişele rezumative şi sumarele

revistelor respective, lista lucrărilor traduse în Institut, lista cărţilor intrate în biblioteca Institutului, informări asupra consfătuirilor sesiunilor dela Academia de Ştiinţe U.R.S.S. şi a altor Academii Unionale.

Intensificând şi lărgind munca de alcătuire a bibliografiilor tematice, înafară de bibliografiile alcătuite la cerere se vor alcătui repertorii bibliografice pe diverse teme ca de pildă:

1. Sesiuni ştiinţifice, conferinţe şi articole referitoare la lucrările tovarăşului Stalin cu privire la marxim în lingvistică (semestrial) 1.VI. — 1.XII.
2. Mişcarea stahanovistă (semestrial) 20.VI — 20.XII.
3. Problemele gospodăririi chibzuite (semestrial) 20.V — 20.XI.
4. Probleme de organiare a învăţământului politehnic (semestrial) 20.V—20.XI.
5. Sesiuni ştiinţifice, conferinţe şi articole referitoare la lucrarea tovarăşului Stalin — „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S." (trimestrial) 25.III — 24.VI, 25.IX—25.XII.
6. Problemele organizării şi generalizării întrecerii socialiste (semestrial).
7. Problemele realismului socialist în artă şi literatură (semestrial).
8. Relaţiile româno-ruse de-a-lungul veacurilor (semestrial).
9. Impotriva cosmopolitismului şi obiectivismului burghez în ştiinţă etc.

Traduceri. Planul de traduceri al Institutului de Studii Româno-Sovietic va satisface în primul rând, cercetările institutelor şi colectivelor de cercetări ale Academiei R.P.R. Anul 1953 va aduce în această privinţă un spor de 60% în comparaţie cu anul 1952.

Lucrările traduse vor fi difuzate în general ca articole multiplicate în tiraje care să satisfacă nevoile actuale ale institutelor Academiei R.P.R. şi institutelor de Invăţământ Superior.

In anul 1953 vor fi difuzate cca 4.600.000 pagini.

In colaborare cu M.I.S. se va redacta şi litografia un număr de 90 de caiete de traduceri pe diverse discipline, pentru nevoile catedrelor universitare.

De asemenea, se va traduce integral un număr de reviste. „Voprosî Filosofii", „Voprosî Iazâkoznaniia", „Voprosî Ekonomiki", „Sov. Gosudarstvo i Pravo" etc. iar în medicină un număr de 24 de reviste ca de pildă: „Jurnal vâsşei nervnoi deiatelnosti", „Pediatria" etc.

Pe lângă aceste traduceri se va executa pe baza unor convenţii încheiate cu diverse departamente şi edituri un număr de cca 40.000 pagini.

Pentru Editura Academiei R.P.R. se vor traduce lucrări ale marilor savanţi sovietici ca de pildă: I. P. Pavlov „Opere complete". N. E. Vvedenschi „Opere alese", S. I. Vavilov „Microstructura luminii" etc. toate aceste traduceri însumând cca 10.000 pagini.

In vederea economisirii forţelor de traducători şi de fonduri în cursul anului 1953, va funcţiona la I.S.R.S. un fişier de evidenţă a tuturor traducerilor ce se efectuează în ţară.

Publicaţii. Se vor redacta Analele Româno-Sovietice cu 66 de titluri.

Biblioteca Analelor Româno-Sovietice.

Seria Tehnică cu 12 titluri.

Seria Medicină cu 24 titluri.

Seria Pavlov cu 6 titluri.

Se vor redacta şi edita Caiete în sprijinul Cadrelor Didactice din învăţământul mediu.

Se vor redacta şi difuza materiale de presă care să apară în buletine şi reviste ştiinţifice din ţară

De asemenea, se va redacta un album cu realizările Institutului, care să constitue totodată un îndreptar pentru folosirea mijloacelor de documentare ale Institutului.

Filiale. In vederea întocmirii muncii de documentare desfăşurată de filiale, I.S.R.S. va trimite, în copie, toate materialele lucrate la Bucureşti, necesare în munca de cercetare a cadrelor ştiinţifice din institutele şi colectivele Academiei.

In repartizarea acestor materiale se va ţine seama de specificul regiunii respective iar numărul exemplarelor în copie va avea în vedere problematica şi capacitatea de absorpţie a regiunilor respective.

Filialele vor fi ajutate de centru prin trimiterea planurilor de manifestări organizate la centru, ca acestea să constitue sugestii pentru întocmirea planurilor locale.

Se va urmări ca filialele să ducă o activitate exactă pe aceleaşi forme de muncă existente la Bucureşti.

In realizarea acestor sarcini Institutul de Studii Româno-Sovietic trebue să intensifice colaborarea cu celelalte institute al Academiei, cu Societăţile Ştiinţifice S.R.S.C., în ceea ce priveşte întocmirea unor programe comune de conferinţe şi referate, în ce priveşte răspândirea traducerilor şi a fişelor tematice, aşa cum am arătat în cuprinsul acestui articol.

De asemenea, Institutul va trebui să extindă formele de colaborare cu A.R.L.U.S. trecând la o mai temeinică şi operativă aprovizionare cu material documentar a centrelor regionale de documentare A.R.L.U.S.

Se va trece de asemenea, la o colaborare mai strânsă cu M.I.S. în aşa fel încât ajutorul dat de folosirea materialului sovietic la întocmirea cursurilor universitare să fie mai operativ şi mai legat de fiecare din disciplinele ştiinţifice.

ASPECTUL AMORAL AL PSIHOLOGIEI ÎN FAZA PUTREFACŢIEI CAPITALISTE

DE

ACAD. M. RALEA

Dacă behaviorismul reprezintă un curent de reducere a conştiinţei, de anihilare a reflectării juste a realităţii, în favoarea unui automatism de mişcări extrem de simplificate, freudismul american este expresia aceleiaşi tendinţe în favoarea forţelor inconştiente, obscure din psihicul uman. După cum se ştie, S. Freud şi discipolii săi au încercat să arate că, alături şi dedesubtul conştiinţei, o acţiune de înnăbuşire a tendinţelor, instinctelor şi impulsiilor, mai ales a celor sexuale, pregăteşte acumularea acestor tendinţe refuzate, într'un depozit considerabil. Departe de a se pierde, acest depozit constitue o realitate veşnic prezentă, care, cu toată cenzura dela uşa conştiinţei, ar pătrunde în procesele noastre psihice. Pe cale indirectă şi sub formă de acte greşite, visuri, nevroze, etc. le-ar influenţa şi stăpâni.

Pe altă cale, avem de a face cu aceeaşi pornire de suprimare, de înlăturare a procesului supărător al conştiintei pentru clasa dominantă americană, care dacă s'ar desvolta la milioane de oameni, ar constitui o serioasă ameninţare pentru clasa exploatatorilor din S.U.A. Apropierea între behaviorism şi psihanaliză se bazează pe aceeaşi reacţiune comună contra realităţii conştiinţei.

După cum inchiziţia feudală a împiedecat prin obscurantismul mistic, religios, afirmarea liberei cugetări până catre sfârşitul secolului al XVIII-lea tot aşa ideologiile şi doctrinele contemporane ale psihologilor din S.U.A. şi-au luat drept obiectiv de a ruina conştiinţa şi a pune în locul ei o serie de alte forţe psihice care ar trebui s'o eclipseze şi s'o înlocuiască.

„La prima vedere poate să apară că „psihologiei abisale" îi sunt proprii o serie de trăsături principial opuse studiului comportării; totuşi, în realitate, ceea ce apropie aceste curente are o semnificaţie ideologică cu mult mai mare decât ceea ce le deosebeşte... Atât pentru behaviorişti, cât şi pentru freudişti (şi cei de o teapă cu ei) conştiinţa este o jalnică iluzie, o altă înşelare care trebue împrăştiată cât se poate mai repede (chipurile pentru binele ştiinţei). De aceea şi behaviorismul şi adepţii „psihologiei abisale" protestează în egală măsură împotriva înţelegerii psihologiei ca ştiinţă a conştiinţei. Ei diferă numai în aceea că se debarasează de conştiinţă

prin procedee diferite"[1]. La unii, se utilizează excitanţi externi care provoacă reflexe simple, la alţii se face apel la porniri interne, instinctive, la tendinţe ieşite din adâncuri nebănuite şi faţă de care conştiinţa nu e decât o simplă faţadă. Omul e coborît la rangul unor porniri lăuntrice care fac din el un sclav neputincios. Scopul final e lupta contra unui sens raţional al vieţii şi prăbuşirea în întunerecul unor forţe iraţionale. Aceste curente în psihologie sunt de aceeaşi natură, şi concomitente de altfel, cu preamărirea antiintelectualistă a „intuiţiei" sau instinctului la filosofii idealişti ca Bergson, la pragmatiştii sau la adepţii lui „Lebensphilosophie".

Psihologii burghezi au combătut introspecţia individualistă, care le convenea odinioară — pe timpul afirmării unei filosofii individualiste, solepsiste, dar în locul ei au aşezat o serie de concepţii tot atât de retrograde. „Intreaga viaţă a oamenilor, atât socială cât şi individuală, a fost redusă la lupta între conştiinţa neputincioasă şi instinctul sexual invincibil, proclamat ca atotstăpânitor al tuturor acţiunilor umane, aproape din clipa naşterii. In conformitate cu formularea principală a psihologiei burgheze contemporane, în sensul explicării istoriei relaţiilor sociale prin particularităţile psihicului individual (redus la rândul său la potenţialul biologic al organismului), freudismul încearcă să încadreze în schema sa pansexualistă toate manifestările culturii umane — dela totemismul primitiv până la istoria tipurilor arhitecturale. Oglindind pierderea înfăţişării umane de către burghezul contemporan, freudismul a ridicat amoralismul lui patologic la rangul de lege universală a istoriei"[2].

Pornită ca un efect al descompunerii societăţii capitaliste în Europa „psihologia abisală" a sfârşit prin a fi adoptată, desvoltându-se într'o nouă şi amplă înfăţişare în S.U.A. unde apare ca o consecinţă a putrefacţiei imperialiste.

Marele Lenin scrie în cartea sa clasică asupra imperialismului: „Imperialismul înseamnă acumularea uriaşă de capital bănesc în câteva ţări... De aici şi o creştere extraordinară a clasei sau, mai exact, a păturii rentierilor, adică a persoanelor care trăiesc din „tăierea cupoanelor", persoane care nu au de fel legături directe cu nicio întreprindere, persoane a căror profesiune este trândăvia. Exportul de capital, una din cele mai importante baze economice ale imperialismului, măreşte şi mai mult această lipsă de legătură a păturii rentierilor cu producţia şi imprimă întregii ţări, care trăieşte din exploatarea muncii câtorva colonii şi ţări transoceanice, pecetea parazitismului"[3].

La început, puritanismul american, expresia puterii de oprimare a celorlalte naţionalităţi de către elementele anglo-saxone, a arătat o anumită rezervă faţă de elucubraţiile psihanalitice. Recunoscând, însă după aceea avantajele ideologice din importarea şi utilizarea unei asemenea doctrine cercurile oficiale „ştiinţifice" şi universitare americane au renunţat la orice obiecţie, au adoptat freudismul şi au dat pe terenul lor o nouă şi largă

---

[1] M. G. Iaroşevski. Introducere la traducerea în limba rusă a Manualului de Psihologie al lui Woodworth, p. 24—25.

[2] M. G. Iaroşevski, op. cit. p. 29.

[3] V. I. Lenin, *Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului*. Ed. P.M.R., ed. a II-a, p. 110.

desvoltare. Ironia, rezerva, conspiraţia tăcerii încep să cedeze şi pansexualismul abisal se bucură de un entuziasm din ce în ce mai mare. In timp ce în ţările capitaliste din Europa, entuziasmul pentru psihanaliză se mai potoleşte, în S.U.A. doctrina se răspândeşte peste tot, sub toate formele, devine alături de behaviorism un fel de ramură oficială a psihologiei americane. Mai mult decât atât, psihanaliza capătă, în spiritul american cantitativ şi statistic, un fel de aspect experimental, în care se încearcă a se aplica freudismului teste şi verificări de laborator.

Dintre discipolii lui Freud, A. Adler se stabileşte la Chicago, unde formează o şcoală cu ramificaţii medicale, sociale etc. Nenumăraţi psihiatrii introduc psihanaliza în Universitate; o serie întreagă de reviste consacrate psihanalizei încep să apară. Un fel de frenezie gregară pentru astfel de studii se manifestă în literatură. Pe măsură ce putrefacţia sistemului întreţine o categorie din ce în ce mai numeroasă de rentieri leneşi şi incapabili de muncă, viaţa morală se descompune într'o amoralitate crescândă. Paraziţii, acţionari ai trustur lor, fără nicio contribuţie la munca naţională de producţie, fără nicio ocupaţie, pierzând orice sens serios şi adânc al vieţii, devin din ce în ce mai decăzuţi sufleteşte, pradă unei desorientări penibile. Un asemenea teren psihic se îndreaptă fie spre crize din ce în ce ce mai frecvente de neurastenie — statistica sanatoriilor de boli mintale o arată — fie spre o desfrânare din ce în ce mai accentuată, în care preocuparea libidinoasă îşi are rolul principal. In acelaşi timp, structurile patologice, nevrozele endemice împing către misticism, către nihilismul moral, către tendinţele de sinucidere. Rentierul solitar, neîncadrat, neadaptabil, ros de singurătate concepe uşor neantul, înclinarea către filosofia pesimistă, apocaliptică, către autodistrugere, tragism şi către meditaţia şi căutarea morţii. In locul pulsaţiei de viaţă tânără şi sănătoasă, apare ca şi în Europa occidentală existenţialismul, gustul pentru anihilare şi anxietate. Freudienii, combătând principiul bucuriei de viaţă (Lustprinzip), prind teren în această atmosferă de putrefacţie şi disoluţie. Unii combat însuşi principiul vital şi statistica sinuciderilor creşte; alţii recurg la propagarea ascetismului şi a renunţării, ceea ce nu e de natură să displacă — mai ales când e vorba de bugetul mizer al muncitorului — patronilor din Wall-Street. Tot desechilibrul, toate neadaptările unei societăţi anarhice, găsesc astfel un refugiu în „psihologia abisală".

Dar „psihologia abisală" a fost importată în America cu toate gravele ei insuficienţe ştiinţifice.

Greşeala fundamentală care viciază de la bază tot sistemul freudist, este *negarea principiului determinismului.* Una din preocupările esenţiale ale învăţăturii pavloviste, este aceea de a da un fundament *explicativ* psihologiei, şi a nu o considera ca o ştiinţă pur *descriptivă.* Fără o temelie biologică şi fiziologică a proceselor psihice, prezentate doar în aspectele lor formale, psihologia nu este decât o culegere, înregistrare de fapte amorfe, fără explicaţii cauzale.

S. Freud şi discipolii săi, deşi în câteva puncte presupun un substrat fiziologic sub fenomenele psihice, nu contopesc psihologicul şi fiziologicul în cadrul concepţiei despre unitatea organismului, mai întâi şi apoi a organismului cu mediul, în al doilea rând. Plecând dela concepţia weismannistă, a fixităţii elementelor ereditare, psihicul devine pentru „psihologia abisală"

un dat fix, încremenit. Influenţa mediului prin legături temporare formale ontogenetice e ignorată. Structura „inconştientului", pus la baza vieţii psihice, n'are legătură cu mediul. Ea se mişcă prin ea însăşi, ca o substanţă izolată, de sine stătătoare. Ea e determinată ereditar şi nu se modifică în cursul vieţii. Caracterul ei e spontan şi autonom ca în orice sistem idealist. Pe de altă parte, la S. Freud şi la discipolii săi, psihicul e determinat de psihic. Nu se face nicio legătură cu unitatea fiziologică a organismului etc. Se explică dece, freudismul utilizând peste tot tendinţele sexuale, nu vorbeşte deloc de activitatea endocrină, de mecanismul glandelor sexuale în cadrul principiului neuristic, şi cortico-visceral. „Libido" se bucură de o prezentare exclusiv psihologică, în care fiziologia nu are parcă ce căuta. „Libido" pluteşte într'o atmosferă psihică, ca şi cum glandele cu secreţie internă controlată de activitatea nervoasă superioară, n'ar contribui cu nimic la funcţiunile sexuale.

La fel se întâmplă cu explicaţia viselor şi a somnului. I. P. Pavlov a dat o explicaţie fiziologică clară şi precisă a fenomenelor de somn şi vis. Somnul este o inhibiţie iradiată, iar visul este o inhibiţie iradiată incomplet, care mai lasă în funcţiune anumite puncte izolate de pe scoarţă, care activează slab, şi fără legătură între ele. S. Freud crede, pe baza ignorării determinismului, că visele sunt efectul „înăbuşirii" dorinţelor nesatisfăcute din cursul zilei. Prezentare idealistă, fără nicio bază materială. La fel, nu se arată cauza nevrozelor. Se ştie că I. P. Pavlov, creând conceptul de nevroză experimentală, a arătat că epuizarea prin oboseală a activităţii nervoase superioare, lipsită de reflexe de apărare, produce oboseala centrilor nervoşi şi de aici apariţia turburărilor psihopatice. La S. Freud, nevrozele sunt produse de nesatisfacerea, de înnăbuşirea unor tendinţe psihice, în special a celor egocentrice şi sexuale.

Plecând doar dela observaţia greşită şi superficială a unor simptome, S. Freud situează diagnosticul în afara complexului maladiei.

Astfel „psihologia abisală" a însemnat pentru practica medicală lichidarea sistemului nosologic din medicină, a introdus haosul în diagnostic şi a împiedecat elaborarea unor metode eficace de tratament. Adepţii psihanalizei neagă principiile terapiei patogenice pe cunoaşterea proceselor care se desfăşoară în organismul uman. In felul acesta a putut genera în S.U.A. disciplina psiho-somatică cu toate erorile ei [1].

Psihologul sovietic A. Smirnov, în raportul său la „Consfătuirea psihologilor sovietici" din Iunie 1952 scrie cu drept cuvânt: „Trebue să se pue capăt, fără rezerve, încercărilor de a vedea cauzele ultime ale faptelor psihologice în însăşi fenomenele psihice... A vedea în ele izvorul ultim al conduitei omului, al activităţii lui, al stărilor lui sufleteşti, este complet greşit. Aceasta ar însemna despărţirea de tezele fundamentale ale teoriei reflectorii a lui Secenov si Pavlov. Aceasta ar însemna a intra în contradicţie cu învăţătura marxist-leninistă despre psihic.

Recunoaşterea legăturii indisolubile a organismului cu mediul, alcătueşte teza fundamentala şi extrem de importantă a învăţăturii pavloviste, înrudită extrem de aproape cu biologia miciurinistă înaintată. A ocoli într'un fel sau altul, a încerca să cauţi cauzele ultime ale fenomenelor psi-

---

1 V. Branşcicov şi A. Portnov, Freudismul în slujba reacţiunii burgheze, în „Meditinschi Rabotnik", Nr. 86.

hice în înseși faptele psihologice în loc de a le căuta în influențele externe care se exercită asupra creerului omului; a îngrădi fenomenele psihice ca pe un lanț închis de cauze, de influențele externe care le provoacă, înseamnă a intra în contradicție radicală cu învățătura pavlovistă, înseamnă a te situa pe poziții idealiste"[1].

Or, tocmai acesta este cazul psihanalizei. Totul e determinat de o structură psihică închisă în ea însăși, fără legătură cu organismul și cu funcțiunea lui cortico-viscerală, fără legături temporare cu mediul extern în care se desfășoară viața omului. „Libido" este o entitate abstractă care se explică prin ea însăși.

La fel se petrec lucrurile și cu „înnăbușirea" tendințelor care dau naștere inconștientului. Plecând dela filosofia idealistă a lui Hartmann, Freud pleacă dela o ipoteză filosofică pe care încearcă să o justifice prin exemple ilustrative luate dintr'o metodă de observație preconcepută, în care silește faptele să intre în ea. Fără să se sprijine un moment măcar pe legea inhibiției din activitatea nervoasă superioară, psihanaliza, disprețuind activitatea fiziologică, pleacă de la o teorie *a priori*, fundată pe o metodă deductivă, exemplificată doar de „fapte" care-i convin, și construește concepția „refulării" și a genezei inconștientului. Generalizarea „pansexualistă" devine apoi o obsesie metafizică.

Fără bază științifică, psihanaliza devine o poartă deschisă, comodă, pentru toate aplicațiile reacționare.

Câteva aspecte ideologice ale freudismului demască mai ales semnificația de instrument al luptei de clasă, utilizată conștient de unii, inconștient de alții. Printre acestea vom menționa în primul rând răspândirea erotismului, pornirea către anihilare, ascetism și moarte, și în fine justificarea agresiunii.

a) A existat întotdeauna o strânsă legătură între spiritul reacționar și represiv al tiraniei oligarhiilor burgheze și încurajarea desfrâului sexual. După reprimarea revoluției din 1905 din Rusia, a apărut și a fost ajutată să fie răspândită o abundentă literatură pornografică. După cum în secolul al XVIII-lea în Franța, absolutismul regal stimula literatura obscenă, ca aceea a lui Laclos și alții, țarismul a creat o atmosferă în care a putut să apară literatura libidinoasă a lui Arțibașev, de pildă. E deajuns ca să citească cineva azi în S.U.A. romanele „erotice" ale lui Henry Miller, care se tipăresc în milioane de exemplare și în care, pe sute de pagini se descriu în mod abject situații pornografice, ca să înțeleagă că se întâmplă în America ceea ce se întâmpla altă dată în condiții politice similare, în alte părți.

Freudismul nu se mulțumește să se limiteze la câmpul psihologiei. El are ambiția ca, depășind aceste hotare, să ofere și o viziune sociologică. Incă S. Freud, la sfârșitul carierei sale, și-a aplicat principiile la studiul societăților omenești, dând la iveală monografii asupra psihologiei mulțimilor, asupra societăților totemiste, asupra raporturilor dintre individ și colectiv. Relațiile sociale dintre oameni, conform concepției psihanalitice, n'au la bază fenomenele economice, de muncă, de exploatare. Legăturile interindividuale, după această învățătură, sunt de ordin erotic. In familie,

[1] A. Smirnov, Situația psihologiei și reorganizarea ei pe baza învățăturii pavloviste, în „Sovietskaia Pedagoghika", 1952 p. 8.

— „complexe“ ca acela al lui Oedip în care se justifică incestul, în fenomenele religioase — rituri de orgie sau de crize sexuale, în etică — refularea sexuală şi aşa mai departe. Este limpede că o asemenea „sociologie“ în care raporturile reale dintre oameni sunt ignorate sau camuflate, iar cele parţiale sunt pur şi simplu fictive, fruct al unei imaginaţii perverse, sunt puse pe primul plan, să placă clasei exploatatoare, deoarece înfăţişează o societate care n'are nimic de a face cu lupta de clasă şi cu relaţiile de producţie.

In acelaşi timp ce *diversiune* mai oportună se poate găsi la toate nemulţumirile provocate de dominaţia de clasă, decât a abate atenţia dela toate acestea şi de a o îndrepta spre obiective sexuale care, ar constitui chipurile, fundamentul oricărei preocupări omeneşti. Dacă tendinţele noastre sunt exclusiv erotice, dacă toată viaţa psihică este o înnăbuşire şi o răbufnire a instinctului sexual, ce importanţă minimă ar trebui să aibă ştiinţa economică a omului, nevoile sale materiale. Chiar foamea ca nevoie organică, păleşte după psihanalişti, în faţa impulsului năvalnic al dragostei. Ce rost ar mai avea atunci — exclamă satisfăcuţi freudiştii — lupta popoarelor pentru obiective ca democraţie, libertate, pace. Făcând din om un maniac erotic, cu idei fixe libidinoase, câmpul conştiinţei se îngustează şi în el nu mai au loc năzuinţele superioare ale masselor către o viaţă mai bună şi mai dreaptă.

b) Efect al aceleaşi disoluţii morale este şi înclinarea către anihilarea vieţii, către căutarea lirică a morţii, către o stare permanentă de frică şi nelinişte, al cărei remediu este aspiraţia către neant. E starea premergătoare sinuciderii. O găsim, în alte variante, în filosofiile existenţialiste, germană şi franceză. M. Heidegger şi alţi existenţialişti şi-au formulat o filosofie morbidă în care frica şi tremurul patologic au fost înălţate la rangul de metafizică. Deoarece — pretinde el — fenomenul vital este atins de trecerea timpului, fenomenul morţii, adică al sfârşitului este un fenomen normal. Viaţa nu e decât o aşteptare înfrigurată a morţii. După cum se vede, o stare afectivă caracteristică celor despărţiţi de viaţă, a paraziţilor fără rost, străini de orice fel de muncă creatoare, care dă preţ vieţii, cadavre ambulante plângând pe propria lor inutilitate, pe neputinţa lor sterilă, filosofie reprezentând direct faza de putrefacţie socială în care se găsesc ţările capitaliste în ultima lor etapă.

Argumentarea lui S. Freud duce la aceleaşi concluzii dezolante ca şi existenţialismul, bazându-se pe o serie de teze tot atât de absurde, tot atât de reacţionare. „Psihologia abisală“ pleacă dela concepţia retrogradă a lui Weismann şi trage concluzia că orice formă de viaţă, nefiind altceva decât o tendinţă de conservare, orice impuls nu e decât repetarea unei situaţii vechi, adică o tendinţă către forme anterioare, către regres. Cele mai vitale, mai biologice porniri ar fi cele sexuale. Deci „libido“ tinde către păstrarea trecutului şi revenirea la forme depăşite. Premisa e complet falsă. Dar concluzia e şi mai absurdă. Dacă viaţa tinde către conservarea a ceea ce este anterior fixat, „neînsufleţirea“ e anterioară vieţii, deci — culmea acrobaţiei sofistice — „scopul oricărei vieţi este... moartea“ [1]. E greu de reunit într'o singură demonstraţie atâtea aberaţii. Totuşi „psihologia abisală“ a reuşit această performanţă.

---

[1] S. Freud, Beyond the pleasure principle, p. 32—40.

In această stare s'au găsit şi hoardele germane ale lui Hitler care cântau moartea şi inconştient se ofereau, fără reacţie posibilă, drept carne de tun veleităţilor de cucerire a lumii a imperialiştilor germani. In intenţia magnaţilor americani, la această stare de spirit trebue aduse şi massele din S.U.A., pentru a le face docile în a-şi oferi viaţa pentru revendicările lacome ale aţâţătorilor la război.

O asemenea filosofie nihilistă e foarte folositoare trusturilor imperialiste ca instrument politic. Iată dece astfel de inepţii bolnăvicioase sunt încurajate şi răspândite oficial în S.U.A. Cu drept cuvânt scrie psihologul sovietic M. G. Iaroşevski: „considerând la început că fondul inconştientului constă din pornirile sexuale mai târziu sub influenţa cunoscutului neodarwinist Weissman, S. Freud ajunge la ideea că cea mai importantă forţă motrică a conduitei este „tendinţa spre moarte, spre întoarcere la starea neînsufleţită a materiei organice. Această tendinţă, afirmă el, este proprie plasmei germinative (adică tocmai impulsului sexual care creează viaţa! *Nota noastră)* şi dacă viaţa se desvoltă în pofida ei, atunci cauza trebue căutată în influenţa excitanţilor externi care reţin voinţa organismului spre moarte. O astfel de tendinţă iraţională spre dispariţie, în nefiinţă este, după părerea lui S. Freud, cauza războaielor şi a sguduirilor sociale. Freudismul maschează pe de o parte cauzele adevărate ale conflictelor urmate de vărsări de sânge, generate în prezent de oligarhia imperialistă care tinde spre pieţele de desfacere, iar pe de altă parte denaturează adevăratul scop al războaielor de eliberare ale popoarelor înrobite, care luptă pentru libertatea şi afirmarea vieţii şi înflorirea ei.

Fiind cel mai viu simptom al putrezirii culturii burgheze contemporane, teoria profund pesimistă a lui S. Freud oglindeşte marasmul personalităţii burghezului care încearcă să prezinte propria sa condamnare drept lege a naturii şi totodată împlineşte şi o misiune ideologică. Exercitând o influenţă desagregantă asupra minţii oamenilor care trăiesc în societatea capitalistă, freudismul face să apară drept lipsită de sens lupta popoarelor pentru democraţie şi socialism, deoarece afirmă drept unic scop al vieţii negarea acesteia, negarea activităţii intense care este, conform acestei pseudoteorii, ceva nefiresc" [1].

Iată cum „psihologia abisală" se identifică cu delirul existenţialist atât de la modă în ţările apusului, de câteva decenii încoace. Se pregătesc sistematic minţile oamenilor spre indiferenţă faţă de viaţă, adică spre ofranda absurdă a vieţii, în folosul masacrului organizat. Toţi nevropaţii acestor societăţi decadente umplu atmosfera de delirul lor antivital. Burghezia neurastenică, bântuită de pustiitoare gânduri, de dezolate isterii ipocondriace, îşi extinde plaga răului ei interior asupra legilor universului, suflete sbârcite de zădarnicele chinuri ale neputinţei, aruncă asupra vieţii şi lumii sumbre şi apocaliptice imprecaţiuni. Existenţialiştii occidentali, ca şi freudiştii se complac în a desgropa un teolog danez nevropat, Sören Kirkegaard, ale cărui cărţi sunt un program semnificativ prin însăşi titlul lor: „Conceptul anxietăţii", „Tratatul despre disperare", „Frică şi tremurare". Lectura acestor volume e penibilă ca spovedania unui pacient de sanatoriu. Ea a devenit, într'o lume bolnavă, cartea de căpătâi a multor filosofi capitalişti, care găseau într'însa oglinda propriei lor destrămări

[1] M. G. Iaroşevski, op. cit., p. 30—31.

sufleteşti. Iată câteva mostre din S. Kirkegaard: „Disperarea e o categorie a spiritului suspendată pe eternitate şi prin urmare eternitatea intră în dialectica sa"; „sănătatea e o categorie imediată pe când boala sufletului sau a corpului e o categorie dialectică"; „floarea tinereţii, pacea, bucuria şi armonia sunt totuşi disperare"; „anxietatea care acaparează sufletul este o disperare, disperarea neavând alt loc de predilecţie mai scump decât în sânul fericirii" etc., etc. şi mai multe alte texte de acelaşi fel. Aceleaşi idei se găsesc şi în ultimile lucrări ale lui S. Freud, răspândite în America.[1]

„Psihologia abisală" se aşează deci pe acelaşi fond ideologic cu existenţialiştii germani şi francezi.

Pornind dela acelaşi interes palpabil şi pozitiv pentru clasele aţâţătoare la război, care constă în predicarea indiferenţei pentru viaţă, moartea şi problemele ei au devenit o temă de discuţie filosofică foarte răspândită. Este amestecată mereu în preocupările şi discuţiile „filosofilor" din ţările apusului. S'au scris în ultimele decenii multe cărţi despre vocaţia morţii la indivizi şi popoare, despre estetica acesteia, despre necesitatea şi voluptatea ei. Se urmăreşte desigur fără niciun succes, un fel de cufundare în „nirvana" a masselor. Am trăit şi am asistat aici la noi, în timpurile de tristă memorie ale desmăţului legionar la înmormântări şi desgropări, la o întreagă literatură care cânta şi preamărea moartea, care se chinuia să demonstreze „voluptatea" morţii etc. Bineînţeles, şi aici ca şi în alte părţi, popoarele au opus vitalitatea şi sănătatea lor, au reacţionat violent la această cursă a morţii la care erau invitaţi.

Aşa dar, freudismul pe lângă diversiunea sexuală, a încercat să propage şi o altă formă de disoluţie a însuşi instinctului de conservare, preconizând o filosofie pesimistă, de renunţare a bunurilor vieţii.

In timp ce marasmul descompus al teoriilor de acest fel încerca să se insinueze în spiritul popoarelor, în U.R.S.S. un năvalnic avânt către viaţă şi creaţie, o palpitare frenetică de bucurie şi sănătate, indica nivelul moral al unei societăţi fericite şi echilibrate în continuu progres. Acolo se preamăreşte viaţa bogată, amplă, tânără, plină de speranţe şi de posibilităţi.

c) In alte lucrări, „psihologia abisală" devine mai puţin radicală şi, insistând mai slab la „tendinţa către moarte" care tinde să obţină uşor carne de tun pentru războaiele imperialiste, se mulţumeşte să preconizeze pentru timpuri de pace o acceptare a vieţii mizerabile de exploatare, preconizând ascetismul. Grijuliu, ca nu cumva pansexualismul să fie cumva interpretat ca o filosofie care recomandă căutarea plăcerii, elevii americani ai lui S. Freud se sprijină pe teoria „refulării", a înnăbuşirii poftelor şi combat orice fel de epicureism. Dacă funcţia principală a mecanismului psihic este înnăbuşirea tendinţelor, renunţarea, resemnarea trebue să fie etica firească ce urmează. „Principiul plăcerii" e depăşit într'o filosofie de ascetism. Astfel de filosofii au fost întotdeauna plăcute şi întreţinute de clasele exploatatoare, căci ce poate fi mai comod, mai util pentru acei „beati posidentes", decât să convingă biata plebe că viaţa bună e o nenorocire şi că singura plăcere e sărăcia, sobrietatea, refuzul oricărei bucurii materiale. In felul acesta, oligarhiile de totdeauna puteau să-şi facă dige-

---

[1] S. Freud, Mourning and Melancholy, Collected Papers, London, v. 4, p. 98—125; Jenseits vom Lustprinzip, passim.

stia uşor, să nu fie turburate în plăcerea lor de a folosi bucuriile vieţii, deoarece robii pot renunţa de bună voie la orice trai mai omenesc. Aşa a procedat creştinismul, derivând fericirea către lumea eternă de dincolo de mormânt, fericire care nu poate fi câştigată decât prin înnăbuşirea vieţii de aici de pe pământ. Aşa procedează acum şi psihanaliştii americani, cântând imnuri de slavă „genialei" descoperiri a mecanismului psihic de refulare.

Unii au mers până acolo încât au încercat să apropie acţiunea de înnăbuşire a tendinţelor cu inhibiţia pavlovistă. O asemenea apropiere nu poate fi susţinută nici măcar pe aparenţe înşelătoare. Inhibiţia pavlovistă este o lege ştiinţifică riguroasă, nu e rezultatul unei imaginaţii necontrolate, care clădeşte pe nisip. Inhibiţia nervoasă este însăşi legea echilibrului nervos, între excitaţia-stimul şi oprirea acesteia. Inhibiţia apare concomitent cu orice excitaţie şi numai sensul biologic hotărăşte dacă excitaţia sau oprirea ei, domină. Acest fenomen a fost studiat în decenii de muncă în laborator de repetate experienţe şi pe el se fundează însăşi activitatea nervoasă superioară. Ce legătură poate fi între o lege fiziologică verificată prin mii de experienţe, legea dialectică a însăşi funcţiunii sistemului nervos, şi o „teorie" filosofică şi diletantă aplicată conştiinţei pentru a o suprima. Dedusă din observaţii fragmentare, neconfirmate, contestate de chiar o parte a adepţilor, freudismul este respins de marea majoritate a psihiatrilor şi neurologilor.

d) Concomitent cu predicile de aspiraţie către neant, către nefiinţă şi cu renunţarea prin ascetism la bunurile vieţii (care trebue lăsate toate în folosinţa celor bogaţi), freudismul încearcă să ajute pe cale ideologică şi la justificarea agresiunii în cadrul imperialismului. Teoria înnăbuşirii instinctelor capătă un corelat: orice tendinţă comprimată caută să se răzbune, să se lichideze printr'o deviaţie, printr'o „sublimare" cum o numesc abisalii. Ce devin pornirile dinamice înnăbuşite? Ele dau naştere la o frustraţie care nu poate rămâne fără consecinţă. Unii dintre elevii şi urmaşii lui S. Freud n'au mai pus tendinţa sexuală pe primul plan, ci au introdus pe primul plan, ca de pildă Jung, cum se şi cuvine într'un regim individualist-burghez, pornirea către afirmarea „eului", cu alte cuvinte orgoliul, vanitatea şi celelalte impulsuri ale unei personalităţi hipertrofiate. Impulsurile „eului" (Inchtriebe), adică egoismul agresiv, fără limită, tinde să înlocuiască sau să-şi împartă domeniul psihic împreună cu „libido". Când sexualitatea este oprită asistăm la o largă descriere de devieri şi „sublimări". Ce se întâmplă însă când instinctele egoiste sunt frânate? Evident că, după freudişti, ele se întăresc, devin obsedante şi dau naştere la acte de agresiune, de atac, de provocare. Iată aşa dar şi originea luptelor interindividuale, a ciocnirilor de tot felul, în sfârşit a războaielor. Acestea n'ar fi datorite luptelor de clasă, relaţiilor economice, ci ar fi oarecum înscrise în însăşi funcţionarea psihicului nostru, adică un rezultat normal, firesc al mecanismului de „refulare" a unor tendinţe dinamice de afirmare de sine. Am văzut mai sus cum, freudiştii americani servind pe stăpânii lor, prezintă războiul drept un fenomen firesc, rezultat al suprimării conştiinţei.

O altă variantă a freudismului, cea mai apreciată şi difuzată în S.U.A., este aceea după care motivul esenţial determinant al acţiunii sunt aşa numitele „complexe de inferioritate". Este vorba de aspecte de orgoliu des-

voltat care dă naştere, prin pretenţiile sale nemărturisite, la un fel de timiditate, la stări depresive, reieşite din decalajul între ceea ce pretinde a fi un individ şi felul cum este recunoscută de către societate această pretenţie. Urmează că ori de câte ori cineva nu e recunoscut aşa cum o indică veleităţile sale, el va deveni un neadaptat acrit, plin de resentimente, de invidie, de dorinţe anarhice de distrugere şi răzbunare.

Un grup foarte răspândit de epigoni ai lui A. Adler (autorul „complexului de inferioritate") caută să explice conflictele dintre muncitor şi patron, lupta de clasă, revendicările democratice, în mod absolut fals şi idealist prin acest „complex de inferioritate". Astfel, alături de „libido" şi de „tendinţele eului" a mai apărut o nouă formă de inconştient ca forţă motrice a activităţii omeneşti. „Aşa este de exemplu „psihologia individuală" a lui A. Adler, psihologul de încredere al austro-marxismului, care afirmă că forţa motrică psihică, ascunsă dincolo de conştiinţă, este simţul inferiorităţii şi voinţa către putere... Astfel, — aşa cum remarcă un psiholog american — „psihologia abisală" a învăţat multe, nu fără temei, dela Friedrich Nietzsche şi ar fi putut învăţa şi mai mult" [1].

Intr'adevăr, dacă considerăm difuzarea, reclama şi prestigiul de care se bucură în S.U.A. (unde A. Adler a ajuns profesor la Chicago) aşa numita „psihologie a frustraţiei", forma agresivă a instinctului vital, ne dăm seama că toţi filosofii violenţei invocaţi de psihologia imperialistă germană — dela A. Schopenhauer la Nietzsche — cu teoriile lor relative la tendinţa către putere, au fost adoptate cu interes de psihologii americani.

A afirma că agresivitatea este o consecinţă a comprimării egoismului individual sau social înseamnă mai întâi a găsi o explicaţie „spirituală" la un fenomen social economic, ceea ce serveşte propagarea idealismului, dar mai ales se oferă prin această teorie un fundament de normalitate provocării şi atacului deslănţuit de cel puternic. Nu e de mirare deci, cum cu ajutorul psihanalizei s'a putut justifica exploatarea de clasă, persecuţia rasială şi, în sfârşit, războiul de cucerire. „Freudismul maschează pe de o parte cauzele adevărate ale conflictelor urmate de vărsări de sânge, generate în prezent de oligarhia imperialistă care tinde spre pieţe mondiale de desfacere, iar pe de altă parte denaturează adevăratul scop al războaielor de eliberare ale popoarelor înrobite, care luptă contra domnilor freudişti pentru afirmarea vieţii şi înflorirea ei" [2].

Odată precizate scopurile ideologice care stau în dosul acestor divagaţiuni, să urmărim mai de aproape constituirea în S.U.A a unei noi ştiinţe care se numeşte „Frustrarea şi Agresiunea" şi care tinde să explice „abisal" fenomene ca: crimă, ciocniri de clasă, persecuţia rasială şi războiul. Un psihanalist, Dollard, a încercat să explice conflictul între negrii şi albii din Sud, pe această bază. In 1936 el şi un grup de psihanalişti, sociologi şi antropologi s'au adunat într'un „Institut al relaţiilor umane" la Yale, pentru a desvolta o ştiinţă sistematică „Frustrarea şi Agresiunea" şi al cărei obiect trebuia să fie acela de a găsi „o punte între individ şi societate". O serie de publicaţii, memorii, studii au inundat piaţa. Teste şi anchete spe-

[1] *M. G. Iaroşevski, op. cit.*, p. 31.
[2] Ibidem, p. 30.

ciale au fost inventate ca să dea o bază ştiinţifică pornirilor bestiale de agresiune [1].

S'au cercetat formele şi tipurile de „frustrare" a agresiunii şi s'a ajuns la concluzia că agresiunea este o uşurare, o purgare, o „catarsis" a acestor comprimări. Aceste fenomene încep dela cea mai fragedă vârstă a copilului şi pe urmă merg crescând către vârsta adultă. „Frustrările" ar fi rezultatul limitării oamenilor de către alţi oameni în cadrul interacţiunii datorite relaţiilor sociale. Autorii recunosc că unele persoane nu sunt pentru alţii decât simple „instrumente" ale egoismului lor. Consecinţa e ca fiecare agresiune permite o contraagresiune.

Tabloul social descris duce la un fel de „bellum omnium contra omnes" înfăţişată altădată de Hobbes, adică se afirmă că societatea, chiar cea cu pretenţii de civilizaţie nu e altceva decât o junglă [2]. Oricine recunoaşte în descrierea acestui peisaj social copia fidelă a societăţii americane contemporane. Inspiraţia e directă şi reproducerea fidelă. Nu se poate nega acestor autori un anumit simţ al realismului...

Pentru a da mai mult prestigiu acestei ideologii, psihanaliştii americani au voit să-i dea pe cât posibil un caracter de cercetare ştiinţifică precisă. Ceea ce unii dintre psihologii americani reproşau freudismului era metoda sa bazată doar pe observaţia clinică şi careia îi lipsea cu desăvârşire aspectul experimental. Deoarece psihologii americani cred că ori de câte ori supun problema cercetării prin teste şi statistică procedează în mod ştiinţific, „psihologia abisală" a fost supusă şi ea unui control de laborator, creând astfel o disciplină anexă, care a luat titlul de „psihanaliza experimentală". S'au luat rând pe rând diferitele afirmaţii freudiene şi s'au controlat prin metoda cercetărilor de laborator. Deşi psihologii americani, care au întreprins această pretinsă analiză migăloasă, au declarat că vor să elimine verbiajul sonor, faptele nestudiate, ipotezele considerate în mod pripit valabile, autenticitatea şi veracitatea mărturisirilor personale [3], liniile principale ale sistemului au fost salvate. Şi era firesc să fie aşa: freudismul. servind o anumită ideologie; au fost găsite bune şi juste toate faptele şi interpretările de care ideologia de clasă avea nevoie pentru a-şi demonstra tendinţele. Deşi s'au măsurat, controlat prin teste şi indice numerice cele mai însemnate afirmaţii ale psihanalizei, rezervele făcute sunt relativ doar la detalii, la puncte de mică importanţă. S'au redus unele exagerări aberante asupra tălmăcirii viselor, asupra unor aspecte ale nevrozelor, asupra universalităţii tendinţelor sexuale, în special la copii etc. Rezervele făcute privesc doar gradul şi nicidecum însăşi natura concluziilor trase. S'a admis de pildă, că pe lângă „libido", hrana, căutarea succesului, onoarea pot şi ele influenţa inconştientul uman. Anumite tendinţe perverse, invertiri, homosexualitate, incestul (complexul lui Oedip), exibiţionismul, narcisismul etc. n'au fost găsite (de către Hamilton, de pildă) la o sută de adulţi decât în proporţie de 35—65%. Dând o satisfacţie puritanismului protestant care era indignat de concluziile freudiene s'a coborît întru câtva generalitatea

[1] Dollard, W. Doob, N. Miller etc., Frustration and Agression, 1939, p. 209.

[2] Symposium on Frustration and Agression, Psychol. Rev., 1941, p. 337—366; Rob. R. Sears, Frustration and Agression in Harrimann's Encyclopaedia, p. 215—218.

[3] I. Mc Hunt, Experimental Psychoanalysis in Harriman's Encyclopaedia, p. 140, 165; E. G. Boring: A History of experimental Psychology N. I., 1925.

fenomenului la o simplă majoritate[1]. In schimb, tendinţele agresive, represiunea instinctelor, substituirile, sublimările, au fost găsite juste, cu mici corectări, adăugări sau reduceri de detalii. Astfel, liniile mari ale sistemului au scăpat de acest control. Toată verificarea pretinsă experimentală n'a avut alt scop decât de a întări sistemul, compromis până la ridicol de exagerările inepte, prin certificate pe care oamenii de laborator s'au grăbit să-l acorde acestui curent aşa de necesar atmosferei actuale a ideologiei imperialiste.

[1] R. R. Sears, Experimental Analysis for Psychoanalitic Phenomene in J. Mc. Hunt, Personality ant the behavior disorders, 1944.

TĂNASE CONSTANTIN, UN ÎNVĂȚĂTOR ÎNAINTAT, LA MIJLOCUL VEACULUI AL XIX-lea

DE

I. IONAȘCU

Prin pacea dela Adrianopol (1829) Rușii învingători în războiul împotriva Imperiului Otoman au impus Porții o serie de clauze ce îngrădeau asuprirea exercitată de statul feudal parazitar turc asupra Țărilor Române, printre care sunt de reținut: suprimarea monopolului turcesc asupra comerțului nostru exterior, retrocedarea importantelor teritorii-raiale din stânga Dunării (Brăila, Giurgiu și Turnu-Măgurele), lărgirea autonomiei administrative și recunoașterea Regulamentelor de organizare internă a Moldovei și Țării-Românești, ce vor fi întocmite în timpul administrației ruse.

Libertatea comerțului românesc va marca o creștere treptată a volumului și prețului mărfurilor — cereale, vite, lemne, etc., pentru export și o creștere a schimbului de mărfuri.

Apare prima legiuire fundamentală, cu conținut aproape identic pentru Moldova și Țara Românească, Regulamentul Organic, *„Codicele muncii de clacă,* proclamat în 1831 de generalul rus Kisselef... dictat de înșiși boerii", care „era o expresie pozitivă a goanei după supramuncă" după cum arată Marx [1], atunci când analizează cum s'a adâncit prin acest Regulament exploatarea țăranilor clăcași de către atotputernicii boieri.

N. Bălcescu, în studiul său „Mersul revoluției la Români", după ce arată că: „Regulamentul, cu toate relele sale, aduse însă oarecari principiuri folositoare și se făcu un instrument de progres. El recunoscu în drept principiul libertății comerciale, despărțirea puterilor judecătorești, administrative și legiuitoare și introduse regimul parlamentar" [2], subliniază că „Regulamentul e contractul care robește țara ciocoilor", care „robește pe om pământului și monopolizează proprietatea în mâna ciocoilor", sau cu alte cuvinte: „Regulamentul Organic a contribuit la progresul Moldovei și Țării Românești, separând puterea executivă de cea legislativă și judecătorească, desființând vămile interioare, organizând armata națională și învățământul în limba națională, reorganizând administrația etc." [3].

---

[1] Karl Marx, Capitalul, Ed. P.C.R., București, 1947, v. I, p. 233.

[2] N. Bălcescu, Opere, E.S.P.L.A., București, 1952, p. 180.

[3] Istoria R.P.R., Manual pentru învățământul public, sub redacția Acad. M. Roller, Ed. de Stat didactică și pedagogică, București, 1952, p. 311.

Regulamentul Organic constitue instrumentul făurit în vederea sprijinirii şi întăririi bazei economice a clasei dominante, fapt ce apare clar în redactarea şi aplicarea chiar şi a acelor măsuri cu conţinut progresist, ca de pildă organizarea şi desvoltarea învăţământului de stat. In Regulament se reflectă preocuparea aristocraţiei şi a burgheziei în formare, de a pune bazele şcolilor umanitare, complementare (medii) şi speciale (superioare), grade prin care aveau să treacă vlăstarele celor puternici şi avuţi, după câştigarea primelor noţiuni de carte în şcolile începătoare câte una în fiecare oraş reşedinţă de judeţ.

In schimb, pentru smulgerea ţărănimii din starea de ignoranţă şi analfabetism, voluminoasa legiuire boierească nu cuprinde măcar un articol. Importanta problemă a instruirii masselor ţărăneşti este superficial atinsă doar la sfârşitul articolului 8 din „Proectul pentru seminaruri...", prin cuvintele: „...iar cântăreţului şi câte doi lei pe an, de fiecare enorias sătean, plătindu-se leu unul la sf. Gheorghe şi leu unul la sf. Dimitrie, însă *va avea îndatorire a învăţa copiii satului carte şi cântări*" [1].

Dar şi acest învăţământ rural prin ţârcovnici, legiferat în 1833, nu este pus în mişcare decât peste cinci ani şi cu mare greutate. Clasa stăpânitoare de la noi n'avea niciun interes să lumineze pe clăcaşi ; înapoierea lor culturală îi asigura mai mult exploatarea.

La 24 Ianuarie 1838, vornicia dinăuntru încunoştiinţează eforia şcoalelor că a dat dispoziţii ocârmuirilor judeţelor „ca potrivit cu glăsuirea pomenitului articol, prin înţelegere cu proprietarii moşiilor, să şi pue în lucrare textul Regulamentului, înfiinţându-se prin toate satele şcoli pentru copiii sătenilor, urmându-se a lor învăţătură numai pe vreme de iarnă, adecă de la 1 Noembrie până la sfârşitul lui Martie" [2]. Iar în hârtia către judeţe, departamentul recomandă ocârmuitorilor „să se înţeleagă cu toţi proprietarii judeţului..., şi cât pentru ceeace priveşte la încăperea şcoalei, proprietarii vor chibzui cele mai înlesnitoare îndemânatice mijloace, ca să se poată ţine şcoala într'o încăpere potrivită cu numărul şcolarilor, încât şi învăţătura lor să se poată face cu toată ceruta orânduială, şi sănătatea lor să nu se vatăme...". In final, cu prefăcută grijă, vornicul socoteşte că „toţi proprietarii vor îmbrăţişa cu bucurie această lucrare, care priveşte la luminarea neamului, singura fericire a unui norod" [3]. Relativ la cadrele didactice ale şcolilor săteşti, eforia dă instrucţiuni profesorilor şcolilor începătoare din capitalele de judeţ, ca în acord cu ocârmuitorii să găsească „tineri ţărani dintre cântăreţi sau grămătici, şi aceştia primind a urma câtăva vreme pe vară în şcoala din oraşul judeţului spre a se deprinde la învăţăturile începătoare, să se îndatoreze a ţine şcoală în vreun sat, cu folosurile ce s'au legiuit pentru asemenea învăţători..." [4].

Primind şi sarcina instruirii candidaţilor de învăţători, profesorii şcolilor începătoare (normale) ar fi fost îndreptăţiţi la o creştere a salariului şi la o atenţie deosebită din partea stăpânirii. Rândurile de mai jos, scrise de profesorul Stanciovici de la Slatina, la 8 Septembrie 1841, ilus-

---

[1] Regulamentul Organic, Bucureşti, 1847, p. 332 (cap. VIII, secţia III, art. 362, în care se găsesc contopite art. 4 — 9 din legea pentru seminarii).

[2] V. A. Ureche, Şcoalele săteşti în România, Bucureşti 1868, p. 48.

[3] V. A. Ureche, Istoria Şcoalelor, Bucureşti, 1892, v. II, p. 2.

[4] V. A. Ureche, Şcoalele săteşti în România, Bucureşti, 1868, p. 49.

trează nepăsarea condamnabilă a stăpânirii faţă de slujitorii învăţamântului:

„Dupa ce leafa ne este atât de mică încât numai o răbdare de fier şi o iconomie cumplită ne sprijină viaţa, după ce locul unde trăim înzeceşte preţul fiecărui lucru trebuincios şi înmieşte neînlesnirea de a-l dobândi: după ce nici vremea şi nici caracterul nu ne îngădue vreo altă speculaţie spre înlesnirea traiului sau înbunătăţirea stării noastre, ci toată nădejdea întâmpinării trebuinţelor rămâne numai în biată-ne lefşoară, apoi tocmai într'o vreme când şi cei mai mici slujbaşi obşteşti îşi primesc leafa la sfârşitul fiecărei luni chiar la locul unde slujesc, noi să fim siliţi a aştepta după câte trei luni 5—600 de lei, ca să scăpăm cu dânşii de cămătarnicii ce vor fi avut omenie să ne împrumute la sila trebuinţelor noastre, cu dobândă arbitrară ca pe nişte oameni fără nicio siguranţă, să fim siliţi a împărţi cu dânşii şi puţintica această momeală de simbrie, destul de mică pentru trebuinţele cele mai neapărate ale unui profesor, mai ales într'un oraş ca acesta, şi aşa să rămânem într'o poziţie destul de costişă, încât peste câtăva vreme, bătrâneţea să ne găsească îngropaţi în datorii, a cărora covârşire să crească în raport cu slăbiciunile, cu desgustul, cu desnădejdea şi ticăloşia noastră“ [1].

Apelurile formale trimise de marea vornicie şi de eforia şcolilor la judeţe, pentru antrenarea boierilor în soluţionarea problemei învăţământului sătesc, au rămas fără ecou. In darea de seamă făcută în vara anului 1838 de către directorul şcolilor, P. Poenaru, fostul elev al lui Lazăr şi grămătic de cancelarie al lui Tudor Vladimirescu în 1821, arată că s'au dobândit „bune rezultaturi... unde ocârmuirile s'au pătruns de importanţa acestei lucrări şi n'au avut a se lupta cu împiedecări din partea proprietarilor de moşii“ [2]. Sunt citate cinci judeţe cu rezultate mulţumitoare, în fruntea cărora se află Gorjul, cu 172 candidaţi. Nu e întâmplător faptul că acest lucru se petrece într'un judeţ în care numărul satelor de moşneni întrece pe acel al moşiilor boiereşti [3] şi că judeţul Ilfov, în care se găsea capitala Ţării Româneşti, dar nu mai exista nicio aşezare de ţărani liberi, nu era cuprins între judeţele menţionate.

Poenaru nu încearcă a da numele boierilor şi arendaşilor protivnici începuturilor învăţământului sătesc, dar arhiva şcoalei elementare Nr. 1 din Slatina, cea mai veche şcoală locală, de la sfârşitul secolului al XVIII-lea, conţine date şi nume destule privind această chestiune.

Boierii n'au contribuit nici în cea mai slabă măsură la rezolvarea problemei localurilor de şcoală. In tot întinsul Oltului, plin de moşii boiereşti, s'a găsit doar unul singur, Iamandi Gigîrtu, care în 1843 „cere să se înfiinţeze în Săltăneşti deosebită şcoală, pentru a căreia începere dă dumnealui sătenilor o casă“ [4]. Dar nu s'a ţinut de făgăduială — regulă generală la boieri în raporturile cu clăcaşii lor — astfel că nici în anul 1844 şcoala nu funcţiona din lipsă de local.

---

[1] Arhiva şcoalei elementare Nr. 1 din Slatina, de unde am procurat materialul documentar inedit.

[2] V. A. Ureche, Şcoalele săteşti în România, Bucureşti, 1868, p. 53.

[3] Cf. Acte şi Documente privitoare la renaşterea României, Bucureşti, 1890, p. 682, statistică în care nu apare nicio moşie de moşneni în judeţul Ilfov.

[4] Arhiva din Slatina.

In aceeaşi vreme, profesorul şcolii normale din Slatina facea cunoscut că „în şcoală din Coteana se află cu şederea d. Mihalache Iorgulescu, omul dumnealui prinţul Brâncoveanu, proprietarul acelii moşii, şi văz că toate lucrurile şcolii, s'au sfărîmat într'însa" [1].

Marele latifundiar Brâncoveanu, ale cărui moşii se ţineau lanţ în fostele judeţe Teleorman, Olt şi Romanaţi, sub pretextul că vechilul său n'are locuinţă, îl instalează în şcoală, încuviinţându-i totodată să distrugă şi umbra de mobilier didactic existent.

Raportul subinspectorului plăşii Şerbăneşti din 1862 relata că în satul Crăciunei s'au găsit „băngile, tabla, masa, scaunul şi alte obiecte ale şcolii date afară şi lepădate în cea mai mare mizerie prin curtea şcolii, iar în şcoală, în loc de şcolari, a găsit nişte sârbi tâmplari băgaţi de d. M. Plopeanu, ca proprietar, ca să facă un han. Iată dar faptă patriotică de proprietar — conchide revoltat inspectorul — care în loc să încurajeze ţărănimea la învăţătură, ruinează şcoala de unde se aşteaptă viitorul naţiunii noastre române" [2].

Alungarea copiilor din şcoală şi transformarea localului în cârciumă ilustrează dispreţul şi ura clasei dominante faţă de învăţământul ce se adresa ţărănimii împilate.

Ca urmare a împotrivirii înrăite a stăpânilor de pământ, singură sărăcia lucie a clăcaşilor rămânea să contribue la ridicarea localurilor de şcoală, care vor fi în general nişte sinistre cocioabe. In judeţul Olt, din 107 localuri, numai 2 erau de cărămidă, 12 erau de bârne, iar 93 de nuele lipite cu pământ.

Iată cum îşi descrie şcoala, în August 1844, învăţătorul satului Bărăştii de Cepturi:

„...este în foarte rea stare, adică... cea dintâi, este desvelită încât nu se mai cunoaşte dacă e şcoală ori casă de porci; al doilea este aşa de întunecoasă încât e mai rău decât într'un beci; al treilea sobele sânt atât de rele încât nu o cunoşti ce este; al patrulea băngile de nisip şi celelalte băngi, asemenea sunt rele, şi nici masa învăţătorului nici scaun n'are nici decum; al cincilea este atât de deslipită încât sărmanii copii tremură până ce nu mai pot, deabia vedem lemne câte două-trei aduse la 2 luni odată, dar însă câte sânt de lipsă şi rele. Apoi, cum o să vie bieţii copii ca să înveţe, apoi învăţătură ori foc!" [3].

Atitudinea duşmănoasă faţă de nevoia de cultură a ţărănimii se manifestă şi mai necruţătoare din partea boierilor, când este vorba de raporturile cu învăţătorii şcoalelor comunale.

In proiectul al doilea din Regulamentul Organic se prevedea că orice cântăreţ de biserică, primind anual două chile de bucate dela obştea sătească şi câte doi lei dela fiecare locuitor, va învăţa „copiii satului carte numai în şase luni de iarnă" [4]. Cum cântăreţii refuzau în unele cazuri să intre în rândul candidaţilor de învăţători, eforia şcolilor interveni la departamentul dinăuntru, la 4 August 1838, ca „acei tineri ce se vor aşeza învăţători pe la sate, să fie apăraţi de plata capitaţiei şi de orice alte îndatoriri

[1] Arhiva din Slatina.
[2] Ibidem.
[3] Cf. Arhiva din Slatina.
[4] V. A. Ureche, Şcoalele săteşti în România, Bucureşti, 1868, p. 49.

ce atârnă de administrație; despre altă parte să se poftească de c. departament domnii proprietari de moșii, ca să scutească învățatorii de prin sate măcar numai de clacă, dacă nu și de dijmă" [1].

A urmat, în Noembrie 1838, adresa departamentului către ocârmuitorii județelor, invitându-i să insufle boierilor și arendașilor „cuviința ce este a se apăra acești candidați de drepturile proprietăricești" [2].

Actele din arhiva școalei elementare Nr. 1 din Slatina atestă refuzul sistematic al unor boieri (Plopeanu, Milcoveanu, C. Lenj, Caracostea, polcovnicul Pirțov, Văleanu etc.) de a ușura condițiile de trai ale candidaților de învățători. Astfel, în toamna anului 1843, candidați din satele Ciomăgești, Dudu-Plăviceni, Schitul-Greci, Mereni, Mihăiești, Milcov, Prooroci, Sârbii-Măgura, Tâmpeni, Titulești, Valea Mare, Văleni, Vlăngărești etc., scriu profesorului din Slatina, rugându-l „să faci arătare stăpânirii, ...ca să se milostivească a îndupleca pe domnii proprietari, ca să ne hărăzească iertându-ne de clacă" [3].

Intervențiile profesorului de județ către eforie rămân zadarnice, iar dacă unii se încumetă a nesocoti „drepturile proprietăricești", boierii nu ezită a porunci argaților și țiganilor să ridice pe acești învățători cu forța și să-i ducă la muncă pe domeniul boieresc, cum ne informează raportul subrevizorului plășii Serbănești, din Ianuarie 1846, către profesorul din Slatina: „La satul Stoicănești, candidatul Stancu, fiul lui Ion Croitoru mi-au arătat că viind țiganii proprietarului l-au luat cu zor din școală, bătându-l și l-au dus la un eleșteu să lucreze" [4]. Același boier Fântâneanu, în același an „poruncește aleșilor să ia în sifă dela numitul candidat pe jumătate din porumbul legiuit și să-l dea în primire unui fecior de vizitiu, asupra căruia drept nu știu" [5].

Aceste rânduri grăiesc din plin despre liberul plac și atotputernicia boierească în Țara Românească înainte de 1848. Dar ele rămân apanajul boierimii și ciocoimii și după formarea statului național România, așa cum ne indică și un fragment din raportul învățătorului Marin Pirciu dela Turia-Zorleasca, în Ianuarie 1862: „Coconu Nae Racoviceanu, împreună cu isprăvnicelul, cu un Tănase popa Joc și cu Marin țiganul, fiul lui Tudor țiganul, ce este servitor la coconu Nae, au intrat în școală, au bătut copiii, au spart urcioarele din care beau apă, și coconu Nae, sărind asupra mea, ca o fiară striga la slugi să dea..." [6].

Impotriva modeștilor luminători ai satelor se ridică și forța brutală a aparatului de stat, pus în slujba clasei exploatatoare. Candidații de învățători sunt la cheremul ocârmuitorilor, zapciilor și pomojnicilor și nu sunt rare cazurile când li se aplică bătaia. Un atare caz îl desvălue plângerea din Aprilie 1844 adresată profesorului din Slatina de candidatul satului Vitănești, Tănase Hristea, că sătenii nu i-au dat cele 800 oca porumb, iar din simbrie „pre tot anul îmi oprește câte câțiva lei aleșii... un Dinu parcă-

[1] V. A. Ureche, Școalele sătești în România, București 1868, p. 55.
[2] Ibidem, p. 61.
[3] Cf. Arhiva din Slatina.
[4] Ibidem.
[5] Ibidem.
[6] Cf. Arhiva din Slatina. Acest Nae Racoviceanu este boierul care în August 1848 slobozea pe robii săi țigani, dar abuziv îi despoia «de haine și de toate averile» (a se vedea Anul 1848 în Principatele Române, București, 1902, v. III, p. 306).

labu, şi un Marin cutieru“ [1]. Cerându-şi stăruitor drepturile, într'una din zile Tănase a dat peste pomojnic şi acesta împreună cu cei pe care îi atacase, i aplică o bătaie sdravănă, după cum rezultă din finalul adresei:

„...şi eu, în loc să mai dobândesc, am rămas şi în pagubă de o fermenea nouă, de o cuşmă lungă, de bumbac nouă, ce mi le-a rupt dumnealui Petre sin Stan pomojnicu, cu aleşii dimpreună“ [2].

Profesorul Stanciovici îndrumează la ocârmuire plângerea „prin care arată că l-au bătut pomojnicu subcârmuirii locale, şi îndestulându-se de cele cuprinse într'ânsa, este rugată a tâmpi oarba semeţie a unui slujbaş înrăutăţit, poruncind ca în viitor să nu-şi mai însuşească drepturi de a pedepsi învăţătorii judeţului, care să ţin nu cu bătaie, ci cu încurajare“ [3].

Un alt caz, consemnat de subrevizorul Tănase Constantin la 4 Ianuarie 1846, se referă la Gheorghe Nicolae, candidatul satului Drăgăneşti, pe care „pomojnicu subcârmuirii l-a osândit la bătaie, pentru ce nu ştiu“ [4]. Profesorul din Slatina, informat, reclamă ocârmuirii judeţului în modul următor: „Invăţătorul fiind chemat la tactul suptcârmuirii respective, ca să-şi primească simbria, d-lui pomojnicu Petrică, vrând a-l trimite la un han, ca să-i cumpere nu ştiu ce, şi dânsul, după o stăruire de mai multe zile, cătând prilejul d'aşi isprăvi treaba, nu s'au dus; în urma căreia, chemându-l în casă sub cuvânt ca să-i dea nişte acte a le duce la sat, s'au pus şi l-au necinstit cu bătaie destul de batjocoritoare. Pentru aceia, rog pe cinstita ocârmuire ca să binevoiească nu numai a nu suferi de a se întrebuinţa atât de rău puterea însuţită în persoana dumnealui pomojnicului, dar şi a-l mărgini pe viitorime de a mai descuraja pe învăţătorii satelor cu o astfel de manieră urîtă; pentrucă dacă îmbrăţişerea ce o aşteaptă nişte asemenea oameni dela tot slujbaşii, se va preface într'o astfel de asprime, apoi noi atunci cu şcoalele putem ajunge prea anevoie la scoposul cel părintesc al stăpânirii“ [5].

Slujbaşul bătăuş din 1844, Petrică pomojnicul, este identic cu bătăuşul din 1846; împotriva acestui sbir s'au făcut, cum am văzut, întemeiate reclamaţiuni, dar au rămas fără rezultat, fiindcă clasa asupritoare era satisfăcută de metodele unor atari specimene, care înnăbuşeau glasul celor exploataţi.

Dar boierii merg mai departe în lupta lor împotriva învăţământului rural. Când învăţătorul îndrăsneşte să se ridice mai hotărît asupra silniciei moşierului, acesta foloseşte toate mijloacele perfide ce-i stau la îndemână şi îl doboară. Aşa procedează odiosul latifundiar C. Lenj în 1843, când alungă din post pe învăţătorul Marin Manea, care aprinsese primul opaiţ în bezna neştiinţei clăcaşilor de pe moşia Schitu-Greci, în 1838 [6].

Unii proprietari, ca de pildă boierul Costache Izvoranu, determină pe câţiva clăcaşi de pe moşia Izvoarele, să reclame ei destituirea învăţătorului local, cum rezultă clar din adresa profesorului şcoalei normale din Slatina, către eforie: „...locuitorii în acord cu proprietarii cer destituirea“ [7].

[1] Cf. Arhiva din Slatina.
[2] Ibidem.
[3] Ibidem.
[4] Cf. Arhiva citată.
[5] Ibidem.
[6] Ibidem.
[7] Cf. Arhiva din Slatina.

Acord între ţărani şi moşieri? Da, cel mai perfect acord, care a atins culmea în răscoala din primăvara anului 1907, când nu mai puţin de 11.000 clăcaşi „îndrăznind" să ridice braţul pentru pământ, au îngrăşat cu trupurile lor brazda boierească, la porunca scelerată a guvernului burghezo-moşieresc.

Din plângerea învăţătorului năpăstuit, la departament, aflăm poziţia locuitorilor reclamanţi: „...unii dintrânşii, fiind ataşaţi pe lângă curţi, numai după punerea la cale şi ambiţia domnilor proprietari, vor să mă destituie fără nici un motiv, căci sunt simpli şi dd. proprietari, care nu contribuiesc cu nimic în folosul şcoalei şi n'au copii la învăţătură, nu le pasă de s'ar închide şi cu desăvârşire"[1].

In sufletul ţăranilor o ură nestăvilită a prins a creşte împotriva rapacităţii şi cruzimii boierilor olteni, ale căror moşii, Giuleşti şi Chiajna, se întindeau până în marginea Bucureştilor. Şi în Mai 1870, când s'a auzit că boierul Alecu Izvoranu a fost ucis în Bucureşti pe treptele tribunalului de un fost arendaş, vestea „departe de a inspira mâhnire, produse o bucurie generală: ţăranii se crezură scăpaţi ca de o aspră tiranie... şi deci se strânseră la han ca şi cum ar fi fost zi de mare sărbătoare, iar lăutarii... improvizară cântecul următor:

....
Vestea mare ajungea
Tocmai dela Bucureşti
La Chiajna şi la Giuleşti,
Ţărănimea se scula,
Şapte buţi de vin scotea,
Mare chef că chefuia,
Şi trei zile că-mi tot bea,
Că scăpase de duşmanul,
Scăpase de Izvoranul"[2].

Iar la câţiva ani, în 1874 Ioan Izvoranu, fiul lui Alecu „a fost ucis de săteni la moşia sa Izvoarele din Olt"[3]

Când refuzul contribuţiei la înjghebarea localurilor de şcoli şi asuprirea crescândă a învăţătorilor prin clăci, dijme, persecuţii, bătăi şi destituiri încă nu erau socotite suficiente pentru a ţine pe loc învăţământul sătesc, clasa stăpânitoare adopta şi alte măsuri: a închiderii tuturor şcolilor pe un şir de ani (de exemplu în perioada care se deschide odată cu înăbuşirea revoluţiei dela 1848 şi încheiată în 1857) sau a suprimării unor şcoli în 1857 şi, mai ales, în Octombrie 1866. La această din urmă dată, regimul politic al domniei Hohenzolernilor considera că trebuia să-şi înceapă activitatea prin economii bugetare la capitolul învăţământ, suprimând într'un singur judeţ, 31 şcoli primare[4].

Din cele expuse, rămâne bine dovedit faptul că clasele exploatatoare din deceniile 4—6 ale secolului al XIX-lea, frânau din toate puterile organizarea şi desvoltarea învăţământului la sate.

---

[1] Cf. Arhiva din Slatina
[2] G. Poboran, Istoria oraşului Slatina, Slatina, 1908, ed. a II-a, p. 451 — 452.
[3] Ibidem, p. 451.
[4] Cf. Arhiva din Slatina.

Dar, înafara de metodele pe care am arătat că le practica, nu trebue scapat din vedere un alt fapt esenţial, că această clasă stăpânitoare a dat învăţământului un conţinut idealist, obscurantist, antiştiinţific. Dacă analizam „programa de învaţaturile şi de orânduelele ce are a se urma în şcoalele săteşti", constatăm ca materiile de învăţământ sunt: *„cetirea* după tabele care vor cuprinde numai maxime morale şi religioase; *scrierea...; catihismul legei creştineşti...; aritmetica elementară...; lucrarea câmpului..."* [1].

Neîndoelnic, este vorba de un vadit şi precumpănitor caracter religios în structura acestui învăţământ: pe deasupra, el este încredinţat cântareţilor bisericeşti, care vor cultiva în sufletul copiilor sentimentul totalei resemnari şi pasivităţi faţă de suferinţele ce au a îndura pe pământ dela cei bogaţi, caci vor afla în schimb fericirea veşnică din ceruri.

E de observat că de multe ori, slujitorii bisericii nu primesc să fie candidaţi de învăţători, din cauza obligaţiei ce aveau a merge câteva luni, vara, la cursurile de la şcoala naţională din capitala judeţului, şi atunci, în aceste posturi libere, apar fii de clăcaşi cu oarecare noţiuni de carte câştigate pe lângă ţârcovnici sau în preajma logofeţilor (scriitorilor oficiali) săteşti. Candidaţii din această categorie nu se vor arăta dispuşi să înveţe cântările bisericeşti — cum rezultă din materialul arhivistic folosit — şi dintre ei, mai ales, vor fi acei care vor ridica protestatar glasul împotriva samavolniciei şi răutăţii exploatatorilor clasei ţărăneşti.

In fruntea acestor învăţători curajoşi, din Olt, hotărîţi să ducă o luptă pentru revendicările ţărăneşti, găsim în această epocă pe Tănase Constantin, fiu de clăcaş din satul Izvoarele, moşia boierilor Izvorani, asupritori feroci ai ţăranilor.

Tanase Constantin, fiu de ţărani clăcaşi de pe moşia Izvoarele din fostul judeţ Olt, s'a născut în anul 1824. Numele său iese la iveală pentru întâia oara la 1 Mai 1842 [2], când ia fiinţă sub conducerea lui şcoala din sat. Boierii Izvorani nu vor să sprijine această iniţiativă; dimpotrivă, documente ulterioare îi arată vrăjmaşi, ca pe toţi boierii, de aceea localul nu poate fi înfiripat de săteni în condiţiile nemiloasei exploatări feudale, decât din nuiele.

Şi-a trăit copilăria şi adolescenţa robind, desigur, alături de părinţii săi şi de obştea clăcaşilor pe moşia boierească, lipsit de bucurii, învăluit de suferinţe.

Tânărul învăţător de 18 ani şi-a desvoltat modestele cunoştinţe de carte, în lunile de vară, la cursurile şcoalei normale din Slatina, condusă în anii 1841—1848 de profesorul C. Stanciovici, o interesantă figură înaintată a epocii [3], care a dus o adevărată luptă de demascare a abuzurilor

---

[1] V. A. Ureche, Şcoalele săteşti în România, Bucureşti, 1868, p. 6.

[2] Cf. Arhiva din Slatina.

[3] Stanciovici a participat la proclamarea revoluţiei la Islaz, în ziua de 9 Iunie, «unde găsind pe Eliad, Ştefan Golescu, Tell şi căpitan Pleşoianu, pornirăm cu soldaţii Pleşoianului şi popa Şapcă la Caracal, unde cârmuitorul Gheorghe Magheru, pornindu-ne cu toţi dorobanţii adunaţi în judeţ şi cu mai mulţi săteni cu coase şi topo- re, pornirăm la Craiova...». In drum, spre Bucureşti apoi, revoluţionarii trec prin oraşul Slatina, unde refuză banchetul oferit de prefect şi iau masa «la mine, unde toată adunarea făcu jurământul pe constituţie şi a doua zi plecară spre Bucureşti» (cf. autobiografia lui Stanciovici, publicată după manuscrisul lăsat de el, de Al. Ştefulescu: Incercare asupra Istoriei Târgu-Jiului, Bucureşti, 1899, p. 237 — 238).

boierimii şi a uneltelor ei faţă de desvoltarea învăţământului sătesc şi chiar orăşenesc [1].

Apreciindu-l atât pentru zelul depus la învăţătură, cât mai ales pentru firea îndrăzneaţă de clăcaş, hotarît a înfrunta setea boiereasca de jaf, Stanciovici îl numeşte, în toamna anului 1845 [2], subrevizor şcolar al plăşii Şerbăneşti, în care situaţie Tănase Constantin umblă din sat în sat, stă de vorbă cu sătenii istoviţi de boieresc, ascultă revoltat plângerile învăţătorilor bătuţi de vătafii şi ţiganii boiereşti, trece scrâşnind pe lângă conacele moşiilor şi gândeşte încruntat la ziua răsturnării nedreptaţilor sociale.

Isbucnind revoluţia burghezo-democratică în Ţara Româneasca la 1848, au fost numiţi comisari de propagandă la Olt [3] profesorii slătineni Matache Iarcu, autorul primei lucrări bibliografice mai desvoltate la noi, şi Iancu Ionaşcu, acesta din urmă fiind nepotul unui cunoscut neguţător slătinean din veacul al XVIII-lea numit Ionaşcu cupeţu, care a lasat toată averea lui, compusă şi din cinci moşii, oraşului pentru a se întemeia o şcoală şi un spital [4]. Cu nepotul cupeţului mai ales, Tanase Constantin a avut strânse relaţii politice, ajutându-l în importanta misiune de a lămuri constituţia revoluţionară în massele populare din judeţ [5].

Iar după înnăbuşirea revoluţiei, când hulitele şcoli săteşti se închid spre satisfacţia boierimii, care susţinea că feciorii birnicilor nu sunt făcuti pentru carte, ci pentru corvezi la conac, Tănase Constantin apare, în Octombrie 1851, ca învăţător la şcoala de fete din oraş, unde, în anul precedent, funcţionase prietenul său, Iancu Ionaşcu, transferat acum la şcoala de băieţi din localitate. I se spunea acum, Tănase Constantinescu [6], ceea ce dovedeşte că numele familiei lui era Constantin, nu Tănase. El avea şi un frate, Marin Constantin, tot învăţător în satul de naştere Izvoarele, pe care boierii Izvorani îl alungă din învăţământ în Februarie 1862 [7].

Şcoala de fete unde funcţiona Tănase Constantin avea ca directoare pe o maestră de lucru, König, cu totul refractară ideilor noi, propagate de el. Mai întâi, Tănase Constantin era protivnic predării învăţăturilor în limbi străine, limba naţională fiind pusă pe al doilea plan; apoi nu-i plăcea să vadă în bănci numai odrasle de boeri şi târgoveţi bogaţi. De aici, numeroase reclamaţii din partea direcţiei la organele superioare, învinuindu-l că adresează fetelor „nesuferite ocări“ [8]. Ştiindu-l şi „compromis“ în revoluţia din 1848, nu i-a fost greu directoarei König să strângă „probe“ împotriva lui Constantin, printre care citează şi nişte „fapte, ce se spune că ar fi făcut la

[1] In Iunie 1846, Stanciovici stărue pentru înfiinţarea celei dintâi şcoli de fete în Slatina, iar în vara lui 1847 ţine o substanţială cuvântare, arătând imperioasa necesitate a şcolarizării fetelor, căci « Necultivarea sexului femeesc a păstrat felurimi de obiceiuri, felurimi de sisteme, felurimi de superstiţii şi felurimi de vătămătoare începuturi ale barbariei, sub povara cărora ele, mai mult, şi-au plecat capul... Nu mai zic nimic despre proorocirile babelor, şi despre ideia că nu trebue să faci cutare lucru, că e rău de cutare » (cf. G. Poboran, op. cit., p. 414, 417 — 418).

[2] Cf. Arhiva din Slatina.

[3] Anul 1848 în Principatele Române, Bucureşti, 1902, III, p. 115.

[4] G. Poboran, op. cit., p. 403 — 404.

[5] Cf. Anul 1848 în Principatele Române, II, p. 748. Mergând în plasa Şerbăneşti, tocmai unde Tănase Constantin purtase câţiva ani sarcina de subrevizor şcolar, Ionaşcu deşteaptă în massele ţărăneşti « acele sentimenturi nobile, adormite până acum de jugul tiraniei ».

[6] G. Poboran, op. cit., p. 415.

[7] Cf. Arhiva din Slatina.

[8] Ibidem.

comuna Brebeni" astfel că în 1853 eforia şcoalelor îl îndepărtează, numind în locul său pe Ilie Petrescu „cu atestat dela o şcoală din Constantinopol" [1].

Comportarea acestei directoare este violent atacată, în Iunie 1860, de profesorul Iancu Ionaşcu, într'o adresă către cârmuitor [2], deoarece ea în postul ce ocupa sprijinea principii reacţionare şi duşmănoase poporului nostru.

Alungat de la catedră, Tănase Constantin s'a reîntors probabil la căminul părintesc. A păstrat legături strânse cu foştii învăţători (căci în domnia reacţionarului Ştirbei şcolile săteşti nu se mai redeschid, iar învăţătorii sunt prigoniţi) şi în special cu profesorul Iancu Ionaşcu din Slatina, ce purta corespondenţă secretă cu membrii partidei naţionale [3].

In vremea discuţiilor dintre marile puteri pentru încheierea tratatului de la Paris (1856) „apare o bogată literatură care pledează pentru unire" [4]. Ea nu era necunoscută învăţătorilor de ieri.

Cu tot sprijinul acordat de Rusia cauzei noastre naţionale, planul unirii Moldovei şi Ţării Româneşti a fost respins datorită opoziţiei îndărătnice a Turciei, Angliei şi Austriei.

In tratat, evitându-se întrebuinţarea cuvântului „unire", s'a stipulat prin articolul 23 că „o comisie specială, asupra căreia puterile contractante se vor înţelege, se va întâlni fără întârziere la Bucureşti, cu un comisar al Porţii; această comisiune va avea însărcinarea de a cerceta starea de faţă a Principatelor şi de a propune bazele viitoarei lor organizări...", iar prin art. 24 se arăta că sultanul va convoca „de îndată, în fiecare din acele provincii, un divan adhoc, compus astfel ca să constitue reprezentarea cea mai exactă a intereselor tuturor claselor societăţii; aceste divanuri vor fi chemate a exprima dorinţa populaţiilor asupra organizării definitive a Principatelor" [5].

Pentru prima oară în trecutul patriei noastre, clasa ţărănească avea să fie chemată a-şi rosti părerea — prin aleşii săi — asupra viitoarei organizări a ţării, dar şi asupra traiului neomenos la care era supusă de către clasa dominantă.

La 26 Februarie 1857, caimacamul Ţării Româneşti, Alex. D. Ghica, trimite mitropolitului şi consiliului administrativ firmanul prin care se stabilea modalitatea alegerilor pentru divanul ad-hoc, invitându-i a lua măsuri pentru aplicarea lui şi exprimându-şi „nestrămutata noastră hotărîre a păzi o completă nepărtinire în alegeri", căci ele „trebue să fie expresia liberei voinţe a tuturor claselor societăţii" [6].

---

[1] G. Poboran, op. cit., p. 415; cf. şi Arhiva din Slatina.

[2] Cf. Arhiva din Slatina.

[3] Cf. G. Poboran, op. cit., p. 222 — 224.

[4] Istoria R.P.R., Manual pentru învăţământul mediu, sub redacţia Acad. M. Roller, Ed. de Stat didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1952, p. 557.

[5] Cf. textul articolelor relative la ţara noastră în: Fr. Damé, Histoire de la Roumanie contemporaine, p. 408 — 409.

[6] Cf. foaia volantă contemporană. Se prevedea în firman că boierii mari, cu o avere funciară de cel puţin 100 fălci pământ arabil, alegeau la reşedinţa judeţului câte doi deputaţi de judeţ; micii proprietari agricoli (de la 10 — 99 fălci) alegeau pe plăşi câte cinci delegaţi, care, întruniţi apoi la reşedinţa judeţului, alegeau un deputat iar obştiile plugăreşti de pe moşiile boiereşti trimetea fiecare la reşedinţa plăşii câte doi delegaţi; aici se alegeau doi dintre ei, care adunaţi la reşedinţa judeţului aveau să aleagă pe deputatul clăcaşilor. In oraşe votau proprietarii de imobile în valoare de 8000 lei, profesioniştii liberi, toţi negutătorii patentari, apoi staroştii fiecărei bresle împreună cu câte trei delegaţi ai meşteşugarilor. Ei alegeau în Bucureşti patru deputaţi, în Craiova şi Ploeşti, 2, în celelalte oraşe reşedinţă câte unul.

La Olt, latifundiarii au ales pe ultrareacționarul colonel Ioan Solomon, cunoscut pentru dușmănia arătată față de mișcarea revoluționară din 1848. El cumpărase în județ două întinse moșii, Drăgoești și Geamăna, iar în 1856 fiul său Alexandru, căpitan, fu numit ocârmuitor al județului, unde tatăl avea să candideze în 1857 [1]. Celălalt ales al marii boierimi era Const. Văleanu, pe care un contemporan îl caracteriza „fără capacitate, devotat Ghiculeștilor, conservator“ [2].

Micii proprietari și-au ales deputatul în persoana unui instrument al marilor moșieri, Ion Slăvitescu; iar oamenii târgului Slatina au desemnat ca reprezentant al lor pe cunoscutul profesor Iancu Ionașcu, un înfocat unionist.

Clăcașii fiecărui sat au ales câte doi delegați care să meargă la plasă pentru ca laolaltă aceștia să aleagă doi delegați împuterniciți sa aleagă la reședința județului pe reprezentantul țăranilor în divanul ad-hoc. Cei din satul Izvoarele au ales pe fostul lor învățător, Tănase Constantin, și încă un delegat. Delegații din plasa Șerbănești au ales între cei doi delegați pentru alegerea pe județ pe același Tănase Constantin, al cărui nume umbla demult pe buzele țăranilor olteni, devenind nădejdea lor. El răscolea satele ținutului, arătase clăcașilor calea de urmat, dacă vor să scape de tirania boierească, fapt ce îndârjește mai mult pe boieri împotriva răsvrătitului de pe valea Iminogului, încât „în anul 1856 au fost trimis — cum arată o coadă de topor boierească — către onor minister interior *pentru ura ce propaga țăranilor în contra proprietarilor,* singurul mijloc prin care au reușit a fi ales, cu atâta sgomot, de dipotat din partea plugarilor la divanul adhoc“ [3].

Când cei opt delegați ai țăranilor din cele patru plăși oltene se întrunesc la Slatina și în unanimitate aleg, la 16 Septembrie 1857 [4], pe Tănase Constantin ca deputat al clăcașilor olteni, boierimea spumegă de ură si determină pe prefectul Solomon să intervină la președintele biroului electoral pentru anularea alegerii lui Constantin, acuzându-l că ar fi plastografiat iscălitura aleșilor (reprezentanților oficiali) satului Izvoarele pe un raport, și să procedeze la o nouă alegere, cu care prilej este ales un I. Niculescu, cu cinci voturi. Numele acestuia a și figurat în prima listă a deputaților pentru divanul ad-hoc.

Brutalitatea și cinismul fiului celui care a tras în revoluționari la 1848 au aprins mânia partidei naționale, și în ziua de 30 Septembrie, când s'a convocat divanul ad-hoc, s'au ales comisiile de validări, iar la 2 Octombrie, comisia secției a doua, cercetând actele „deputatului clasei sătenilor din districtul Olt“, își exprimă opinia „ca în locul deputatului recomandat de administrațiune, și anume I. Niculescu, să treacă deputat Tănase Constantin, care s'a văzut liber de impedimentele aduse alegerii sale și care era alesul prin unanimitate de sătenii acelui district“. Urmează un jurnal al aceleiași secții în care sunt consemnate declarațiile celor ce au uneltit și ingerințele lui Solomon. Tabăra reacționarilor a căutat să explice mârșăvia, la care Sc. Turnavitu a dat o replică tăioasă, ironizând atitudinea lui

[1] Pentru rapida lui ascensiune militară, cf. Acad. R.P.R., ms. 872, f. 116—117, 186
[2] Cf. Acte și Documente relative la renașterea României, București, 1890, v. V, p. 678.
[3] Cf. Arhiva din Slatina.
[4] Ibidem.

Solomon şi remarcă „stăruinţa generală a locuitorilor d'a fi primit el (T. Constantin) de deputat, făra să se sfiiască, ca ţărani, de orice consecinţa ar trage asupră-le prin opunerea la dispoziţiile unui şef al districtului"[1].

După validarea alegerii lui Tănase Constantin, divanul a trecut la discutarea dorinţelor ţarii. La 9 Octombrie, deputaţii au votat în unanimitate propunerile relative la „principiile parlamentare ale reorganizării Principatelor", care erau la fel cu ale deputaţilor moldoveni, votate la 4 Octombrie[2].

Dar pe când în Moldova, cu prilejul discuţiilor în jurul redactării memoriului ce avea sa lamurească marilor puteri dorinţele formulate în cele cinci puncte, s'au discutat şi probleme de reorganizare interioară a ţării şi în special problema unor relaţii noi între clăcaşi şi proprietari, ţăranii cerând desfiinţarea boierescului şi dreptul la doua treimi din marile moşii, în Ţara Româneasca, deputaţii claselor privilegiate s'au împotrivit la discutarea unor atari probleme. In fruntea acestor deputaţi se găsea I. C. Brătianu, care pretindea că discutarea problemelor ridicate, în special aceea a revendicărilor ţărăneşti, ar prejudicia autonomia ţării, când de fapt ar fi afirmat existenţa ei.

In şedinţa adunării, din 7 Decembrie 1857, deputaţii ţăranilor, văzând ca un amendament al lor la memorandum, prin care cereau ca viitoarea adunare legislativă să fie compusă „din reprezentanţi aleşi din toate straturile sociale ale ţării"[3], fusese respins şi problema ţărănească a fost omisă, au hotarît ca Tănase Constantin, aprig duşman al reacţiunii, să citească dela tribuna divanului un viguros memoriu, în care înfăţişează condiţiile mizere de trai ale ţaranimii şi menţinerea lor, spunând: „Noi vedem cu adâncă durere că cu cât ţara se îndreaptă prin munca şi sudoarea noastră, cu atât soarta noastră, a ţaranilor, ajunge de plâns şi de nesuferit"[4]. El afirmă dreptul incontestabil al celei mai mari părţi din populaţia ţării de a participa la viitoarele adunări, care vor redacta constituţia şi legile interioare, când ţărănimea îşi va spune păsurile şi va propune măsuri de îndreptare; iar dacă le-ar fi răpit dreptul de reprezentare în viitoarea adunare legislativă, ţăranii declară de pe acum că legile ce ar face „nu vor fi recunoscute decât ca un produs al forţei"[5].

La sfârşitul lui Decembrie, adunarea ad-hoc a Ţării Româneşti este disolvată de Poartă[6] iar deputaţii îşi reiau ocupaţiile obişnuite. Tănase Constantin, purtatorul de cuvânt al clăcaşilor, numit revizor şcolar al districtului Olt de către eforia şcolilor, îşi reîncepe activitatea printre învăţători şi ţărani, ceea ce face ca boierimea să-i pregătească noi persecuţii.

Rolul de unealtă netrebnică a moşierimii împotriva celui ce îndrăznise să atace pe îmbuibaţii clasei dominante, a fost încredinţat institutorului Alecu Boränescu, fiu de boiernaş, căsătorit cu o nepoată a boierilor Izvoranii, veşnic în conflict şi cu Iancu Ionaşcu.

---

[1] Acte şi documente relative la renaşterea României, Bucureşti, 1906, v. VI, p. 3—7.
[2] Ibidem, p. 43—44; cf. şi A. D. Xenopol, Istoria Românilor, ed. a III-a, v. XII, p. 268.
[3] Acte şi documente relative la renaşterea României, Bucureşti, 1906, v. VI, partea a 2-a, p. 249—252.
[4] Ibidem, p. 382—384.
[5] Ibidem, p. 384.
[6] Ibidem, p. 853.

In Ianuarie 1858, Borănescu interzice revizorului T. Constantin să mai facă inspecții la școlile din județ și-l reclamă eforiei utilizând aceleași cunoscute „învinuiri“ : „pentru ura ce propagă țăranilor în contra proprietarilor“ și că „a pus pecetiea satului Izvoarele pe niște raporturi tăgăduite de aleși“ [1]. Eforia, „având în vedere oarecare probe din conduita acestui institutore (Borănescu)... n'a găsit cu cale deocamdată a dispune vreo urmare, numai după o simplă acuzare... dar primindu-se după aceea și adresa acelui comitet (de inspecție a școlilor), prin care afirmă acuzațiile de mai sus ale numitului institutore... și că se adeverează chiar de on. administrația locală... îi încuviințează cererea ce face... și destitue pe d. Tănase Constantin din funcția de revizor...“ [2], la 1 Februarie 1858.

Indepărtat din funcția care îi dădea posibilitatea să țină legătură strânsă cu țăranii, Tănase Constantin adresează petiții de protest eforiei și caimacamului Alex. D. Ghica, în urma cărora, în Septembrie 1858, eforia încheie un jurnal, în care arată că „cercetând toate actele de desvinovățire și atestatele cele vechi“ printre care și încredințarea președintelui tribunalului Olt, din 18 Octombrie 1857, prin care „se face autentică dovadă că acest Tănase Constantin nu s'a aflat până la zisa epocă declarat prin nici un act legal, că ar fi vinovat sau bănuit în procesul criminal“, apoi că „la intrarea sa în divanul adhoc ca deputat al obștimei țăranilor de la Olt... s'a declarat pâra adusă asupră-i ca netemeinică...“, îi recunoaște nevinovăția și îi redă postul de revizor [3].

La 28 Noembrie, Tănase Constantin relatează profesorului normal ca ajungând în plasa Vezii, administrația județului „prin ordin nr... cu jandarmi, și alți nenumărați jandarmi de la subadministrația plășii Mijlocului și Vedea, m'a luat la 5 Nov. din revizie de la satul Mircești și... m'a oprit din revizie“.

Interzicându-i-se și de către comitetul de inspecție îndeplinirea funcției ce avea, Tănase Constantin se adresează școalei normale locale, plângându-se de purtarea lui I. Slăvitescu — fostul deputat în divan din partea boiernașilor — „în unire cu Dimitrie Viișoreanu, adversarul meu, care împreună cu ai săi inventează asupra mea procesul“. Apoi, boierul Mih. Deleanu și scriitorul său, M. Popescu, se agită „tot cu asemenea intenții de răzbunare, căci este văr al fostului institutor Al. Borănescu, se preumblă prin sate, bătând și spăimântând deputații (satelor) cu felurite propuneri, ca să dea rapoarte și dovezi false contra mea. Care nelegiuiri, nemai putându-le suferi învățătorii, deputații și sătenii, vin și-mi arată prin grai că nu pot să reclame nici la on. administrațiune, căci dd. subadministratori — mașinile domnului Slăvitescu — deosebit de nenumăratele pedepse ce săvârșesc asupra deputaților și sătenilor, fără niciun rezon sau motiv din legile în ființă, apoi găsesc câte și mai câte, și-i bate ca să nu reclame la nicio autoritate, spre a putea dumnealor tot ceea ce reaua voință le dictează și să reușească în chipul de mai sus ; mai cu seamă prin niște deputați *moșneni* și săteni datornici ai d-lui Slăvitescu, și oarecari proprietari, cu care se slujește totdeauna la asemenea intrigi și turburări, ca și întru aceasta,

---

[1] Cf. Arhiva din Slatina.
[2] Ibidem.
[3] Ibidem, passim.

numai şi numai să-mi faca rău şi a împiedeca cursul învăţăturilor săteşti şi, în fine, să închiză şcoalele.

Şi fiindca on. administraţie, prin ord. său mai sus ţifrat, nu mi-a comunicat cauza de care am fost transportat cu jandarmi, oprit şi forţat de on. subadministraţia de Vedea prin mai mulţi jandarmi, cu ordine şi fără ordine, şi nici on. comitet nu ştiu pentruce mă opreşte a face revizia la care sunt obligat; de aceea, după datorie, cu acest plecat, supui şi la cunoştinţa dv. şi vă rog să chibzuiţi, ...căci — după cum învăţătorii încunoştiinţează — şcoalele săteşti sunt în mare neglijenţă de către subadministraţii"[1].

Tot în legătură cu ura boierilor şi ciocoilor împotriva lui Tănase Constantin stă şi hârtia învaţătorului Marin Pirciu, adresată la 11 Noembrie 1858 şcoalei normale, care informează că „ducându-mă la satul Turia, am întâlnit pe d. I. Slăvitescu, care m'a întrebat că cine sunt; şi spuindu-i că sunt învăţător la Turia, m'am pomenit că scoate o hârtie şi mi-o dă să iscălesc, fară să ştiu ce cuprindere are, şi eu, nevrând, mi-a spus că este pentru d. Tănase Constantin, revizorul şcoalelor comunale, să-l scoaţă din slujbă, pentrucă a vorbit vorbe necuviincioase, dar ce vorbe, nu mi-a spus. Şi fiindcă din asemenea hârtii şi vorbe se face mare turburare liniştei obşteşti şi împiedecarea învăţăturilor, de aceea nu lipsii a supune la cunoştinţa dv."[2].

Presat de numeroase intervenţii dela sate, comitetul de inspecţie îngădue revizorului Tănase Constantin să-şi reia activitatea, dar îl opresc zapciii, cerându-i aprobarea originală a efóriei. Neavând decât o copie, este arestat şi dus la Slatina, de unde revenind cu o copie certificată de administraţia judeţului, este totúşi iarăşi arestat, fiindcă „nu este slobod a umbla prin satele despărţirii, înainte de a se prezenta la subadministraţie", la care obiecţie Tănase raportează comitetului de inspecţie, la 31 Decembrie 1858, „că despărţirea de Vedea îmi pretinde să nu calc prin nici un sat, înainte de a trece pe la tactul despărţirii, dar atunci ar fi trebuit să fiu în sbor, sau să fi avut un balon, cu care să umblu în aer, ca să nu ating de pământ în vreun sat din acea despărţire"[3].

Duşmanii nu-l slăbesc o clipă. Cu toate că fusese recomandat eforiei ca un slujitor devotat al şcoalei şi se aştepta la o consacrare oficială, în Iunie 1859, conducerea şcoalelor îl destitue „pe motivul bătăii, ce au suferit deputaţii satului Bălteni".

Dar această nouă destituire a dat la iveală simpatia de care se bucura Tănase Constantin în rândurile masselor. Invăţători şi ţărani, în număr mare, fac întâmpinare la comitetul de inspecţie, exprimându-şi „mâhnirea şi întristarea ce simţim în inimile noastre, pentru revizorul nostru, Tănase Constantin, căci dânsul întotdeauna ne-au luminat şi ne-au îndreptat prin învăţăturile şi poveţele sale, atât pe noi cât şi pe fraţii săteni, care tot asemenea sunt pentru această cauză. Căci acesta este înaintarea învăţăturilor săteşti, iar nu cum au fost d. Nae Tomescu, care nu numai că nu ne-au insuflat nici un fel de învăţătură sau poveţe, dar ne-au şi bătut şi ne-au oprit lefile,... care cauză — în comparaţie cu cea de mai sus — este mult vătămătoare şi d. Nae se bucură de drept profesoral". Exprimându-şi mâh-

[1] Cf. Arhiva din Slatina, passim.
[2] Ibidem.
[3] Ibidem.

nirea pentru brutala măsură luată, petiționarii se întreabă „nu știm cum d. prefect ca român și prezident al comitetului de inspecție n'a poprit niște asemenea reclamări mai mult false, în contra acestui bărbat, cu care putem ajunge la scopul on. eforii și al nației..."[1].

Dar boierimea nu se lasă înduplecată și menține îndepărtarea lui Tănase Constantin din învățământul sătesc. In 1860, și bunul său prieten politic, Iancu Ionașcu, este transferat disciplinar la București la intervenția aceleiași odioase reacțiuni. Abia în Aprilie 1866, în urma numirii de către C. A. Rosetti a lui I. Ionașcu ca revizor peste Olt, Teleorman și Romanați, se produce și numirea lui Tănase Constantin ca subrevizor peste patru județe. Dar se retrage din învățământ, în Martie 1869, după o dăscălie de aproape 30 de ani, după ce înfruntase apriga dușmănie a regimului boierilor, cu convingerea fermă că lupta celor mulți nu cunoaște obstacole și va fi victorioasă.

---

[1] Cf. Arhiva din Slatina.

DESPRE MUNCA ASOCIAŢIEI ŞTIINŢIFICE STUDENŢEŞTI LA FACULTATEA DE ISTORIE A UNIVERSITĂŢII LOMONOSOV DIN MOSCOVA

DE

ION VLĂDUŢIU

STUDENT LA FACULTATEA DE ISTORIE A UNIVERSITĂŢII LOMONOSOV-MOSCOVA

Nu este întâmplător faptul că ştiinţa sovietica este cea mai înaintată din lume, că ea ocupă primul loc. Pentru o desvoltare serioasa a ştiinţei pusă în slujba poporului, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice şi Guvernul Sovietic au creat condiţiile cele mai bune, condiţii ce se îmbunătăţesc pe zi ce trece.

Incă în cuvântarea sa din 9 Februarie 1946, I. V. Stalin arăta că „acordând savanţilor noştri ajutor cuvenit, aceştia vor fi în stare nu numai să ajungă, dar să şi depăşească în scurt timp realizările ştiinţei din afara hotarelor ţării noastre" [1].

De atunci, în numai câţiva ani, realizările ştiinţei sovietice au trecut cu mult peste hotarele Uniunii Sovietice.

Tovarăşul G. M. Malencov în raportul prezentat la Congresul al XIX-lea al P. C. U. S. a pus în faţa partidului, a oamenilor de ştiinţă sovietici sarcina de a ridica „la un nivel şi mai înalt ştiinţa sovietică, desfăşurând critica şi lupta de opinii în munca ştiinţifică, ţinând minte că numai în felul acesta ştiinţa sovietică îşi poate îndeplini misiunea ei — de a ocupa primul loc în ştiinţa mondială" [2].

La această sarcină de onoare pusă de partid, oamenii de ştiinţă sovietici au răspuns cu noi succese în muncă.

In zilele grele pentru întreaga omenire muncitoare, când a plecat pentru totdeauna dintre noi marele corifeu al ştiinţei, părintele şi învăţătorul nostru, cel mai iubit prieten al tineretului, tovarăşul Stalin. studenţii, aspiranţii, cadrele didactice ale Facultăţii de Istorie dela Universitatea

---

[1] I. Stalin, **Discurs pronunţat la întrunirea alegătorilor circumscripţiei electorale Stalin din Moscova, 9 Februarie 1946**, Ed. în limbi străine, Moscova, 1946, p. 20.

[2] G. M. Malencov, **Raportul de activitate al Comitetului Central al P. C. (b) al U.R.S.S. la Congresul al XIX-lea al Partidului**, Ed. pentru Literatură politică, 1952, p. 112—113.

Lomonosov din Moscova, adunaţi la meetingul de doliu, prin savantul sovietic Arţâhovski au jurat să-şi încordeze toate forţele pentru îndeplinirea măreţelor sarcini ce stau în faţa oamenilor de ştiinţă sovietici, de a face ca ştiinţa sovietică sa ocupe primul loc în ştiinţa mondială, contribuind astfel la mareaţa opera de construire a comunismului în U.R.S.S.

Tineretul sovietic, cu forţe înzecite, luptă pentru transpunerea în viaţă a măreţelor sarcini trasate de partid. Minunate sunt condiţiile de trai şi învăţătura ale studenţilor sovietici.

Noua cetate a ştiinţei construită pe colinele lui Lenin la Moscova este încă o dovadă a grijii părinteşti pe care o are Partidul şi Guvernul Sovietic pentru educarea şi creşterea tineretului sovietic. In noua Universitate se vor forma mii şi zeci de mii de cadre ştiinţifice noi, tinere, care vor depune toată puterea lor de muncă pentru măreţul ţel de construire a comunismului în U. R. S. S.

Universitatea Lomonosov din Moscova pregăteşte cadre ştiinţifice de înaltă valoare, buni specialişti în ramura respectivă, cadre cu larg orizont ştiinţific.

Pentru aceasta, munca de învăţătură se planifică în aşa fel încât ea este o îmbinare armonioasă de studiu individual, lecţii, seminarii şi activitate în cadrul Asociaţiei Ştiinţifice Studenţeşti.

La baza întregii munci a studentului stă studiul individual, lecţiile dându-i doar o privire generală asupra problemelor materiei respective. Lecţiile se completează la seminarii prin ţinerea de referate şi lucrări de curs încă din anul I, după care se desbat problemele ce frământă pe studenţi. Pregătirea acestor referate dă oarecare obişnuinţă de lucru cu izvoarele şi literatura de specialitate.

Pentru a desvolta dragostea şi interesul studenţilor în vederea cercetărilor ştiinţifice, pentru a lărgi orizontul lor de cunoştinţe, este folosită pe scară largă Asociaţia Ştiinţifică Studenţească, a cărei activitate este armonios îmbinată cu întregul plan de învăţătură al Universităţii.

Scopul acestui articol este de a arăta ce reprezintă Asociaţia Ştiinţifică Studenţească, cum este ea organizată la Facultatea de Istorie a Universităţii Lomonosov din Moscova, care sunt metodele *concrete* de muncă întrebuinţate, ajutorul ce i se dă din partea catedrelor, precum şi marea atenţie pe care o acordă organizaţia de Partid şi Comsomolul pentru desvoltarea muncii în cadrul Asociaţiei.

Asociaţia Ştiinţifică Studenţească a Universităţii Lomonosov din Moscova este o organizaţie a studenţilor acestei Universităţi, persoană juridică conform legiuirilor U.R.S.S. şi lucrează sub conducerea Sfatului Ştiinţific al Rectoratului.

Asociaţia Ştiinţifică Studenţească are în faţa ei următoarele sarcini principale:

— de a contribui la ridicarea nivelului de pregătire ştiinţifică a specialiştilor sovietici pe care îi pregăteşte Universitatea Lomonosov din Moscova, pregătire bazată pe o temeinică însuşire a ştiinţei marxist-leniniste staliniste;

— de a studia ştiinţa şi tehnica sovietică, de a educa studenţii în spiritul patriotismului sovietic şi al internaţionalismului proletar, al dragostei faţă de Patria Socialistă, în spiritul luptei necruţătoare împotriva

influenței ideologiei burgheze, contra celor ce se ploconesc în fața științei burgheze;

— de a ridica nivelul cultural general al studenților, de a populariza realizările înaintate ale științei sovietice în massa studenților universitari;

— de a desvolta în studenți dragostea pentru munca științifică, *obișnuința* pentru cercetările științifice, de a-i ajuta în adâncirea cursurilor teoretice generale, în studierea problemelor științifice care îi interesează, de a desvolta *inițiativa* de creație științifică atrăgându-i către desvoltarea științei sovietice prin studierea și cercetarea diferitelor probleme fie teoretice, fie practice, legate de construirea comunismului în U.R.S.S. In acest fel studenții contribue la îndeplinirea planului științific al catedrei respective, iar catedra folosește inițiativa creatoare a studenților.

Asociația Științifică Studențească a Universității Lomonosov din Moscova este împărțită în trei mari grupe, pe facultăți; în cadrul grupei facultăților umanistice intră și Asociația Științifică Studențească a Facultății de Istorie asupra căreia ne vom opri apoi mai pe larg.

Asociația Științifică Studențească a Facultății de Istorie se împarte pe secții, fiecare catedră având câte o secție.

Astfel de secții sunt la catedrele de Arheologie, Etnografie, Istoria U.R.S.S., Istoria Veche, Istoria Evului Mediu, Istoria Nouă, Istoria popoarelor orientale, Istoria P.C.U.S. etc.

Secțiile sunt legate între ele și sunt conduse de către Sfatul A.S.S. al facultății compus din președinte, vicepreședinte și membrii Sfatului. Organul suprem al A.S.S. este adunarea generală a membrilor, care ascultă și discută dările de seamă asupra activității Sfatului și alege conducerea Sfatului A.S.S. La fel adunarea generală alege la propunerea Sfatului Științific al Facultății pe conducătorul științific al A.S.S. care în același timp îndeplinește funcția de președinte al A.S.S. pe facultate.

Bineînțeles există Sfatul A.S.S. al Universității, care este ales de delegații fiecărei facultăți și care este organul superior al Sfaturilor A.S.S. al facultăților.

In acest an școlar, s'a ajuns la o nouă formă de organizare a secțiilor și anume la crearea de cercuri (krujki) la anumite catedre în cadrul secțiilor. Aceasta, în primul rând, pentru a adânci mai bine problema studiată de student, problemă dintr'o anumită perioadă dată, primind în acest fel consultații dela specialiștii care conduc aceste cercuri; în al doilea rând s'a ajuns la această formă de organizare din cauza participării în massă a studenților în munca A.S.S.

Iată, de exemplu, Asociația Științifică Studențească dela catedra de arheologie are următoarele cercuri:

1. Istoria societății primitive
2. Arheologia slavă
3. Arheologia Siberiei
4. Arheologia Asiei centrale
5. Arheologia antică.

La secția A.S.S. dela catedra de Istorie a popoarelor orientale, cercurile lucrează la următoarele probleme:

1. Problema apariţiei R. P. Chineze
2. Istoria Japoniei contemporane
3. Mişcarea muncitorească din India, în perioada modernă şi contemporană.

iar la catedra de Istorie a U.R.S.S., cercurile lucrează la problemele:

1. Recenzarea literaturii perioadei sovietice
2. Recenzarea literaturii din secolul al XIX-lea.

Alt cerc se ocupă de perioada feudală (pentru studenţii din anul II despre care vom vorbi mai jos).

Astfel de cercuri mai sunt la catedra de Etnografie, Istorie nouă etc.

Fiecare cerc şi secţie îşi alege un şef care se ocupă de problemele organizatorice ale cercului sau secţiei respective, iar din partea catedrelor atât pentru cercuri cât şi pentru secţii, se numeşte câte un conducător ştiinţific dintre profesorii catedrei.

Inainte de a trece la analiza metodelor de muncă propriu-zise, ne vom opri la o formă de lucru nouă a A.S.S. care, anul trecut şi în acest an, a dat rezultate bune. Este vorba de crearea de cercuri pentru anii I-II, în care nu se duce muncă ştiinţifică propriu-zisă ci mai mult o muncă de lămurire a problemelor ce interesează pe studenţii acestor doi ani de studii, in urma citirii literaturii recomandate.

Astfel, la catedra de Istoria Slavilor, Prof. Rukol conduce cercul de Istoria ţărilor de democraţie populară, la care participă studenţii anilor I şi II.

De obicei, profesorul face o scurtă expunere a anumitor probleme după care se discută, cu participarea activă a studenţilor, care, în prealabil, au studiat literatura recomandată.

In acelaşi fel este organizat cercul studenţilor din anul II pentru perioada feudală, la catedra de Istoria U.R.S.S., în care studenţii sunt obişnuiţi să lucreze cu izvoare ştiinţifice, documente etc.

Această formă de lucru dă un ajutor preţios studenţilor nu numai în pregătirea generală, ci şi în alegerea specialităţii respective.

Vom arăta cum lucrează, care sunt metodele, formele concrete de lucru ale A.S.S., pentru a evita pericolul de a dubla seminariile, pentru ca într'adevăr, A.S.S. să-şi îndeplinească rolul său, în lărgirea pregătirii ştiinţifice pe care o primeşte studentul în Universitate. De aceea socotim necesar să ne oprim mai pe larg asupra muncii în cercuri şi secţii.

Atât secţia cât şi cercurile lucrează după un anumit plan. Planul de muncă, cât şi tematică, se confirmă de către catedra respectivă, iar obiectivele principale ale Sfatului A.S.S. din facultate, sunt confirmate de către Sfatul Ştiinţific al Facultăţii.

Aceste planuri se aduc la cunoştinţa tuturor membrilor care îşi aleg temele de studiat; aceştia aduc completări sau propuneri de schimbări în plan.

Studentul îşi alege tema pe care doreşte s'o studieze, sau, ceea ce se întâmplă destul de des, propune el însuşi tema pe care o va adânci. Teme îşi iau nu numai membrii A.S.S. ci şi cei care doresc să intre în A.S.S. Pe

scurt, poate fi membru fiecare student care învaţa bine, care duce munca obştească. In fruntea membrilor A.S.S. sunt comuniştii şi comsomoliştii cei mai buni. Pentru a fi membru al A.S.S., studenţii trebue sa participe activ în munca acestei asociaţii.

Primirea de membri în A.S.S. se face de către Sfatul A.S.S. al Facultăţii, pe baza cererii scrise a studentului, a recomandaţiei conducatorului ştiinţific şi a organizaţiilor obşteşti în care lucrează.

Imediat după alegerea temei, studentul îşi alcatueşte graficul de lucru asupra referatului; acest grafic prevede: 1. timpul culegerii materialului; 2. timpul prelucrării acestui material şi scrierii referatului; 3. timpul corectării şi completării referatului. Apoi, studentul alcătueşte planul referatului, care prevede ideile şi problemele generale pe care vrea sa le adâncească şi să le lămurească. Desigur că în timpul culegerii materialului, planul iniţial suferă anumite schimbări. Acest plan este discutat cu conducătorul ştiinţific, care face observaţiile respective.

După terminarea acestor operaţiuni, urmeaza munca de cercetare a studentului, pentru culegerea, prelucrarea, adâncirea, redactarea materialului pe problemele respective din plan.

Aceasta este partea cea mai importantă a muncii depuse de student, muncă în care se obişnueşte să studieze izvoarele, să consulte literatura, să-şi expună ideile şi rezultatul cercetărilor într'o ordine anumită, pentru ca, pe baza materialului cercetat, concluziile lui să iasa clar în evidenţă. Unii tovarăşi înţeleg prin munca ştiinţifică, munca în colectiv, excluzând munca individuală de cercetare ca principalul moment în studierea diferitelor probleme. Această părere este profund greşită şi iată dece: referatul odată scris, se citeşte în cercul respectiv, sau în secţie, unde se discută pe larg atât problemele ridicate de student (şi acesta este centrul discuţiilor), cât şi metoda lui de lucru şi de alcătuire a referatului.

Aceste şedinţe de cerc sau secţii, decurg într'un spirit înalt de critică şi autocritică, prin participarea activă la discuţii a studenţilor. Prin aceste discuţii se vede forţa colectivului în înţelegerea diferitelor probleme în mod marxist. După discuţii, conducătorul ştiinţific trage concluziile asupra problemelor discutate.

In urma discuţiilor şi concluziilor, studentul reface referatul, ţinând seama de observaţiile respective, mai ales dacă lucrarea (referatul) se recomandă pentru concurs.

Astfel de şedinţe de cercuri sau secţii se ţin odată pe săptămână, la o zi şi oră fixă, care convine tuturor membrilor.

La aceste şedinţe participă şi studenţii cei mai buni care nu sunt încă membri, dar care doresc să devină.

Şi acum, ne vom opri pe scurt asupra formelor de referat ce se întrebuinţează în munca A.S.S.

Dările de seamă asupra expediţiilor ştiinţifice constitue o formă de referat în care sunt arătate concluziile la care s'a ajuns în urma acestora.

Această formă de muncă se întrebuinţează în cercurile secţiei de Arheologie, Etnografie, Istorie a popoarelor orientale. Astfel, studentul Feodorov-Davâdov din anul IV, a făcut darea de seamă despre „Săpăturile dela Kunia-Urghenci în 1952"; studentul Baeb din anul III, despre „Ornamentul în lemn al locuitorilor din Novgorod" etc.

O altă formă o constitue referatele pe teme înguste, de specialitate, care se referă la lamurirea unei anumite probleme. Astfel de referate cuprind nu numai rezultatele cercetărilor ştiinţifice sub formă de expediţii, ci se cercetează şi literatura respectivă cu ajutorul căreia se lămuresc problemele date în legătură cu o anumită perioadă. De exemplu, studentul Narâşchin din anul II a ţinut anul trecut referatul „Locuinţele la buriaţi"; studentul Ianici, despre „Stampilele găsite la Novgorod" etc.

Cele mai bune lucrări ce se ţin în cercuri, se discută la recomandaţia conducătorului ştiinţific, în adunarea secţiei respective.

In cadrul secţiilor se ţin referate care tratează probleme teoretice generale. Un exemplu de acest fel este problema care se pregăteşte acum la secţiile de Arheologie şi Etnografie „Despre periodizarea istoriei societăţii primitive".

Atât în cercuri, cât şi în cadrul secţiilor, se mai întrebuinţează o altă metodă de lucru, şi anume, *recenziile.* Astfel s'a discutat recenzia asupra cărţii lui Smirnov despre „Bulgarii de pe Volga", făcută de studentul Bodolanin, din anul III, dând rezultate foarte bune. Această formă se întrebuinţează pe scară largă la catedra de Istorie U.R.S.S., unde sunt formate două cercuri care se ocupă cu recenzarea lucrărilor apărute în diferite perioade.

Una din formele de muncă cele mai frecvente şi care atrag, atât în pregătirea cât şi în desfăşurarea ei, un mare număr de studenţi sunt *conferinţele* asupra anumitor probleme generale, teoretice, pregătite de secţia A.S.S. împreună cu catedra respectivă. La aceste conferinţe se ţine un ciclu de referate pe aceeaşi problemă generală, dar pe teme anumite. Acest ciclu de referate în ansamblul lor lămuresc problema respectivă în totalitatea ei.

Iată, de exemplu, la catedra de arheologie, secţia A.S.S. împreună cu catedra au pregătit şi au ţinut cu mult succes conferinţa pe tema: „Ocupaţia în vechile oraşe ruseşti". O serie de studenţi au scris referate despre ocupaţia oraşului Novgorod, despre ocupaţia oraşelor sudice, oraşelor nordice, referate care împreună au dat o vedere generală asupra ocupaţiei în vechile oraşe ruseşti. La conferinţă au participat nu numai membrii A.S.S., dar şi cei care doresc să cunoască aceste probleme, precum şi cei care doresc să intre în A.S.S.

Se organizează însă şi conferinţe cu *caracter teoretic-general,* care, la iniţiativa organizaţiei de partid, se transformă în conferinţă pe întreaga facultate, la care sunt atraşi în discuţie studenţii dela toate secţiile şi catedrele, în legătură cu problemele teoretice generale.

Un astfel de exemplu este conferinţa organizată de catedra de Istorie Modernă, secţia A.S.S. şi lărgită pe Facultate, pe tema: „Lupta partidelor comuniste împotriva intervenţiei antisovietice, pentru prietenia cu Rusia Sovietică — ca luptă pentru interesele vitale ale popoarelor — ca expresia cea mai înaltă a internaţionalismului proletar". Pe această temă, studenţii au pregătit referate, în care s'a luat ca bază ultima lucrare a lui I. V. Stalin: „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", precum şi documentele Congresului al XIX-lea al P.C.U.S.

In lumina genialei lucrări a lui I V. Stalin: „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", la catedra de Istoria U.R.S.S. se pregăteşte conferinţa cu tema „Problema periodizării istoriei U.R.S.S." şi altele. Catedra şi Secţia A.S.S. a Istoriei popoarelor orientale a pregătit o conferinţă specială închinată marei prietenii chino-sovietice.

Lucrările sau conferinţele valoroase ce se ţin în secţii nu sunt date uitării. Din contră, catedra respectivă recomandă aceste referate spre publicare, sau după cum se obişnuieşte la unele catedre, se strâng referatele cele mai bune ale studenţilor şi se publică „culegeri" ale acestor articole. Aceasta este un stimulent puternic pentru desvoltarea interesului la student spre munca de cercetare.

Un puternic stimulent pentru o serioasă adâncire a problemelor studiate îl dă organizarea de *concursuri ale referatelor* membrilor A.S.S. pe Universitate şi pe oraşul Moscova.

Cele mai bune referate se înaintează la *Concursul Universitar* unde se decernează premiul Lomonosov pentru cel mai bun referat pe A.S.S. al facultăţii, iar lucrărilor foarte bune li se acordă diplome. Lucrarile excepţionale sunt înaintate la concursul lucrărilor studenţilor, membri ai A.S.S., pe oraşul Moscova.

Nu putem trece la analiza ajutorului pe care catedra îl dă muncii în aceste cercuri, fără a pomeni mai înainte, de încă o metodă de lucru, care are o mare răspândire şi care atrage massa studenţilor spre cunoaşterea diferitelor probleme. Este vorba de *organizarea de expoziţii* din materialele strânse de studenţi cu prilejul expediţiilor ştiinţifice. Este adevărat că această metodă se practică doar la secţiile de arheologie, etnografie şi artă. La aceste expoziţii se expun materialele adunate de membrii A.S.S. în expediţiile la care au participat. Astfel, expoziţia secţiei de arheologie s'a deschis în sala mare a Facultăţii de Istorie şi a avut un deosebit succes.

La deschidere au participat un mare număr de studenţi ai facultătii noastre, care au ascultat referate asupra muncii din expediţii şi asupra materialului expus. Expoziţia s'a bucurat de un deosebit succes în rândurile studenţilor.

O deosebită importanţă în munca A.S.S. o are metoda întrebuinţată cu rezultate foarte bune în ultimii doi ani, anume conducerea de cercuri cu caracter ştiinţific în şcoli medii de către studenţi, membri ai A.S.S. Astfel, studenta Lihaciova din anul V conduce cercul : „Războiul ţărănesc şi lupta împotriva intervenţiei polono-suedeze la începutul secolului al XVII-lea", sau cercul ştiinţific pentru studierea Istoriei Partidului, cercuri înfiinţate la două şcoli medii din Moscova.

Această metodă a dat rezultate foarte bune pe de o parte pentru studenţi, iar pe de altă parte este un mijloc de a pregăti elevii care doresc ca după terminarea şcolii medii să urmeze cursurile Facultăţii de Istorie. Aceste cercuri sunt conduse de studenţii din ultimii ani, care la începutul muncii ţin o lecţie introductivă, pentru ca elevii să aibă cadrul istoric respectiv al problemei, după care, prin sistemul de referate, ajută pe elevi să-şi însuşească metodele de lucru cu izvoarele, literatura, bibliografia etc.

După cum am arătat mai sus, între munca secţiilor A.S.S. şi catedrele respective există o strânsă colaborare, în ceea ce priveşte alcătuirea planului de muncă, numirea de conducători ştiinţifici pentru fiecare cerc, cât şi prin faptul că secţia A.S.S. face dări de seamă periodice asupra activităţii sale în faţa Sfatului Ştiinţific al catedrei, iar Sfatul A.S.S. al Facultăţii, în faţa Sfatului Ştiinţific al decanatului.

Un prețios ajutor din partea catedrei îl primesc studenți prin referate ținute de catre un profesor al catedrei asupra literaturii straine sau periodice de specialitate.

La fel de prețios este ajutorul ce se da prin organizarea de cercuri pe discipline ajutatoare, care da studenților o pregătire ampla în vederea expedițiilor științifice. Astfel, la secția A.S.S. de etnografie Prof. Vitov conduce cercul de antropometrie, unde, în afară de obișnuința de a măsura, se dau studenților și cunoștințe practice de antropologie.

De asemenea, un foarte prețios ajutor este atragerea în massă a studenților la discuțiile asupra manualelor ce se pregătesc de către catedrele respective, așa cum se practică de exemplu cu mult succes la catedra de Istoria Slavilor.

Intreaga muncă a Asociației Științifice Studențești este condusă și îndrumată de către organizația de partid și Comsomol, care acordă cea mai mare atenție pregatirii științifice a studenților. In munca de conducere a sfatului A.S.S. sunt membri de partid, care îndrumă munca de zi cu zi a Asociației. Planul de muncă al A.S.S. concordă cu planul decanatului și al organizației de partid.

Un bun exemplu în acest sens este pregătirea conferinței dela catedra de Istorie Modernă, despre care am vorbit mai sus, conferință care se va ține pe întreaga facultate.

Organizația de partid ascultă dări de seamă asupra activității Asociației Științifice Studențești și ajută la îndreptarea greșelilor și lichidarea lipsurilor.

Ziarul Universității, precum și gazetele de perete ale facultăților, duc de asemenea o muncă intensă de desvoltare a activității științifice a studenților.

Organizația de partid și Comsomolul acordă un neprețuit ajutor în munca de zi cu zi de atragere și îndrumare a studenților spre munca de cercetare, prin desvoltarea interesului și inițiativei studenților spre munca științifică, prin exemplul personal al comuniștilor.

Munca studenților în A.S.S.; este legată de problemele actuale ale construirii comunismului în U.R.S.S.; ei depun întreaga lor putere de muncă spre a aduce cu cinste la îndeplinire sarcina pusă de către tovarășul Malencov la Congresul al XIX-lea al P.C.U.S. în fața științei sovietice — ca știința sovietică să ocupe primul loc în știința mondială, îndeplinindu-și astfel misiunea ei de știința cea mai înaintată din lume.

RĂSCOALA ȚĂRANILOR ÎN MOLDOVA ÎN ANII 1563—1564

DE

AL. GRECU

Răscoalele țărănești în secolul al XVI-lea

Tradiția revoluționară a poporului român este veche, însă nu e suficient studiată în toate secolele, mai ales că istoricii burghezi au căutat în nenumărate rânduri să falsifice realitatea. Răscoala țăranilor moldoveni din vremea lui Despot vodă face parte din răscoalele țărănești din secolul al XVI-lea din Europa centrală și răsariteană, când flacăra luptei sociale se aprinde mereu, când într'o țară, când într'alta, mai violent sau mai redus, cu caracter mai general sau local, forme ale împotrivirii populare împotriva exploatării feudale.

„Țăranii nu puteau să se unească, țăranii erau atunci cu totul apăsați de întunerec, țăranii nu aveau sprijinitori și frați între muncitorii dela orașe, dar țăranii totuși se luptau, cum știau și cum puteau" [1]. In 1514 are loc marea răscoală generală condusă de Gheorghe Doja, despre care Engels a scris câteva pagini în clasicul studiu istoric despre „Războiul țărănesc german" [2]. Războiul țărănesc german din 1525 este cea mai mare mișcare țărănească din Europa, în secolul al XVI-lea [3]. In Rusia, după câteva mișcări premergătoare are loc în 1602—1603 răscoala condusă de Hlopca, până sub zidurile Moscovei, urmată peste câțiva ani de răscoala de proporții mai mari condusă de Ivan Bolotnicov (1607) [4].

Cauzele acestor răscoale în cadrul general al luptei împotriva exploatării feudale, trebue căutate în creșterea economiei în bani în Europa centrală și răsăriteană, care aduc o creștere a apăsării exercitate asupra țăranilor de catre stăpânii moșiilor, nobilii și biserica, pentru a produce bani, produse ce se pot vinde, sau direct o rentă în bani. In Germania, unde relațiile sociale îmbracă forme mai complexe decât în răsărit din cauza existenței unei puternice clase orășenești, în răscoala premergătoare din 1513, impozitul pe capital de un pfenig anual pentru fiecare gulden, declan-

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. V. p. 311, citat în Istoria SSSR. manualul pentru școlile superioare, v. I, sub redacția lui B. D. Grecov, Moscova, 1948, p. 355.

[2] Fr. Engels, Războiul țărănesc german. Ed. P.M.R., București, 1950, ed. a II-a, p. 77 80.

[3] A se vedea pe larg, ibidem.

[4] Istoria SSSR, ed. citată, v. I. p. 367, 377 380.

şează mişcarea [1]. In genere, un complex de împrejurări, în care predomină încercarea feudalilor de a lega pe toţi ţaranii de glie, de a mari producţia de grâne pentru vânzare şi creşterea tot mai mare a obligaţiilor ţăranilor şi faţă de stat, adică de principi, formează cauzele mişcărilor din Germania [2].

„Războiul ţărănesc în Rusia" este legat de relaţiile de marfă şi băneşti în orânduirea feudală, care au fost cauza legării ţăranilor de glie şi a creşterii exploataţiei feudale" [3]. B. D. Grecov, în cunoscuta sa istorie a ţăranilor în Rusia, a analizat în chip profund şi amănunţit schimbarea în viaţa economică şi socială a Rusiei la sfârşitul veacului al XV-lea şi în prima jumătate a secolului al XVI-lea, când creşterea economiei în bani şi creşterea pieţii interne au adus o înrăutăţire a stării ţăranilor, legarea treptată de glie, creşterea obligaţiilor faţă de stăpân.

Istoriografia burgheză despre răscoala din 1563—1564

Mişcarea ţăranilor moldoveni din 1563 — 1564, pe o scară mai mică desigur, face parte din mişcările de răscoală ale ţăranilor împotriva feudalismului, care se produc în această epocă în diferite părţi ale Europei centrale şi răsăritene. Deşi izvoarele privitoare la această răscoală sunt publicate de mult, totuşi istoriografia burgheză nu a avut interes să cerceteze această mişcare şi nu a apreciat importanţa ei. A. D. Xenopol îi acordă cinci rânduri în volumul al V-lea al Istoriei Românilor [4]. Iorga o trece cu totul sub tăcere şi menţionează faptul că ţăranii sub arme au refuzat să apere pe domnul ales de boieri, Ştefan Tomşa, şi anume pentrucă „primăvara chema la ogoare pe plugari" şi că „se repeta plecarea dela oaste a ţeranilor din 1476" [5]. Niciun motiv de nemulţumire, nicicum de ură, împotriva boierilor nu este bănuit sau recunoscut în rândurile ţăranilor. O oarecare atenţie a acordat acestei răscoale ţărăneşti din vremea lui Despot vodă, N. N. Burghele, autorul unei monografii despre Despot vodă, care povesteşte răscoala, rezumând povestirea memoralistului I. Sommer, fără niciun comentariu [6]. Este necesar ca această mişcare socială, împreună cu celelalte mişcări ţărăneşti să fie studiate şi să-şi capete locul în prezentarea trecutului de luptă al poporului nostru, împotriva asupritorilor dinăuntru şi dinafară.

Cauzele răscoalei din 1563—1564

Cauzele răscoalelor ţărăneşti din perioada feudală trebue căutate în situaţia ţărănimii inerente acestei orânduiri, care se întemeia în primul rând pe munca neplătită a ţărănimii. Sunt desigur pentru fiecare răscoală împrejurări speciale, ale momentului, cele care declanşează nemulţumirile demult acumulate şi face ca ele să îmbrace forma răscoalei armate. In ce priveşte situaţia generală a ţărănimii româneşti în secolul al XVI-lea, nu putem cu acest prilej, s'o înfăţişăm pe larg, cu atât mai mult cu cât un studiu ştiin-

---

[1] Fr. Engels, op. cit., p. 74.
[2] Ibidem, p. 25—41.
[3] Istoria SSSR, ed. citată, I, p. 367.
[4] A. D. Xenopol, Istoria Românilor din Dacia Traiană, v. V, p. 74—75.
[5] N. Iorga, Istoria Românilor, v. V, p. 84.
[6] N. N. Burghele, Despot vodă Eraclitul, în „Convorbiri Literare" v. II, 1897, XXXI, p 727—728.

țific, bazat pe izvoare asupra vieții țărănești și a relațiilor cu stăpânirea feudală în acest secol nu avem. Este destul să spunem ca, în secolul al XVI-lea, starea țărănimii s'a înrăutățit, suferințele țăranilor au crescut în proporții foarte mari. Astfel, în "Istoria R. P. R.", manual unic pentru cursul mediu (responsabil M. Roller) cităm: „Țărănimea liberă, câtă mai era, decade tot mai mult, rărindu-și rândurile prin căderea tot mai accentuată... în stare de șerbie. Neputând să mai facă față noianului de dări ce li se cereau, mulți țărani liberi erau nevoiți să vândă pe nimica sau forțați, să dăruiască ocinile lor boierilor... odată cu vânzarea sau dăruirea pământurilor, țăranii deveneau șerbi, dimpreună cu femeile și copiii lor. Indatoririle rumânilor și vecinilor, adică ale țăranilor șerbi față de stăpâni, erau fără număr, căci nefiind statornicite prin legi scrise, ele puteau fi înmulțite la infinit de către aceștia, folosind constrângerea prin bătaie pentru îndeplinirea lor. In același timp, condițiile de viață ale șerbilor erau dintre cele mai amare. Numai rareori unii dintre ei au izbutit să se răscumpere cu preț greu și să devină iar oameni liberi" [1].

Dintre istoricii burghezi, A. D. Xenopol vorbind despre starea țăranilor în Moldova și Țara Românească în secolele XVI — XVII-lea, spune „...*răzeșii* își vând proprietățile lor către boieri și mânăstiri, cu alte cuvinte cei slabi și mici se despoiau de moșiile lor în favoarea celor tari și bogați. In asemenea documente se vede manifestându-se din ce în ce mai pe față cangrena economică care îngusta fără încetare mica proprietate... Țăranii legați de pământ cad într'o supunere tot mai mare către boieri, prefăcută cu timpul într'o adevărată robie" [2].

Imprejurările generale care aduseră înrăutățirea stării țărănimii române în secolul al XVI-lea sunt, pe de o parte, creșterea economiei în bani, cu care țăranii nu pot ține pasul. Moșnenii și răzeșii, obștile de țărani liberi de stăpânirea feudalilor, sunt nevoiți să se vândă ca șerbi, iar obligațiile țăranilor dependenți cresc, atât față de domn cât și față de stăpânul direct. Legarea de glie a țăranului în principatele române se desvoltă și se desăvârșește în secolul al XVI-lea. Domeniul feudal nu mai este acum întemeiat pe sistemul dijmelor pentru întreținerea stăpânului și a familiei lui, ci devine o adevărată întreprindere producătoare de rente care se vând ca mărfuri. Un alt factor care a contribuit la aceasta este opresiunea politică și economică otomană. Exploatarea economică a Țărilor Române de către Turci a fost resimțită în primul rând de către țărani, pe umerii cărora au căzut toate greutățile pretențiilor nesfârșite ale stăpânilor otomani. Țările Române devin grânarul Imperiului Otoman, ele hrănesc în special cu grâu capitala și armata imperiului turcesc și pentru acest mare export de grâne, export silit cu preț redus, țăranii sunt siliți să muncească mai mult, în condiții mai grele pe moșiile boierilor și mânăstirilor.

Dar pe lângă aceste împrejurări de ordin general, care sunt la baza răscoalelor țărănești din Principate în tot secolul al XVI-lea, anumite împrejurări speciale, momentane au provocat isbucnirea nemulțumirilor țărănești în anii 1563 — 1564, în Moldova.

---

[1] Istoria R.P.R., București, 1952, p. 144.

[2] A. D. Xenopol, op. cit., v. V, p. 119 și 144.

Imprejurările speciale din vremea lui Despot vodă

Boierii chemasera în scaun pe Despot vodă şi părăsiseră pe câmpul dela Verbia pe domnul ţarii, Alexandru Lăpuşneanu [1]. Vechea dinastie a ţării fusese înlaturată, ca o urmare a luptei pentru autoritate între boieri şi domnie, luptă care începuse în vremea lui Ştefan cel Mare şi urmase cu înverşunare sub toţi urmaşii lui. Dar acum, sub Alexandru Lăpuşneanu, ea luase forme speciale. Domnul înţelegea sa atragă spre visteria domnească o parte cât mai mare din veniturile boiereşti, să refacă visteria goală a domniei. Existenţa unei dari a boilor boiereşti adusă de Alexandru vodă este incontestabila; pe câmpul de luptă când să dea ochii cu oastea lui Despot, boierii i-au spus lui Lăpuşneanu, dupa relatarea unui cronicar sas: „Ai omorît pe cei mai buni dintre boieri, ca să le iai moşiile, ne-ai luat vitele, de ţi-ai făcut tezaur, acum adă boii rapiţi şi trimite-i să lupte pentru tine cu duşmanul" [2]. Dar nu numai atât, Domnul decretase un monopol domnesc al vânzării boilor peste graniţe, în special în Ardeal. O spune precis ceauşul sultanului care a adus steagul de domnie al lui Despot vodă. Intorcându-se la Stambul, laudă pe noul domn, care „a hotărît ca oricine să fie stăpân să facă negoţ după plăcerea sa, ceiace era oprit sub predecesorul său, care nu voia ca alţii în afară de el singur să facă negoţ, în special cu piei, din care el avea un mare câştig" [3]. De asemenea, în proclamaţia sa către ţară, la urcarea sa în scaun, Despot face aluzie la aceasta împrejurare, învinuind pe Alexandru faţă de boieri, că „vărsa sângele vostru şi nu se sătura să-şi însuşeasă drepturile voastre (le vostre facoltade)" [4].

Răsturnarea lui Alexandru însemna aşa dar încercarea boierilor de a înlătura autoritatea domneasca, de a deveni stapâni nelimitaţi pe resursele economice ale ţării, fără control domnesc. O asemenea victorie boiereasca trebuia însă sa aibă repercusiune asupra stării ţăranilor; devenind stăpâni, boierii înţelegeau desigur să intensifice la maximum exploatarea ţărănimii, în vederea scoaterii avantajelor băneşti din roadele muncii lor. Era deci un moment de care boierii puteau şi înţelegeau să se folosească pentru o mare creştere a exploatării muncii pe moşiile lor, moment în care li se deschideau noi perspective de câştig prin liberarea comerţului de concurenţă domnească.

Este sigur că Despot nu a stat împotriva acestor aspiraţii ale boierimii, ca dovadă este liberarea comerţului, de care am vorbit Dar conflictul cu boierii s'a deschis din cauza armatei de mercenari, pe care voia s'o ţie lângă dânsul, devenind astfel independent de boieri.

Armata de mercenari a adus în chip indirect noi suferinţe clasei ţărănimii, fie şerbilor, fie ţăranilor liberi. Intr'adevăr, mercenarii costau foarte scump şi trebuiau plătiţi în bani. La venirea sa în ţară Despot avea cu dânsul 300 de husari unguri, 100 de călăreţi în zale, 260 de haiduci unguri pedeştri, 60 de Olandezi călări cu topoare de luptă [5]. Comandantul Ungurilor călări, Anton Secuiul avea o leafă de 600 de florini de aur pe an şi i s'au dat opt sate în Moldova [6]. Din această dovadă pentru căpitanul mercenarilor

---

[1] M. Miles, Siebenbürgens Würgengel, Sibiu, 1679, p. 79; I. Bogdan, Letopiseţul lui Azarie, Sec. ist., Acad. Rom., Mem., 1909, p. 148—149.

[2] M. Miles, op. cit. p. 80.

[3] A. Veress. Documentele privitoare la istoria Transilvaniei, Moldovei şi Ţării Româneşti, v. I p. 211.

[4] E. Hurmuzachi, Documente, v. II, partea I-a, p. 415—416.

[5] Imidem, v. XI, p. 58.,

[6] Ibidem, v. II, partea a 5-a, p. 505.

se poate vedea cât de mult costa țara această oaste menită să promoveze politica împăratului Ferdinand în Orient[1]. Pentru plata mercenarilor, Despot a bătut o monetă specială cu chipul său, din argint. Izvoarele contemporane sunt unanime în a arăta că monetăria lui Despot era destinată plății mercenarilor[2]. „Pe slujitori (soldați) îi umplea de bani", scrie cronicarul Ureche[3]. Sultanul Soliman trimisese vorbă lui Despot „să nu sărăcească țara prin ținerea unui număr așa de mare de pedestri și călari"[4]. La aceasta se adăugau alte cheltuieli speciale, care întocmai ca și acelea pentru mercenari, nu fuseseră obișnuite până acum. Albert Laski nobilul polon care ajutase pe Despot, primea dela domn 1000 de galbeni și venitul cetății și vămii Hotinului[5]; generalul imperial Zay din Ungaria de Sus care procurase arme și ostași uzurpatorului, urma să primească 16.500 de florini, pentru care Despot, insolvabil în bani, i-a trimis, 1425 de boi moldovenești[6].

Pentru a face față cheltuielilor, noul domn se văzu nevoit să puna asupra țării un impozit excepțional de un galben, un florin pe cap de locuitor, „ceiace a atras asupra lui Despot, recunoaște omul său de încredere, I. Sommer, ura tuturor"[7]. „Asuprea pe oameni cu dări grele, nu avea mila de săraci", scrie cronica lui Azarie[8]. Avem dovezi că acest tribut excepțional nu a atârnat asupra boierilor, care erau scutiți. Gratiani, alt biograf al lui Despot, un contemporan, spune: „pentru a plăti solda mercenarilor, Despot a pus *asupra plugarilor și a plebei (aratoribus plebique)* darea de un galben, după sfatul boierilor care voiau să depărteze poporul *(populares)* de Despot, deoarece până acum ținuseră cu dânsul din pricina dreptății lui"[9].

In ce privește categoriile de țărani care plăteau darea de un galben, socotim că ea lovea deopotrivă pe răzeși și curteni, cât și pe vecini, adică pe țăranii dependenți. Suntem în epoca în care domnia începe să ceară direct dela țăranii dependenți dări în natură și bani. S'ar putea obiecta că suma cerută de Despot era enormă pentru puterile vecinilor fără pământ propriu, dar textul contemporanului Sommer care trăia la curtea lui Despot, este categoric; prin *aratores* trebue să înțelegem pe țăranii mici stăpâni de moșii în obștii, iar prin plebe, partea cea mai săracă a societății, adică șerbii. El spune precis că amândouă categoriile țărănești plăteau darea de un galben. Este vădit din spusele tuturor izvoarelor că această dare, nu era darea în bani anuală datorită domniei (în Moldova în actele slave: *dan)*, corespunzătoare *birului* din Țara Românească, ci o impunere excepțională, odată pentru totdeauna. Este posibil ca în rândul îndatoririlor boierilor față de supușii lor să fi fost și aceia de a împlini suma datorită fiscului domnesc de vecini, desigur în schimbul unor alte obligații în muncă.

Este evidentă lipsa de bani a domnului în această vreme, care-l sili să jefuiască pe anumiți negustori străini bogați din Suceava[10] și să

[1] Cf. ibidem, p. 473, 476, 480, 495, 595.

[2] M. Miles, opt. cit., p. 91; E. Hurmuzachi, Documente, v. I, partea a 2-a, p. 411—412. Erau monete de un florin, care făceau 12 aspri moldovenești și monete de 3 și 4 florini.

[3] Gr. Ureche, Letopisețul, p. 177.

[4] I. Sommer, în E. Legrand, Deux vies de Jacques Basilicos, p. 25.

[5] Ibidem, p. 27.

[6] E. Hurmuzachi, Documente, II-5, p. 538—539.

[7] I. Sommer în E. Legrand, op. cit., p. 31.

[8] I. Bogdan, Letopisețul lui Azarie, p. 150

[9] A. M. Grațiani, în E. Legrand, op. cit., p. 181.

[10] I. Sommer, în E. Legrand, op. cit., p. 38.

împrumute bani cu acte în regulă dela bogații concesionari ai salinelor din Polonia, Mihail Corniact din Cipru și Anton Pandolfi [1].

Alături de aceste împrejurări speciale, creșterea exploatării boierești și impozitele excepționale aduse de domnie, care făcură de nesuferit situația claselor muncitoare, trebue să amintim că în 1562 s'a produs o mare răscoală a secuilor, mici agricultori liberi și privilegiați, răscoală care putea fi un îndemn și pentru Moldoveni. Secuii se răsculaseră „împotriva perceptorilor", cum ziceau agenții lor veniți în Moldova [2]. Secuii se plângeau că marea nobilime voia să-i șerbească [3]. E caracteristic faptul că numeroase informații contemporane învinuesc pe Despot vodă de a fi ațâțat și susținut răscoala Secuilor împotriva principelui Ardealului, din cauza legăturilor politice pe care le avea domnul Moldovei cu împăratul german, dușmanul, pentru Transilvania, a principelui Ioan Sigismund Zapolya [4].

Răscoala țăranilor în vremea lui Despot (1563)

Am arătat că Despot vodă pusese un impozit extraordinar de un galben pe familie pe întreaga țară. Acest fapt, o nouă greutate adusă pe umerii muncitorilor agricoli, adausă peste celelalte greutăți pe care le sufereau până acum, a provocat în Moldova o mare mișcare de răscoală țărănească, în al doilea an al domniei lui Despot, la 1563. Principalul izvor istoric care relatează împrejurările acestei răscoale este viața lui Despot vodă de către I. Sommer, un german care se afla în slujba lui, la curtea domnească din Suceava [5]: „Pe când Despot se afla în apropiere de cetatea Hotinului, trecând în revistă oastea și se îndrepta în câmp deschis spre ostași, a fost pe neașteptate înconjurat de mulțimea țăranilor (rusticana multitudine), încât a fost răpit din mijlocul a lor săi și cu stupoare s'a văzut deodată rămas singur cu unul sau doi slujitori, în mijlocul a multe mii de agricultori. Aceștia, cu strigăte puternice îi cereau să renunțe la darea, neobișnuită până atunci, de un galben. Domnul cu îndrăsneală a socotit că este mai bine să se poarte cu blândețe și rugăminți față de mulțimea aprinsă, decât cu amenințări și le-a ținut o cuvântare cu vorbe împăciuitoare: Și lui i-a fost nu mai puțin greu decât lor să puie această dare, dar mai mari ar fi nenorocirile dacă ar renunța la ea. Nu poate privi cu inimă ușoară prădarea tuturor bunurilor lor, robirea copiilor și soțiilor lor, dacă ar da drumul soldaților mercenari. Să-și aducă aminte că războiul stă să isbucnească, dacă nu vor plăti această mică sumă, cu care vor putea să rescumpere pacea pe mulți ani. In schimb le făgăduiește că va găsi mijloc să ușureze greutățile lor, trimițând în cercetare slugile sale, ca să micșoreze o parte din dările publice, din care mulți iau prin prădăciuni nedrepte o mare parte, în numele domnului.

Țăranii au ascultat cu multă atenție cuvintele lui, căci într'adevăr prinseseră o mare ură împotriva celor pe care îi socoteau pricina tuturor nenorocirilor lor. Ei au răspuns că îi vor face pe voie cu plăcere domnului,

---

1 Zubrzycki, Kronika miasta Lwowa, Liov, 1844, p. 184, textul zapisului dat de Despot celor doi concesionari.

2 E. Hurmuzachi, Documente, v. II, partea I-a, p. 431.

3 M. Miles, op. cit., p. 80.

4 A. M. Gratiani, în E. Legrand, op. cit., p. 197, A. Veress, op. cit., I. p. 233, N. Iorga, Nouveaux matériaux pour servir à l'histoire de Jacques Basilikos dit le Despote București, 1900, p. 13.

5 E. Legrand, Deux vies de Jacques Basilicos, Paris, 1889, p. 39—41.

că vor lua parte cu jertfa lor la înfrângerea dușmanului, pentru nevoia obștească, vor plăti galbenul care li se cere, în măsura în care vor putea s'o facă. I-au cerut însă domnului să le predea pentru a-i omorî pe Barnovschi căpetenia călăreților (hatmanul și pârcălabul Sucevii), precum și pe un episcop moldovean, pe care în limba lor îl numesc vlădica. Pe aceștia i-au învinuit că, încă din vremea lui Alexandru, au fost cei ce l-au îndemnat la toate cruzimile și acum își măresc puterea ; răutățile lor nu vor avea capăt, decât prin moarte. Cu greu a izbutit domnul cu multe vorbe să liniștească mulțimea înnebunită, spunându-le că, dacă va observa că aceia sunt pe dreptate urâți de popor, îi va omorâ cu chinuri, căci ar fi nedrept să piara cu moarte repede în mâinile mulțimii mâniate. Să lase pe seama judecății sale, căci în curând le va da satisfacție deplină. Astfel liniștindu-i, i-a făcut să-i dea drumul din prinsoarea mulțimii. Intorcându-se în cetate, domnul și-a arătat indignarea că a fost părăsit de ai săi și nu înțelegea cum trebuie să socotească acest lucru. Cu vremea s'a arătat că țăranii *(agricoles)* avuseseră dreptate în privința lui Barnovschi, care a fost părtaș la răscoala împotriva domnului".

Povestirea lui Sommer, care se afla pe lângă domn, este prețioasă din mai multe privințe. Mai întâi se vede din cuvintele sale proporția mișcării țărănești : erau mai multe mii de oameni, care nu șovăe să atace personal pe domnul țării și anume în clipa când el se afla sub o cetate și purcedea la revizia armatei sale. Țăranii s'au simțit în putere să se măsoare cu oastea de mercenari, și a boierilor și aceștia nu au cutezat să-i atace ca să libereze pe domn din mâinile țăranilor. Pe de altă parte, se vede bine din acest text care au fost cauzele mișcării țărănești. A fost o primă cauză, pe care am numi-o momentană, aceia care i-a făcut să se scoale, picătura care a făcut să se reverse vasul suferințelor, anume darea de un galben pentru plata mercenarilor pe care-i ținea domnul. Dar, cum am văzut, această dare nu era singura nemulțumire, mai mari și mai vechi erau suferințele de pe urma apăsării boierilor mari moșieri. Dacă țăranii se învoiesc să facă o jertfă „pe măsura în care vor putea" pentru apărarea țării împotriva Turcilor și acest patriotism al țăranilor răsculați în secolul al XVI-lea in Moldova merită să fie subliniat, ei nu iartă pe boierii care de mult încă îi exploatează. Exploatarea aceasta se face cu scopul de a-și mări puterea, prin care trebue să înțelegem desigur averile. Astfel ajungem la cauzele mai adânci ale răscoalei țărănești, exploatarea exercitată de boieri și de biserică. Suntem în vremea când se întărește procesul de deposedare al micilor proprietari în devălmășie de către marii feudali. Atunci numeroși răzeși și curteni se vând ca vecini și vând pământul lor, ca urmare a greutăților îndatoririlor față de domnie. Socotim că între răsculați se vor fi aflând numeroși răzeși și curteni, care se temeau să nu aibă și ei aceeași soartă ca alții care-și vânduseră silit moșiile, dar desigur în același timp și cei ce fuseseră loviți, adică actualii șerbi, deposedați de moșioarele lor, precum și cei exploatați până la sânge de mai înainte vreme. De observat că scriitorul martor ocular vorbește de învinuirile de cruzime și răutăți aduse de țărani boierilor și episcopului. E vorbă de o massă țărănească ce se afla în afara oastei, venită să smulgă pe domn din rândurile oștenilor, deci nu massa curtenilor ostași sau măcar nu în majoritate din rândurile lor. De observat că între exploatatori care stârniseră ura mulțimii răsculate apare pe primul plan un episcop, ceea ce ne deschide lumini asupra felului cum se orânduia munca pe marile domenii ale bisericilor în acea vreme.

Dacă nemulţumirea s'ar fi mărginit numai la darea de un galben, am fi putut crede că numai răzeşii s'au răsculat, dar de vreme ce principala nemulţumire era îndreptată împotriva boierilor mari moşieri şi a căpeteniilor bisericii latifundiare, suntem în drept să credem că şi vecinii au luat parte la rascoală. In acest chip putem lămuri problema esenţială a caracterului social al mişcării ţărăneşti din 1563, adică al straturilor sociale care au luat parte la dânsa. Fenomenul nu este izolat; în numeroase răscoale ţărăneşti, de pildă în marea răscoală din Transilvania, din 1437 dela Bobâlna, micii stăpâni de pământ stau alături cu iobagii, reunindu-şi lupta pentru drepturile lor.

Povestirea lui I. Sommer nu este însă singurul izvor istoric care pomeneşte şi povesteşte răscoala ţăranilor moldoveni din vremea lui Despot vodă. Deşi I. Sommer, ca unul ce era un apropiat al domnului, era cel mai precis informat, putem culege şi din alte ştiri contemporane unele completări la povestirea lui. Astfel, o viaţă a lui Despot vodă, complet deosebită şi independentă de a lui Sommer este aşa numita „Vita Despothi principis Moldaviae", scrisă de un contemporan şi atribuită de ultimul editor italianului Alexandru Guagnini, istoric care trăia pe atunci în Polonia. In această scriere se află un scurt pasaj despre răscoala ţăranilor [1]. Pe când Despot se îndrepta spre Hotin, „la capătul călătoriei sale, ca la 20.000 de oameni călări înconjură carul în care se afla dânsul, rugându-l să taie capetele a trei boieri, pe cari îi învinuiau de trădare, altfel îşi întoarce armele împotriva lui. Domnul le-a vorbit cu vorbe blânde, căutând să-i convingă că n'au dreptate şi că nu a observat la acei boieri niciodată ceva care i-ar face demni de a li se tăia capetele.. Auzind răspunsul domnului, care refuza învinuirea împotriva celor pe cari îi socoteau că merită moartea, ţăranii (populari), nu cutează să stăruie mai mult la domn".

Povestirea lui Guagnini este mai puţin precisă decât a lui Sommer şi nu numai mai săracă în amănunte, ci şi mai puţin lămurită în privinţa amănuntelor. Nu spune nimic despre darea de un galben, şi învinuirea adusă boierilor este că sunt trădători, deci ai domnului, fapt care nu ar fi putut desigur provoca o răscoală ţărănească. Aceste lipsuri din naraţiunea lui Guagnini se explică prin aceia că el scrie mai târziu şi nu era ca Sommer martor al evenimentelor din Moldova. Dar, pe de altă parte, vedem din relaţia lui asupra răscoalei câteva date în plus. Ţăranii răsculaţi, erau după dânsul 20.000, număr poate exagerat; în tot cazul un ecou al mărimei răscoalei. După acest scriitor, ei vin călări, deci din părţi depărtate ale ţării, nu este vorba de o mişcare locală, în regiunea unde se află domnul. Este o întrebare dacă vecinii şi curtenii care deopotrivă în oaste luptau pe jos, obişnuiau să călătorească pe cai. Acest amănunt, e drept, dela un scriitor care nu era în Moldova şi necomplet informat, ar indica în rândurile răsculaţilor pe lângă pedestraşi curteni (că aceştia luptau în oaste pe jos, şi nu călări, a se vedea mai jos) şi vecini, un număr însemnat de slugi boiereşti, oşteni privilegiaţi ai boierilor, care luptau călări pe lângă aceştia.

Istoricul ungur Istvanfii are şi el în a sa istorie a Ungariei, scrisă la începutul secolului al XVI-lea un scurt capitol despre răscoala ţărănească din Moldova în vremea lui Despot vodă [2]. Istvanfii a cunoscut fără îndoială

---

[1] Vita Despothi principis Moldaviae, în „Mélanges d'histoire generale", Cluj, 1938, v II, p. 404.

[2] N. Istvanfii, Historia regni Hungarici, ed. Colonia, 1724, p. 264.

cărticica lui Sommer despre viaţa lui Despot vodă, din care împrumută liniile esenţiale ale povestirii despre rascoala ţărănească din Moldova. El are totuşi unele amănunte în plus faţă de izvorul pe care-l foloseşte, amănunte pe care le putea afla dela contemporani, căci evenimentele dela 1563 se petrec în timpul vieţii acestui scriitor. Istvanfii spune că ţăranii au cerut capetele nu al unui episcop, ci a doi, şi dintre boieri, nu numai pe Barnovschi, ci şi pe cunoscutul boier al lui Lăpuşneanu, trecut de partea lui Despot vodă, Moţoc. Istoricul ungur adaugă că Despot se afla în câmp şi rămăsese numai cu câţiva călăreţi, tăiat de restul oastei, şi că fusese speriat deodată de strigăte cu totul neobişnuite pentru urechile sale.

Continuarea răscoalei ţărăneşti

Din povestirea lui Sommer, Guagnini şi Istvanfii s'ar părea că domnul, prin cuvântarea sa dibace a isbutit să liniştească pe ţărani, punând astfel în scurt timp capăt răscoalei lor. Totuşi avem dovezi că mişcările ţărăneşti au continuat în deosebite părţi ale Moldovei. Puţin timp după evenimentele amintite mai sus, începe cunoscuta răscoală a boierilor împotriva lui Despot vodă, care este asediat în cetatea Sucevei de către boieri în frunte cu domnul ales de dânşii, Ştefan Tomşa. In timpul asediului Sucevii din toamna anului 1563, trebue să admitem că cetele de ţărani răsculaţi se folosiră de această împrejurare şi atacară curţile boiereşti, şi mai ales pe slujitorii străini ai lui Despot, cauza creşterii dărilor. Astfel Sommer povesteşte, după începerea asediului cetăţii de scaun: „Atunci peste toată ţara s'au produs ucideri şi prădàciuni. Cruzimile s'au exercitat asupra tuturor, de orice vârstă şi sex, mai ales împotriva celor pe cari îi recunoşteau ca străini". Insuşi autorul, Sommer, de frică a stat trei luni ascuns în păduri [1]. O altă informaţie din această perioadă a asediului o avem din Cronica Moldovei a lui Grigore Ureche. Vorbind de coborîrea oştilor lui Laski, fostul sprijinitor al lui Despot, care venea acum a doua oară din Polonia, „carii dacă s'au întors, pre multe locuri le făcea năvală ţăranii cu îmblăcie şi cu coasă, ce nimica nu le au stricat" [2].

Pentru precizare adăugăm că „îmblăcitul" este o unealtă agricolă primitivă, cu care se bat grânele ca să se scuture boabele. Este format dintr'o stinghie lungă de care se leagă o bătătoare mobila, scurtă şi groasă. Ţăranii aceştia se luptau deci cu uneltele lor agricole, nu erau curteni militari, care dispuneau în orice moment, mai ales în aceste împrejurări războinice, de arme. Avem aici o indicaţie precisă a participării ţăranilor vecini la răscoală. Care era atitudinea ţărănimii faţă de lupta care se dădea în aceste împrejurări între domnul asediat în Suceava şi boierii răsculaţi? In povestirea atribuită lui Guagnini, despre care am mai vorbit, există o indicaţie în acest sens. Solul lui Dimitrie Wişnioviecki, eroul ucrainean care pătrunsese atunci în Moldova (şi fu prins de boierii lui Tomşa), isbuti să străbată în cetatea Sucevii, până la Despot. Despot vodă i-a spus că dacă va reuşi să iasă din cetate, se va uni cu Wişnioviecki; „deşi boierii s'au abătut dela datoria de credinţă faţă de el, dar deoarece sufletele celor din popor sunt de partea lui (populares animos in eum esse propensos), este sigur că va dobândi victoria" [3].

---

1 E. Legrand, op. cit., p. 46.
2 Gr. Ureche, Letopisetul, Bucureşti, 1916, p. 204—205.
3 Mélanges d'histoire générale, Cluj, v. II, p. 408.

Acestea sunt cuvintele lui Despot vodă, din care reiese că el se bizuia pe o mare mişcare a poporului împotriva boierilor, care l-ar scăpa de strânsoarea în care se afla prins. Dacă ţinem seamă de faptele pomenite înainte, că ţăranii se arătaseră favorabili domnului, se încrezuseră în făgăduielile lui şi denunţaseră pe boieri ca trădători, aceste speranţe ale lui Despot păreau îndreptăţite. Bine înţeles, răscoala ţăranilor nu putea avea decât un caracter social, în conflictul de autoritate între domn şi boier, ei nădăjduiau în cel dintâi; toată mişcarea lor era îndreptată împotriva moşierilor boieri.

Se ştie însă că speranţele lui Despot nu fură împlinite; din cauza trădării mercenarilor săi el fu silit să se predea şi fu omorît de boieri.

Răscoala ţăranilor în vremea lui Ştefan Tomşa (1563—1564)

Căderea lui Despot, victoria boierilor, nu a pus capăt răscoalei ţăranilor moldoveni. Dimpotrivă, isbânda marilor stăpâni de vecini, trebue să fi aţâţat şi mai mult nemulţumirea celor ce se sculaseră tocmai împotriva fruntaşilor acestei clase. Noul Domn, Ştefan Tomşa, ales de boieri era un instrument în mâinile lor; făcea parte din boierimea mică. Boierii mari, Barnovschi, Moţoc, Stroici, „ştiind cât de primejdioasă ar fi domnia pentru ei" o refuză şi aleg domn pe Tomşa, „om care nu avusese nici o demnitate, şi ai cărui strămoşi erau de jos" [1]. Cronicarul sas M. Miles îl numeşte „un om de stare de jos, care fusese de curând chemat în slujba curţii" [2].

Noul domn se văzu îndată înconjurat de primejdii: Turcii nu recunoşteau pe cel ales în ţară şi pregăteau readucerea lui Alexandru Lăpuşneanu în scaunul Moldovei. Incă înainte de venirea Turcilor, domnul Ţării Româneşti, Petre cel Tânăr (de fapt, doamna Chiajna care conducea treburile ţării) atacă Moldova. Probabil, acest atac s'a făcut din porunca Turcilor pentru a curăţi drumul lui Alexandru vodă şi nu cum crede Iorga pentru ca Petre vodă din Ţara Românească să ia domnia şi în Moldova, ca descendent după mamă al lui Petru Rareş [3].

Asupra acestei lupte între Munteni şi Moldoveni, cronicarul Ureche face o observaţie foarte interesantă, nebăgată în seamă de istorici şi care se leagă de mişcarea ţăranilor în acea vreme: „Mircea (recte Petre, fiul lui Mircea), domnul muntenesc, înţelegând de atâtea amestecături ce se făcea între domnia Moldovei, se gândi ca să se ispitească să apuce ţara, să fie sub ascultarea lui, socotind că pre lesne o va dobândi pentru împerecherea ce era între călăraşi şi între pedestraşi" [4] (împerechere în limba veche românească înseamnă vrajbă). Aşa dar în acest important pasaj din cronica Moldovei aflăm că în scurta domnie a alesului boierilor a urmat

---

[1] I. Sommer, în E. Legrand, Deux vies de Jacques Basilicos, p. 47.

[2] M. Miles, Siebenbürgischer Würgengel, Sibiu, 1670, p. 94. El nu era hatman, cum spune Gr. Ureche (Letopiseţul), p. 198, ci „questor frumentarius", cel ce adună fânul pentru curte (I. Sommer, ed. cit., p. 47). In divanul lui Despot, hatman este Barnovschi, iar Tomşa nu figurează între boierii mari. Cf. Acad. R.P.R., Documente privitoare la istoria României. Moldova, sec. XVI, v. II, p. 164.

[3] Că Muntenii veneau în ajutorul lui Alexandru Lăpuşneanu, a se vedea E. Hurmuzachi, Documente, v. II, partea I-a, p. 493—494. Cf. N. Iorga, Istoria Românilor, v. V., p. 84—85.

[4] Gr. Ureche, Letopiseţul Moldovei, p. 205.

mai departe vrajba între clasele sociale din Moldova, ce astădată în sânul armatei. Impărţirea armatei în călăreţi şi pedestraşi a fost în toate oştirile medievale semnul distinctiv între clase: nobilimea luptă călare, poporul, pe jos. Deci împerecherea — adică vrajba — între calăreţi şi pedestraşi în Moldova la 1563 nu poate fi înţeleasă altfel decât vrajba între boieri şi poporul sub arme. Cine erau călăreţii este uşor de înţeles, erau boierii Moldovei cu slujitorii lor. In privinţa curtenilor, aceşti mici feudatari militari ai domnului, chestiunea nu este lămurita. Toţi istoricii militari burghezi, mai ales pe baza unui pasaj al scriitorului sas Reichesdorfer privitor la oastea lui Petru Rareş [1], socotesc că şi curtenii erau călări [2]. Totuşi G. Reichesdorfer nu vorbeşte de curteni, ci de lefegii în număr de 3000 (poate exagerat) pe care domnul Moldovei îi avea pe lângă dânsul cu leafă. Dintr'un capitol dela sfârşitul cronicii lui Ureche, privitor la domnia lui Aron vodă (1591—1595) rezultă că scriitorul moldovean face deosebire între *călăraşi* pe de o parte şi *curteni*, pe care îi identifică cu *gloatele*, pe de alta: „Ce pre taină au învăţat *călăraşii* să nu scoată un cuvânt afară... iară pre boierii i-au învăţat de au chemat *gloatele*... şi le-au zis să meargă cineşi pre la casele lor. A doua zi părându-i-se că se vor fi dus *curtenii*, au încălcat (domnul) şi au purces spre I'aşi... iată *gloatele* mergea pre de toate părţile. Atuncea au chemat boierii şi de le-au zis: Crez eu am slobozit *oastea* să se ducă cineşi pre la casele sale, dară cine-i opreşte?" [3]. Nu mai rămâne îndoială că oastea de *curteni*, identificată cu gloatele, era pedestrimea, de vreme ce cronicarul o deosebeşte de *călăraşi*, oastea nobilimii, a boierilor.

Curtenii care se răsculaseră alături de vecini continuau răscoala, căci timpul scurt arată că între răscoala din vremea lui Despot şi „împerecherea" din vremea lui Tomşa, alesul boierilor, este o legătură de continuitate. Nu numai timpul scurt între cele două evenimente, dar şi faptul că domnia lui Tomşa reprezenta pe boierii împotriva cărora se sculaseră ţăranii sub Despot, acei boieri ale căror capete le ceruseră, este o indicaţie în acest sens.

„Imperecherea" pomenită de cronicar trebue să fi fost un conflict grav cu vărsări de sânge, pentru ca domnul Ţării Româneşti să poată considera oastea moldoveană desorganizată şi să socoată că va supune uşor Moldova. Totuşi atacul muntean fu respins la Milcov, aşa că boierii moldoveni se pregăteau acum să dea faţă cu oştirile turceşti şi tătăreşti care aduceau înapoi în scaun pe Alexandru Lăpuşneanu (primăvara anului 1564). Acum însă curtenii refuzară să se bată pentru boieri şi-i părăsiră. Raportul agentului genovez la Constantinopol din 6 Aprilie 1564 spune despre înfrângerea lui Tomşa: „Oamenii din popor nestatornici se răsculară şi se despărţiră în desordine de massa oştirii, plecând fiecare la casele lor, murmurând că mai bine ar asculta de sultan şi de orice domn le ar trimite, decât să sufere atâtea suferinţe şi pagube, care nu se făceau în folosul lor, ci în al boierilor, capii ţării" [4]. Un alt raport din Constantinopol din aceeaşi vreme spune că Turcii se aşteptau să nu întâmpine împotrivire în Moldova, „pentrucă

[1] G. Reichesdorfer, la A. Papiu Illarian, Tezaur de monumente, v. III p. 138—139.

[2] De pildă I. Bogdan, Documentul Răzenilor şi organizarea armatei moldovene, 1908, p. 406—407.

[3] Gr. Ureche, Letopiseţul, p. 264—265.

[4] E. Hurmuzachi, Documente, v. XI, p. 70—71.

poporul sărac (li poveri popoli) nu voiau atâtea oboseli de război pentru a pastra drepturi pe care le cereau boierii, nici nu voiau pe un domn mai mult decât pe altul“ [1].

Aceste informații date de agenții străini au nevoie de unele rectificări. Am vazut că în vremea lui Despot țăranii nu refuzaseră să se lupte împotriva Turcilor și să facă grele jertfe bănești pentru apărarea țării. Ceea ce este de reținut din aceste știri din Constantinopol este faptul că oștenii din popor, prin care trebue să înțelegem în primul rând pe curteni, au refuzat să lupte pentru boieri, pentru domnul țării pus de dânșii, preferând nu pe sultan, ci pe vechiul domn, Alexandru Lăpușneanu, cel care știuse să ție în frâu pe boieri. Dacă privim acest refuz de a lupta, nu ca un fapt izolat, ci legat de evenimentele pe care le-am descris mai înainte, mai ales de „împerecherea“ între călăreți și pedestrași, amintită de cronicar, atunci el apare într'altă lumină. Este vorba de continuarea mișcării populare de răscoală începută în vremea lui Despot, care acum se transformase mai ales într'o mișcare a curtenilor, ca unii ce aveau arme în mână.

Despre răscoala țărănească din Moldova aflase și sultanul Soliman și era îngrijorat, desigur pentru veniturile sale. Iată ce spune Letopisețul contemporan al lui Azarie: „Marele singur stăpânitor al Persiei (Turcilor), auzind despre turburările, răscoalele și neorânduielile din Moldova“, cheamă pe Alexandru vodă și-i dă domnia iarăși spunându-i: „fii milostiv cu cei săraci“ [2]. Aceste cuvinte, socotim că nu sunt o simplă formulă retorică, rostite tocmai în aceste momente de răscoale ale celor ce sufereau apăsarea stăpânilor, ele sunt o aluzie la răscoalele țărănești, care, după părerea sultanului, trebuiau împăcate cu blândețe, ca să nu se strice grânarul împărăției.

Intoarcerea lui Lăpușneanu cu Turcii și cu Tătarii care prădară țara, puse capăt răscoalelor din Moldova, atât a celor boierești împotriva domnului adus de Turci, cât și a țăranilor și curtenilor. Socotim că, deși sultanul recomandase milă, mijloacele folosite de Turci și de Tătari pentru „împăciuirea“ țării sub autoritatea noului domn, nu fură din cele mai blânde. Dela această dată izvoarele nu ne mai spun nimic despre o continuare a răscoalei.

Mișcarea curtenilor care refuzaseră să lupte pentru boieri avusese măcar un rezultat: retragerea lui Tomșa cu Moțoc și alți boieri și cu oastea lor de 2000 de călăreți și 1000 de mercenari în Polonia [3], unde domnul ales de boieri și principalii săi susținători urmau să-și piardă capul.

Concluzii. Izvoarele vremii care dau toată atenția luptei pentru tronul Moldovei, lasă în umbră fazele răscoalei populare din Moldova, care a fost concomitentă cu această luptă. De abia dacă putem strânge împreună câteva frânturi formate din episoade diferite ale răscoalei. Primul episod este atacul împotriva domnului, în timpul revistei oștirii sale, și cererea în privința reducerii impozitului în aur și apoi împotriva boierilor mari și a episcopilor; al doilea episod: cetele țărănești ce străbăteau țara în

[1] E. Hurmuzachi, Documente, v. XI, p. 69. N. Iorga, Istoria Românilor, v. V., p. 84—85, relevă acest pasaj spunând că țăranii nu au vrut să lupte pentrucă se apropia vremea lucrării câmpului (?).

[2] I. Bogdan, Letopisețul lui Azarie, 1909, p. 174 (118). *(Trad. noastră).*

[3] N. Iorga, Nouveaux matériaux pour servir à l'histoire de Jacques Basilikos dit le Despote, Bucuresti, 1900, p. 87.

timpul luptei care a adus căderea lui Despot, atacul mercenarilor străini cu furci și îmblăcii și în sfârșit al treilea episod răscoala pedestrimii din oastea lui Tomșa, când era să dea ochi cu Lăpușneanu, adus de Turci.

Totuși din aceste amănunte incomplete se desprind unele concluzii destul de limpezi. Toate aceste mișcări populare se îndreaptă împotriva boierimii, a marii boierimi; ele formează o unitate în succesiunea lor. Cauza răscoalei este ca de obicei în marile răscoale țărănești, destul de complexă: întâi impozitul în bani, un galben de familie, care pentru țăranime și pentru curteni era de nesuportat. Sub această nevoie nouă se ascundeau altele vechi, dar tocmai de aceia mai adânci și mai dureroase: exploatarea vecinilor, mai ales în privința cererii de produse pentru vânzare. In ce privește pe micii cultivatori liberi ei vedeau micile lor ogoare înghițite de boerii mari, libertatea lor amenințată. Interesele lor erau alaturi de ale țăranilor neliberi. Ca de obicei iarăși, ca la Bobâlna, ca la mișcarea condusă de Doja, ca în Germania, micii stăpâni de ogoare pe care le lucrau cu brațele, sunt alături de țăranii neliberi împotriva clasei stăpânitoare.

Din analiza izvoarelor pe care le-am prezentat mai sus se poate vedea că principalul element al răscoalei, cel mai activ, au fost curtenii, dar aceasta numai la sfârșitul răscoalei, după căderea lui Despot, când Tomșa se lupta cu Muntenii și se pregatea să se împotrivească întoarcerii lui Lăpușneanu. Intr'adevăr, putem distinge în mișcarea din Moldova din anii 1563—1564 două faze: prima fază în care țăranii șerbi sunt împreună cu curtenii și răzeșii. Aceasta se vede din marea mulțime, zeci de mii de oameni care atacă pe Despot, mulțime ce era *in afară* de oștire; când Despot era la oștire este înconjurat de mii de oameni, care veneau de nu se știe unde. Revendicările acestor oameni sunt în primul rând împotriva boierilor mari, a celor ce au mii de vecini, numeroase sate, pe care le exploatează. De asemenea pomenirea cetelor care luptă cu coase și îmblacii, ne îndreaptă spre clasa țăranilor neliberi. Dacă ca întotdeauna mișcările țărănești din Evul Mediu au un caracter neeficient, nu pot ține prea mult, nu se pot măsura până în sfârșit cu nobilimea înarmată și nu au o unitate de acțiune. In cea de a doua fază, după căderea lui Despot, au rămas în picioare curtenii și anume, pentrucă fuseseră chemați la oaste de boieri. Ei se găseau astfel reuniți și înarmați.

In acest chip, prin existența celor două faze putem explica știrile izvoarelor despre răscoalele din Moldova în anii 1563—1564 în privința componenței sociale a mișcării.

In ce privește rezultatele, cum era de așteptat, afară de căderea conjurației marilor boieri împotriva domniei cu tendințe autoritare, mișcarea nu a adus nicio schimbare în starea claselor supuse. Ea rămâne însemnată în istoria noastră ca o dovadă a luptei poporului împotriva exploatării și apăsării celor ce le răpeau libertatea, un capitol din lupta de clasă atât de puțin studiată până acum în istoria noastră.

ACTE INEDITE SAU GREŞIT EDITATE PRIVIND ISTORIA MOLDOVEI DIN 1432-1434

1432 (6940) Ianuarie 2, Gura Cracăului

Noi Ilie, voevod şi domn al ţării Moldovii, am dat lui Dragoş Urlat satul lui pe Tutova, unde este casa lui, ca să-i fie judecia uric [1] neclintit, niciodată, în veci; deasemeni şi copiilor lui şi fraţilor lui şi nepoţilor lui şi strănepoţilor, neclintit niciodată în veci.

Şi sub uric să nu se dea altuia nimănui niciodată. Şi să ţie de steagul dela Tutova [2], cine îl va ţine [3] şi alt sudeţ să nu aibă.

Iar hotarul acelui sat să fie pe unde i-a hotărnicit pan Vlad cel Bătrân: dela stâlpul dela capătul dumbravei, unde se varsă şi Igrişcea, apoi peste câmp la râul pe care îl are dela Teodor Rusul şi din toate părţile pe unde i-a hotărnicit Vlad cel Bătrân.

Şi la aceasta este credinţa domniei mele şi credinţa fiului domniei mele Roman şi credinţa fratelui domniei mele Bogdan şi credinţa tuturor boierilor moldoveni.

A scris Ghedeon diac, la Gura Cracăului, în anul 6940 (1432) Ianuarie 2.

Acad. R.P.R., DCXXXVII/1.

Copie slavă după orig. slav, perg., pecete atârnată, căzută, la M-rea Xeropotam dela Athos.

(1434) Februarie 16 Bălăceana

Lui Vladislav, din mila lui dumnezeu rege al Poloniei, al Litvaniei, al Rusiei şi al altor multe ţări, domnului nostru iubit. Slujbă credincioasă dela Ştefan voevod domn al ţării Moldovei. Dăm de ştire măriei tale mult cinstite, că şi înainte de aceasta am scris milei voastre şi am trimis acea scrisoare la panul Vlastovski staroste de Cameniţa, dar nu ştim dacă va fi fost adusă la mila voastră, că fratele nostru, Iliaş a fost la mila voastră. Apoi pe ascuns a pătruns în ţara noastră, fără veste.

Şi noi l-am întâmpinat la o milă de Suceava şi acolo am avut război cu dânsul şi dumnezeu ne-a ajutat şi l-am bătut şi am prins în acea luptă pe boierii lui şi pe toţi oamenii care au fost cu el. Numai el, singur al treilea, a scăpat iarăşi în ţara milei voastre, la Colomeia. Acolo, pan Cola staroste de Sniatyn şi de Colomeia iar l-a luat în mâinile sale şi ne-a scris că merge cu el la mila voastră.

Deci noi rugăm pe mila voastră, ca pe domnul nostru, ca mila voastră să-l închidă, unde ştie mila voastră, ca după aceia să nu mai facă aşa, pentrucă am aflat şi credem aceasta. că aceasta a fost fără ştirea milei voastre. Deci rugăm pe mila voastră ca mila voastră să-l ţie în aşa fel ca să nu mai facă aceasta fără ştirea milei voastre şi să nu fie în jurul lui oameni răi, ca să putem şi noi sluji la vreme pe mila voastră, ori unde va fi nevoia milei voastre, ca să nu ne mai păzim de dânsul, cât timp este la mila voastră veţi fi aşezat în jurul lui pe câţiva credincioşi ai voştri, ca să nu fugă la vreunii din duşmanii milei voastre şi ai noştri.

Şi s'a scris la Balaceva, Februarie 16.

---

[1] în orig.: „Тое що бы емѹ жѹдечıа оурик".

[2] „ „ : „Да держит къ стѧгѹ тоутовскомѹ".

[3] „ „ : „Кто бѹдет держит".

(pe verso:) Iubitului domn, marelui rege al Poloniei şi Litvaniei şi domn al altor multe ţări.

Acad. R.P.R., Fotografii XL/I.

Fotocopie după un orig. slavo-rus dela Archiv Glowny, Varşovia, Acte izolate, nr. 9. Datat după lupta dela Dărmăneşti (1 Februarie 1434).

Ed. de T. Holban, Revista Istorică XX (1934), p. 269—270, cu multe şi grave greşeli.

1434 August 26, Cameniţa

Stăpânului meu, milostivului domn, marelui rege al Poloniei, al Litvaniei, stăpân al altor multe ţări, închinare şi slujbă credincioasă în tot ceasul. Doamne, dăm de ştire măriei tale că am venit dela măria ta în Podolia şi astfel am pe sluga nepotului tău de soră la voievodul Moldovei pentru dietă [1] şi pentru nedreptăţile ce se fac în ţara ta.

Atunci voievodul Moldovei a răspuns că „nu vreau să încep nimic în privinţa judecăţilor celor mari". Insă a jurat pe cinste şi pe credinţă pentru omagiu, iar despre holopii neliberi [2], această treabă să se rezolve la Sfântul Petre la Hotin. Şi aceasta am şi jurat de amândouă părţile. Iată, aceasta este pentru noi un lucru foarte folositor: atât în privinţa pagubelor, cât şi pentru omagiu şi cu celeadii [3] neliberi, căci au mai rămas foarte puţini celeadi neliberi în ţara Podoliei. Şi să ştii aceasta, doamne, că voevodul Moldovei nu vrea să înceapă nici o vorbă mai mare despre judecăţile mari, dar vrea să vie în persoană la măria ta; când măria ta se va apropia spre Rusia şi va ieşi doamne, în chip foarte bogat în întâmpinarea măriei tale, atât el însuşi, cât şi Moldovenii lui.

Si deasemenea, iubite stăpâne, mă jăluesc măriei tale pentru marea mea nenorocire, că mi-e soţia greu bolnavă şi în fiecare zi trage să moară, până se va milui dumnezeu de sufletul ei. De aceia, rog pe maria ta, stăpâne, ca măria ta să nu se mire de n'am venit în acest timp la măria ta: iată nu pot să mă depărtez cu un pas, numai dacă i-ar fi milă lui dumnezeu de mine, ca să mi se întărească, cât de puţin, soţia.

Şi s'a dat scrisoarea la Cameniţa. Marti. a doua zi după sfântul Iacob.

Petre Bakowski starostele Podoliei, sluga ta credincioasă.

(Pe verso) Lui Vladislav, din mila lui dumnezezu, veneratului rege al Poloniei al Litvaniei, al Rusiei şi al altor multe ţări.

(MCD) XXXIV.

Acad. R.P.R., Fotografii, XL/2.

Fotocopie după orig. slavo rus, perg.. la Archiv Glowny, Varşovia, Acte izolate, nr. 7.

Ed. de T. Holban, Revista Istorică XX (1934), p. 261--262. cu greşeli foarte mari.

---

[1] „şoim" în orig.
[2] „nevolnâi" în orig.
[3] celeadi.

DOCUMENTE CU PRIVIRE LA RĂSCOALA DECEMBRIŞTILOR

In 1950 s'au împlinit 125 de ani dela răscoala decembriştilor. Această aniversare a constituit un prilej pentruca istoricii să scoată la lumină noi materiale pentru completarea studiului problemei.

In numărul 12/1952 al revistei Voprosi Istorii a apărut un articol al lui Paul Augrand intitulat: „Ecourile răscoalei decembriştilor în Franţa". Istoricul francez studiază un nou aspect al problemei şi anume: poziţia diferitelor clase sociale şi a diferitelor partide politice franceze faţă de răscoala decembriştilor. El a folosit documente inedite aflate în arhivele din Paris precum şi extrase din ziarele vremii.

Un material, aflat la Muzeul Româno-Rus din Bucureşti se referă la răscoala decembriştilor. E vorba de scrisorile pe care Grigore Ghica, domnul Ţării Româneşti, le-a trimis cavalerului Frederic de Gentz în anii 1825—1826. Cele 39 de scrisori ce alcătuesc copierul [1], sunt redactate în limbile germană şi franceză, neglijent, cu ştersături şi adăugiri. O parte din conţinutul corespondenţei se referă la probleme de politică internă a Ţării Româneşti. Cele mai multe însă din ele privesc problemele politice externe ruseşti din perioada negocierilor ruso-turce în legătură cu problema grecească, terminate prin convenţia dela Akerman. Scrisorile trimise de Frederic de Gentz lui Grigore Ghica au fost publicate în 1877. Despre scrisorile lui Grigore Ghica către Frederic de Gentz nu se ştia însă nimic.

In cele 39 de scrisori din copier, trei dintre ele privesc răscoala decembriştilor: două sunt adresate lui Frederic de Gentz iar una lui Johann Lippa, consulul austriac la Iaşi. Conţinutul lor arată, în primul rând, că ştirea despre răscoala decembriştilor a fost cunoscută şi la Bucureşti, chiar la foarte scurt timp după ce ea a isbucnit. In al doilea rând, această ştire a constituit o deosebită grijă pentru domnul Grigore Ghica, dând naştere la diferite interpretări.

Aceste noi documente pot constitui un punct de plecare pentru cunoaşterea ecoului răscoalei şi în ţara noastră.

Anexăm traducerea acestor documente:

Nr. 1 — Grigore Ghica catre Gentz: 21 Decembrie 1825/2 Ianuarie 1826.

Nr. 2 — Grigore Ghica către Johann Lippa: 7/19 Ianuarie 1826.

Nr. 3 — Grigore Ghica către Gentz: 8/2 Februarie 1826,

[Grigore Ghica către Fr. Gentz]

Bucureşti, 21 Decembrie 1825/2 Ianuarie 1826.

Moartea împăratului Alexandru şi suirea pe tron a marelui duce Constantin a fost cunoscută aici în mod nesigur la 16/28 Decembrie (potrivit unei ştiri adusă de) o ştafetă particulară venită de prin părţile Prutului. A doua zi sosind poşta rusească obişnuita, aceasta a desminţit tot ceea ce era încă nesigur în această ştire. In aceeaşi zi ea a fost de asemenea cunoscută la Constantinopol (potrivit ştirii aduse) de o barca care a găsit (totuşi) mijlocul să scape din embargoul la care fuseseră supuse vasele ce se găseau, la acea dată, în rada portului Taganrog. Cât despre amănuntele acestui eveniment, alaltăieri 18/30 Decembrie, primind numărul 144—145 din Journal de St. Pétersbourg am aflat că Impăratul, în urma unei răceli, a fost cuprins de o febră cu fiere multă inflamatorie care a durat 14 zile înainte (ca moartea) să-l răpească. Aceste amănunte au contribuit mult la desminţirea svonurilor false care s'au răspândit pretutindeni cât se poate de mult, în legătură cu acest eveniment şi în legătură cu numirea marelui duce Constantin care ar fi renunţat la dreptul de succesiune (la tron) în schimbul contractării unui al doilea mariaj, care ar fi şi avut loc.

Eu nu am dat niciodată crezare acestor svonuri, totuşi mă preocupau puţin problemele care rezultau (din aceasta).

---

[1] Muzeul Româno-Rus, ms. 13[illegible]

Astfel îmi imaginam această supărare, în ciuda sentimentelor paşnice pe care marele duce le-a manifestat în convorbirea avută cu D. de Hatzfeld [1] şi de care îmi amintesc cu plăcere, de asemenea [2]... de emoţia mea pe care nu puteam să o ascund (mai ales) că acest eveniment se întâmplase odată cu o oarecare răscoală — fapt care este atât de obişnuit în Rusia. Aceeaşi răscoală putea fireşte să-l împingă împotriva voinţei lui pe noul împărat (să ia) hotărîri potrivnice propriilor sale dispoziţii şi modului de guvernare al fratelui său, căci, adus la tron printr'o succesiune normală, el va urma fără îndoială propriile sale sentimente care fiind, pe cât se pare, paşnice, nu-l vor face de temut pentru liniştea publică. Eu pun temei pe această părere, singura posibilă, potrivit unei ciudate presimţiri.

Dv. mi-aţi scris despre acest principe în scrisoarea din 2 Decembrie şi aştept cu mare curiozitate ştiri ulterioare în această privinţă.

[Grigore Ghica către Johann Lippa]

București 7/19 Ianuarie 1826

...o ştafetă rusească, care a trecut pe aici, la 1 ale acestei luni ne-a făcut cunoscut că la refuzul fratelui său, marele duce Nicolaie a acceptat să domnească la 14 (Decembrie). Am avut onoarea să aflu din scrisorile dv. din 2—4 crt. amănuntele acestei ciudate dispute dintre cei doi fraţi. In sfârşit, poşta obişnuită rusească, care a sosit a doua zi, a completat aceste veşti încunoştiinţându-ne *in extenso* de renunţarea pe care Constantin a oferit-o fratelui său, felul în care acesta a acceptat-o şi a sancţionat-o. Această renunţare a dat prilejul unei noi declaraţii de renunţare a lui Constantin. Ea se păstrează în cele două scrisori pe care le-a scris mamei şi fratelui său cu privire la vestea morţii lui Alexandru. In sfârşit, urcarea pe tron a acestuia din urmă (Nicolaie) şi răscoala care a avut loc cu acest prilej şi în care Miloradovici a murit, mă fac să cred că marele Nicolaie n'a putut să ia această hotărîre decât după sosirea curierului care a adus la St. Petersburg a doua renunţare a lui Constantin de care-mi scrieţi dv. în a doua parte a scrisorii...

[Grigore Ghica către Fr. Gentz]

Bucureşti 8/20 Februarie 1826

Evenimentele din Rusia, cărora li se dau interpretări dintre cele mai neobişnuite, preocupă mult opinia publică. De altfel, soarta noastră, în situaţia actuală, pare să depindă atât de mult de ceea ce se petrece în acest imperiu, încât nu-mi veţi putea satisface niciodată întemeiata mea curiozitate prin informaţiile dv.

De asemenea am citit cu o deosebită atenţie tot ceea ce mi-aţi scris de curând cu privire la complotul fatal care tocmai a fost descoperit, şi mai mult, eu văd întinsele ramificaţii care le avea chiar printre clasele cele mai distinse, ba încă văd chiar şi imposibilitatea guvernului rus (să le descopere) şi dau dreptate autorului scrisorii particulare din 13 Ianuarie (1826), care afirma că numai providenţa a salvat Rusia cu acest prilej dela o sguduire care ar fi putut să devină mortală întregii Europe.

Intr'adevăr nu pot deloc să înţeleg dece împăratul Alexandru a putut rămâne nepăsător la relatările care i-au fost date despre primejdiile ce ameninţau imperiul său din partea acestui complot pe care el nu-l crezuse copt; trebuia aşa dar să-l tolereze până ce acesta, odată format, ar fi isbucnit dela sine?

In asemenea cazuri este mai bine să previi (evenimentul) decât să fii surprins (de el) şi poţi să fii mulţumit, şi mai mult dacă providenţa a împiedecat reuşita acestei acţiuni printr'o întâmplare neprevăzută...

C. Şerban

[1] Prinţul de Hatzfeld, ministrul Prusiei la Viena în 1825.
[2] Urmează trei cuvinte neclar scrise.

SITUAȚIA ȘI ORGANIZAREA ȘTIINȚELOR ISTORICE ÎN POLONIA DUPĂ CEL DE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

DE

PROF. I. BIEZUNSKA

Imediat după cel de al doilea războl mondial, științele istorice, ca și toate celelalte științe în Polonia, se aflau într'o situație extrem de precară

Ocupația hitleristă decimase atât vechile cât și noile cadre de istorici. Timp de șase ani, teroarea hitleristă a făcut imposibile cercetările științifice normale și, cu toată importanța învățământului universitar clandestin, participarea tineretului era foarte slabă. .

Bibliotecile și arhivele, cu excepția celor din Cracovia, au fost prădate sau distruse. Deci, imediat după război, sarcina cea mai arzătoare pentru isoricii polonezi a fost de a repune în stare de funcțiune instituțiile științifice și de a forma noi colective de tineri cercetători și de profesori de școală medie. Ținând seama de extrema urgență a acestor două sarcini, istoricii noștri s'au văzut obligați să amâne continuarea propriilor lor lucrări științifice.

Numai datorită grijei autorităților Poloniei populare, noi am putut duce la bun sfârșit reconstrucția bibliotecilor și a universităților. Ajutorul dat de autoritățile sovietice ne-a permis să revendicăm cu succes restituirea colecțiilor răpite de către hitleriști. Pierderile incalculabile de pe urma cărora suferă încă arhivele noastre de Stat, au fost în parte compensate prin achiziționarea unor foarte importante arhive private, altădată inaccesibile cercetătorilor noștri.

In aceeași epocă se situează începutul reformei învățământului universitar.

Este evident că în fața sarcinilor imperioase și grabnice despre care am vorbit, mersul lucrărilor științifice a trebuit să sufere o încetinire considerabilă în primii ani de după război. Intreaga activitate științifică s'a rezumat la publicarea lucrărilor pregătite înainte de război, lucrări care prezentau în mod inevitabil trăsăturile caracteristice ale vechilor criterii metodologice.

La Wroclaw s'a ținut în 1948 Congresul istoricilor polonezi, primul după încetarea ostilităților. Lucrările acestui Congres au arătat că perioada inițială a reconstrucției științelor noastre istorice era încheiată, dar, în acelaș timp, ele au scos în evidență insuficiența cercetărilor științifice, defectele vechilor metode și, afară de rare excepții, lipsa de noi subiecte.

Totuși, primele indicii ale unor schimbări de ordin ideologic s'au făcut simțite, precum dovedește constituirea societății istoricilor marxiști cu ocazia Congresului. Este cazul de a releva de asemenea participarea la Congresul din 1948, în calitate de simplu auditor, bine înțeles, a tineretului universitar format în instituțiile școlare superioare ale Poloniei populare.

In cea de a doua perioadă de reconstrucție a științelor istorice în Polonia, eforturile noastre s'au îndreptat în deosebi asupra faptului de a schimba, din punctul de vedere al metodei științifice, atitudinea savanților noștri gata formați și de a supraveghea orientarea studiilor tinerilor. Succesul acestor eforturi s'a manifestat în creșterea interesului pentru cercetările științifice din U.R.S.S., fapt dovedit prin foarte numeroasele dări de seamă asupra lucrărilor sovietice publicate în periodicile noastre istorice, prin traducerea în limba polonă a unora din aceste lucrări și mai ales prin

asimilarea lucrărilor clasicilor marxism-leninismului.

Lucrările pregătitoare pentru Primul Congres al Ştiinţelor în Polonia din Iunie 1950, au înviorat simţitor ritmul modificărilor de ordin metodologic şi au contribuit la intensificarea creşterii studiilor de apreciere critică a vechilor lucrări de istoriografie poloneză. In cursul acestor lucrări s'a stabilit un plan de ansamblu al cercetărilor metodologice şi colective cu privire la problemele capitale ale istoriei Poloniei şi anume: istoria economică şi cea a luptelor de clasă în mediul rural polonez în epoca feudală, desvoltarea oraşelor şi a industriei etc. O deosebită atenţie a fost acordată problemelor de istorie contemporană şi celor de istorie a mişcărilor muncitoreşti.

Prima conferinţă metodologică a istoricilor polonezi organizată la Otwock în perioada Decembrie 1951 şi Ianuarie 1952 de către Societatea Istoricilor Polonezi şi Ministerul Invăţamântului Superior, înfăţişează evoluţia din cadrul ştiinţelor istorice.

Academicienii B. D. Grecov şi E. A. Kosminski şi profesorii Tretiakov şi Sidorov, eminenţi reprezentanţi ai ştiinţelor istorice sovietice, au luat parte la lucrările conferinţei. N'a fost pentru prima dată că savanţii sovietici ne-au ajutat să apreciem în mod judicios desfăşurarea evenimentelor istorice. Desele vizite în Polonia, după Congresul dela Wroclaw ale Acad. B. D. Grecov şi ale profesorilor Tretiakov, Rîbakov, Sidirov şi alţii, au contribuit, într'o largă măsură la progresul ştiinţelor noastre istorice. Importanţa participării savanţilor sovietici la lucrarile conferinţei dela Otwock a fost foarte mare. Aceste lucrări au permis nu numai să se aprecieze la justa sa valoare situaţia actuală a ştiinţelor noastre, dar au mai dovedit că istoricii polonezi au ştiut să se plaseze pe poziţiile marxism-leninismului şi că ei au învăţat să se servească în mod constructiv de noua metodă ştiinţifică.

Conferinţa ne-a permis, înafară de aceasta, să ne dăm seama de lacunele lăsate în domeniul ştiinţelor noastre de vechea istoriografie burgheză. Aceste lacune cer să fie completate iar cunoştinţele noastre, dobândite mai înainte să fie supuse unei revizuiri critice marxiste.

In geniala sa lucrare asupra problemelor de lingvistică, I. V. Stalin, spune că ştiinţa nu se poate desvolta decât în focul unei discuţii libere, al criticii şi autocriticii. Aceastá lozincă a orientat lucrările Conferinţei, ceea ce a asigurat istoriografiei poloneze condiţii favorabile pentru desvoltarea sa ulterioară.

Din cele nouă rapoarte care au fost audiate în cursul conferinţei, trei au fost ţinute de către invitaţii sovietici, iar celelalte şase au reprezentat o lucrare colectivă a istoricilor polonezi. Inainte de Conferinţă, cele şase colective ce pregătiseră aceste rapoarte, s'au reunit de mai multe ori pentru a delibera. Subiectele tratate au fost următoarele: „Câteva probleme ale cunoaşterii istorice în lumina materialismului dialectic şi istoric"; „Câteva probleme cu privire la periodizarea istoriei Poloniei" (această expunere reprezenta continuarea discuţiei, care, de doi ani însufleţea cercurile ştiinţifice poloneze); „Câteva probleme ale regimului feudal polonez din secolul al XIV-lea până în al XVII-lea"; „Formarea naţiunii burgheze şi începuturile capitalismului în Polonia"; „Caracterele obişnuite şi caracterele specifice ale imperialismului polonez"; şi în sfârşit, „Rolul şi locul ocupat de istoria mişcării muncitoreşti în Polonia". Rapoartele savanţilor sovietici au fost următoarele: Prof. Tretiakov — „Importanţa pentru ştiinţa istorică a lucrărilor lui I. V. Stalin asupra lingvisticii"; Acad. B. D. Grecov — „Geneza regimului feudal în Rusia în lumina lucrărilor lui I. V. Stalin asupra lingvisticii" şi Acad. E. A. Kosminski — „Principalele sarcini ale medieviştilor marxişti".

Conferinţa a durat 15 zile. Cu ocazia discuţiilor, 110 vorbitori au luat cuvântul pentru a-şi expune părerile. Discuţiile au avut ca subiect diferite probleme de ordin general şi particular, ca de exemplu, problema limitelor cunoaşterii istorice, criteriul progresivităţii fenomenelor istorice aprecierea critică a istoriografiei poloneze din secolele XIX şi XX şi în cele din urmă, noţiunea caracterului partinic al ştiinţei istorice în tratarea ansamblului procesului istoric, din antichitate până în epoca contemporană.

Apoi s'a trecut dela discutarea problemelor metodologice la cea a problemelor de aplicare practică a istoriei. S'au discutat în special, problemele periodizării, importanţa studiului comparat al istoriei Poloniei şi acel al Rusiei, interpretarea istorică a noilor descoperiri ale arheologiei poloneze şi aspectele ce se desprind din domeniul istoriei artelor. Cazurile cronologice au fost analizate în mod minuţios din punctul de vedere al diverselor ramuri ale ştiinţei istorice. Rezultatele acestei analize vor permite stabilirea unei noi şi mai juste periodizări a istoriei Poloniei. S'a criticat cosmopolitismul, europocentrismul şi teza burgheză asupra popoarelor „istorice" şi „neistorice", susţinută în ţările Europei occidentale.

Au provocat discuţii vii problemele economice şi sociale, unificarea Poloniei în secolul XIV-lea şi formarea statului polonez compus din mai multe popoare (în special Uniunea Poloniei şi a Lituaniei).

S'a scos în evidenţă rolul masselor populare şi al rezistenţei lor antifeudale în istoria acestei epoci; s'a subliniat în domeniul ideilor importanţa mişcărilor religioase (doctrina lui Hus, Reforma, Contrareforma), caracterul de clasă al politicii externe, al statului şi al dreptului; s'a ridicat problema: dacă în secolele XV şi XVI, existenţa domeniilor cultivate de către ţăranii iobagi, a constituit un factor de progres sau de regres.

S'a discutat mult despre desvoltarea producţiei meşteşugăreşti în oraşele şi în mediul rural polonez, precum şi despre avântul oraşelor până la sfârşitul primei jumătăţi a secolului al XVII-lea.

Zilele următoare au fost consacrate analizei noţiunii de naţiune. Cu privire la problemele de ordin general, s'a pus în discuţii noţiunea de patriotism, de internaţionalism proletar, precum şi caracterul revoluţionar al luptelor pentru eliberarea naţională a Poloniei. S'a făcut analiza evoluţiei economice şi sociale a oraşelor şi a mediului rural polonez, ţinând seama de caracterul particular al diferitelor părţi ale teritoriului polonez. O atenţie specială a fost acordată istoriei Sileziei şi caracterelor esenţiale ale legăturilor care au dus la unificarea provinciilor poloneze după împărţirile suferite de Polonia. S'a expus de asemenea rolul armatei în procesul de formare a naţiunii.

Discuţia, care a urmat după rapoartele privitoare la perioada imperialismului, a avut drept subiect rolul statului polonez în politica internaţională a acestei epoci şi rolul jucat de capitalul monopolist occidental şi polonez ce reducea Polonia la situaţia unui stat vasal. S'a accentuat caracterul antinaţional al partidelor burgheze, inclusiv Partidul Socialist Polonez. S'a scos în evidenţă preponderenţa clasei muncitoare în mişcarea de eliberare naţională din această epocă. S'au discutat amănunţit problemele eliberării Sileziei şi a Mazuriei, punându-se accentul pe cooperarea mişcării muncitoreşti germane cu luptele poporului polonez pentru eliberarea sa. In acelaş timp s'a scos în evidenţă necesitatea de a se da un mai mare avânt cercetărilor privitoare la problemele esenţiale din istoria contemporană a Poloniei.

Conferinţa dela Otwock a scos în evidenţă importanţa sarcinilor ce-i revin ştiinţei istorice poloneze, dar ea ne-a permis de asemenea să ne dăm seama de rezultatele obţinute în ultimii ani. Unul din aceste rezultate şi chiar din cele mai importante, este formarea unei echipe de tineri istorici care au participat cu succes la lucrările Conferinţei.

Cercetările urmărite de către „Comitetul de Cercetări cu privire la originea statului polonez" ocupau până în prezent un loc de frunte în ansamblul studiilor noastre. Aceste lucrări urmărite sistematic de mai mulţi ani de către numeroşi istorici şi arheologi polonezi au şi valorificat mai multe puncte neclare ale genezei societăţii poloneze. Ele au permis, de pildă, înţelegerea fenomenelor particulare în perioada iniţială a regimului feudal în Polonia şi ne-au lăsat să întrevedem posibilitatea de a cunoaşte mai bine istoria teritoriilor noastre [illegible] epoca romană. In sfârşit, ele au dat lovitura de graţie legendei pline de rea voinţă a asa zisei barbarii a Slavilor polonezi înainte de constituirea statului şi au făcut posibil să se descopere bogăţia de forme a vieţii lor economice şi culturale. Aceste cercetări au devenit, înafară de aceasta, un model de muncă sistematică şi colectivă, aşa cum este practicată încă de mult timp, cu rezultate excelente, de către savanţii Uniunii Sovietice.

Cu prilejul Conferinţei dela Otwock, istoricii polonezi au luat cunoştinţă de diversele lucrări colective în pregătire. Este cazul să se citeze aci cercetarea izvoarelor privind istoria ţărănimii în Polonia, lucrare sub înrumarea Direcţiei Generale a Arhivelor şi care, mai târziu, va uşura studiul istoriei mediului rural polonez în feudalism şi capitalism. Această problemă care a fost mult timp neglijată de către istoricii burghezi, are o importanţă primordială pentru înţelegerea istoriei Poloniei, a cauzelor schimbării instituţiilor sale politice şi a caracterului înapoiat al fostului regim feudal. Toate acestea ne vor uşura în sfârşit să înţelegem cauzele decadenţei Poloniei, precum şi evoluţia luptelor pentru eliberarea naţională, duse în secolele XIX şi XX. Rezultatele acestor cercetări sunt de pe acum destul de apreciabile.

Noi am întreprins de asemenea, studiul ştiinţific al problemei oraşelor şi al producţiei industriale şi meşteşugăreşti. Metodele de muncă colectivă şi susţinută, conform unui plan dinainte stabilit, sunt aplicate de către centrele dela Varşovia şi dela Lodz.

Centrele dela Wroclaw şi dela Poznan şi-au luat sarcina de a studia istoria teritoriilor noastre de Vest, adică a Sileziei şi a Pomeraniei. Studiile anumitor istorici ai Universităţii dela Torun urmează aceiaşi

direcție. Grupul istoricilor din Cracovia se dedică studiului istoriei țăranilor din secolul al XVIII-lea, epocă în care apar la noi primele elemente ale capitalismului.

Necesitatea unei aprecieri critice a contribuției istoriografiei noastre burgheze a trezit un interes viu pentru studiul istoriei literaturii noastre istorice. Centrul din Lodz se ocupă în special de această problemă.

Acest rezumat, în mod necesar foarte succint, este departe de a epuiza totalitatea rezultatelor obținute de către istoriografia Poloniei populare. Cercetătorii noștri au jucat un rol activ în realizarea lucrărilor privind centenarul mișcării revoluționare dela 1848, și a celor privind istoria Renașterii și a secolului al XVIII-lea, denumit „Secolul iluminismului"; înafară de aceasta, au publicat numeroase cărți cu privire la luptele țăranilor împotriva opresiunii feudale din secolul al XVII-lea.

Un nou și puternic avânt se manifestă în domeniul istoriei mișcării muncitorești și în acel al istoriei Poloniei, în perioada dintre ultimele două războaie. Aceste studii sunt urmărite în deosebi de către Institutul de Istorie a Mișcării Muncitorești și de către Institutul pentru Formarea Cadrelor Științifice, creat de către Comitetul Central al Partidului.

Cred că am arătat deja că științele noastre suferă mai ales de pe urma insuficienței numerice a specialiștilor noștri în domeniul istoriei universale, lipsă care a fost constatată din antichitate și până în epoca contemporană. Noi am luat măsurile ce s'au impus și sperăm că formarea sistematică a cadrelor științifice, precum și Conferința metodologică consacrată problemelor istoriei universale, ce va avea loc anul viitor, nu vor întârzia să remedieze această stare de lucruri supărătoare.

Lucările Conferinței dela Otwock au arătat insuficiența cunoștințelor noastre metodologice, lipsa de spirit autocritic la mai mulți din istoricii noștri și necesitatea de a organiza într'un mod mai rațional studierea și publicarea izvoarelor și a periodicelor.

Istoricii polonezi speră că vor dispare aceste lipsuri pe măsură ce vor înainta lucrările Institutului de Istorie al Academiei poloneze, constituit la sfârșitul anului trecut. Comitetul de Organizare al acestui Institut a început deja să îndrume lucrările colective ale istoricilor noștri în vederea pregătirii unui manual istoric, spre a fi folosit în învățământul superior, lipsa unui astfel de manual fiind mult resimțită în deosebi în cercurile tineretului universitar.

Imediat după ce Institutul de Istorie a început să funcționeze în mod regulat, la începutul acestui an, s'a stabilit un plan general de cercetări științifice, având drept obiectiv problemele deosebit de importante ale desvoltării culturii naționale.

Chiar în momentul de față, se impune supravegherea de către un organ central a planului general al cercetărilor întreprinse de către centrele universitare, fiecare în parte. Pentru aceasta vom cita numai lucrările pregătitoare ale conferințelor consacrate istoriei Sileziei și industriei poloneze.

Institutul de Istorie va cuprinde mai multe sectoare: cinci sectoare de Istorie a Poloniei, un sector al istoriei universale, câteva comisii, ca aceea a Istoriei Pomeraniei, Comisia Istoriei Sileziei, a Atlasului Istoric, a Documentării, a editării izvoarelor.

Activitatea Societății Istoricilor Polonezi, singura asociație până în prezent care cuprinde ansamblul istoricilor noștri, va avea de aici înainte drept scop popularizarea științelor istorice.

In ultimii ani am asistat la un avânt considerabil al publicațiilor istorice.

Periodicele de dinainte de război apar mai des, chiar dacă nu apar întotdeauna în mod regulat, și au apărut și mai multe periodice noi.

Dintre vechile periodice citām: „Roczniki Dziejów Spolecznych i Gospodarczych" (Anale de Istorie Socială și Economică) și „Roczniki historyczne" (Anale de Istorie), la Poznan; la Varșovia: „Przeglad Historyezny" (Revista Istorică) și „Kwartalnik Historyczny" (Revista Istorică trimestrială). Aceasta din urmă apărând în mod foarte neregulat, redactarea ei a fost încredințată Institutului de Istorie al Academiei Poloneze de Științe, pentru a o face organul central al publicațiilor istorice. Dintre periodicele noi, este cazul să menționăm „Sobótka", editat la Wroclaw și consacrat problemelor de istorie a Sileziei și „Przeglad Zachodni", editat la Poznan, ultimul periodic apărând în modul cel mai regulat față de toate revistele istorice.

Inafară de acestea există mai multe periodice din domeniile apropiate, ca de exemplu „Czasopismo prawno-historyczne" (Analele Istoriei Dreptului), „Archeologia" (Arheologia) etc. Institutul de Istorie a culturii materiale, care este pe cale de organizare, va edita și o revistă trimestrială a istoriei culturii materiale. Periodicele noastre au apărut neregulat, articolele pe care le-au publicat par adunate la întâmplare iar problemele de istorie contemporană și metodologie ocupau foarte puțin loc. Aceste lipsuri au fost în parte rezolvate prin Caie-

tele Istorice ale lui „Nowe Drogi" (Drumuri Noi), și de către noul Comitet de Redacție al Revistei Istorice trimestriale, al cărei prim număr pe anul 1953 a apărut recent, și-a trasat sarcina de a remedia această situație.

Noul avânt al științelor istorice, atât de crunt încercate în lunga perioadă de ocupație, se datorește în special sprijinului autorităților populare ale Poloniei, sprijin ce permite muncitorilor noștri intelectuali să se consacre exclusiv cercetărilor științifice.

Reorganizarea învățământului universitar a fost urmărită paralel cu lucrările despre care am vorbit.

Conform vechiului regulament, studentul era obligat să frecventeze în fiecare an școlar zece ore de curs săptămânal, să ia parte în decurs de un an, la lucrările practice pregătitoare timp de două ore pe săptămână, să facă lucrări practice propriu zise timp de doi ani, să ia cu succes cinci examene și să susțînă o teză. Acest regulament, în fond destul de puțin riguros, prezenta neajunsul că permitea anumitor studenți să-și prelungească studiile pentru o perioadă nedefinită și chiar acei care le terminău în intervalul de patru ani, admiși în general nu aveau decât o pregătire destul de incompletă și limitată la o specialitate mărginită, ceea ce mai târziu, avea repercusiuni supărătoare în munca lor de profesori.

Toate aceste motive au determinat Ministerul Invățământului Superior să întreprindă o reformă a regulamentului studiilor universitare și să precizeze, în mod strict, sarcinile studenților în timpul prevăzut pentru studiile lor.

Pierderile foarte mari suferite de către corpul profesoral în timpul războiului, au făcut necesară introducerea a două grade de studii superioare și anume: primul grad are trei ani de studii, absolvite printr'o diplomă, pregătind cadre pentru profesiunea de profesor de școală medie; gradul doi o perioadă de specializare de un an și jumătate, pentru studenții deosebit de dotați și având perspective de a deveni cadre științifice. Studiile de gradul doi cuprindeau susținerea unei teze și erau întărite printr'o diplomă specială „Magisterium". Cei mai buni dintre cei ce terminaseră cu succes studiile de gradul doi își puteau continua, timp de încă doi ani, formațiunea lor științifică devenind „aspiranți".

Noul sistem a intrat în vigoare în 1949. Studiile de gradul întâi având un caracter enciclopedic, au cuprins cursuri și lucrări practice asupra istoriei antice, istoriei Evului Mediu, istoriei timpurilor moderne și istoriei contemporane universale inclusiv istoria Poloniei. Studenții trebuiau, înafară de aceasta, să dea examene, având ca obiect materia acestor cursuri și lucrări practice. Ei urmau de asemenea cursuri și lucrări practice de marxism-leninism, economie politică și limbi străine. Cel de al treilea și ultimul an de studii, era consacrat pentru specializarea profesională aleasă, adică pentru pregătirea exercitării profesiunii fie de profesor, fie de arhivist, fie, în sfârșit, de bibliotecar.

Abia în anii patru și cinci de studii, studenții cei mai dotați primeau o formațiune științifică în ramura de istorie aleasă și erau obligați să pregătească o teză.

Acest program de studii, just în principiile sale și a cărui punere în practică se dovedise necesară din cauza lipsei profesorilor de liceu, se dovedi totuși a fi foarte greu realizabil și aceasta pentru motivul disproporției între cuprinsul materiilor ce trebuia însușit și timpul prevăzut pentru acest scop.

Pentru acest motiv, imediat ce au fost satisfăcute necesitățile cele mai arzătoare studiile universitare au fost readuse la durată unică de patru ani. Noul regulament a intrat în vigoare în acest an școlar.

Primul an de studiu cuprinde cursuri și lucrări practice de marxism-leninism, istorie antică, arheologia teritoriilor slave, precum și cursuri de limba latină, limba rusă și una din limbile Europei occidentale. In cursul anilor următori, studenții vor urma sistematic cursurile și lucrările practice de istorie a Poloniei, istorie universală și istorie a U.R.S.S. In timpul anului doi, ei vor continua să învețe marxism-leninismul; în cursul anului trei, ei vor învăța economie politică și în același timp ei vor începe să se specializeze în domeniul de istorie, pe care și l-au ales. Ei vor face în acest scop, lucrări practice și vor frecventa cursurile. Anul patru va fi consacrat pregătirii tezei. Odată ce vor absolvi cu succes acești patru ani de studii, studenții prezentând aptitudini spre a deveni cadre științifice, vor putea deveni aspiranți și își vor putea continua studiile fie în Polonia, fie în străinătate. Aceste studii vor avea o durată de doi ani și vor trebui, în mod normal, să fie terminate prin obținerea gradului de „candidat în științele istorice".

In acest an am pășit pentru prima dată la recrutarea concepută pe o scară largă a candidaților la studiile de aspirantură. Rezultatele acestei recrutări au arătat că situația în domeniul formării cadrelor științifice este vădit aceeași ca în acel al cercetărilor istorice. Intr'adevăr, cererile de admitere

la studiile de istorie universală a tuturor epocilor au fost extrem de rare. In privința istoriei U.R.S.S. avem speranța că reîntoarcerea în Polonia a bursierilor noștri, ce studiază în momentul de față în U.R.S.S., va aduce într'un viitor apropiat o îmbunătățire simțitoare în situația cadrelor noastre. In ceea ce privește istoria universală în general, și aceea a țărilor de democrație populară în special, noi vom acorda o atenție și o grijă specială formării cadrelor științifice în aceste probleme. Noi avem ferma convingere că relațiile culturale susținute cu republicile populare — surori, ne vor ajuta în mod considerabil la îndeplinirea acestei sarcini.

M. V. LEVCENCO: *Un izvor preţios privitor la relaţiile ruso-bizantine din secolul al X-lea („Nota Toparhului Grec")*

Vizantiiski vremenik Nr. IV/1951, p. 42-72

Editând în 1828 opera cronicarului bizantin Leon Diaconul, bizantinistul Charles Benoit Hase a publicat în comentarul cu care a însoţit opera acestui cronicar, trei fragmente dintr'un manuscris grecesc aflător la Biblioteca Naţională din Paris (*Leonis Diaconi Calcensis Historiae libri decem*... recensione *Caroli Benedicti Hassii,* Bonn 1828, p. 496 505). Aceste fragmente pe care cercetătorii le-au numit *Nota Toparhului Grec,* sau şi *Nota Toparhului Gotic* au fost gasite scrise într'un codice care ulterior a fost pierdut.

Cuprinsul acestor fragmente, care au dat naştere unei bogate literaturi, a fost studiat recent de către bizantinistul sovietic M. V. Levcenco care aduce o interpretare nouă extrem de preţioasă şi pentru istoria ţării noastre.

Pentru a înlesni înţelegerea noii interpretări pe care o propune M. V. Levcenco rezumăm mai întâi pe scurt cuprinsul fragmentelor, folosind textul publicat de Hase şi traducerea făcută la Secţia de Istorie Medie a Institutului de Istorie al Academiei R. P. R.

Fragmentul I cuprinde descrierea călătoriei toparhului şi a însoţitorilor săi pe Nipru. Dela Vorion, unde făcură un popas, călătorii porniră spre Mavrocastron. Opriţi de o năprasnică furtună, ei s'au adăpostit sub un acoperiş unde au rămas câteva zile. In această împrejurare, observă anonimul autor, s'a văzut Saturn la apus, trecând prin Vărsător. Continuând apoi drumul spre casă, drumeţii au fost petrecuţi cu însufleţire de localnici, dar au făcut o cale anevoioasă prin vânt şi zăpadă, din care cauză au fost siliţi să părăsească multe din vitele de povară. Dormeau noaptea pe scuturi, căci treceau „printr'o ţară duşmană" şi se găseau astfel în primejdie.

Fragmentul II înfăţişează pe toparh hotărît să se războiască cu „barbarii". Se descrie purtarea crudă a barbarilor. Sunt „ca nişte fiare gata să sară împotriva tuturor" Sunt necruţători şi faţă de ai lor, cautând „să facă ţara lor pradă". Aceşti duşmani ai toparhului au nimicit cetăţile supuse lor „în loc de a le îngriji şi cârmui cu legi bune în folosul lor". Mai mult de zece oraşe şi peste cinci sute sate au fost pustiite. Prădadul acesta lovind vecinii cetăţii toparhului, ameninţa însăşi ţinutul lui. Razboiul a şi început în apropierea iernii. Cu călărime si pedestrime, barbarii au năvălit „în ţara noastră" spune toparhul. Cetatea toparhului Klimata, pustiită mai înainte de aceiaşi duşmani, trebuia reconstruită şi repopulată. Toparhul a clădit mai întâi o cetăţuie „pentru a putea coloniza uşor după aceia şi tot restul oraşului".

Fragmentul III înfăţişează evenimentele petrecute după construirea cetăţuiei. Barbarii au atacat cetaţuia dar s'au retras după pierderi grele. Având sub comanda sa 100 călăreţi şi peste 300 prăştiaşi şi arcaşi, toparhul n'a mai găsit pe duşmani în faţa cetăţii. El s'a gândit atunci să convoace pe fruntaşii aristocraţiei din ţinutul său pentru a chibzui împreună dacă trebue să rămână sub ascultarea împăratului sau să se înteleagă şi să se predea „stăpânitorului dela Nordul Dunării". Fruntaşii convocaţi au hotărît şi au dat însărcinare toparhului să ceară protecţie stăpânitorului din Nordul Dunării, motivând între altele că ei nu s'au bucurat niciodată de bunăvoinţa împărătească. Toparhul a plecat apoi spre a cere ocrotire stăpânitorului dela Nordul Dunării iar acesta, după însăşi mărturisirea toparhului, „mi-a dat din nou toată stăpânirea asupra Klematei şi a adăugat încă o satra-

pie întreagă şi m'a dăruit cu venituri destule în fiecare an din ţara lui".

Fragmentele sunt scrise de aceeaşi mână şi au o legătură între ele. Editorul le-a publicat în ordinea în care au figurat în manuscris, dar cercetătorii socotesc că din punct de vedere cronologic, fragmentul al doilea trebue să fie primul, fragmentul al treilea trebue să fie al doilea iar primul să fie al treilea. In această ordine firească a fragmentelor, aflăm pe toparh mai întâi în provincia sa, apoi aflăm împrejurările care l-au îndemnat să meargă la stăpânitorul din Nordul Dunării şi, în sfârşit, ni se arată reîntoarcerea toparhului pe Nipru şi de acolo spre Mavrocastron în drum spre provincia sa.

M. V. Levcenco socoteşte „enigmatic" cuprinsul acestor fragmente atât pentru motivul că prin ele însele nu sunt concludente cât şi pentru faptul că au fost asociate, fără temeiuri îndestulătoare, cu istoria Goţilor din Crimeia. Este cunoscută încercarea istoricilor normandişti de a atribui toate evenimentele istoriei vechii Rusii din veacurile IX—X activităţii rasei germane.

M. V. Levcenco socoteşte importante cercetările paleografice ale editorului fragmentelor. „Nota Toparhului" este datată dela începutul veacului al XI-lea, după criterii paleografice, de către Hase, care singur, a putut aprecia scrierea fragmentelor. Până ce se va găsi manuscrisul, dacă se va găsi, cronologia stabilită de Hase rămâne valabilă.

Autorul fragmentelor, un mic demnitar local, îşi avea reşedinţa în „Klimata".

M. V. Levcenco expune mai întâi interpretările date „Notei Toparhului" de către istoricii burgheziei şi apoi le respinge pe rând, stabilind adevărata identitate a persoanelor şi locurilor şi cronologia evenimentelor relatate în „Nota Toparhului"

Autorul fragmentelor din care se compune nota nu poate fi un şef got, neputându-se găsi nicio aluzie în text că ar fi fost got. El este un bizantin care posedă cultură literară şi cunoştinţe astronomice. Este un militar care comandă un detaşament. Scopurile însemnărilor sale au putut fi diferite. După M. V Levcenco, „Nota Toparhului" a putut fi „un proiect de raport către autorităţile superioare, sau poate o schiţă a unei opere literare sau însemnări ale lucrurilor ce nu trebuiau uitate" (p. 47).

Din primul fragment aflăm că toparhul bizantin şi însoţitorii săi călătoresc pe Nipru dintr'un ţinut străin în spre casă, adică spre una din provinciile bizantine. Drumeţii se opresc la Vorion (Borion), unde populaţia le acordă ospitalitate şi provizii. M. V. Levcenco socoteşte că această populaţie făcea parte din aşezările bizantine de pe cursul inferior al Niprului, din veacul al X-lea, aceste aşezări făcând comerţ cu Rusia şi supraveghind mişcările nomazilor. Examinând identificările ce s'au propus pentru localitatea Vorion, M. V. Levcenco admite că această localitate „trebue căutată pe cursul inferior al Niprului."

Dela Vorion, drumeţii continuă calea „în direcţia cetăţii Mavrocastron". M. V. Levcenco examinează temeinic diferitele identificări propuse pentru determinarea topografică a cetăţii Mavrocastron. El admite determinarea făcută de V. G. Vasilievski care identifică cetatea Mavrocastron cu Akkerman. El dovedeşte că această cetate exista în veacul al X-lea, căci a putut fi, cu puţin în urmă, prin anii 1059—1071, indicată ca sediu al unei mitropolii supuse jurisdicţiei patriarhului din Constantinopol şi purtând numele de Mitropolia *„Mavrocastronului sau Rusiei Noi"*.

Existau aşadar la Mavrocastron aşezări ruseşti care formau un tot cu oraşul înfiinţat de Bizantini. Intemeierea oraşului Mavrocastron la gura Nistrului este o urmare a politicii bizantine de consolidare pe litoralul nordic al Mării Negre în a doua jumătate a veacului al X-lea şi începutul veacului al XI-lea.

Toparhul şi însoţitorii săi n'au mers deci dela Nipru spre Crimeia ci spre Vest, spre Nistru. Stabilind acest fapt, M. V. Levcenco stărue apoi în cercetarea cronologiei evenimentului. Examinând indicaţiile astronomice ale toparhului care menţionează mişcarea planetei Saturn în constelaţia Vărsătorului şi analizând diferitele ipoteze care s'au propus pentru stabilirea anului călătoriei toparhului, autorul sovietic situează călătoria toparhului spre sfârşitul veacului al X-lea şi începutul veacului al XI-lea. Această cronologie corespunde cronologiei stabilite de editorul fragmentelor după criterii paleografice.

In drum spre Mavrocastron, drumeţii au călătorit stăpâniţi de teama duşmanilor. Aceşti duşmani nu puteau fi decât Pecenegii. Dintre cele opt triburi pecenege cunoscute de Constantin Porfirogenetul în capitolul 37 din „De administrando imperio", patru rătăceau pe malul drept, iar patru pe malul stâng al Niprului. Deşi Bizanţul căuta să menţină prin tot felul de mijloace raporturi bune cu Pecenegii, totuşi unii dintre ei puteau fi ostili Bizantinilor.

Evenimentele descrise în fragmentul al doilea se desfăşoară „pe malurile nordice ale Dunării".

Textul arată că toparhul din reşedinţa sa Klimata avea ciocniri cu barbarii care „nu cruţau nici pe oamenii cei mai apropiaţi. „Ţinutul devastat de barbari şi locuit de oameni de acelaşi neam cu ei aparţinuse Bizantinilor. Peste zece oraşe şi cinci sute sate au fost devastate. Insăşi Klimata fusese distrusă. Toparhul se hotărî s'o refacă şi s'o repopuleze.

In fragmentul al treilea, se povesteşte reconstruirea şi repopularea cetăţii. Pregătindu-se de război, toparhul convocă în acelaşi timp pe reprezentanţii aristocraţiei locale. Sfatul fruntaşilor avea să chibzuiască asupra situaţiei ţinutului. S'a pus în acest sfat problema subordonării politice. O asemenea situaţie putea surveni la margine de ţară unde subordonarea politică era supusă fluctuaţiilor. Aşa se explică şi faptul că toparhul a căutat să-şi asocieze aristocraţia locală pentru hotărîri care întreceau competenţa sa de comandant al unei mici unităţi militare

Toparhul a apelat la fruntaşii aristocraţiei locale să rămână fideli autorităţii bizantine Şi iată, după înseşi cuvintele toparhului, cum au chibzuit ei, fie pentru motivul că nu s'ar fi bucurat niciodată de bunăvoinţa împărătească, fie pentrucă nu erau preocupaţi de o viaţă mai civilizată, ei erau înclinaţi îndeosebi spre independenţă, fie pentru că erau vecini cu stăpânitorul din Nordul Dunării, cel puternic şi oastea sa, şi mândru de puterea sa, fie însfârşit pentrucă nu se deosebeau prin obiceiurile lor proprii de populaţia de acolo, ei au hotărît să încheie cu el un tratat şi să i se predea".

Neavând altă ieşire, toparhul s'a dus la „cel care domneşte în Nordul Dunării" dela care a primit încredinţarea de ocrotire, odată cu confirmarea în funcţiunea de cârmuitor al Klimatelor, adăugându-i-se încă o satrapie şi dându-i-se pe deasupra destule venituri anuale

Inlăturând interpretarea lui Vasilevski, potrivit căreia atacatorii Klimatei ar fi fost Ruşii lui Sviatoslav, M. V. Levcenco, sprijinit pe terminologia textului precizează că vecinii atacatori ai toparhului erau o populaţie stabilă, fiindcă „Nota Toparhului" vorbeşte de numeroase oraşe şi sate ale acestei populaţii.

Care a fost ţinutul toparhului? Klimata nu putea fi în Crimeia, nici toparhul un şef got. In veacul al X-lea, puţinii Goţi care mai erau în Crimeia erau elenizaţi. Aflându-se vreme îndelungată sub protectoratul bizantin şi însuşindu-şi pe deplin obiceiurile bizantine, Goţii nu puteau fi acei partizani ai toparhului pe care textul îi arată ca nebucurându-se de bunăvoinţa împărătească şi aspirând la independenţă. De asemenea nu se poate concepe ca un mic comandant din Crimeia să treacă peste strategul său din Cherson pentru a merge să-şi predea oraşul a celui care domneşte la Nord de Dunăre.

Din citirea atentă a fragmentelor, se desprinde constatarea că ţinutul toparhului nu era o veche provincie bizantină. Existau acolo o cetate şi o garnizoană bizantine, dar ţinutul nu era bizantin. Toparhul însuşi are ezitări terminologice scriind când „ţinutul nostru", când „ţinutul lor".

Fruntaşii aristocraţiei locale chemaţi de toparh şi-au îndreptat gândul în momentul deciziei lor politice la „cel care domneşte la Nord de Dunăre". O asemenea precizare nu o puteau face decât oamenii aşezaţi dincolo de Dunăre. Aceasta concordă şi cu faptul că la întoarcerea sa acasă, toparhul înainta spre Vest de Nipru.

Evenimentele descrise în „Nota Toparhului" s'au petrecut deci într'o regiune dela Dunăre.

M. V. Levcenco înlătură părerea lui V. G. Vasilievski care a identificat Klimata toparhului cu fortificaţia din timpul lui Justinian Klemades din apropiere de Orşova, pentru motivul că această fortificaţie n'a dăinuit până în veacul al X-lea, nici n'are identitate fonetică cu Klimada şi nici nu putea fi în apropiere de Orşova, atât de departe de Moncastron, unde îl aflăm pe toparh. Klimata trebue căutată pe cursul inferior al Dunării. Identificarea neputându-se face, M. V. Levcenco foloseşte ca determinare generală expresia „regiunea dela Dunăre".

Cine au fost duşmanii toparhului? Nu poate fi vorba de Chazari. Nu poate fi vorba nici de vreo hoardă nomadă ca Pecenegii, pentrucă duşmanii toparhului stăpâneau un teritoriu întins având oraşele şi satele lor proprii pe care totuşi acum le distrugeau. Potrivit precizării toparhului, aceşti duşmani se caracterizau altădată prin bunătatea şi dreptatea lor şi de aceea li s'au alăturat oraşe şi popoare. Nu puteau fi aceştia nici Pecenegii sălbateci, nici tribul războinic al Bulgarilor Negri.

Dacă duşmanii toparhului ar fi fost Ruşii lui Sviatoslav, cum presupune V. G. Vasilievski, şi dacă Ruşii duceau război contra toparhului, cum se explică atunci primirea atât de măgulitoare pentru toparh pe care i-a făcut-o marele cneaz rus, şi condiţiile avantajoase ale tratatului. Este de asemenea de neînţeles cum ar fi putut Sviatoslav să împartă în Tracia bizantină posesiuni care nu i-au aparţinut niciodată.

Tot atât de neîntemeiată este şi părerea lui P. N. Miliucov care a susţinut că duş-

manii toparhului au fost Bulgarii țarului Simeon, dela sfârșitul veacului al IX-lea. Bizanțul n'a putut avea garnizoane la Dunăre în acea vreme, iar fragmentele „Notei Toparhului" n'au fost scrise la sfârșitul veacului al IX-lea, ci cu un veac mai târziu. Cuprinsul fragmentelor poate fi explicat numai raportându-l la războiul bizantino-bulgar din vremea lui Vasile al II-lea.

Voința de independență a poporului bulgar n'a fost sfărîmată prin cucerirea Bulgariei de către Tzimiskes. Cuceririle acestui împărat au fost curând amenințate de războiul civil început de Bardas Skleros și de mișcarea bulgară din Vest, în fruntea căror au stat frații Comitopoli: David, Moise, Aron și Samuil.

Sub conducerea lui Samuil în deosebi, mișcarea bulgară de eliberare a dat lovituri puternice Bizanțului. Bizanțul a pierdut apoi Bulgaria dela Dunăre. Garnizoanele bizantine dela Dunăre, izolate de autoritatea centrală, ajunseseră să-și decidă singure propriul lor destin, astfel cum s'a întâmplat cu garnizoana Klimatei, condusă de toparhul anonim. Vasile al II-lea încercă în zadar în August 986, înăbușirea răscoalei bulgare. Autoritatea bizantină mai fu apoi lovită de o nouă răscoală a lui Bardes Phocas (987 989).

Răsculații bulgari au fost necrutători, distrugând satele și orașele. Se înțelege că dușmanii Bizantinilor și ai toparhului, răsvrătiții Comitopoli și partizanii lor pedepseau crunt nu numai garnizoanele bizantine, ci și pe partizanii Bizantinilor. Se adeverește astfel mărturia toparhului că dușmanii săi devastau propria lor țară și nu cruțau pe cei de un neam cu ei.

Răscoala Comitopulilor împotriva Bizanțului s'a transformat într'un adevărat războiu civil. Bulgarii răsvrătiți pentru redobândirea independenței țării lor loveau în chip necrutător pe toți Bulgarii trădători, partizani ai Bizantinilor. Samuil a trebuit să ucidă pe propriul său frate Aron învinuit de trădare față de Bizanț. Intr'o asemenea situație, toparhul bizantin împreună cu aristocrația locală a găsit scăparea în părăsirea autorității bizantine, cerând protecția stăpânitorului din Nordul Dunării.

Faptele acestea s'au putut petrece numai în scurtul interval scurs dela moartea lui Tzimiskes, când Comitopulii s'au răsculat împotriva stăpânirii bizantine și înainte de anul 1001, înainte adică de consolidarea stăpânirii bizantine la Dunăre de către Vasile al II-lea. Constelația observată de toparh, dacă ținem seamă de rectificările bazate pe calculele astronomice științifice, a avut loc în anul 993 sau mai probabil în anul 1000.

Cine a fost stăpânitorul din Nordul Dunării, pe care toparhul l-a solicitat ca protector? După părerea lui M. V. Levcenco, regele Ștefan al Ungariei n'a putut fi solicitat de toparh să-l ocrotească pentrucă Ungurii din acea vreme aveau moravuri deosebite de ale partizanilor toparhului, majoritatea dintre Unguri fiind încă nomazi. In schimb însă populația din cuprinsul statului marelui cneaz Vladimir era de același neam cu populația slavă din Bulgaria dela Dunăre.

Triburile slave ale Ulicilor și Tivercilor, plecând de pe cursul inferior al Niprului, se întinseseră până departe în interiorul Moldovei. Intre regiunile Niprului și regiunile Dunării, existau strânse legături. Caravane rusești de comerț veneau regulat la gurile Dunării. Așezări slave se păstrau în Moldova și chiar în Transilvania, în veacurile XI-XIII. Attaliatis relatează existența unor orașe cu populații amestecate la Dunăre. In 1116 au fost așezați în orașele dela Dunăre, fără operațiuni militare, dregători (locțiitori) ai cneazului Kievului.

Cneazul Vladimir termină unirea triburilor slave dela răsărit. El se bucura de o mare autoritate în răsăritul Europei. El a stabilit legături cu Bizanțul. Inrudit cu împăratul bizantin Vasile al II-lea, Vladimir a gasit firesc să ocrotească pe un toparh bizantin silit de împrejurări să caute un ocrotitor mai puternic pentru cetatea și garnizoana sa primejduite.

Istoria cunoaște și alte cazuri când demnitarii bizantini căutau subordonări politice în afară de autoritatea imperială pentru a se salva ei și orașele lor în împrejurări excepționale.

Incheind studiul său, M. V. Levcenco constată că „Nota Toparhului" oglindește eforturile Bizanțului de a-și menține autoritatea în regiunile dela Dunăre în perioada mișcărilor bulgare pentru independență din vremea lui Samuil. „Nota Toparhului" mai dovedește apoi strânsele legături existente, între vechea Rusie și teritoriile dela Dunăre la sfârșitul veacului al X-lea, precum și poziția influentă pe care o avea atunci marele cneaz al Kievului în Europa răsăriteană. In sfârșit, „Nota Toparhului" este o mărturie documentară pentru existența populației ruse stabile în regiunile dunărene ale Nistrului.

Studiul lui M. V. Levcenco deschide noi perspective cercetărilor istorice privitoare la relațiile slavo-bizantine din veacurile X-XI și pentru cercetările privind desvoltarea societății dela gurile Dunării. Punând în le-

gătură informaţiile „Notei Toparhului" cu descoperirile arheologice făcute în ultimii ani pe teritoriul dobrogean (îndeosebi cu inscripţia privind raporturile dintre „jupânul Dimitrie" şi Grecii în anul 943), istoricii din ţara noastră vor putea adânci studiul unor probleme extrem de însemnate. In deosebi cercetarea nivelului de *desvoltare feudala* a populaţiei băştinaşe (care are o aristocraţie a ei, opusă autorităţilor politice bizantine) şi legăturile acestei clase stăpânitoare locale cu Bulgarii şi cu Ruşii, iată numai câteva dintre temele a căror cercetare poate începe acum pe baze noi, datorită identificărilor istoricului sovietic M. V. Levcenco.

Gh. Cronţ

„DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI"
Veacul XVI
B. ŢARA ROMANEASCĂ, VOL. V (1581—1590)

Prefaţa

Volumul de faţă cuprinde 497 documente din Ţara Românească (anii 1581—1590), păstrate mai ales în Biblioteca Academiei R.P.R. şi la Arhivele Statului din Bucureşti. Din numărul de 497 documente, 373 sunt traduceri după originalele în limbă slavă; 39 după copii slave; 2 sunt transcrieri după originale româneşti, iar 83 sunt transcrieri de vechi traduceri şi rezumate româneşti după originalele ce nu s'au păstrat. In anexă se reproduc fotocopiile a 149 documente originale.

In documentele din acest volum, se constată creşterea cazurilor de rupere a vecinilor de pământul cu care au căzut împreună în starea de vecinătate (Doc. Nr. 137).

Aservirea ţărănimii libere — care este însoţită de deposedarea violentă a ţărănimii de pământ — capătă un caracter mai general şi devine o ameninţare permanentă exercitată de marea boierime asupra ţăranilor care mai deţin pământ şi chiar asupra pământului deţinut de micii boieri. In faţa acestei primejdii, moşnenii, şi uneori micii boieri, ca să fie mai puternici îşi unesc loturile de pământ, „se înfrăţesc".

In documentele acestui deceniu „înfrăţirile" sunt din ce în ce mai numeroase (Doc. Nr. 30, 79, 84, 91, 113, 131, 169, 221, 246, 298, 377, 378, etc.). Imprejurările generale ale înfrăţirilor sunt astfel înfăţişate în unul din aceste documente (Doc. Nr. 84) : „Deci, din vremea în care a văzut Neacşa că slăbeşte şi sărăceşte de mare foamete şi de prea [marea] înmulţire a dărilor şi de multele ei greutăţi, şi-a aşezat ginere în casă la fata ei Vlădae, pe popa Călin, ca să fie popa Calin frate cu fiul său Danciul peste toată această ocină mai sus spusă, unul ca şi altul".

Infrăţirile erau un mijloc prin care ţăranii se opuneau pierderii pământului. Se întâmplă şi cazuri când unele sate se declară de pildă, cu dela sine putere pe baza unei acţiuni colective, sate de ţărani liberi, ca răspuns împotriva vecinirii lor silnice (Doc. Nr. 235 : „Pentrucă aceşti vecini dela aceste sate, ei s'au făcut cnezi (adică, liberi, N. R.) fără ştirea călugărilor"). Acţiunile de protest ale ţăranilor vecini, la divanul domnesc, se înmulţesc (Doc. Nr. 146, 147, etc.) Sunt sate care refuză să-şi îndeplinească obligaţiunile feudale (Doc. Nr. 358 : „Astfel, nu vor să dea găleata şi dăjdiile sfintei mânăstiri, cum este lege şi cum dau şi alţi vecini găleţi şi dăjdii boierilor"). Acţiunea masselor ţăraneşti este destul de largă, ceea ce determină stăpânirea să ia măsuri de pază şi ordine interne (Doc. Nr. 200).

Mişcarea ţărănimii ia uneori forma unor răscoale făţişe violente împotriva asupririi boiereşti. Astfel este răscoala ţărănească din 1583, cu ocazia înlocuirii lui Mihnea Turcitul cu Petru Cercel, pe tronul Ţării Româneşti. Hrisovul domnesc din 16 Noembrie 1587 arată cum ţăranii din 24 de sate au atacat convoiul unui dregător vestit pentru silnicia sa şi l-au împiedicat să treacă munţii. (Doc. Nr. 352 : „Pentrucă cinstitul dregător al domniei mele, jupan Dobromir fost mare ban, a vrut să treacă peste munţi în Ţara Ungurească, iar acei mai sus zişi oameni din acele mai sus scrise sate, ei au jefuit pe jupan Dobromir... iar la aceasta, jupan Dobromir fost mare ban, din vremea în care a văzut că nu poate trece munţii din cauza acelor oameni răufăcători..."). Neputând să plătească amenda la care sunt impuse, aceste sate sunt vecinite drept despăgubire.

Infrăţirile sunt uneori însă folosite şi de marii boieri pentru extinderea suprafeţelor de pământ stăpânite de ei. O astfel de înfrăţire este cea pe care o indică documentul Nr. 383, în care se vorbeşte de „înfră-

ţirea" pe o ocină dintre trei ţărani şi un mare boier. Este clar că aceasta era o înfrăţire temporară care cu vremea trebuia să-i lase pe ţărani fără pământ şi pe marele boier să-l facă stăpân exclusiv al pământului.

Documentele interne ale acestui deceniu arată cum oraşele continuă să se desvolte. Numărul locurilor de comerţ din oraşe creşte. Tot mai multe documente vorbesc de prăvălii şi de locuri de prăvălii căutate pentru valoarea lor şi al căror preţ creşte. Numai într'un singur document (Doc. Nr. 334) domnia întăreşte proprietatea a 13 prăvălii.

In Doc. Nr. 334 se vede de pildă cum valoarea prăvăliilor creşte într'un răstimp destul de scurt. Astfel, pentru aceste prăvălii Dragomir vornicul a cheltuit 44.800 aspri. Fiul său Petru mare spătar le-a vândut unui negustor pentru 67.000 aspri. Dela acesta, Mitropolia le-a cumpărat pentru 100.000 aspri.

Multe documente (Nr. 230, 425, 448, etc.) vorbesc de existenţa a numeroase categorii de meseriaşi (de ex.: lăcătari, cojocari, potcovari, cismari, pivniceri, croitori, săbieri, etc.). Deosebit de importantă este prezenţa în aceste acte a meşteşugarilor lăcătari şi a unei trepte în practicarea meseriilor (maistor: Doc. Nr. 425).

Dar aceleaşi documente ne arată cum se întăresc poziţiile negustorilor turci şi levantini, în urma unor operaţii cămătăreşti. Imbogăţirea lor pe scară mare reiese şi din achiziţionarea unor proprietăţi la oraşe şi sate (Doc. Nr. 119, 139, 218, 299, 303, 326, etc.).

Studierea problemelor social-economice ale Ţării Româneşti, pe care le ridică documentele din volum, ne dă putinţa să cunoaştem situaţia din anii imediat anteriori domniei lui Mihai Viteazul.

B. ŢARA ROMANEASCA, VOL. VI (1591 — 1600)

Prefaţă

Volumul de faţă cuprinde un număr de 407 documente din Ţara Românească (anii 1591 — 1600), păstrate în deosebi în Biblioteca Academiei R.P.R. şi la Arhivele Statului din Bucureşti. Din numărul de mai sus, 265 sunt traduceri după originale în limba slavă; 27 după copii slave; 17 sunt transcrieri după originale româneşti, iar 107 sunt transcrieri de vechi traduceri şi copii româneşti după originale ce nu s'au păstrat. Se redau de asemenea 5 documente de autenticitate îndoelnică.

Ultima parte a volumului cuprinde fotografiile a 157 documente originale.

Documentele din volumul de faţă scot la iveală, între altele, măsura în care Ţara Românească, poporul, era apăsat de jugul otoman. Acest lucru e oglindit şi în povara tot mai istovitoare a birului (cu care se acoperea haraciul datorat Porţii Otomane) din ajunul anului 1595.

Creşte cuantumul birului şi se măreşte numărul birurilor sub diverse nume. Astfel, doc. Nr. 136 din 1594 Mai 28, ne arată cum un singur sat, Orleştii, este obligat să plătească pe timp de un an şi jumătate, 90.660 aspri, reprezentând birul, sub feluritele lui nume („bir de poclon", „corama", „găleţi", „chile", etc.). Suma aceasta întrecea cu mult preţul mediu al unui sat în această vreme (după calcule aproximative, circa 60.000 aspri). (Suma de 90.660 aspri rezultă din ceea ce au avut de plătit ţăranii pentru „bir", pentru „alt bir", pentru „birul de poclon", pentru „coramă", pentru „găleţi", şi pentru „chile"). Fiind 30 de gospodării în sat, revenea de fiecare gospodărie 3.022 aspri. Suma aceasta fiind echivalentă cu valoarea fie a 2 vecini, fie a 3 ţigani robi, fie a 3 cai sau a 10 boi, după preţul mediu al epocii de care ne ocupăm. Rezultă că, dacă ţăranul şi-ar fi desfăcut întreaga gospodărie şi ar fi vândut-o, tot n'ar fi putut să se plătească. Aceasta fiind situaţia, se înţelege dece ţăranii au spart satul şi au fugit cu toţii.

Doc. Nr. 69 (Ianuarie — August 1593) ne face cunoscut feluritele dări şi cuantumul dărilor pe care le aveau de plătit ţăranii liberi atât stăpânului teritorial cât şi domniei. între altele: „birul", „oaia de vară", „oaia de toamnă", „untul", „boul de iarnă".

Din cauza neputinţei de a-şi plăti birul, mulţi ţărani încep prin a-şi vinde ocinile sau devin ei înşişi vecini (Doc. Nr. 210, 215, 271, 340, etc.). Doc. Nr. 39 din (1592) Ianuarie 25 ne arată că povara birurilor din a căror cauză deveniseră şerbi, apăsa tot mai mult ţăranii aserviţi, ceea ce îi duce şi pe aceştia la fugă din sate. „...căci au fugit acei vecini din satele lor, pentru birurile lor...".

Creşterea birurilor în această epocă este o

urmare a sporirii obligaţiilor ţării către Poarta Otomană. Dela aproximativ 95.000 galbeni cât era în 1582, haraciul atinsese în 1592—93, după calcule aproximative, suma de 155.000 galbeni.

Din doc. Nr. 348, anul 1598 Sept. 6, reiese că Mihai îşi întăreşte mai multe sate. Numai în Jud. Romanaţi, ca boier dregător, deci într'o perioadă scurtă de 4—5 ani, a cumpărat 23 de sate. Ni se dă preţul la 19 din cele 23 de sate. Ei se ridică la suma de 1.232.000 aspri, sumă mare pentru acea vreme. Alte documente (Nr. 31, 221, 272, 281, 362, etc.) oglindesc alcătuirea marii averi a lui Mihai.

Marii dregători, grupaţi în jurul lui Mihai Viteazul, şi în special Buzeştii, laolaltă cu domnul cotropesc tot mai mult satele moşneneşti. Doc. Nr. 201 din 1595 Iulie 5 arată cum satele Curăteştii lui Bratul şi Curăteştii lui Voicilă s'au vândut lui Radu mare clucer Buzescul „de bună voie", pentrucă „toţi sătenii au sărăcit şi au căzut în mare greutate şi mare nevoie pentru dăjdii şi pentru biruri şi pentru greutăţi". Doc. Nr. 320 din (1598) Februarie 24 întăreşte Buzeştilor nu mai puţin de 19 sate toate foste libere şi căzute în rumânie din cauza neputinţei de a-şi plăti birul şi dăjdiile. De asemenea doc. Nr. 238 şi 311 cuprind întăriri de alte sate tot Buzeştilor. Alţi boieri dregători, Teodosie logofăt, Nica vistier, Mihalcea ban, etc., îşi întăresc moşiile prin însuşiri de sate libere (Doc. Nr. 215, 250, 253, 257, 260, 271, 289, 381, 383 şi altele).

Deşi în toate aceste documente se spune că s'au vândut rumâni cnezii satului „fără nicio silă", hrisoavele care se referă la procesele purtate de multe sate în domniile următoare, dela începutul veacului XVII, afirmă tocmai contrariu, că au fost cotropite „cu silă", fără voia ţăranilor, desvăluind în acest fel silnicia aservirii (Vezi prefaţa la volumele „Documente privind istoria României. B. Ţara Românească, veacul XVII", vol. I (1601—1610); vol. II (1611—1615); vol. III (1616—1620).

Documentele publicate în prezentul volum sunt importante pentru studiu şi pentru faptul că ele pot lămuri ce urmări a avut răsturnarea temporară a jugului otoman, realizată de Mihai Viteazul. Trebue studiat în ce măsură a adus cu sine o înviorare a vieţii economice a Ţării Româneşti şi ce urmări a avut. Haraciul scade la 8.000 galbeni. A avut aceasta o influenţă asupra faptului că la începutul anului 1596 (Doc. Nr. 221) de pildă satul Sulariul se vinde în rumânie cu 40.000 aspri, iar numai peste trei ani şi jumătate, sătenii îl caută pe domn la Alba Iulia şi se răscumpără dela el cu preţ dublu, cu 80.000 aspri? In această vreme cursul asprului n'a suferit o scădere. Ar trebui studiat de unde au găsit ei resurse, ca într'un timp atât de scurt, să se poată răscumpăra? Ar trebui de asemenea studiat dacă nu trebue făcută o deosebire între situaţia ţărănimii în timpul domniei lui Mihai Viteazul de până la 1595—1596 şi de după aceea, demarcaţie pe care istoriografia burgheză a neglijat-o.

Trebue reţinut că spre sfârşitul domniei lui Mihai se produce o întinsă mişcare de judecire, de răscumpărare din rumânie a satelor. Satul Radivanul de pildă merge şi la Iaşi şi la Alba Iulia după Mihai Viteazul, în pârâ. ca să poată deveni iar cnezi (Doc. Nr. 390 şi 400). Satele Morăşti şi Dobriceanu, la fel (Doc. Nr. 381, 382). Toate pârăsc că au fost cotropite şi vor să „arunce" banii înapoi, să se răscumpere. Documentele din volumul Ţara Românească 1601—1610 vorbesc de drumurile pe care le-au bătut sătenii din Făureşti, Novaci, Suşani, Loloeşti, la Alba Iulia şi la Iaşi, după Mihai, ca să se răscumpere. Unele reuşesc, dar întotdeauna cu un preţ aproape dublu decât cel al vânzării lor în rumânie. Ce explicaţie are acest fenomen? De unde izvorul sumelor? Ce urmări a avut?

Legat de răscoala lui Mihai împotriva jugului otoman, Turcii trimit pe Tătari, care jefuiesc crâncen în 1596 întreaga ţară, robind şi prădând peste tot unde au ajuns. Doc. Nr. 239 din (1596) Iunie 19 spune: „astfel păgânii Tătari, ei au intrat în Ţara Românească şi au făcut mare rău şi jaf la toţi Vlasii". La fel doc. Nr. 244 din 1596 Iulie 19: „As'fel, când este acum în viaţa domniei mele, păgânii Tătari, ei au intrat în Ţara Românească şi au făcut mari răutăţi şi robie şi pradă şi foc la toţi Vlasii şi la mulţi boieri". De robiri şi prădăciuni făcute de Turci vorbesc şi doc. Nr. 256 şi 291.

Silniciilor şi asupririi practicate de clasa stăpânitoare şi de turci, ţărănimea le-a răspuns în mai multe chipuri. Printre celelalte forme de opunere ţăranii liberi şi-au spart satele şi au fugit. E cazul satului Orleşti, citat mai sus (Doc. Nr. 136) în care se spune, vorbind despre sătenii din Orleşti: „...în zilele lui Alexandru Voevod — e vorba de Alexandru cel Rău (1592—1593) — ei au fugit toţi peste Dunăre... pentru birul care este de haraci al cinstitului împărat". Sub numele de „tâlhari", cum îi numesc documentele căci atacă mânăstirile sau pe oamenii lor (Doc. Nr. 107, 243 etc.) se ascund deseori ţăranii refugiaţi în codri, etc.

Țăranii aserviți duc o susținută luptă de clasă. Satele Poenari și Căpățâneni, ale M rii Vieraș, nu se supun egumenului și nu vor să lucreze pentru mânăstire. La plângerea egumenului, domnul le poruncește: „...încă și a doua oară de se va mai plânge (egumenul) de voi înaintea domniei mele, iar voi bine să știți că voi trimite domnia mea din acel ceas, de vă va spânzura pe toți înaintea porților voastre" (Doc. Nr. 189).

Vecinii din satul Corzi al M-rii Tismana refuză să dea niște cărți de ocină și domnul poruncește să-i ție legați până ce le vor preda (Doc. Nr. 54). In legătură cu starea de nemulțumire contra asupritorilor, ar trebui studiată acțiunea de massă a obștilor pentru tragerea în „pâră" a boierilor asupritori, pentru răscumpărare.

Unele din documentele publicate în volumul de față pot fi studiate în legătură cu problema încercarii de centralizare a statului, întreprinsă de Mihai Viteazul. Astfel. doc. Nr. 381 din 21 Martie 1600 este emis de Mihai în calitate de domn al Țării Românești și al Transilvaniei. Documentele Nr. 397, 400' și 402 au o însemnătate deosebită deoarece în ele Mihai se înfățișează ca domnitor al celor trei Țări Române unite într'o singură formațiune statală, intitulându-se: „Io Mihai Voevod... domn al Țării Românești și Transilvaniei și a toata țara Moldovei".

In acest volum se publică de asemenea primul original românesc păstrat, emis de cancelaria Țării Românești (Doc. Nr. 383)

Studierea documentelor din volum ușurează cunoașterea stărilor interne ale Țării Românești la sfârșitul sec. XVI.

„DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI“
Veacul XVII

A. MOLDOVA, VOL. I (1601 — 1605)

Prefață

Prezentul volum conține documente din Moldova (anii 1601—1605), ce se găsesc în Biblioteca Academiei R.P.R. și la Arhivele Statului din București și Iași. Din cele 353 documente. 255 sunt traduceri după originale slave: 17 după orig. rom.; 21 după copii slave; 58 sunt transcrieri de traduceri vechi românești sau de rezumate după originale ce nu se mai păstrează. După seria documentelor autentice. se publică într'o grupare separată 2 documente de autenticitate îndoielnică.

La sfârșitul volumului se reproduc în fotocopie unele documente originale.

Documentele publicate în acest volum scot în evidență faptul că, după nereușita încercare a lui Mihai Viteazul de a constitui un stat centralizat și de a scutura jugul otoman, crește asuprirea turcească și în strânsă legătură cu aceasta, crește rapacitatea marilor boieri. Imperiul Otoman nu putea accepta formarea unui stat puternic al Țărilor Române, în stare să cucerească independența. La rândul lor, marii boieri nu erau mulțumiți să se formeze un stat centralizat, cu un domn puternic. Acesta ar fi lovit în fărâmițarea feudală care menținea puterea politică a marilor boieri. De aceea, și marii boieri moldoveni au ajutat pe Turci în zădarnicirea planurilor lui Mihai Viteazul. După înfrângerea lui Mihai Viteazul, marii boieri se simt întăriți în pozițiile lor politice. Ei folosesc această situație pentru a mări bogățiile lor, pe seama mai ales a masselor țărănești. Tot mai violent se desfășoară însușirea masivă a pământurilor țărănești de către marii feudali. Boierii moldoveni speculează și urmările jafurilor oștirilor străine și pustiirile calamităților naturii (seceta, foametea, etc.) pentru a răpi țăranilor pământul și a-și mări proprietatea feudală.

Astfel, sătenii din Negoiești încearcă să se împotrivească, în Iunie 1601 (Doc. Nr 20) încălcării hotarului lor de către urmașii logofătului Ion Tăutul; când litigiul a venit spre judecată, țăranii — îngroziți de maltratările și torturile ce li se pregăteau — „au fugit și s'au dosăt și n'au stătut de față la giudecată".

Unii boieri cotropesc satele răzeșești prin practicarea cametei, așa cum procedează ureadnicul Pătrașco, acaparator al delnițelor țărănești (Doc. Nr. 176, 201, 209), luând „aceea casă zălog pentru acei 8 taleri" (Doc. Nr. 159).

Documentele din acest volum scot în evidență în mod deosebit faptul — care va trebui aprofundat — că dregătorii își întăresc pozițiile lor economice, printr'o sălbatecă prădare a țărănimii.

In decurs de doi ani (1602—1604) uricarul Eremia Băseanul din cancelaria domnească devine stăpân pe pământuri în satele: Miclăușeni, Glodeni, Boțești, Hilimonești și Bodești (Doc. Nr. 68, 78, 96, 185, 199 și 219).

Calin, mare medelnicer, râșluiește într'o singură lună, Martie 1605, satele: Dobromirești, Furcani, Horcinești, Horzănești, Dragomirești și Ghindărești (Doc. Nr. 294, 303).

Toader Boul, vistier, împrumuta țaranilor și boiernașilor strâmtorați numai pe termene scurte și în schimbul zălogirii părților de sate, ale locurilor de case, etc. In documente găsim pasagii de felul acesta: „... și l-a pus zalog la sluga noastră Boul-vistier", stipulându-se că nepoții celui obligat să vândă, „care sunt al treilea rând de oameni", nu le vor putea răscumpăra în viitor (Doc. Nr. 49). Pe această cale vistierul ajunge stăpân în hotarul satelor: Rătești, Săcurințîi, Frățești, Răspopenți, Potlogeni, Vereșeni (Doc. Nr. 36, 49, 166, 192, 285, 294 și 348).

Marele stolnic Grigore Mlinovschi, folosind consecințele foametei, pentru câțiva saci de grâu, mei și secară, răpește pământul țăranilor din Vestiporoh (Doc. Nr. 94—95, 105), cerând apoi domniei să i se aleagă moșia și cu locul de moară (Doc. Nr. 163—164).

Marele vornic al țării de sus, Cârstea, își alipește satele: Scândureni, Hărăiești și Tomești, în 1602, și rămâne doar un singur răzeș, Toader Mutilă, a cărui parte, precizează actul, „nu este vândută" (Doc. Nr. 52, 61, 82—83).

Marele logofăt Lupu Stroici, în goană după ocinile țărănești, își lărgește domeniul feudal cu satele: Ungheni, Stănislăvești, Ternauca, Glodeni (Doc. Nr. 31, 34, 113).

Isac Balica, profitând de strâmtorarea bănească în care se găseau stăpânii satului Bârlădești, care cheltuiseră 150 ughi „când a scos satul din mâinile unor boieri", îi silește să se despartă de acest pământ pentru 300 ughi (Doc. Nr. 171). El devine stăpân și în satul Popeni-Dorohoi (Doc. Nr. 280), iar când doi țărani din Boțești, care „fuseseră păstorii lui și-au pierdut ei... 12 porci grași de câte șapte taleri și 40 de oi", el le răpește ocina (Doc. Nr. 205 și 244).

Dar documentele dau la iveală boieri și mai cumpliți în deposedarea țăranilor, cum este de pildă logofătul al doilea de divan Nicoară Prăjescul, care devenind mare vistier, își însușește prin silnicie în câțiva ani hotarul satelor: Boldești, Cârligi, Mircești, Cozmești, Negrilești, Stețcani (Doc. Nr. 3, 6, 51, 87—88, 101—102, 106, 146, 149, 155, 217, 254, 264—266, 282—283, 294—296, 316, 339).

Nistor Ureche, care în timpul lui Petru Schiopul e vornic de gloate, apoi logofăt și stăpân peste trei sate, o seliște, un cut și patru fălci de vie, cumpărate, la care se adaugă un sat, o seliște, moștenite dela bunicul său, Danciul, ajunge să posede în anul 1605. 31 sate sau părți de sate, cinci cuturi, zece seliști, patru bălți bogate în pește șase falci de vie. Aceasta înseamnă că în timp de câțiva ani, el își mărește avutul cu 27 sate (sau 775% față de anul 1591), patru cuturi (o creștere de 500%), opt seliști (cu 500%), patru bălți (în 1591 nu avea niciuna) și două fălci de vie (cf. Doc. Nr. 213. 233. 235, 257, 299. 311 314, 340, etc.).

Documentele publicate în prezentul volum scot la iveală atitudinea trădătoare de țara a feudalilor laici și eclesiaști din Moldova, care au contribuit la zădărnicirea încercării lui Mihai Viteazul de a unifica Țările Române într'un singur stat eliberat de ruinătorul jug otoman.

Astfel, documentul din 20 Aprilie 1603 reflectă legăturile clasei stăpânitoare cu Poarta care subjuga Moldova. In documentul Nr. 132, se arată cum Căraman, mare ceașnic, „...ne-a slujit la cinstita Poartă și ne-a scos dela cinstitul împărat patruzeci mii galbeni ungurești și ne-a trimis cinstitul împărat să fie de ajutor, când s'a ridicat acel lotru Mihai Voevod, cu Unguri și cu multe limbi... asupra domniei mele și asupra țării noastre... Și acei mai sus ziși bani i-a adus peste Câmpia Dașovului și ne a aflat cu acei bani în Țara Leșească..."

Faptul că Turcii — obișnuiți numai cu stoarcerea economică a țărilor noastre — se văd nevoiți să trimită ajutor boierilor fugiți din Moldova, pe calea ocolită tătărească, pentru organizarea unei oștiri mercenare de împotrivire lui Mihai, ilustrează situația critică din punct de vedere militar și politic a imperiului feudal otoman, și telul în care marea boierime a ajutat pe Turci în timpul acțiunilor întreprinse de Mihai Viteazul.

Documentele Nr. 13, 40, 306. etc. mărturisesc că Moldova a trecut în stăpânirea învingătorului dela Călugăreni în urma unor grele și înverșunate lupte cu feudalii moldoveni, potrivnici lui Mihai Viteazul și interesați în menținerea vasalității țării.

In rândurile de mai sus am atras atenția numai asupra unora din documentele publicate în volum. Cercetătorilor istoriei patriei noastre le revine sarcina de a stărui asupra întregului material, pentru a putea lămuri multiplele probleme ce rămân a fi deslegate.

„DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI"
Veacul XVII

A. MOLDOVA, VOL. II (1606—1610)

Prefața

In volumul de față prezentăm un număr de 457 documente din Moldova (anii 1606 - 1610), care se găsesc în Biblioteca Academiei R.P.R. și la Arhivele Statului din București și Iași. Din aceste documente, 323 sunt traduceri după originale slave, 17 după copii slave; 39 sunt transcrieri de originale românești iar 73 sunt transcrieri de traduceri vechi românești sau de rezumate după originale ce nu mai există. Se publică aparte un număr de 5 documente, de autenticitate îndoielnică.

La sfârșitul volumului se reproduc fotocopiile unor documente originale.

In documentele publicate în acest volum apare zapisul postelnicului Alexa Arapul din orașul Iași, scris în românește la 25 Dec. 1610, prin care acesta face danie m-rii Sf. Sava „un loc de casă, ce e pre ulița Armenească", fiind „la această bună tocmală și dare... oameni buni și bătrâni anume Isac Arapul, starostea de negutători,... Toader vătah de cărăuși și Câr(s)tea croitorul" (Doc. Nr. 452). Istoriografia burgheză susținea inexistența vreunei bresle în Moldova înainte de 1632. Documentul acesta arată că funcționa în târgul Iași, la începutul sec. XVII, o breaslă de negutători, de cărăuși, de croitori.

Documentele din volum mai arată existența unui grup de prăvălii cu caracter statornic în partea centrală a orașului Iași. Astfel, documentul din 31 Oct. 1606 arată că Simion Movilă a miluit „pe Nicula dascăl, cu un loc de casă în dughene, în târgul Iași, lângă dughenile călugărilor dela Sinai" (Doc. Nr. 79), iar un altul din 24 Dec. confirmă m-rii Sf. Sava „un loc de casă în dughiane în târgul Iași lângă dughenele călugărilor dela Sinai, care acest loc de casă l-a dat Nicula dascăl la moartea lui... să-și facă călugării case acolo" (Doc. Nr. 88).

Iașul se lărgește în ciuda greutăților pe care le întâmpină. Se desvoltă târgul nou (Doc. Nr. 450).

In partea centrală a târgului Iași, se ridicau prăvăliile negutătorilor și meșteșugarilor, desemnate „în dugheane" ceea ce corespunde „bazarului" din orașul București, semnalat documentar la 13 Mai 1563 în colecția pe care o publicăm (cf. Documente privind Istoria României, B. Țara Românească, vol. III (1551—1570), Nr. 212, p. 177).

Documentele din volum ne arată efortul făcut de domnitori pentru a-și asigura sprijinul bisericii, în vederea cuceririi, păstrării și prelungirii domniei.

De pildă, Simion Movilă poruncea, la 30 Oct. 1606, urednicului, șoltuzului și pârgarilor din Iași, cum și tuturor dăbilarilor „a lăsa foarte în pace de toate dabilele și angheriile chervăsăria" m-rii Sf. Sava din târgul Iași, „nimeni să nu aibă a intra în acea chervăsărie, nimic să nu tragă... să nu le ia cai în olacărit, nici de podvoade... pentrucă m'am milostivit... cu acea chervăsărie și am iertat-o de toate dabilele" (Doc. Nr. 78). Privilegiul este reconfirmat de Const. Movilă la 29 Iunie 1608 (Doc. Nr. 208), adăugindu-se încă unul din aceeași zi, prin care toți dregătorii domnești sau municipali sunt obligați „ a lăsa foarte în pace de toate dabilele și de camene mare și mică, dela pivnița lor dela chervăsărie... Voi, cămănari, să nu învăluiți de camene pivnițele dela acea chervăsărie, nici pecetluituri să nu cereți dela ei" (Doc. Nr. 209).

Grijă manifestă Constantin Movilă față de episcopia Romanului, când poruncește, la 25 Apr. 1610, „marilor cămănari și slugilor lor, care vor merge la cămănă în târgul Roman... să aveți a lăsa în pace de cămănă 2 crâșme mari și 2 cojocari, și 2 mesercii și 2 goștinari... și de case olac să nu-i învăluiți" (Doc. Nr. 385).

Documentul din 21 Dec. 1610 arată că domnia, după ce confirmă închinarea m-rii sf. Paraschiva din Iași la muntele Sinai, smulge dela văduva și fiicele unui târgoveț decedat, locul din centrul orașului Iași, în care construește o biserică de piatră (cuvioasa Paraschiva), câte locuri apoi a lărgit locul sf. biserici „dinspre toate părțile, mai întâi în fruntea târgului, cu locuri de dugheni și le-a îngrădit cu îngrădituri tari... și au dat-o în intregime m-rea, cu toate câte tre-

buesc în ea, şi cu dughenile şi cu toate câte se văd, şi cu viile şi satele şi vitele" (Doc. Nr. 450).

Domnia îi mai confirmă mânăstirii Secul la 30 Iulie 1606 (Doc. Nr. 58) locul de casă din Târgul Frumos, cu prisacă, eleşteu şi mori, întăreşte case cu dughene (Doc. Nr. 115—116), iar la 7 Iulie 1608 hotărăşte ca nişte posluşnici ai ei, din acel oraş, „să aibă slobozenie de toate podvoadele şi de angherii, pe care le vor da alţi oameni mişei ai noştri de acolo şi de prin alte târguri din ţara domniei mele" (Doc. Nr. 200).

Acelaşi domn rupe o parte din braniştea târgului Piatra în folosul m-rii Bistriţa (Doc. Nr. 202, 241) şi la 27 Iulie 1609 se adresează rabotnicilor şi ilişarilor din ţinutul Neamţ „să aveţi a lăsa în pace de lucru şi de iliş 4 posluşnici" ai m-rii Pângăraţi „şi să aveţi a-i scrie deosebit cu alte slugi boiereşti şi vi se va ţine în samă" (Doc. Nr. 308).

Măsurile luate în aceşti ani de domnitori, trebue să fie atent studiate pentru a putea vedea în ce direcţie ele au influenţat desvoltarea generală a Moldovei.

In documentele din acest volum întâlnim ecoul luptei duse de Mihai Viteazul în Mai-Iunie 1600. La acţiunea oştilor lui Mihai Viteazul s'au asociat şi Moldoveni, aşa cum reiese din documentul Nr. 169, care relatează că o fostă slugă a cămăraşului Sechil anume „Dumitru Popoţea s'a sculat cu alţi haiduci şi l-a îndreptat până la sf. mânăstire..., unde a ştiut el că sunt acolo beţeniile cu toată agonisita credinciosului nostru Sechil cămăraş.. şi i-au luat cu totul până la 1000 ughi".

„In acele răsmeriţe", cum glăsuieşte documentul din 28 Martie 1609 (Nr. 262), urmate de altele (Doc. Nr. 304, 425 şi 445), iobagii au folosit prilejul răzbunării pe boieri, „când au venit Mihai Vvod, asupra pământului nostru" şi „le-au prăpădit acele dresă de mult preţu" (Doc. Nr. 293 din Iunie 1609), fiind aici vorba de hrisoavele domneşti prin care li se răpiseră ocinile de către boieri şi li se fixase situaţia de şerbi pe vecie.

După alungarea conducerii puse de Mihai Viteazul în Moldova, marii feudali care apărau fărâmiţarea feudală au pornit o acţiune şi mai violentă pentru întărirea poziţiilor lor, mai ales în perioada luptelor pentru domnie, purtate de urmaşii nevârstnici ai lui Ieremia şi Simion Movilă.

In anii care au urmat decesului lui Simion Movilă (24 Sept. 1607), se desfăşoară lupte feudale în Moldova între tabăra boierilor sprijinind pe Mihăilaş vodă susţinut de Otomani şi cealaltă tabără care sprijinea ocuparea domniei de către Constantin Movilă, fiul lui Ieremia, susţinut de feudalii poloni. Aceste lupte feudale apar şi în unele documente din acest volum. In documentul din 27 Nov. 1607, emis de Const. Movilă din cetatea Hotin, acesta îşi arată recunoştinţa, după înfrângerea suferită în bătălia dela Mălăieşti din partea aderenţilor lui Mihăilaş vodă, ce domnea la Iaşi, faţă de marele său vistier Isac Balica, dăruindu-i satul domnesc Iubăneşti „pentru credincioasa lui slujbă... când a mers domnia mea la scaunul domniei mele la Iaşi din cetatea Hotinului" (Doc. Nr. 168). Un alt document, din 20 Aug. 1608, când domnia Moldovei era în seama lui Const. Movilă, informează de pierderea unui uric „de Tătari, când am venit domnia mea în ţara domniei mele din cetatea Hotin cu oşti leşeşti, atunci când au prădat Tătarii ţara noastră" (Doc. Nr. 222 şi 332). Este vorba aici de altă luptă dată de cele două tabere, una susţinută de Poloni, alta de Turco-Tătari, la Ştefăneşti (Dec. 1607).

Tot pentru merite obţinute în luptele feudale, Dumitrache Chiriţă Paleologul este ridicat la marea postelnicie de Ieremia Movilă în anul 1606, pentru „slujba credincioasă" şi primeşte în dar satele domneşti: Horilcani, Vânătorii de Piatra (pe Bistriţa) şi Şencăuţi, la care adaugă, în anii 1607—1610, într'un ritm vertiginos, încă 13 sate şi 4 selişti (Doc. Nr. 101, 106—107, 127, 158, 211, 239, 245, 313, 326—327, 339, 348, 386—387, 392—394, 445 şi 450).

Marii boieri, care au decis prin lupta lor alături de feudalii poloni soarta domniei tânărului Constantin Movilă, îşi satisfac pofta înghiţirii ocinelor ţăranilor istoviţi, ale micilor boiernaşi sau chiar ale marilor boieri din cealaltă tabără. Astfel se explică faptul că în câţiva ani, de pildă, boierul Prăjescul îşi desvoltă domeniul feudal cu încă 25 sate, 5 selişti şi o vie la Cotnari (cf. Doc. Nr. 2, 16, 21, 29, 54, 84, 135, 182, 252, 259, 268, 296, 338, 353, 377, 416, 420, 432—433).

Pe baza acestei documentări va trebui să adâncim latura reprezentată de luptele feudale şi urmările lor în desvoltarea generală a Moldovei.

„DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI"
RAZBOIUL PENTRU INDEPENDENȚĂ
VOL. III (9 MAI 1877 — 15 IUNIE 1877)

Prefață

Volumul de față cuprinde 1410 documente interne și externe, în cea mai mare parte inedite, provenind din fondul Bibliotecii Academiei R.P.R., al Arhivelor Ministerului Afacerilor Externe și al Arhivelor Statului din București. Ele sunt prezentate în ordine cronologică dela 9 Mai inclusiv până la 15 Iunie 1877. Documentele care în original sunt scrise în altă limbă au fost traduse și sunt publicate în limba română. Datarea tuturor documentelor s'a făcut după stilul oficial al vremii (stilul vechi).

Un mare număr de documente scot în relief patriotismul poporului în lupta pentru obținerea independenței de stat a țării și demască totodată poziția tot mai antipatriotică a burgheziei. Un important număr de documente din acest volum dovedesc că burghezia și moșierimea identificau interesele patriei cu interesele lor egoiste de clasă. Toate publicațiile politice reacționare au deformat — de-a-lungul deceniilor — în sens șovin, naționalist, conținutul adevărat al noțiunii de patriotism. După ei, a fi un bun patriot însemna a servi cu scrupulozitate regimul burghezo-moșieresc, a fi o mașină bună de întrebuințat orișiunde avea interese politica asupritoare de clasă.

Burghezia și moșierimea prin agitații naționalist-șovine că „patria" este în pericol își coalizau forțele și înnăbușeau în sânge lupta clasei muncitoare, răscoalele țăranilor etc. Toate cruzimile erau săvârșite în numele supremei instanțe „patriotismul". Ponegrind această noțiune în perioada razboiului de independența, forțele reacționare burghezo-moșierești, arendașii și aparatul superior administrativ strângeau averi imense, jefuind poporul și vânzând pentru armată produsele cele mai proaste.

Pentru a se sustrage dela rechiziții, unii moșieri și negustori bogați își trec vitele și cerealele lor pe numele unor supuși străini (Doc. Nr. 6 și Doc. Nr. 734).

La 9 Mai, colonelul Cernovodeanu raportează colonelului Cerchez că, în timp ce brigada comandată de el suferă din cauza lipsei furajului, sunt proprietari cu zeci de care de fân care „evită pe cât pot a le declara". El e de părere că o „măsură puțin mai riguroasă ar putea să scoată la lumină nu numai fânurile, ci chiar orzurile ascunse" (Doc. Nr. 15). Dar această măsura de constrângere, după cum era și firesc, nu putea să vină din partea altor mari proprietari ce se aflau în posturi politice de conducere.

La 1 Iunie, colonelul Cerchez comunică Ministerului de Război că „s'a constatat că grâul ce se ia de rechiziție dela Dl Scafeși este de o proastă calitate și ca Dl arendaș voiește să profite de ocazie ca să se plătească de stat cu tot ce are rău" (Doc. Nr. 912). Când țara îi cere proprietarului moșiei Crețulești „2 cai din 6 ce-i are, dsa a pus mâna pe un ciomag gros și a dat în capul primarului spărgându-i-l" (Doc. Nr. 1113).

Un fabricant de pâine pentru armată se plânge Ministerului de Interne că prefectul de Argeș „în lipsa mea a suspendat pentru a doua oară fabricarea pâinii sub cuvânt că făina n'ar fi cernută bine, când contractul zice să scot numai tărâța mare. Dacă făina nu este măcinată bine și are pământ, mălură și pleavă", continuă fabricantul cu cinism, „asta nu e vina mea" (Doc. Nr. 714). Multe documente desvălue lipsa în care erau ținuți ostașii, în ceea ce privește hrana și îmbrăcămintea, de către exploatatorii care-și umpleau buzunarele cu banii poporului, jefuindu-l prin mârșave afaceri cu furniturile pentru armată, pe spinarea ostașilor ținuți într'o mizerie de nedescris. Când datorită nemulțumirilor crescânde, autoritățile se văd nevoite să ancheteze, comisiunea nu mai poate ascunde că în ziua de 1 Iunie un număr de 23.986 pâini „nu s'au putut distribui din cauză că a fost cu desăvârșire stricată... La cercetarea care s'a făcut de medic. s'a găsit pâinea mucedă. necoaptă, la gust amară" (Doc. Nr. 889).

Comandantul detașamentului dela Islaz arată la 28 Mai că „Dorobanții companiilor a 4-a și a 3-a care păzesc pichetele și linia Dunării dela 3 Aprilie nu au primit nici soldă nici hrană. Mi se raportează că mor de foame". Apoi acelaș comandant continuă cu indignare: „Apreciați câtă răbdare și patriotism din partea acestor oameni lăsați atât de mult în suferință" (Doc. Nr. 797). Aceeași nepăsare față de hrana ostașilor reliefează și documentele Nr. 35, Nr. 182, Nr. 655, Nr. 729, Nr. 904, Nr. 1130, Nr. 1159 și Nr. 1271.

Numeroase sunt documentele care arată că ostașii erau trimiși pe front fără îmbră-

căminte şi încălţaminte şi chiar dacă le aveau, eram complet degradate." Generalul Lupu, comandantul Corpului I Armată, raportează la 9 Iunie următoarele: „Corpurile de armată teritorială lipsesc cu totul de cămăşi şi ismene, iar călăraşii, este ruşine chiar să-i vadă cineva, cu pantalonii... care sunt numai petice. Soldaţii care au mantale n'au tunici şi acei care au tunici n'au mantale. De cisme asemenea este mare lipsa" (Doc. Nr. 1166). La fel reiese şi din documentul Nr. 406 că soldaţii dela Intendenţă sunt „numai cu cămăşile rupte şi cu nişte ismene ce nu sunt deajuns măcar spre a ascunde goliciunea".

Forţele reacţionare, în frunte cu Carol de Hohenzollern, nu vroiau ca poporul român să-şi cucerească independenţa. Ei tărăgănau intrarea în lupte a forţelor române. De aceea, până la venirea armatelor ruse, deşi armata română era concentrată în preajma Dunării Turcii îndrăsneau să facă dese incursiuni pe teritoriul nostru, măcelărind locuitorii şi distrugând averile cetăţenilor (Doc. Nr. 300, Nr. 378, Nr. 379, Nr. 410, Nr. 450, Nr. 511, Nr. 543).

Ostaşii dornici să lupte erau obligaţi să stea aproape pasiv la toate aceste crude acţiuni. Iniţiativele de lupte n'au fost luate de comandantul armatei, Carol de Hohenzollern, ci de unii comandanţi mai mici ai diferitelor unităţi, sau chiar de ostaşii şi de locuitorii de lângă frontieră. La 11 Mai prefectul de Brăila raportează Ministerului de Interne „că locuitorii de pe marginea Dunării văd mântuirea lor în forţele lor proprii" (Doc. Nr. 71). O săptămână mai târziu, prefectul plecând prin judeţ, aceiaşi locuitori „din partea Dunării, toţi vechi grăniceri, i-au ieşit înainte, cerându-i cu rugăminte arme şi cartuşe pentru a respinge şi a se apăra de başibuzuci ce le fură şi omoară vitele prin bălţi ameninţând adesea şi căminele lor".

„Apărându-şi posturile în contra a 40 başibuzuci cărora le-au comis multe vătămături", locuitorii dela Gropeni avură 2 morţi, iar grănicerii dela Detunatu de asemenea 2 morţi (Doc. Nr. 360). Alte documente reliefează înaltul patriotism al unor ofiţeri de rând.

Căpitanul Valter Mărăcineanu — care devine mai târziu eroul dela Griviţa — a dat dovadă de iniţiativă personală înfruntând pericolele. La 19 Mai el modifică dispozitivul batalionului din care făcea parte pentru a răspunde cu mai multă eficacitate unei eventuale incursiuni din partea Turcilor (Doc. Nr. 390), iar la 23 Mai el cere voie să se mute la Rast, acest punct „fiind foarte important... în privinţa prinderii başibuzucilor ce s'ar încerca sa mai treacă Dunărea" (Doc. Nr. 506).

Trei sublocotenenţi iniţiază o incursiune împreună cu 40 de soldaţi pe teritoriul turcesc „pentru a răzbuna în orice mod pe Românii omorâţi" (Doc. Nr. 1241, Nr. 1388).

La 31 Mai 1877 comandantul detaşamentului Bechet raportează Ministerului de Război că: „trupa ce am opus contra Turcilor a făcut onoare armatei întregi" străbătând „o distanţa de 2 kilometri prin apă şi noroi până în sus de talie fără cisme şi pantaloni şi cu gibernele legate de gât şi numai astfel am putut să-i urmărim până în malul Dunării şi să-i constrângem a o trece" (Doc. Nr. 832). Un alt document din 23 Mai ne arată cum un pluton din Regimentul 13 Dorobanţi respinge inamicul la Ostroveni şi ia toată prada ce o făcuse (Doc. Nr. 531).

Poporul a înţeles că războiul pentru scuturarea jugului otoman este un razboi purtat pentru viaţa şi libertatea lui.

Alături de ostaşi, populaţia civilă a dat dovadă de adânc patriotism în munca de ajutorare a ostaşilor.

Populaţia civilă a sprijinit unităţile militare în drum spre front, manifestând în felul acesta dorinţa de a contribui la lupta pentru scuturarea jugului turcesc.

Documentul Nr. 140 arată că un escadron de călăraşi trecând la 1 Mai prin Roşiorii de Vede, „...mai mulţi oraşeni şi alţi cetăţeni de afară ce se găseau veniţi în acel oraş au făcut ofranda cu abondenţa toate îndestulările de hrană şi furaje pentru 120 oameni şi 102 cai ce formau escadronul".

Sătenii din comunele: Boseşti, Bucseşti, Solonţul, Măgăreşti, Valea Arinilor şi Bobneşeni din judeţul Bacau etc., oferă de bună voie pentru armată animale, cereale, iar mulţi învăţători, mici funcţionari dăruiau pentru armată o parte din salarii (Doc. Nr. 82. Nr. 113, Nr. 199, Nr. 252, Nr. 253, Nr. 256, Nr. 257, Nr. 266, Nr. 279, Nr. 335, Nr. 432, Nr. 840, Nr. 883, Nr. 1010, Nr. 1043, Nr. 1204, etc).

Valorificarea acestor documente, generalizarea lor istorică, va face cu putinţă să cunoaştem politica mârşavă a forţelor reacţionare burghezo-moşiereşti şi adevăratul rol al poporului în războiul drept din anii 1877—78 pentru cucerirea independenţei naţionale.